

591764713

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

Det
Königelige Danske Selskab

for

Fædrelandets Historie og Sprog,

i dets første Aarhundrede.

Red

C. C. Werlauff.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. D. Qvist, Bog- og Nodetrykker.

1847.

89.6 65 70 35 W

22

EH

Mag

90.6

We

Ex 2

Det
Kongelige Danske Selskab

for

Fædrelandets Historie og Sprog,

i dets første Aarhundrede.

Red

C. C. Berlauff.

Kjøbenhavn.

Kyfft hos J. D. Qvist, Bog- og Bodestrykker.

1847.

09.066

Ko 65

w

4.2

9357

Schwandinger Straße

Lil Kongen.

Allernaadigste Konge!

Et Selskab, som har sat sig det Formaal at virke til Oplysning af Fædrelandets Historie, tør altid med Sikkerhed haabe en oplyst og patriotisk Regjerings Opmærksomhed og Velwillie. Et saadant Selskab er Gjenstand for nærværende Skrift; dette nedlægges derfor, efter allernaadigst Tilladelse, for Deres Maiestæt, den historiske Videnskabs ophøiede Kjender og Forsremmer.

Af Enhver blandt Deres Maiestæts høisalige Forfædre paa Thronen har dette Selskab, siden dets første Begyndelse, modtaget deels hædrende Opmuntring deels kraftig Understøttelse. Men med dyb Taknemmelighed mindes især Høisalig Kong Frederik den Femte, som efter sin Faders ophøiede Exempel værdigede det nye Samfund sin Kongelige Beskyttelse og, til samme Tid, forundte det flere høist vigtige og betydende Friheder.

Et Aarhundrede var henrundet, da det behagede Deres Maiestæt ei blot at fornye de vort Sel-

ffab i den forbigangne Tid tildeelte Kongelige Be-
naadninger, men ogsaa, ved en Kongelig Kundhed,
som hidtil staaer ene i dets Aarbøger, at sætte det
i Stand til en stadigen fortsat, planmæssig Virksom-
hed i Fremtiden. Maatte Selskabet paa den vær-
digste Maade bringe dets Kongelige Beslytter og Vel-
gjører sin Tak ved en uafbrudt Stræben efter at
berige vor Histories Stof med nye og vigtige Bi-
drag! Maatte ogsaa i dets Virksomhed Efterslægten
erkjende Christian den Ottendes for Videnskab og
Kunst saa veldædige Styrelse! Maatte det endnu
i mange Aar med vort Fædreland dele Fredens
og en faderligsinde Regjerings Belsignelser!

allerunderdanigst

C. C. Werlauff.

Fortale.

I Indledning til nærværende Skrift har Forf. sammenfattet de to videnskabelige Samfund i vort Fædreland, mellem hvis Oprindelse kun ligge to Aar, som i Løbet af et Aarhundrede vandrede jævnsides, deelte Fædrelandets gode og onde Tilskikkelser og i det halve af Tidsrummet et indskrænket Lokale — det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab og det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog — idet han tillige med korte Træk har stræbt at betegne Begges forskellige Former, Virksomhed og Skjæbne.

Denne Forskel fremtræder paa en ei mindre betegnende Maade i de Anledninger, der have fremkaldt Beretninger om hvert af Selskabernes Historie i deres første Aarhundrede, og de Betingelser, under hvilke disse Arbejder ere udførte.

Efterat Videnskabernes Selskab havde erindret sin hundredaarige Tilværelse ved en høitidelig Fest, i dets høie Protector's Nærværelse, paa en Maade, der svarede til dets Anseelse og Værdighed, overdrog det et med vor Litteraturs Historie og med Behandling af historiske Emner lige fortroligt Medlem at udarbejde dets Historie i det henrundne Tidsrum. Hertil frembød Selskabets Archiv et rigt og fuldstændigt Materiale foruden den vidtløftige Række af dets Akter og videnskabelige Arbejder, som det havde ud-

ført eller understøttet, hvorved Værket*) da kom til at indeholde mange interessant og værdifulde Bidrag til Oplysning af Videnskabernes og Litteraturens Tilstand i vort Fædreland gennem et heelt Aarhundrede.

To Aar senere samlede tolv af vort Selskabs indenbys Medlemmer paa dets Stiftelsesdag, som mindedes ved en Tale og et Festmaal. Man anmodede i denne Anledning Under tegnede, Selskabets ældste Medlem, om at beskrive dets Skæbne og Virksomhed i Aarhundredet. Men til Oplysning heraf fandtes i Selskabets maadeligen forsynede og i et ufordeelig Lokale henstaaende Archiv ingen fulstændig Række af Aktstykker, kun enkelte Brudstykker af dets diplomatiske Historie, der des søeligere Iode savne Fortsættelsen af den udførlige Skildring, Selskabets Stifter havde efterladt af dets første Triennium. Ved dette Savn af tilstrækkelige Hjælpemidler, som hidrører fra en gennem længere Tidrum temmelig indholds- og betydningsløs Tilværelse, fra Mangel af stadigt og virksomt Tilsyn og af et passende Opbevaringssted, var det ei muligt at give dette Arbejde den mere almindelige Interesse, som blev Videnskabernes Selskabs Historie til Deel, endog uden Hensyn til Bearbejdnernes forskjellige Subjectivitet. Dette har maake igien, i en modsat Retning, havt til Følge, at altfor mange Specialiteter — især i sidste Tidrum — her ere optagne og at en og anden Notits, som kun fjernere berører Gjenstanden, her har faaet Plads; men Forf. har troet at turde tænke sig dette Skrift som et Bidrag til den fædrelandske Historieforsknings Historie og stolte desuden paa, at en vis Tilbøielighed til at dvæle ved en forbigangen, gennemlevet Tid pleier at holdes Udvingen til gode.

Forfatteren skylder Copiisten ved det kongelige Geheime-Archiv, Hr. M. N. C. Kall Rasmussen, sin Tak saavel for den Omhu og Sagkundskab, hvormed han har besørget Hoved-Correcturen og Registeret til Bogen, som for flere af ham velwilligen meddeelte Bi-

---

*) Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Historie i dets første Aarhundrede 1742—1842. Udarbejdet efter Kilderne af C. Molbech. Kjøbenhavn. 1843. 8vo. 618 SS. med Register. Fortalen m. m. XVI SS.

drag. Det maa ansees som et Held for vort Selskab, at det til sine Arbejders, især Danske Magazins, Fremme har kunnet stikke sig stadig Medvirken af en ung Mand med hans levende Interesse for vort Fædrelands Historie, med hans grundige Indsigter i saa mange Dele af denne, med hans ualmindelige Sukommelse og endelig i en Stilling, der aabner ham Benyttelsen af vort rigeste historiske Skatkammer.

Selskabet havde haabet at kunne ledsage nærværende Skrift med et Portrait af dets uforglemmelige Stifter. Som bekjendt havde hidtil ingen kobberstiftet Fremstilling af Dennes Træk eller ydre Personlighed uden den høist utilfredsstillende Afbildning af den til Minde om ham paa hans Benners, Zielfstiernes og P. S. Suhms, Beforsning af Adzler prægede Medaille^{*)}. Heldigviis eksisterer imidlertid endnu et Miniatur-Portrait af Langebek, i Aaret 1751 tegnet af hans Ven og Reisesælle, Archivtegneren Søren Abildgaard, som besiddes af en Datter af Langebeks Sønesøn. Dette beslattede Selskabet at lade stikke i Kobber; men, da det fandtes nødvendigt, at en ny Tegning deraf først maatte tages, da Kunstneren, Hr. E. C. W. Eekersberg, havde flere Arbejder at udføre, da Vinteren forestod og Kobberet sølgelig ei kunde blive færdigt fra Gravstikken før i forestaaende Sommer, har man ikke troet derefter at burde opsætte Udgivelsen af Selskabets Historie; men det tilhørende Portrait vil, i sin Tid, blive Vedkommende tilfilleet.

Jeg kan ikke slutte nærværende Skrift uden at henvende Tanken og Ordet til den hædrede Værde, der nu i 17 Aar som Formand har styret vort Selskabs Anliggender og nylig, med ligesaa megen Barme og Held, har talt dets Sag for Thronen. Findes Skriftet nogenlunde at svare til sit Niemeed, da er dette for en

---

*) Beskrivelse over danske Mynter og Medailler i Den Kongel. Samling, S. 786; Kobberne, Christ. VII. Tab. XVII. Nr. 2. Suhm har givet følgende Skildring af Langebeks Personlighed: „Af Skabning var han temmelig høi, men af en fin Legemsbygning. Han havde et alvorligt og stille Udseende; dog var han i Dmgang munter, snaskom og lystig“; saml. Skr., VI, S. 21; jfr. Fort. til *Scr. rer. Dan.*, IV, fol. C. 2.

stor Deel at tilskrive hans Opmuntring og veiledende Raad, uden hvilke det maaskee aldrig var blevet til. Det være mig derfor tilladt her at udtale Følelsen af personlig Hengivenhed for min høitagtede Foredatte og Collega, af hvem jeg i henved 40 Aar har modtaget saa mange hjære og uforglemmelige Ytringer af Indest, Velvillie og Venkab. Maatte han endnu længe kunne glæde sig ved vort Selskabs forøgede Virksomhed, som han selv har bidraget til at fremkalde!

Kjøbenhavn, den 20de April 1847.

Indhold.

	Side.
Indledning	1—3.
Det kongelige Danske Selskab til den nordiske Histories og Sprogs Forbedring. Første Tidrum (1745—52)	4—71.
— — — Andet Tidrum (1753—81)	72—91.
— — — Tredie Tidrum (1781—1810)	95—128.
Det kongelige danske genealogiske og heraldiske Selskab (1777—1810)	129—174.
Fjerde Tidrum (1810—1845). Det kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog . . .	175—240.
Tillæg	241—242.
Register	243—255.

Rettelser.

- S. 30. Lin. 4 fra oven (og fl. St.) Mørk læs: Mørk.
— 35. — 13 Stenblof l. Steenbloch.
— 52. — 6 raisoneable l. raisonnable.
— 53. — 18 f. n. Thurach l. Thurach.
— 108. — 15 Waterretten l. Waterretten.
— 111. — 11 hayde l. de hayde.
— 124. — 6 Roskilde Cathedral-Skole l. Roskilde lærde Skole.
— 165. — 5 Gjørwell l. Gjörwell.
-

Indledning.

Ligesom man i en senere Tid har ladet den indre Bestyrelse under Christian den Sjettes Regjering vederfares større Ret end tidligere, saaledes er det især erkjendt, at de offentlige Underviisningsanstalter, saavel de hoiere som de lavere, i hiin Periode modtog væsentlige Forbedringer; at der i enkelte Videnskabsfag gjordes ei ubetydelige Fremskridt; at flere videnskabelige Foretagender nøde fra Statsstyrelsens Side kraftig Dpmmuntring og Understøttelse. Denne Aand kan det blandt mere ogsaa tilskrives, at tre videnskabelige Samfund ei blot stiftedes i Christian den Sjettes Dage, men ogsaa af ham modtog Dpmmuntring og Understøttelse, nemlig det kongelige Videnskabernes Selskab, det kongelige danske Selskab, hvis Historie her fortælles, og endelig det kongelige Collegium medicum, hvoraf senere det nuværende Sundheds-Collegium fremgik.

De to forstnævnte Selskabers Skjæbne i det første Aarhundrede har været ligesaa forskjellig som deres Formaal og Virksomhed. Det var naturligt, at et Selskab, som omfattede næsten hele Videnskabelighedens Rige, som satte sig i Spidsen for flere i national og videnskabelig Henseende betydende Foretagender, som traadte i Berørelse med lignende Foreninger i Udlandet, maatte i sig selv bære Spiren til en mere eller mindre

frodig, aldrig ganske henrygende Tilværelse. Kunde end, som Følge af Tidsaandens Retning og velende Forhold, ei alle Videnskaber til enhver Tid i lige Grad være Gjenstand for dette Selskabs Virksomhed, saa var det dog i enkelte Perioder enten de historisk-philosophiske eller de fysisk-mathematisk Discipliner, dets Kræfter fortrinligen vare helligede, og ved aarligen at henvende den lærde Verdens Opmærksomhed paa vigtige Problemer i enkelte Videnskabsfag viste Selskabet, at intet Saadant tabtes aldeles af Sigte.

Kun to Aar yngre, fremtraadte og virkede vort Selskab under aldeles forskjelliges Vilkaar og Forhold. Ingen Videnskab i dens hele Omfang, kun en enkelt Videnskabsgren, var og forblev dets Formaal. Fædrelandets Historie, ældre Lovkyndighed, gamle Sproglevninger og hvad forøvrigt kunde bidrage til at oplyse Statens, navnlig de to fordum forenede Kongerigers ældre Tilstande, opoffredes udelukkende Selskabets Virksomhed. Men af dette indskrænkede Formaal fulgte atter, at Selskabet ei kunde vente nogen usforandret vedvarende Deeltagelse og Opmærksomhed, da Interessen for hine Studier naturligviis ei altid var lige levende, ligesom det ogsaa kun var i visse, stundom temmelig korte Tidsløb, at enkelte ved Kundskaber, Stilling og Interesse for Sagen udmærkede Medlemmer formaadede at fremlokke en kraftigere, skjøndt forbigaaende Virksomhed. Meget længere vare derimod de Tidsrum, i hvilke Selskabet befandt sig i en saa lethargisk Tilstand, at det næsten kunde anses som halv opløst.

Saaledes deler sig da vort Selskabs Historie i tre Tidsrum. Til det første høre ikkun de første syv Aar af dets Tilværelse (1745—52), i hvilke et saa kraftigt Liv rørte sig i Selskabet som ingensinde i noget følgende Tidsrum; det andet indbefatter tre Decennier (1752—81), i hvilke Selskabet blot kunde siges at eksistere, men uden indre Liv eller ydre Virksomhed; i det tredie, af omtrent lige Udstrækning (1781—1810), fandt en Gjenfødelse Sted, skjøndt Virksomheden ei

altid fortsattes lige stadig og uafbrudt; det fjerde Tidrum begyndte i Maret 1810, efterat Selskabet havde sluttet sig til et andet Samfund med en ei aldeles heterogen Bestemmelse. Som et i flere Henseender nyt Selskab, med forandret Benaevnelse og forandrede Love, skjøndt med det samme Formaal, aabnedes nu for det en ny og livligere Virksomhed, om hvis Værdighed man tør nære de bedste Forhaabninger.

Det kongelige danske Selskab
til den nordiske Histories og Sprogs
Forbedring.

Første Tidrum.

(1745—52.)

Det kongelige danske Videnskabernes Selskab fremstod egentlig af to ældre, dels begyndte, dels paatænkte Institutioner, nemlig af den under 27de Mai 1739 nedsatte Commission for at ordne og beskrive den kongelige Mynt- og Medaille-Samling og af et Societas antiquitatum & historiarum patriæ, hvortil hiin Commissions meest betydende Medlem, Gram, havde gjort Forslag a). I dette Selskab kan for en Deel igjen Anledning søges til Stiftelsen af vort Selskab. Grams Discipel og Client, Langebek, da forstævnte Selskab stiftedes, 32 Aar gammel, i flere Aar en ivrig Dyrker af Fædrelandets Historie, som ved de første Forhandlinger om Selskabets Indretning var bleven foreslaaet til Medlem af nederste Klasse eller Adjunct, synes derved paa en vis Maade at have følt sig tilfidesat b), skjøndt han i denne Henseende deelte

---

a) Molbechs Vidensk. Selskabs Historie, S. 10.

b) Molbech anf. St., S. 38—39.

Skjæbne med den kun 5 Aar yngre og i de samme Aar ei mindre bevandrede, kundskabsrige O. S. Møller. Da nu hiint Selskab havde sat sig et saa udstrakt Formaal, besluttede Langebek og nogle ligetænkende Venner at grundlægge et Selskab, hvis Hensigt ene skulde være „den danske Historie tilligemed det danske Sprog at oplyse, rette og føre i tilbørlig Agtelse og Værd“ c).

Forinden vi berøre de nærmere Omstændigheder ved Selskabets Stiftelse, byder os ærbødig Erkjendtlighed mod Stiftetrens Minde at dvæle nogle Dieblkke ved hans Personlighed, navnlig ved hans tidligere Stilling, der havde en saa vigtig Indflydelse ei blot paa hans egne Studier og lærde Virksomhed, men paa den fædrelandske Historie i Almindelighed.

Jacob Langebek, hvis Fader var Sognepræst til Skjoldborg og Kallerup-Menigheder i Thy-Land, var født den 23de Januar 1710, blev i Aaret 1728 fra Nykjøbing-Skole paa Mors dimitteret til Universitetet og underkastede sig i Aaret 1732 den theologiske Embeds-Examen. Tidlig blev Fædrelandets Historie og Oldsager hans Indlingsstudium; men da han i lige Grad savnede videnskabelig Veiledning og materiel Understøttelse, henvendte han sig til den Universitetslærer, der paa eengang var de Lærdes Drakel og trængende Studerendes Tilflugt, — til Gram. Personlig ubekjendt af denne Væde, banede han sig Vej til hans Kjendskab og Yndest ved at tilægge ham en dansk Oversættelse af den islandiske Kristni-Saga med tilføiede Anmærkninger d). Af denne Tilseguelse (5te Marts

c) Det kgl. danske Selskabs Begyndelse og Tilvæxt, 1745—47, S. 5.

d) Mfr. i det store kgl. Bibl., Nye Saml., Nr. 1732, 4to, med følgende Titel: *Christendoms Historie*, angaaende hvorledes den christelige Troe først blev indført og forplanted paa Island ved den høyplovlige Herre, Olaf Tryggve-Søn, Konge ubi Norge; af det islandiske Sprog paa Danske oversat og med nogle faae Anmærkninger oplyst af Jacob Fr. Langebek, SS. Min. Candid. samt

1735) lære vi at kjende Langebeks Ungdomsforhold, hans tidlige Interesse for Fædrelandets Historie og Oldsager og endelig hans paa den Tid haab- og udsigtsløse Stilling; den tør derfor, som et hidtil ubenyttet Bidrag til Historien af hans Uddannelse og af vort Oldstudium, fortjene med faa Adeladelser her at meddeles fuldstændigen.

„Den Frihed, jeg tager mig, at tilskrive Deres Belyrdighed denne, af mig oversatte Christendoms Historie reiser sig ikke af nogen Tanke om Værkets Fuldkommenhed, der ikke uden i Henseende til den ringere Deel, nemlig Oversættelsen og de derhos fœiede faa og ringe Numærkninger, er mit eget Arbeide og det end desto mere ufuldkommen, da jeg deels har manglet de fornemmeste subsidia til det islandske Sprog at faae nogen god Grund udi, som ere Grammaticalia og Lexica, hvorimod jeg har betjent mig af idelig Dvælse under min fornemme Vens, *Jonæ Thorlevii Islandi*, SS. Min. Cand. e), Manuduction, hvilken er kommet mig faa meget deslettere, som mig synes at være stor Overensstemmelse imellem det islandske og gemene jydsk Sprog, der endnu efter min Mening har stor Smag af sin første Kilde og Dypvæld, saavel som og istedenfor Grammatica af den liden islandske Donat, trykt i Kiøbenhavn 1733 f), hvoraf jeg har havt nogen, skjøndt saare liden Hjælp til at declinere og conjugere, og istedenfor Lexico af Lexidio latino - islandico gramma-

---

Hist. & Antiqu. Septentr. Studioso. Kiøbenhavn 1735. Kun de to første Capitler ere reenskrevne; det øvrige er blot i Udkast.

e) Blev Præst til Holum-Domkirke og siden til Mule-Menighed i Jæland; døde 1777; s. *Nyerups Forf.-Lex.*

f) Herved menes: Donatus, h. e. *paradigmata partium orationis latino-islandica, cum præfixa ratione recte legendi & scribendi atque brevi explicatione accidentium earundem, una cum XIV regulis syntacticis & methodo construendi ad calcem subtextæ, ad captum teneræ pueritiæ accommodatus, in usum scholæ Skalhottinæ in Islandia.* Hafniæ 1733. 8. 160 SS.

ticalig), Hafn. 1734, af hvilket jeg har udpillet endeel af de tungeste islandſke Gloſer og antegnet dem, ſom i et lidet Lexico, efter Alphabetet, med Danſke hoſ; deels fordi Anmærkningerne ikke ere enten af den Vidtloftighed eller af den Bigtighed, ſom de burde, da jeg ei endnu er kommen ſaavidt udi vore Antiquiteters Læsning, ſom til ſligt udfordres, ei heller har naaet den Fuldkommenhed i det islandſke Sprog, at jeg paa egen Haand uden Hjælp ſkulde kunne læſe og forſtaa alting udi enhver trykt islandſt Bog, langt mindre in Membranis og andre islandſke Manuscriptis, ſom dog endelig behøvedes, om man over ſlig Materie ſkulde gjøre gode Anmærninger. Hvorimod jeg lover, at, om Noget med Tiden maatte finde Behag udi, at dette Skrift kom for Lyſet, ſom det dog vel ikke er værd, ſkal jeg anvende al Flid, ſaavidt muligt, at forbedre diſſe ſaa og ringe Anmærninger, baade hvad Antiquiteterne, Historien og Philologien angaaer. Men at jeg imidlertid underſtaaer mig at overlevere D. V. Skriftet i den Form, ſom det nu er, dertil opmuntres jeg af den faſte Forſikring, jeg har ſaavel om D. V. Gunſt og Godhed i at contribuere til fattige Studenteres Belfærd og Forfremmelse og ei ilde at optage hvad Noget ſom en ringe forſte Grode af ſine Studeringers længe og beſværlig ſankede og ſaaede Sæd, ydmygſt kan frembære, ſom og om den Kjærlighed, D. V. ſom en oprigtig Patriot bær til ſit Fædernelands Historie og Antiquiteter, til hvilke ogſaa denne Tractat hen horer, at Island, hvis forſte Chriſtendom den beſkriver, er en Provinds under Norge, ſom er Danmarks Søſter, og den deſforuden

---

g) Den fuldſtændige Titel er: *Lexidion latino-islandicum grammaticale*. ꝑ. e. Gloſna kver à latinu og *islandsku*, lijt Grammatica, i því, þad kienner þeim ſem fyrſt fara ad læra, under eins og Gloſurnar, vocum genera, nominu casu og verboru vandfundnuſtu tempora. Havniæ 1734. 8. 160 SS. Forfatteren ſaavel til denne Haandordbog ſom til nyſnævnte Donat var Biſkop Jon Arneſen af Skalholt († 1743).

indeholder adskillige Ting, de gamle danske Sager vedkommende, for hvis rette Dplysning vi til en stor Deel har at takke de berømmelige Islænderes Flid . . . ., saa at ei alene Saxo . . . tilstaaer selv at have efterfulgt de Samme . . ., men endog Svend Nagesen . . ., som haver, førend Saxo skrev, skrevet paa Latin sin korte Historie om de danske Konger udi det 12te Seculo . . . (Samme haver jeg efter endeel gode Benners Begjæring, som gjerne onskede at læse vores allerførste danske Historieskriver udi deres Modersmaal, men ere ukyndige i det latinske Sprog, paa Dansk oversat og med Anmærkninger begyndt at oplyse h)), har, saameget ham muligt har været for Mangel af behørig Documenter, efterfulgt den islandste Hypothesin, efter hvilken ogsaa vor gamle danske Historie er bragt til den Reformation og Skikkelse, som den nu befindes udi. Men som Islænderne har været sær slittige og troværdige at skrive om Danske, Norske samt andre fremmede Nationer . . . ., saa har de ei heller været forsømmelige at skrive om deres eget Land og Nation, men optegnet hvad sig hos dem selv har tildraget, endog fra det allerførste de norske Indbyggere satte Fod paa Landet, indtil det i sine fire Parter er aldeles bleven bebyggt, og siden continueret, hver slittig Historicus i sin Tid, den ene efter den anden, at skrive hvad som er passeret, det ringere med det vigtigere, og henlagt til Ihukommelse for Efterkommerne deres Fædernelands Historier og gamle Sager, som derefter af Mand efter Mand ere udfrevne og i det ringeste, om ei Originalerne, saa dog Copierne af en stor Deel endnu i Behold. Men at forbigaae de in Manuscriptis hvilende rare og uvurderlige Sager, vil jeg aleneste melde om disse tvende iblandt de trykte islandste Historier, nemlig Landnama Saga . . . . og især denne Christendoms Saga . . . . Begge disse (den første ved Manuduction, den sidste paa egen Haand for mig selv) har

h) Ogsaa af dette Langebeks Ungdomsarbejde haves hans Autograph i den nye kgl. Mseptsaml., Nr. 872, 4to.

jeg igjennemlæst efter den korte Tids Leilighed, udi hvilken jeg for at lægge nogen Grund til vore Antiquiteters Læsning og at faae nogen Dplysning udi vort nu brugelige danffe Sprog lagde mig efter det Islandske, og foretaget mig den sidste som den korteste at oversætte, hvorudi jeg noie har efterfulgt den islandfke Text, uden hvor de islandfke Talemaader ikke vel passe sig med det danffe Sprogs Egenfckab; men hvad de gamle og tungeste Ord angaaer, saavelsom de derudi forekommende Niim, som jeg ikke forstaaer, deels for de gamle mythologiske Ord og Talemaader, deels for de deri ved Tryffen begangne Feil, om dem har jeg consuleret *Monf. Jonas Olavius*, SS. Min. Cand. og Antiquitt. island. Cultor i).“

„Denne Dversættelse behager da D. B. gunstigt at optage som en liden Prove paa min udi det islandfke Sprog allerede gjorte flette Fremgang, hvorved jeg søger at bane mig en Vej til at finde og vinde D. B. første Gunst og behagelige Kundfckab til mig som hidindtil ubekjendt (med mindre mit ringe Navn kan være i D. B. Minde enten fra min Farfader, sal. Mag. *Jacob Langebeck*, Stiftsprovst og Sognepræst til vor Frue Menighed i Aalborg k), eller fra min sal. Fader, Hr. *Friderich Langebeck* l), som under Mag. *Søren Warde* m) blev dimitteret fra Aalborg Skole og, førend han blev Sognepræst i Skjoldborg udi Thy, var nogen Tid Medtjener hos sin Fader udi Aalborg), hvilken D. B. Gunst og Bevaagenhed jeg saa hjertelig forønfter, som jeg

i) Den lærde islandfke Philolog og Antiquar, *Jon Olaffen* fra Grunnavik, født 1705, død 1779; s. *Nordisk Tidskrift for Oldkyndighed*, III, S. 4—5.

k) Født 1637, død 1705; *Suhms saml. Skrifter*, VI, S. 14.

l) *Suhm* anf. Sted.

m) *Søren Jensen Warde*, baade Conrector og Rector (c. 1686) ved Aalborg-Skole; *Thura*, *Idea hist. litt. Dan.*, S. 83 (hvor han skrives: *Ware*).

hidindtil hellig har behovet den, til mit foretagne Studium at fremme, som er vort kjære Fædernelands Historier og Antiquiteter, til hvilke jeg altid har havt en inderlig Lyst og Inclination, endog førend jeg forlod mine Forældres Huus. Thi jeg erindrer endnu, hvilken stor Fornøielse det var mig, naar jeg enten kunde komme til at læse i Saxo eller Svittfeld eller jeg kunde enten selv faae at see eller høre Andre fortælle noget om de Antiquiteter, som findes paa mange Steder i mit Fødeland, Thi, saavel ved Kirker, saasom Hvidberg Kirke, fordum kaldet St. Lauridses Kirke, hvor udi Muren skal findes St. Hilarii esfigies og Stedet af samme faaet sit Navn n); Senels Kirke, som skal have sit Navn af St. Niels, hvor og for saa Nar siden, da Alteret blev repareret, bleve fundne nogle formeente reliqvæ Sanctorum i en Kiste, nemlig en hvid Substant, som skulde være lac Mariæ, et Stykke Træ, som af ligno crucis, Stykker Been etc. o); Hundborg-, Thisted- og Torup-Kirker, hvorved skal findes Stene med Runebogstaver etc. etc. p). Som og ved gamle Slotte ex. gr. Hillerslev-huus eller Hillerslevvold, som dets Rudera, liggende i en Morads, endnu kaldes, hvilket Dronning Margrete, der var for at indskrænke Ndelens Magt, kjøbte af Hr. Niels Strangesøn og lagde til Kronens Gods q) tilligemed Drumslot, som nu er en Herregaard r); Sjøringvold, hvis Rudera endnu sees, hvor skal have boet en Konge ved Navn Niels, uden Tvivl en Basal af Danmark's Gnevoldskonge; men gemeen Mands Mening er, at Kong Nelaus skal have boet

n) „Over Kirke døren sidder en Steen med et Ansigt paa“; Danske Atlas, V, S. 469. I. har uden Tvivl forverlet denne Kirke med Hillerslev, som skal have sit Navn af S. Hilarius, hvis Hoved antages at være udhugget i Muren; S. 446.

o) Danske Atlas, V, S. 449, hvor Stedet kaldes: Sendels.

p) Danske Atlas, V, S. 432, 453, 456.

q) Danske Atlas, V, S. 447.

r) Danske Atlas, V, S. 491.

der, hvilken Paris tjente og hemmelig under Jorden bortførte hans Dronning, efter den gamle Kjempevis: Fra Sjøringvolden til Vesterhav etc. s); ved hvilken Vold ligger et Stykke Jord, kaldet St. Underfes Kirkegaard, hvor sees paa en Ligsteen en Biskop pleno habitu cum lituo, som menes at skal have været Biskop Mule, som paa sin Reise fra Bremen der til Landet, hvor han vilde stiftet et Kloster ved Vestervig, leed Skibbrud i Vesterhavet og flød til Land ved Torup Strand etc. t). Gamle Herresæder og Klostre, saasom Vestervig, der har været et Augustinianers Munkeloster, stiftet af St. Thøger. Lidet fra Kirkedøren ligger en Ligsteen, hvorunder liden Kirsten, K. Waldemari I. Søster, skal ligge begravet. . . . Dronningen skal til Spot have redet over Graven og skal endnu, som mig er fortalt, findes Spor af Hesteføe paa Stenen, hvilken er saa forslidt, at man intet kan læse af Inscriptionen, uden de Ord: Burisius Reginae Sophiae frater cum sorore Regis Waldemari Christina etc., skjøndt Andre forstaaer det om en Munk og Nonne, Sødsfende, hvilke, befundne i Blodskam, skal være indmurede i et Hul udi Taarnet til Døde (hvor endnu sees en Steen udentil med fire Ansigter) og siden under forbernelde Steen begravne etc. u). Helgenes Kilder, hvoraf ere mange der i Landet. Kjempegrave, saasom paa Thisted Mark den store Døse, 300 Alen lang, 40 Alen bred, og paa den vestre Ende deraf en liden Kilde, hvor Byens Folk endnu paa en vis Dag om Maret (hvilken jeg ei erindrer) gaaer ud at forlyste sig og kaster enten Skillinger eller Knappe-naale i Kilden; paa Naamark i Skjoldborg-Sogn (hvor jeg er født) en lang Døse med en stor Steen oven paa, hvor-

s) Danske Atlas, V, S. 152, jfr. Suhms Danm. Hist., IV, S. 681; V, S. 452; Nagaards Beskr. over Thy, S. 146.

t) Sagnet benævner denne Bendelbo-Biskop ikke Mule, men Magnus; s. D. N., V, S. 451; jfr. Suhms D. H., IV, S. 321.

u) Om disse vestervigiske Mindesmærker og Sagn s. D. N. V, S. 176—77; jfr. Suhms D. H., VII, S. 225—26.

under en Kæmpe ved Navn Wil Knud skal ligge begravet, af hvilken det der nedenfor liggende Sund skal have sit Navn, Wil=Sund etc. v). Disse og utallige andre herlige Monumenter skal med Guds Hjælp i Fremtiden komme for Lyset, om jeg ellers nogen Tid kan opnaae mit Forsæt til at forfatte (saavel af *N. Aagardi Thya illustranda* x), hvilken Skjæbuen har forhindret at see bragt til nogen Fuldkommenhed, som af det, jeg som en Indfødt enten selv veed eller af adskillige Auctoribus har excerperet, som og af de subsidiis, jeg fra gode Venner der i Landet eller andensheds har at vente) en fuldkommen Beskrivelse over Thy, hvilket jeg og har i Sinde om hosliggende Morsø, hvor ogsaa ere mange rare Antiquitatis vestigia. Men at undgaae kjedsommeligere Vidløstighed, maa jeg sride herfra og alene dette melde, at saadan min Inclination for vore danske Sager har opmuntret mig ved Leilighed efter ringe Gvne at tillægge mig adskillige dette Studium vedkommende Bøger, hvilke mere og mere har forøget Lysten hos mig endog til vor danske historiam literariam, saa jeg har (for at faae nogen ret Kundskab om alle saavel danske Mænds i og uden Danmark trykte som Andres i Danmark og tilliggende Lande og Provincer trykte Skrifter) for nogen Tid siden foretaget mig baade af de berømmelige Mænds Skrifter, som i saadan Materie har tjent den lærde Verden (udi hvilke jeg har funden Mangel paa mange Bøger, som jeg enten har seet i en og anden Catalogo eller og med egne Vine seet), saa og af adskillige Catalogis, hvoraf jeg har vel 150 Stykker, at samle til et fuldstændigt bibliothecam danicam og bringe til et corpus det, som af Mange hidtil stykviis er forfattet, og continuere det indtil vore Tider, da jeg har anført hver Format i sit Bind og inddeelt det udi visse Classer efter Sciencerne i hver Facultet, og har jeg tænkt

v) D. N., V, S. 455.

x) Dette Skrift af Niels Aagaard, først Rector i Thisted, siden i Rjøge († 1718), udkom i 3 Disputatser, 1711—13, 4to.

ei alene at sætte enhver Bogs Titel og Aarsaal, men endog (som Lykken saa vilde falde i mit Lod, at jeg nogen Tid maatte subsistere her ved Academiet, hvor fornødne Subsidia til saadant Værf bedre kan have end paa Landet) med Tiden at give derudi nogen historisk Underretning om hver Bog i sig selv, dens Indhold, diverse Editioner og deres Forskjel, lærde Mænds Censurer derover med videre, som ved den kunde være at observere, og der foruden i en særdeles Tome at beskrive Auctorum vitas, Elogia etc. enten efter Alphabetet eller efter Aarsaallene i hvert Seculo, de har levet, og under hvers Vita anføre Titlerne af de Skrifter, som han kan have skrevet, og henvise dem til Paginas i Bibliotheket selv til nærmere Dplysning. For det øvrige bekjendes, at mit foretagne Studium er et Studium, som en Velhavende lykkeligere kan fortsætte end den, der intet haver; ikke desmindre skal mine ringe Vilkaar dog ikke hindre, afftrække og holde mig fra saa kjært et Studio, da jeg lever i det faste Haab, at den rige Gud, ved hvis naadige Bistand jeg nu paa 8 à 9 Aars Tid med Savn af Forældre og Patrimonio har slidt igjennem, vil og herefter opvække de Midler til fremdeles at subsistere og at nyde Subsidia, ved hvilke mit begyndte Studium i Fremtiden kan naae sit Maal og Diemeed, som er mit kjære Fædernelands Vre og Tjeneste."

"Jeg veed da ingen Dnskeligere at recommendere mig og mine ringe Studeringer til end D. Velb., som en stor Patron af boglige Kunster, en stor Elsker af sit Fædernelands Antiquiteter og en stor Befordrerer for Enhver, som har Lyst at lægge sin Tid og Flid an paa noget, som godt og tjenligt kan være, da D. Velb., foruden at de selv har Bibliotheker, beneficia og andre gode Ting i Dispensation, ogsaa har Gvne og Villie at understøtte med gode Raad, tjenlige Bøger og andre behøvende Subsidiis, formodende ydmygt, at D. Velb. ei til det værste antegner enten min Driftighed i at dedicere Dem denne oversatte Christendoms Historie eller min

Bidtøftighed i Dedicationen at skrive, men at D. Bell. gunstigt lader mit Studium sig vel befalde og til bedste Befordring være insinueret" m. m.

Fra dette Tidspunkt af fik Langebøks Afgang til Gram og til hans Bogsamling; til samme Tid blev han Amanuensis ved det kongelige Bibliothek, hvorfor han erholdt de to denne Post tillagte Klosterportioner, hvilke han synes at have beholdt til Grams Dødy); endelig kom han i Huset hos Denne mod Slutningen af Mæret 1739 z). Imidlertid begyndte ogsaa hans offentlige literære Virksomhed. I Mærene 1737—39 udgav han i Forening med L. Garboe de 3 første Bind af „Dänische Bibliothec oder Sammlung von alten und neuen gelehrten Sachen aus Dännemarc“. Hensigten af dette Foretagende var dels at gjøre Fremmede bekendte med den danske Literaturs vigtigste Frembringelser ved Udtog og Recensioner, for hvilke der, siden de i Lübeck udkomne Nova Acta literaria maris balthici (1698—1708) vare ophørte, intet Organ eksisterede i Udlandet, dels ogsaa at meddele utrykte Dokumenter og andre Bidrag, især til den danske Kirke- og Literærhistorie. Det var med Hensyn til det første Formaals, at Værket udkom paa Tydsk. Hvilke Bidrag, der nærmest skyldes Langebøks, kan ikke med Bestemthed vides. Uden Tvivl har hans Andeel i Arbeidet meest bestaaet i at samle og levere Dokumenter og andre Anecdota, hvorimod den egentlige Bearbejdelse og Redaction snarest har været udført af Garboe, en født Slesviger, der havde studeret ved tydske Universiteter æ). Arbeidet modtoges med Bifald paa høiere Steder og Gram nævntes i Fortalen til 1ste Stykke fortrinligen som dets tid-

y) Werlauffs Esterretninger om det store kgl. Bibliothek, 2den Udg., S. 143.

z) Suhms saml. Skr., VI, S. 15.

æ) Nye danske Magazin, IV, S. 7.

ligste Befordrer ö). Dgsaa i et andet betydende literarisk Foretagende blev Langebek i dette Tidrum deelagtig, idet Klostgaard antog ham som Medarbejder ved sin danske Drdbog a).

Saaledes havde Langebek allerede erhvervet sig baade videnskabelig Dygtighed og Anseelse, da han stillede sig i Epidemien for et lærdt Selskab. De Yndere og Dyrkere af Fædrelandets Historie, som allerførst fulgte hans Indbydelse, vare følgende:

1. Jonas Ramus, en Søn af Biskop Christian Ramus i Fyen (deponerede, 18 Aar gammel, 1736), Kæsesfor og Secretair i den kongelige Hofret. Han nævnes som den, der „ei alene besidder en god Samling af Skrifter i den nordiske Historie, men endog saavel uden- som indenlands haver i nogle Aar selv arbejdet i den historiske Videnskab, fornemmelig i den norske Historie“ b).

2. Frands Thestrup, Secretair i det danske Cancelli (siden 1741), som besynderligen havde lagt sig „paa de Ting, der hore til den danske Lovhyndighed og der foruden forhvervet sig en god Deel skrevne Dokumenter, angaaende især Stæderne i Danmark og deres Privilegier“. Han var en Søn af Justitsraad og Landsdommer Matthias Thestrup (i sin Tid Rector

b) Det Fortjenstfulde ved dette Foretagende udvikledes i Kjøbenhavnske Lærde Tidender, 1737, S. 785.

a) Suhms saml. Skr., anf. St.; N. d. Mag., V, S. 271 fg. Det bør tillige bemærkes, at L. allerede 1740 fattede Ideen om en Samling af historiske Ailbeskrifter; Suhms Nye Saml., IV b, S. 62 fg.

b) 1761 blev han Justitiarius i Overhofretten i Norge og fik 2000 Rbl. af Kongen „for ikke at sælge sin Justitssecretairs (!) Tjeneste“ (Lupdorffs Almanak). Suhm omtaler ham (ved A. 1762) som „en Mand af en god Smag og grundig Læsning“; saml. Skr., VII, S. 51. Dmtrent 1744 indbød han til Prænumeration paa en dansk Oversættelse af Torfesens Norges Historie; for øvrigt er han ikke bekendt som Forfatter. Han var gift med en Datter af Justitiarius i Høiesteret, Diderik Seftman, og døde 1765.

ved Nalborg=Skole, fra A. 1726 Eier af Mariager-Kloster, 1749 Statsraad og adlet de Thestrup); var født 1721 og deponerede 1735 fra Nalborg=Skole c).

3. Jacob Vilhelm von Aspern, Secretair i det danske Cancelli og Eier af „en anseelig Samling af trykte Bøger, til Fædrelandets Historie, Love og Sprog hørende, samt endeel Manuscripter, danske Kobberstykker, danske Landarter m. v.“ d).

4. Daniel von Bergen, Secretair i det danske Cancelli, „som foruden en smuk Samling af Curiosis og danske Mynter var Eier af endeel meget rare danske Bøger, Manuscripter, Pergaments- og Papiers=Dokumenter“. Han var en Søn af Andreas von Bergen, der døde 1763 som Justitsraad og Landsdommer i Fyen e), og deponerede, 17 Aar gammel, fra Odense=Skole 1740 f).

Med Undtagelse af Langebek, som havde fyldt sit 34te Aar, og Ramus, som var over 26 Aar, vare saaledes alle de Dvrige mellem det 21de og 23de; en i sig selv karakteristisk Umstændighed. Kun de to Førstnævnte synes at have gjort enkelte Dele af Fædrelandets Historie til Gjenstand for særegent Studium; de to Sidstnævnte nævnes mere som blotte Samlere og Dilettanter; men Ingen af dem alle Fire har nogensinde gjort sig bekendt ved trykte Skrifter.

---

c) 1746 blev han Assessor i Hofretten, 1751 Landsdommer i Jylland; var Kammerherre og Eier af Mariager-Kloster, da han døde 1797 som den længstlevende af Selskabets Stiftere; Nalborg=Skoles Progr., 1810, S. 134; 1841, S. 16.

d) Maaskee en Søn af Justitsraad og Livmedicus M. W. v. Aspern († 1751); deponerede 1740 i sit 18de Aar. Han var allerede 1756 Cancelliraad og Stadtkammererer i Altona, hvor han døde som Conferentsraad 1792. Hans rige Samling af dansk og slesvig-holstensk Literatur blev 1793 solgt ved Auction.

e) Mummess St. Knuds Kirke, S. 169—70.

f) Han blev siden Landsdommer i Fyen og døde 1773.

Det var i December 1744, at hine Fem sammentraadte for at overveie, hvorledes deres Forehavende kunde iværksættes. Langebet, fra hvem Ideen allerførst var udgaaet, valgtes af de Dvrigte til Selskabets Forstander, dog saaledes, at „den Gne slet ingen Stemme eller Fortrin skulde have for den Anden“ g). Man besluttede at gjøre Begyndelse med en Samling af danske Dokumenter og allehaande Sproget og Historien oplysende Efterretninger, som man først var fundet at udgive arkeviis hver Uge, men „for mange Aarsagers Skyld“ foretrak at lade udkomme i maanedlige Hefter paa 4 Ark, hvoraf igjen 12 Hefter skulde udgjøre et Bind, forsynet med Titel og Register. Det var først paatænkt at give denne Samling Navn af „det danske Forraads-kammer“; men dette ombyttedes snart med det mere passende af **Danske Magazin**. Endvidere bleve Stifterne enige om at berede det nye Selskab en fast Organisation ved særegne Love og Vedtægter, ved Sammenstud til en Kasse, hvoraf de første Udgifter kunde bestrides, m. m.; „men især blev bragt paa Banen om at grundlægge et dansk Bibliothek af Bøger og Manuscripter, om et Archiv af Pergaments- og andre originale Brevstaber, om et Cabinet af danske Mynter, Kunstsager og Naturalier og om en Samling af danske Kobberstykker, Kartter og Tegninger“.

Selskabets egentlige Virksomhed begyndte nu med første Hefte af **Danske Magazin**, som af Forstanderen blev „bragt paa Papir“, i Selskabet oplæst og dernæst med Decani fac. philos., Prof. Andersens, Paaskrift udgivet af „et til det danske Sprogs og Histories Forbedring samlet Selskab“. I den interessante Fortale (dateret 1ste Jan. 1745) gjordes Regnskab for det nye Selskabs Anledning, Formaal og Indretning. Det kunde ansees som fremkaldt ved de gunstige Udsigter, der havde aabnet sig for den fædrelandske Videnskabelighed, idet

g) Selskabets Begyndelse og Tilvæxt i de tre første Aar S. 9. Dette Skrift fyldes naturligviis alt det følgende til de tre første Aars Historie, hvor ingen anden Henvisning findes.

ikke blot de egentlige Lærde „gjøre sig Umag for at berige vore Boglader med Skrifter og foruden de sædvanlige Studeringer have fattet Smag paa adskillige rare og nyttige Videnskaber, som hidtil i vore Egne ere enten ikke brugte eller lidet agtede“, men ogsaa „af ustuderede Folk, der anvende en god Deel af deres Tid paa Læsning, der vide at tale om en og anden lærd og artig Materie, der samle sig smukke Bibliotheker og gjøre alt hvad de kan til boglige Kunstens Befordring“. Blandt Karfagerne til dette interessante Phænomen angives som en af de vigtigste, „at vore Tider ere paa den ene Side ved høiprijselige Exempler og gode Anstalter mere afholdige end før fra unyttig Tidsfordriv og forfængelige Lystigheder h), og paa den anden Side mere frugtbare paa brave danske Mænd, som ved den yndige Skrivemaade i de af dem paa Landets Sprog forfattede Skrifter lægge Landets Børn noget for Dinene, som er behageligt, og give dem en Tidsfordriv imellem Hænderne, som er uskyldig og nyttig, lokkende dem derved til en usædvanlig Læselyst“. Men blandt de Videnskaber, som især i den nyere Tid „synes at være komne i almindelig Mode“, var dog især Fæderlandets Historie og hvad dermed stod i Forbindelse. „Der findes ikke Faa iblandt de Studerende og snart ikke Færre iblandt Ustuderede, som med en særdeles Flid og en ubestridelig Lyst lægge sig paa at kjende deres Fædernelands gamle og nye Tilstand. Og det er Forundring værd, med hvad Glæde vore berømmelige Mænds gode Skrifter i den Materie imodtages, naar de ere nye udkomne, med hvad Lykke de beholde deres Priis, naar de ældes, og med hvad Beføstning de opkjøbes, naar de blive gamle. Kommer der ikkun en Brevslap for eller en gammel Bog eller nogen anden Ting af Nærhed, som har Indflod i vore Antiquiteter og kan give ringeste Lys i den danske Historie, da griber den Gne omkap med den

---

h) Jfr. J. Møllers Mnemosyne, IV, S. 81, 164.

Anden derefter og Begjærigheden synes undertiden saa stor, at den neppe er mættelig. Det er roesværdigt, at det danske Folk dog engang begynder at elske sig selv og faae Smag paa sit eget". Som Grund for, at Magazinet udgaves paa det danske Sprog, anføres foruden Patriotismens uafviselige Fordringer tillige den Omstændighed, at de fleste Stykker, som i dette Maanedsskrift skulde indlemmes, bleve fornemmeligen af det Slags, som paa Dansk i Originalerne vare forfattede. „Desuden er det vel ogsaa den største Deel af vore Landsmænd, som ikke have gjort sig det latinske eller andre fremmede Sprog bekendte, og Ingen kan med Billighed nægte, at der jo findes lige saa mange Curieuse blandt vore Lægs- som lærde Mænd, der kan have Lyst til at vide noget over det Almindelige og see ind i Hjertet af vor Historie“.

Efter nu at have forvissat sig om, at det saaledes begyndte Foretagende vilde møde almindeligt Bifald, holdt de fem Stiftere den 8de Jan. 1745 deres første ordentlige Sammenkomst i Forstanderens Bolig i Grams Professor-Residents i) og aftalte, at der fremdeles hver Fredag Kl. 3 skulde holdes et ordentligt Møde. Selskabets Samling af Bøger, Dokumenter, Mynter m. m. samt dets Kasse skulde blive i Forstanderens Forvaring, der tillige skulde „føre Pennen i Selskabets Skrifter“ og besørge de øvrige Redactionsforretninger. Alt Løngeløbs Arbejde for Selskabet derved betydeligen maatte foreges, var vel Marsag til, at Ramus paatog sig som Secretair at føre Protokollen i Moderne og at besørge Brevverfningen.

Allerede i de første Maaneder af Selskabets Tilværelse steg Medlemmernes Antal fra Fem til Syv. Neppe var nemlig dets Stiftelse bleven kundbar, før Høiesteretsassessor S. Henrichsen (1747 adlet Zielmstjerne) „lod sig forstaae at ville indtræde med til saa nyttigt et Værks Befordring“.

i) Den laae i store Kannikestræde ved Siden af den daværende Universitetsbygning og beboedes ved Branden 1807 af Prof. Astron. T. Bugge.

Selskabet ansaae det baade for gavnligt og ærefuldt at vide i sin Midte en Mand af grundige Indsigter i Fædrelandets Historie, Eier af betydelige didhørende Samlinger og som tidligere var Medlem af Videnskabernes Selskaber i London og Kjøbenhavn; det indbød ham derfor ved en Skrivelse, hvorefter han indfandt sig i Selskabets andet Møde den 15de Januar k). En anden, ei mindre vigtig Acquisition erholdt

k) Det kan have en vis Interesse efter **C. S. Jacobis** Sørges-tale over Hiemsstierne (1780; S. 18—20) her at nævne hans utrykte Arbejder i den danske Historie, nemlig: 1) Beskrivelse over de danske Mynter i det kongelige Mynt-Cabinet (sfr. **Suhms** saml. Skrifter, XVI, S. 129); 2) et Skrift om rare danske Bøger tilligemed Forfatterens Levnet, oplyst af Manuscripter, med deres Portraiter, indgivet til Kronprindsen, hvoraf første Bind dengang fandtes i det kongelige Haandbibliothek; 3) Christian IV.s Dyder, forestillede i Anledning af denne Konges rare Medailler og Mynter (hvilket Skrift Forf. befrøgtede at være forkommen); 4) Endel rare Dokumenter og Breve, Christian II.s Historie vedkommende. Sidstnævnte Arbejde, et jærkligt Haandskrift i 4to med Christian II.s tegnebe Portrait, findes i det store kgl. Bibliotheks gamle Mserksamling, hvortil det i sin Tid er afgivet fra Haandbibliotheket. Titelen er: „K. Christian d. Andens store Qvaliteter, oplyste og beviste af adskillige rare Dokumenter og Breve, som henhører til samme Konges Historie, af **H. Heinrichsen**“. Forfatterens Tilskrift til Kronprinds Frederik, dat. Slesvig 20de Juni 1740, indeholder blandt andet Følgende: „J'offre à Vôtre A. R. avec une collection des Documents qui concernent l'histoire de Christian II. & que j'ai eu soin d'acquérir en entretenant commerce de lettres avec plusieurs personnes pour ce sujet; les documents sont en partie des pièces justificatives par lesquelles on peut prouver evidemment les hautes qualités dont le dit Prince a été doué & en même temps de décharger d'une bonne partie des calomnies, qu'on a repandues contre lui. J'espère avoir satisfait en quelque façon à la obligation, à laquelle je me suis engagé dans ma très-humble lettre du 31. Mars dernier, resolu d'illustrer un jour à mon retour des païs étrangers les dits documents de diverses curieuses observations et d'examiner toutes accusations & toutes les plaintes qu'on a faites

Selskabet et Par Maaneder senere, da den fra sin lærde Udenlandsreise nylig hjemkomne Høiesteretsassessor og Justitssecretair T. Kleve (1747 adlet Klevenfeldt) ligeledes efter Indbydelse indtraadte l).

Selskabet modtog allerede i dets første Tidrum opmuntrende og hædrende Ytringer fra adskillige af Landets baade politiske og literære Notabiliteter; saaledes fra Oversecretairen i det danske Cancelli, Brev J. L. Solstein til Lethraborg m), Biskop P. Zersleb n), Solberg o) og Thott p). Ved Rostgaards Død tre Maaneder efter Selskabets Stiftelse (26de April 1745) gif ikke blot en af dets tidligste Belyndere, men ogsaa Haabet om fremtidige Belgjeringer fra hans Haand i Graven q). Ved sin Lærdom, sin Raadighed over de vigtigste Kildesamlinger til vor Historie og sin Indflydelse var imidlertid Gram den, der formaaede at yde det unge Selskab den kraftigste Understøttelse, ligesom han ogsaa til sin Død den 19de Februar 1748 viste sig som en af dets virksomste Belgjørerere r). Selskabets Følelse af Ærbødighed og Taknemmelighed tolkede i

---

contre Christian II. et de sauver sa reputation autant que la verité le permettra". Ifølge Behrmanns Christ. II.s Historie, Fort., S. LXII, indeholdt dette Haandskrift 41 indtil den Tid lidet eller ikke bekjendte Dokumenter; men forøvrigt indeholder det høerken Anmærkninger eller Tillæg af Samleren selv.

l) Selsk. Begyndelse, S. 15, 18.

m) Anf. St., S. 14, 19, 34, 81.

n) S. 81.

o) S. 14, 81.

p) S. 89.

q) S. 19. Han havde nemlig i Breve til Langebek ei utydeligen ladet sig forstaae med „at ville i en og anden Maade gjøre vel imod Selskabet“.

r) S. 80. Til de to første Bind af Magazinet havde Gram meddeelt enkelte Smaarettelser og Tillæg. C. Deichmann foreslog 1750, at Grams Vita maatte indføres i Magazinet; Langebekiana ved Nyerup, S. 74.

følgende Tilskrift, hvormed ham overleveredes det første Hefte af Magazinet (den 6te Januar 1745):

„Den høie Indsigt, Hr. Justitsraad fremfor Andre haver i de Ting, som vi herved give os den Frihed at levere en liden Prøve af, hyder os at holde an om Deres Yndest og Befordring for dette vort Foretagende. Finder D. B., at saa ringe en Begyndelse kan føde noget vigtigere og fuldkommere af sig, og agter det værd at tale et Ord for hos Deres høie Benner, da holde vi os i vort Haab ingenlunde bedragne, men skattere det for en Lykke at have forhvervet os saa stor en Belynder. Og vil D. B. tillade os at sætte sit hoiberømte Navn iblandt vort Selskabs første Belgjørerere, forunde os fri Adgang til det uskatterlige Lærdoms Forraad, De besidder saavel inden som uden om Deres værdige Person, og være os med Raad og Daad behjælpelig, da skal vi lade see, at saadan Godhed falder paa det rette Sted, og gjøre os en Gæde af at formere Deres herlige Bibliothek med et Exemplar paa stort Papir af alt hvad vort Selskab til Trykken befordrer og for Resten i alle Tilfælde stræbe med en uafsladelig Høisagtelse at vise os

Høiædle og Velbyrdige Hr. Justitsraads
allerydmygske og hørsomme Tjenere.
Samtlige Lemmer udi
det lille Selskab
til det danske Sprogs og Histories
Forbedring.“

Men med Hensyn til Selskabets varige Bestaaen maatte dog de gjentagne Uttringer af begge Kongers Velbehag med dets Bestræbelser især blive af Bigtighed.

Efterat de 12 første Hefter af Magazinet i Maret 1745 vare udfomne, overleveredes i Begyndelsen af næste Aar det hele 1ste Bind til Christian VI. med en Tilsegnelse, underskrevet af „Samtlige Lemmer i Selskabet til det danske Sprogs og Historiens Forbedring“, Henrichsen, Kleve, Ramus, Thestrup,

v. Asperen, v. Bergen og Langebek. Kongen, som havde modtaget de efterhaanden udkomne Hefter og fundet „allernaadigst Behag i at lade sig nu et, nu et andet Stykke deraf forelæse“ s), som desuden havde megen Interesse for dansk Sprog og dansk Historie t), optog Selskabet, efter Ansøgning, ved aabent Brev af 7de Januar 1746 under sin kongelige Besyttelse og tillod det at bære Navn af det med Kongelig allernaadigst Til-ladelse indrettet Selskab til den danske Histories og det danske Sprogs Forbedring u). Kongens Død den 6te August s. A. lod Selskabet ikke i Fremtiden savne kongelig Understøttelse. Marsdagen, efterat 1ste Bind af Danske Magazin var sluttet, eller 1ste Januar 1747, blev 2det Bind overleveret Frederik V. med en Tilsegnelse af „Lemmerne i det danske Selskab“. Den 30te s. M. fulgte tillige et Andragende om Udstilligt, der kunde ønskes for at fremme Selskabets Virksomhed, og allerede i næste Maaned opfyldtes disse Duffer.

Der udfærdigedes nemlig under 24de Februar 1747 et kongeligt Besyttelses- og Benaadningsbrev, hvorved det til-lodes Selskabet fremdeles at maatte bære Navn af det Kongelige danske Selskab til den nordiske Histories og Sprogs Forbedring v); at de af Selskabet udgivende Skrifter paa dets eget Ansvar maatte trykkes uden Censur x); at det af

s) Selsk. Begyndelse, S. 20.

t) Selskabets Sørgetale over Christ. VI., S. 52, 51, 56.

u) Dermed ophørte da Benævnelsen, det lille Selskab, i Mod-sætning til Videnskabernes Selskab, som det hidtil bestodent havde tillagt sig selv (Molbechs Vidensk. Selsk. Hist., S. 38, 155; jfr. ovenfor S. 22), og det mindre fornemme Selskab fik saaledes endog tidligere Prædicat af Kongeligt.

v) Udtrykket, „til den nordiske Historie“, i Stedet for „til den danske“ i Christ. VI.s Protectionsbrev, var af en mere udvidet Betydning; muligens fordi Norges Historie ogsaa horte til Selskabets Formaal; til Hertugdømmernes Historie toges aldeles intet Hensyn.

x) Denne Censurfrihed kunde endog udstrækkes til Skrifter, som Selskabets Medlemmer udgave i deres eget Navn. Da derfor Suhms

alle offentlige Archiver s. Ex. det danske, tydske, Krigs-Cancelliets og Rentekammerets samt Raadstue- og Stiftsarchiverne i begge Kongeriger maatte erholde gamle Dokumenter tillaaens y); endelig, at Retsbetjentene i begge Riger skulde være forpligtede til, mod Betaling, at meddele det Udskrift af deres Bøger og Papirer. Med Hensyn til gamle Papirer og Pergamentsbreve, der hist og her kunde forefindes i Kjøbstæderne samt ved Kirkerne og fordums Klostre og „ikke ere til nogen Nytte hvor de findes“, hvormed Selskabet havde anholdt, at de maatte „indsendes til deres Archiv for derfra enten at kunne udgives til almindelig Nytte eller glemmes fra befrygtelig Undergang“, da bestemtes, at deslige Breve skulde samles, indstikkes til det danske Cancelli og derfra til Selskabet udlaanens z). Under

---

og Schönings „Forsøg til Forbedringer i den gamle danske og norske Historie“ skulde udkomme, skrev Langebek til Suhm (19de Juni 1757): „For at undgaae academisk Censur har Mag. Dals og jeg aftalt at ville bede Herrerne om Tilladelse at sætte under deres Navne paa Titelen: Medlemmer af det kongelige danske Selskab“. Dette skete ogsaa her, ligesom paa Titelen af Schönings, paa Selskabets Bekostning trykte „Forsøg til de nordiske Landes, særdeles Norges, gamle Geographi“ (1751), hvorfor heller intet af disse Skrifter har Decani Paategning.

y) Mærkeligt, at Selskabet ei udtrykkelig forundtes Afgang enten til det kongelige Bibliothek eller til Geheime-Archivet. Det sidste svarede paa den Tid vel mere til sit Navn end i vore Dage; imidlertid erfares dog af en Ytring af Langebek fra næste Aar, at han dengang havde erholdt en, maaskee mundtlig, Tilladelse til „at bruge af det ham allernaadigst betroede Geheime-Archiv saa meget af det deri befindelige Liggendebesæ, som kan taale at see Dagen“; Dedicationen foran Selskabets Begyndelse og Tilvæxt. I sin Ansøgning om Geheime-Archivarposten nævner L. blandt det øvrige, han havde virket „til Videnskabers og Studeringers Hviagtelse i Fædernelandet“, ogsaa det kgl. danske Selskab, „hvilket jeg uværdig for mere end tre Aar siden har været Begynder til“.

z) Med Hensyn til de enkelte Punkter i dette Benaadningsbrev udgik under samme Dag Rescripter til Stiftsoverighederne i begge

13de Juni s. N. modtog Selskabet endvidere kongelig Approbation paa dets foreslaaede Segl æ).

Der manglede nu intet i Selskabets faste Organisation undtagen formelige Love. Allerede i den første Maaned havde de sex ældste Medlemmer (Hiemstjerne iberegnet) vedtaget et interimistisk Udkast til Saadanne i 42 Artikler ö); men da disse efter de forandrede Omstændigheder og Forhold ei længer kunde ansees for passende, bleve i et Plenarmøde den 26de December 1747 Selskabets Love og Vedtægter tredje Gang foretagne, reviderede og samtykte a).

Af disse „det kongelige danske Selskabs Love og Vedtægter“ i 34 Artikler, som i dette og næste Tidrum uden Forandring vare gjældende, kunne følgende Bestemmelser, som især

---

Riger og til Consistorium ved Kjøbenhavns Universitet. Alle disse Aftstykker ere meddeelte i Selsk. Beg. og Tilv., S. 41—56.

æ) Anf. St., S. 58—59, beskrives og forklares dette Segl saaledes: „Det forestiller en Deel af det kongelige danske Vaaben, nemlig den gamle gothiske eller vendske Drage (?), som tillige kan være en Devise eller Afbildning paa Videnskaber og Antiquiteter. Dragen er Gulb i rødt Felbt. Omkring Skjoldet er en blaa Rand eller Limbus, hvorudi sees elleve Guldfugler, der forestille en Skat, som Dragen tager vare paa, og har Hensigt til de adskillige curieuse Ting, som Selskabet har begyndt at samle paa til Ære for Fæderne Landet og til Befordring i deres Forehavende. Oven paa Skjoldet staaer en gammeldags fyrstelig Guldkrone og ved hver Side en Bildmand med sin Kølve som Skjoldholdere, begge lodne, for at betegne Alderdommen. Paa Foden under Skjoldet findes Aarstallet 1747 og i Omkredsen læses: **Det kongelige danske Selskabs Segl**“. Kort efter Selskabets Stiftelse var man bleven enig om det Mærke eller Bignet, der skulde anbringes paa Titelen af Alt hvad der udkom fra Selskabet; det forestillede en Afsamling med Selskabets Balgsprog: **Til fleres Nytte. Selsk. Beg. og Tilv., S. 17;** jfr. Lovene, Art. 25.

ö) Anf. St., S. 16.

a) Anf. St., S. 36, 60 fg.

Charakterisere Selskabets Mand og Virksomhed, fortjene her at udhæves og anføres:

Art. 2. „Selskabets Lemmer bør i det ringeste altid være Syv i Tallet.“

4. „Alt hvad i Selskabet foretages og raadslaaes om, skal sluttes og afgjøres efter de fleste tilstedeværende Lemmers Stemmer, naar de i det ringeste ere Fem i Tallet. Ingen Fraværende haver Stemme.“

6. „Ved at antage Medlemmer i Selskabet skal sees paa dem, som ere Kjendere og Elskere af Fædernelandets Sprog og Historie og tillige enten beklæde nogen Værdighed og ere i virkelig Embed eller ved Lærdom og Dygtighed have gjort sig bekjendte, men fornemmeligen paa dem, som ere i Stand til at indlevere noget i Selskabet af deres eget Arbeid om nogen smuk dansk Materie eller og at forskaffe noget anseeligt af rare og mærkværdige Ting til Selskabets adskillige Samlinger.“

10. „Enhver af Lemmerne skal være forbunden til Taus-hed og ikke give tilkjende uden for Selskabet hvad der inde forhandles, beslattes, skrives eller trykkes, førend det ved fælleds Samtykke bliver tilladt offentligen at gøres bekjendt.“

11. „Alt hvad i Selskabet forhandles, skrives eller trykkes, skal være paa reen, ziirlig og forstaaelig Dansk og alle fremmede Ord og Talemaader udelukkes, undtagen de, der besynderligen henhøre til visse Kunster og Videnskaber, som baade forstaaes af Alle og enten aldeles ikke eller ei uden lang Omsvøb og Beskrivelse kunne med lige Fynd og Nethed gives i det danske Sprog. Og naar i saa Fald et kort og beqvemt dansk Ord udfindes, som tilforn var ubekjendt, antegnes det strax af Secretairen i en Bog for sig selv og bruges derefter udi Selskabets Skrifter i Stedet for det fremmede h).“

---

b) Denne Bog, om den virkelig har været til, eksisterer neppe mere.

13. „Alt hvad paa Selskabets Bekostning trykkes, skal være paa godt Papir med en smuk og reen Stil og al anden udvortes Nethed og Anseelse samt, saavidt muligt, være fri for Trykfeil og sættes for de Kjøbende til den allerbilligste Pris.“

16. „Enhver, som indtages til Medlem, forærer ved Leilighed sit Skilderi til Selskabet og derforuden bør indgive sit Levnetsløb, som han siden med forefaldende Omstændigheder bør formere, hvilket, naar han ved Døden afgaaer, bringes i en smuk dansk Stil og enten indføres i det danske Magazin eller, om det er vidtloftigt, udgives for sig selv med hans Billed foran i Kobber stoffet.“

19. „Bier Nogen mere end en Fjerdedeel Time over den ansatte Tid, gives 8 Skilling i Bøssen, men bliver han ganske borte, betales en Mark c), medmindre han ved lovligt Forsald derfra skulde blive hindret, hvilket han dog før nærmeste Samling hos Selskabets Forstander bør lade anmeldte.“

23. „Skulde ulykkelig Ildsvaade i Nærheden af Selskabets Samlingssted opkomme, skal enhver af Lemmerne, som ere i Staden og ikke i vigtig Forsald, saasnart han derom bliver vidende, enten selv møde eller fremstikke sit visse Bud for at see Selskabets Sager i god Behold. Til den Ende skal forud vel overlægges hvad Middel man til en hastig og forvarlig Flytning bedst kunde betjene sig af.“

---

c) Muligen ere disse Bøder Tid efter anden blevne anvendte til at skaffe Selskabets Medlemmer en glad Aften og til en *poou-lum hilaritatis* ved en saadan Leilighed. I det mindste opbevares endnu blandt Selskabets Eiendele en sleben Glaspokal, hvis ene Side viser Mærket i Selskabets Segl, en Drage med Overskrift: **Det kgl. danske Selskab**, og paa hvis anden Side foreslilles en Afsamling med Overskrift: **Til Fleres Nyte**. Neden til læses under førstnævnte Forestilling: **J. Eder. Norgs**; under den anden: **Sleb. Wenzel**; hviske anigmatiske Indskrifter nu ikke letteligen lade sig forklare. Paa Foden synes at staae: **Z., W., I.**

30. „Selskabets Secretair skal holde Protocol over alt hvad i Selskabets Forsamlinger bliver foretaget og besluttet d) og føre i Selskabets Navn al fornøden Brevverling. Han skal og i Dagbogen ved Aar og Dag optegne alt hvad mærkværdigt nogen af Lemmerne veed at være skeet eller haver med Visshed hørt siden næstforrige Samling e). Især skal med Flid antegnes hvad nogen af Lemmerne tilforladeligen kan være bevidst om en og anden enten afdød eller endnu levende Landsmands Arbeid eller Foretagende til Fædernelandets Vre, som fortjener Berømmelse, men frygtes for snart at kunne blive forglempt, paa det Sligt ved given Leilighed i Selskabets Skrifter til vedbørlig Afmindelse kan vorde erindret.“

33. „Skulde Selskabet nogen Tid ophøre, da skulle alle dets Samlinger, saavel af Bøger, Manuscripter og Dokumenter som af Mynter, Skilderier og Naturalier med videre dets Tilbehør, tilhøre Kongen som Selskabets allernaadigste Beskytter og staaer det da i Hs. Majestæts eget allerhøieste Behag, de samme i sit kongelige Bibliothek, Archiv, Kunstammer eller andensteds at hensejtte.“

Endnu i Selskabets første Triennium saae det sig forøget med sex virksomme og gavnlige Medlemmer f). Disse vare i Aaret 1746 B. W. Lurdorph og Tycho Hoffman. Den Første karakteriseres som en Mand, af hvem Selskabet i mange Henseender kunde have Vre og Nytte; „thi ikke alene besidder han tvende ffønne Samlinger, den ene af de fleste og bedste danske Poeters trykte og utrykte Skrifter, som en stor

d) Denne Protocol findes besvære heller ikke i Selskabets Archiv.

e) I Selsk. Beg. og Tilv., S. 39, nævnes ogsaa blandt det, som i Selskabets første Triennium pleiede at foretages i dets Møder, at der blev „antegnet hvad mærkværdigt sig kunde have tilbraget“; altsaa et Slags historisk Aarbog ført, som dog maaskee aldrig er kommen i Stand, mindre bleven vedligeholdt.

f) Selsk. Beg. og Tilv., S. 24—40.

Stat i det danske Sprog, den anden af vore danske Kongers ældre og nyere Love og Forordninger og andre den danske Lovkyndighed oplysende Skrifter; men han endog selv arbejder paa en Historie af de rareste og mærkværdigste Sager, som for Retterne i Danmark ere paadømte, og derforuden haver en ugemeen Styrke saavel i det danske Sprog som i Poesien, særdeles den latinske". Af Hoffman, som allerede var Medlem af det kongelige Societet i London, ventede Selskabet sig Vre og Fordeel paa Grund „af de adskillige smukke Skrifter, som han paa begge sine Udenlandsreiser til sit Fædernelands Vre havde givet for Lyset, især det store og prægtige Værk, som indeholder de meest berømte danske Mænds og mærkværdigste Vdelslægters Historie, ikke at tale om hans juridiske Specimen om Tiende-Rettighed g) . . . samt andre hans Skrifter, som endnu ikke have seet Lyset". I Maret 1747 indtraadte to Medlemmer nemlig Landsdommer Hans Christoffer Zersleb, „som ikke alene er en Elsker af Fædernelandets Antiquiteter, men haver endog fremfor mange Andre Leilighed og Willie at forskaffe Selskabet en Hoben smukke Ting saavel fra Norge som her fra Landet og andensteds" h), og Sognepræsten til Eger i Norge, Christian Grave, i hvem Selskabet blev „forshynet med en kyndig Mand i Norges gamle Sager, baade selv en flittig Arbejder i den norske Vdels-Historie og en omhyggelig Samler af Dokumenter og andre mærkværdige Ting til den

---

g) Om dette Skrift (Kbhvn. 1750) kan den bibliographiske Mærkelighed anføres, at et Exemplar, som eies af Prof. Velschow, i Stedet for den sædvanlige Dedication til Frederik V. er tilegnet Dverseretairen i det danske Cancelli, J. L. Solstein.

h) Han blev siden Borgermester i Kjøbenhavn og Conferentsraad (død 1788). Af ham findes bl. a. Beskrivelse „om Brudesmukket, som Dronning Dorothea 1557 har foræret til Kjøbenhavns Raadstue" m. m., uden A. og St., 8vo, og Fortegnelse over Kjøbenhavns Raadstue-Archivs Dokumenter, 1786, fol.

nordiske Histories Dplysning" i). Disse fire indtraadte alle efter foregaaende Indbydelse. Med Selskabets „Samtykke“, altsaa efter eget yttret Vnske, „indtoges“ derimod i samme Aar Kammersecretair Christian Mørk „som den, der baade elsker og haver Lyft til at fremme Fædernelandets Sprog og Historie; desuden haver han ved sin Indtrædelse gjort et Bilsbud til Selskabets Kasse, som ikke kunde andet end være antageligt“ k). Endelig optoges i Begyndelsen af 1748 Laurits Terpager, Provst og Sognepræst til Mehren i Sjælland, „som ved sin Lærdom og Kundskab i Fædernelandets Historie og især ved sine mange smukke Foræringer af rare Dokumenter og Manuscripter til vore Samlingers Prydelse haver gjort sig vel fortjent til at indlemmes i Selskabet“ l).

---

i) Han var født 1700 i Jylland, hvor hans Fader var Præst til Them i Aarhus-Stift; deponerede 1719; døde 1763. Hans eneste trykte Skrift (paa Vers, men med antiquariske Anmærkninger) er følgende: „Salve & Vale, Prisca & nova Egerana, Ryt og Gammelt, Velkomst og Afsked til og fra Eger-Lehn, R. Frederik V. paa D. Maj. Reise igjennem Eger til Kongsberg ved Capelle-Bakken denne Side Hougsums Færgested 1749 . . . offereret af Christ. Grave, Prof. Antiquitatum ved Kjøbenh. Universitet og Medlem i det kongl. danske Selskab“, 8vo. Sin Titel har han formodentlig faaet netop ved Anledning af Fred. V.s norske Reise i Mai til Juli 1749. Et Brev fra ham til Langebek er meddeelt i *Langebekiana*, S. 46.

k) Død som Revisor ved Generalpostamtet 1782. Han nævnes som Oversætter (maaskee snarere virkelig Forfatter) af et lidet moralsk Skrift: „Den til en Tid undertrykte, men tilsidst triumpherende Sandhed og Oprigtighed, forestillet udi en historisk Beretning om tvende Søskende i det underjordiske Kongerige Martinia“ m. m. Kbhvn. (1749), 8vo; jfr. *Solbergs R. Klim*, oversat af Dorph, m. Dpl. af Werlauff, S. 316.

l) Søn af Ribes fortjente Topograph og død i en høi Alder 1772. Nogle antiquariske Smaaskrifter af ham nævnes hos Worm og Nyerup. Et Brev fra ham til Langebek er meddeelt i *Langebekiana*, S. 61 fg.

I de første Aar opbevaredes saavel Selskabets Samlinger som dets Kasse paa samme Sted, hvor dets Moder holdtes, nemlig i Forstanderens Bolig i Grams Residents; men efterhaanden som Selskabets Giendele forøgedes og Medlemmernes Antal tiltog, blev Trangen til et mere rummeligt og beqvemt Lokale, som det ikke ved indtræffende Omstændigheder maatte blive nødt til at forlade, stedse større. I det omtalte Andragende af 30te Januar 1747 yttredes derfor Duffe om, at „nogle visse Værelser i en eller anden offentlig Bygning“ maatte blive det forundte, og ved det kongelige Benaadningsbrev af 24de Febr. s. A. blev der ogsaa givet Haab om et saadant Lokale. Dette anvistes endelig paa Charlottenborg, hvor Medlemmerne allerede den 24de April toge det i Hensyn og tillige besluttede, at de fornødne Indretninger skulde iværksættes ved et nyt og frivilligt Sammenstod. Det sidste Møde i det gamle Lokale holdtes den 12te Mai, det første foreløbige Møde i det nye den 26de s. M.; men Selskabets „offentlige Aabning“ fandt ikke Sted før den 21de Sept., da det nye Forsamlingssted blev indviet ved en Tale af Forstanderen i Anledning af Frederik d. Femtes Salving d. 4de i s. M. Det kan, med Hensyn til Sammenligning mellem Selskabets ydre Forhold i hiin Periode og i en senere Tid, ei være uden Interesse her at gjentage den omstændelige Beskrivelse, Selskabets Ordfører med kjendeligt Velbehag gav af de rummelige og elegante Leiligheder, der nu vare dem indrømmede i et kongeligt Slot:

„De Værelser, som Hs. Maj. i dette kongelige Slot allernaadigst haver forundet Selskabet, ere de samme, som den kongelige octroierede Kjøbenhavnske Bank i Begyndelsen havde, før den til Børsen blev forflyttet, og bestaae i tvende store og anseelige Sale i det underste Stokværk, hvortil man gaaer op af Trappen paa høire Haand i Porten. Fra disse Værelser falder om Sommeren en behagelig Udsigt til Runddelen

paa Kongens nye Torv m). I den yderste Sal forsamler Selskabet sig om Vinteren; sammesteds gjemmes og i Skabe, som uformærket i Væggene ere indrettede, Selskabets Archiv, bestaaende meest af originale Pergamentsdokumenter med endeel underhængende Indsegle. Fra denne kommer man i den inderste Sal, som indtager den nederste Deel af Slottets søndre Udbygning, hvor Selskabet om Sommeren holder sin Forsamling. Der forvares i et stort Skab med Glasdøre for Selskabets Bibliothek, som bestaaer af trykte Bøger og Manuscripter, hvert Slags for sig, alle opsatte efter Videnskabernes Orden. Der gjemmes ogsaa Selskabets Myntcabinet samt dets øvrige Curiosa, Naturalier og Antiquiteter. Væggene i begge Salene ere med endeel danske Skilderier, Kartter og Tegninger behængte. Ved Indgangen til disse Værelser er en lang Gang, som og med Tiden kan tjene Selskabet til et lidet Galleri af Skilderier.“

I dette nye Lokale n) holdt nu Selskabet sine ugentlige Møder, ikke om Fredag-Eftermiddag Kl. 3, som tilforn, men om Torsdagen ved samme Tid (Kovene, S 18); i Sommermaanederne, da flere Medlemmer vare fraværende, holdtes ingen Møder.

Selskabet indtraadte i sit fjerde Aar med de ovenfor nævnte 13 Medlemmer. I det næste Avingvænium steg Antallet til 19. De nye, som efterhaanden optoges, vare: P. S. Suhm o), Hans Hoffman til Ekjerildgaard, Frederik Hammond,

m) Nemlig den Træplantning omkring Statuen, som blev borttaget omtrent i Midten af forrige Aarhundrede.

n) Tilegnelsen til Frederik V. foran Danske Magazines 3die B. er „Frevet i det kongl. danske Selskabs Forsamlings-Sal paa Charlottenborg d. 2. Jan. 1748“.

o) Denne af Nordens Historie udsødelig fortjente Mand forekommer i Selskabets Skrifter allerførste Gang 1717, nemlig i Danske Magazin, III, S. 111, hvor „Sr. Admiral Suhms Søn, Monsieur Suhm“, nævnes som den, der havde meddeelt et Exemplar af Fred. II.s trykte Forordn. om Klippinge-Mynt, 1564.

Secretair i det danske Cancelli p), Cancelliraad Carl Deichmann (Den fortjente Stifter af Christianias offentlige Bibliothek, Søn af Biskop Barthol. D.) Iver Wiel, Foged over Ringerige og Hallingdalen i Norge q), og Gerhard Schøning, dengang Rector ved den lærde Skole i Throndhjem r). To Ting fortjene herved at bemærkes: Det ene, at Ingen af Universitetets Professoreer i dette Tidsrum blev Medlem af et Selskab hvori Mænd som Mollmann og Kosod Ancher vel kunde have hørt hjemme; det andet, at Ingen af Hertugdømmernes Historikere optoges. Den første Omstændighed kan vel tildeels forklares deraf, at man ved Valg af Medlemmer fornemmeligen tog Hensyn til egentlige Samlere eller Saadanne, som af deres Forraad af Haandskrifter og Dokumenter kunde og vilde bidrage til Magazinet eller til Forøgelse af Selskabets egen Samling, hvilket muligens ved Ingen af de to Nævnte antoges at blive Tilfældet; den sidste hidrørte vel deels fra Sprogforskjelligheden, deels derfra, at man dengang endnu ansaae Hertugdømmernes Historie for at være Kongerigets mindre vedkommende.

Selskabet stiftedes paa en Tid, da de offentlige Samlinger kun med megen Indskrænkning vare tilgængelige, men

---

p) Denne Fred. Hammond, siden Cancelliraad, blev 1759 henværet paa Nytorv i Kjøbenhavn for Forsærdigelse af falske Bankofedler.

q) Iver Madsen Wiel, der 1729 deponerede som Privatist fra Drammen, blev 1736 Foged i ovennævnte Fogderi, over hvilket han efterlod sig en Beskrivelse, der senere er trykt i *Topogr. Journal for Norge*, 30te—32te S. Han døde 1756. I Febr. 1757 blev hans efterladte Samling af Bøger og Haandskrifter til den nordiske Historie ved Auction bortsolgt i Christiania.

r) Paa Medlemslisten foran hvert Bind af Magazinet iagttages stedse Rangfølgen. Saaledes forekommer i 4de Bd. den nyelig optagne 22aarige Suhm allerøverst, fordi han som Kammerjunker rangerede over den 12 Aar ældre Lurdorff, der var Justitsraad. Forstanderen, Langebeck, nævnes altid allerfødt.

derimod flere Privatmænd lagde Vind paa at samle Bøger, Haandskrifter m. m., navnlig til Fædrelandets Litteratur og Historie henhørende. Der kunde derfor være Anledning for et Samfund med det danske Selskabs Tendants ligeledes at anlægge saadanne Samlinger deels til dets egne Arbeiders Fremme, deels for at redde et og andet historisk Monument fra den Undergang, hvorfor de i private Samleres Gie seent eller tidligt kunde være udsatte. Efterat Udgang til de offentlige Archiver i og udenfor Hovedstaden nu var tilstaaet Selskabet, kunde dets særskilte Samlinger i visse Henseender vel synes mere overflødige; men man ansaae det dog for rigtigst at følge den engang lagte Plan, især da Selskabets Giendelse af denne Art ifølge Lovens § 33 efter dets eventuelle Opøsning skulde tilfalde forskjellige kongelige Instituter.

Den første Grundvold til Selskabets Samlinger lagdes ved Sammenstud af de ældste Medlemmer, især af v. Bergen, som efterhaanden skænkede det de fleste af sine danske Mynter samt Bøger, Haandskrifter og Dokumenter. Allerede inden en Maanedes Forløb havde man saaledes samlet over 200 Nummere af trykte Bøger, henved 150 Haandskrifter, omtrent 200 Dokumenter og over 300 Mynter s). De i den nærmest paafølgende Tid indtrædende Medlemmer, Zielmsierne, Klevenfeldt, Luydorff, T. Hoffman, S. C. Hersleb og Gravet), bidroge ogsaa til Samlingernes Forøgelse, uagtet de fleste af dem selv vare og forbleve ivrige Samlere; L. Terpager berømmes især for sine „mange og smukke Foræringer til Samlingernes Prydelse“ u). Ogsaa modtog Selskabet fra Forskjellige uden-

s) Selskabets Historie, S. 11. Ved Lovene (8de Art.) var udtrykkelig bestemt, at ethvert nyt Medlem skulde „forære noget til Selskabet af gode og rare Bøger, Manuscripter, Mynter, Skildrier, Tegninger, Kobberstykker, Naturalier eller andre Mariteter“.

t) Jfr. Langebekiana, S. 46.

u) Selskabets Historie, S. 40; jfr. Langebekiana, S. 61. Mange Haandskrifter og Dokumenter skænkedes ogsaa af

for dets Midte meer eller mindre betydelige Gaver. Blandt saadanne Belgjører, omtrent 70, nævnes, foruden de ovenfor Dmtalte, Prof. J. P. Ancherfen (som forærede adskillige tildeels rare, trykte Bøger og skrevne Dokumenter); Biskop L. Harboe i Throndhjem (nogle Manuscripter og Pergaments-Dokumenter); Provst og Sognepræst i Drøsløv, Mag. Solger Olivarius; Bispinde Pontoppidan (mange smukke Stykker af Mynter, Naturalier, Skilderier, Bøger og Dokumenter); Grev Christian Ranzau til Brahesborg, Stiftamtmand over Fyens Stift (nogle Christ. IV.s og Fred. III.s Originalbreve); Regiments skriver over Dronningborgs-Rytter-Distrikt, Niels Schelde (Peder Wibes og andre berømte Mænds egenhændige og vigtige Breve); Envold Stenblof, Sognepræst til Seude og Næs i Aggershuus-Stift, og hans Søn, Cand. theol. Vilhelm S. (endeel gamle norske Pergaments-Dokumenter v), og Fl. I Selskabets første Triennium kom dets Samlinger til at udgjøre 389 trykte Bøger, 230 Haandskrifter, 287 Pergaments-Dokumenter, 195 originale Papirer, 53 Copier, 76 Sigiller, 307 Mynter, 21 Skilderier, 137 Kobberer, Karter og Tegninger, 66 Nummere af Naturalier og andre Naviteter x).

C. Deichmann; *Langebekiana*, S. 67, 73, 77; *Danske Mag.*, V, S. 22.

v) *Selsk. Historie*, S. 78—91.

x) *Selsk. Historie*, S. 92 følg. I Selskabets Archiv opbevares endnu *Langebeks* egenhændige Catalog over Bøgerne og Haandskrifterne, ordnet efter Gavernes Tidsfølge og med Gavernes Navne, under Titel: „Det lille (rettet: kongl. Danske) Selskabs Bibliothek af Manuscripter og trykte Bøger“. Her ere flere Nummere end i den trykte Fortegnelse, skjøndt den ei strækker sig over de 3 første Aar; muligens fordi enkelte Nummere Tid efter anden kunne være udfundte. De fleste vare skænkede af *Langebek* selv. Af Fortalen til Selskabets Historie, sidste S., sees ellers, at der endnu var en stor Mængde af Breve m. m., som det havde været for vidtløftigt at specificere.

Om Samlingernes Forøgelse i det næste Dvintennium af Tidrummet, saavel som i den hele paafølgende Tid af Selskabets Tilværelse, haves derimod ikke saa fuldstændige og sammenhængende Oplysninger. Imidlertid kunne dog et Par betydende Acquisitioner henføres til dette Tidrum, hvilte begge skyldtes Statsraad Peder Fogh til Nyomgaard (Griffenfeldts Søstersøn; † 1753). Denne Mand, hvem Selskabet havde indbudt, undslog sig herfor paa Grund af at han ei kunde præstere det i Lovens 6te Art. bestemte, „at indlevere noget i Selskabet af deres eget Arbeid om nogen smuk dansk Materie“. Derimod kunde han vel efter samme Artikels Medfør have fortjent at optages som den, der havde „forkaffet noget anseeligt af rare og mærkværdige Ting til Selskabets adskillige Samlinger“ y); thi med sin Taksigelses- og Undskyldnings-Skrivelse af 11te Juni 1750 sendte han tillige de interessante Ephemerides Bircherodianæ (den aalborgske Biskop, Jens Bircherods, Dagbøger, 1658—1708, hvorom mere i det følgende) og næste Aar testamenterede han Selskabet sin rige Samling af danske Universitetsprogrammer, som ved hans Død 1753 indlemmedes i dets Bibliothek z).

y) Ifølge Selsk. Historie, S. 80, havde han allerede dengang meddeelt „nogle lærde Mænds Breve og givet Selskabet Haab om flere curieuse Ting“.

z) Over denne Samling lod han tillige en Fortegnelse trykke under følgende Titel: *Designatio Programmatum ex Academia Hafniensi funebrium & actuum academicorum, quæ multo tempore collegit Petrus Fogh, Status & Justitiæ in supremo Tribunali Consiliarius, tribus in forma patente, quæ edita sunt, & quarta in ordinaria compacta, & Regiæ Societati Hafniensi in illustranda Patriæ & Septentrionis Historia desudanti legavit ob latentem in eis variorum notitiam ad quamvis historiæ patriæ partem facientem. Hafniæ 1751. 36 S.* Sørgeprogrammerne (1596—1743) udgjorde i Alt 313, Programmer ved andre akademiske Alter (1591—1726) 361 Nummere. Denne Samling bortfolgtes i A. 1822 tilligemed flere af Selskabets trykte Bøger paa en offentlig

Selskabets oeconomiske Kaar vare og forbleve i dette Tidsrum temmelig indstrænkede. Af Selskabets første Stiftere blev „gjort et lidet Sammenstod af Penge til en Kasse, hvoraf de første fornødne Udgifter skulde tages, og derhos vedtaget, at hvad som enten for Selskabets Skrifter eller ved anden Leilighed maatte indkomme skulde være en bestandig Grund til at bestridde de fremdeles paagaende Beføstninger, uden at nogen Uddeling til Lemmerne skulde stee“ æ). Ved Lovene (8de Art.) bestemtes, at hver Indtrædende skulde til Kassen betale i det ringeste 20 Rdlr. „eller mere efter Omstændighederne og Selskabets Godtfindende“; det sidste Tillæg gav vel Anledning til, at enkelte nye Medlemmer erlagde et større Indstod end det sædvanlige ö). Muligen kan ogsaa det i 9de Art. yttrede Haab, at „Enhver, som maatte naae nogen Slags Lykke eller Forfremmelse, ved saadan Leilighed, Andre til Opmuntring, vilde give noget til Selskabets Bedste“, undertiden være gaaet i Opfyldelse. Det ved Lovene bestemte aarlige Contingent var forøvrigt 8 Rdlr. a). Forstanderen, som havde Opsynet over alle Selskabets Samlinger, var tillige dets Kasserer (23de og 31te Art.) b).

Auction og kjøbtes da deels til Universitetsbibliotheket, deels af nærværende Skrifts Forfatter.

æ) Selsk. Historie, S. 12; jfr. Lovene, 32te Art.

ö) F. Er. Christ. Mørk (Selsk. Hist., S. 36) og C. Deichmann (Langebekiana, S. 17).

a) In Praxi synes Medlemmerne dog at have ydet mere. I en Memorial af J. S. Augustin (6te Febr. 1781), hvorom mere i det følgende, siges, „at Lemmerne før havde aarlig givet 10 til 20 Rdlr. til Selskabets og de trykte Skrifters Bestyrelse“.

b) Hvor tvivrigt Langebek paasaar Selskabets Løb, kan blandt andet sluttes af følgende Sted i et Brev til Suhm af 2den Sept. 1752: „Ved denne Leilighed erindrer jeg, at jeg endnu ikke har faaet enten Fr. Etatsraadens Contingent for det forrige Aar ei heller den Gave, han til Selskabet har destineret (formodentlig i Anledning af, at han 1751 var bleven virkelig Etatsraad). Jeg har og ikke nænnet at

Saalænge nu Selskabet indskrænkede sig til at udgive Skrifter, som nagtet den billige Priis (jfr. Lovene, 13de Art.) vel kun havde en maadelig Affætning, men hvorfor heller intet Honorar erlagdes c) og hvoraf ikke engang alle Medlemmer erholdt ligemange Exemplarer d), kunde det omtrent bestride sine ordentlige Udgifter af det aarlige Contingent e). Men Selskabet nærrede tillige Dunse og Haab om engang at kunne udvide sin Virksomhed efter en større, maaskee altfor stor, Maalestok, hvortil udfordredes rigere pecuniære Kræfter. „Maatte Selskabet“ — hedder det i Fortalen til de første 3 Mars Historie — „med Tiden blive saa lykkeligt at see sin Kasse i saadan Stand, at det deraf kunde lønne sine Arbejdere, befordre større og vigtigere Skrifter (jfr. Lovene, 12te Art.), udsætte Priiser for hvad man vilde have oplyst, opkjøbe her og der forekommende rare Samlinger, lade bekvemme Personer reise omkring i Landet deels for at affkrive og aftegne alle gamle Monumenter, deels for at opspore og indhente hvad ellers ikke kan bekommes, deels for at gjøre en

gjøre Anmodning derom, da jeg har vidst Admiralens (Suhms Faders) mangfoldige Udgifter nu paa et Mars Tid. Dette skriver jeg, ikke at det haster noget dermed, ikke heller at Statsraaden uden ved god Leilighed maa gjøre denne Grindring til sin Hr. Fader, men aleneste at Hr. Et. kan vide Sammenhængen og at jeg ikke i Fremtiden skulde ansees som den, der to Gange vilde kræve noget paa Selskabets Vegne; men hvad som engang bliver det lovet vil jeg gjerne see at faae ind“.

c) Forstanderen, der forfattede og redigerede alt hvad der udgaves fra Selskabet, erholdt „som en Belønning for hans Arbeid og havende Noie“ et vist Antal Exemplarer; Selsk. Hist., S. 22. Om den ringe Affætning af Magazinet see Suhms saml. Skr., VII, S. 253, og Forerindr. til N. D. Mag., IV, S. III.

d) Kun hver af de 10 ældste Medlemmer erholdt 3 Exemplarer paa bedste Papir, de øvrige kun eet; Lovene, 14de Art.

e) I det nye Lokale paa Charlottenborg maatte de fornødne Indretninger iværksættes ved „et nyt og frivilligt Sammenskud“; Selsk. Historie, S. 29.

rigtig Beskrivelse over alle Landets Egne, deels for at undersøge Rigernes naturlige Historie (!) med videre, som let var at finde paa, naar man havde noget at gjøre med, da vilde der først udrettes noget retskaffent og som et kongeligt Selskab kunde være anstændigt“.

Desuagtet var det først i Slutningen af Tidsrummet, at det af den fædrelandste Histories Oplysning saa fortjente Selskab af Regjeringen blev grebet under Armene. Intimationen hertil udgik fra Selskabet selv i Maret 1750. Det er bekjendt, at et af de første Formaal for det danske Videnskabernes Selskabs Virksomhed var det at give Ideer og Forslag til historiske Medailler. Bort Selskab troede at burde følge dets ældre og anseeligere Samtidiges Exempel og bebudede derfor en ny, med dets oprindelige Bestemmelse at vedligeholde historiske Grindringer ei uforenelig, Retning af dets Virksomhed, ved i Maret 1750 at lade præge en Medaille til Kongens Fødselsdag den 31te Marts s. I denne Anledning indgav Selskabet (23de April s. A.) følgende Andragende til Kongen, hvis nærmeste Hensigt vel var at erholde Moderation i Myntlønnen, men som tillige indeholdt ikke utydelige Bink om Dnsfeligheden af en kraftig Understøttelse ovenfra:

„Den store Dmhu, Deres Kongelige Majestæt bærer for Videnskabers Opkomst under sin ærefulde Regjering, gjør, at

---

f) Myntværket, Fred. V., Tab. IX, Nr. 2; Beskrivelsen, S. 737. Paa Av. sees Kongens laurbærkronede Brysbilled; paa Rev. Historiens Muse med en Krone paa Hovedet, en Bog og Basun i høire Haand, siddende ved et Bord og visende med den venstre paa to Diplomer med vedhængte Sigiller, hvorpaa Chr. VI. og Fred. V. Ciffre. Paa Bordet og ved samme sees nogle Udsager og neden under paa et Kart: Italia Græcia Sic. Paa venstre Side Nordens Genius, holdende et Kart, hvorpaa: Dania Norvegia. Neden ved samme ligge Bøger og paa den høire Side er et antikt Hoved, hvorunder: M. G. A. (Magnus Gustav Arbien). Øventil: Vincet amor patriæ. I Afsnittet: Soc. Reg. Hist. et lingv. bor. exendi fecit d. 31. Mart. 1750.

vi understaae os i allerdybeste Underdanighed at udbede os af D. Maj. kongelige Raade en liden Frihed for vort Selskab, som alene derudi bestaaer, at D. K. M. allernaadigst vilde forunde os saavel til den Medaille, vi nyeligen paa D. Maj. allernaadigste Approbation have ladet slaae, som om vi nogen Tid for at vise vor allerunderdanigste Nidkjærhed for D. Kgl. Maj. og vort Fæderneland fik i Sinde at bekoste flere deslige enten Medailler eller Jettons, at vi maatte nyde og have Myntelønnen for det samme, som for D. Maj. egne Medailler gives, som er 4 Skilling dansk hvert Lod. Vi formode allerunderdanigst og saa meget mere at erholde af D. Maj. Raade denne liden Frihed for Selskabet, som det ikke kan ansees for et particuliere Foretagende, efterdi det staaer under D. Maj. egen allerhøieste Protection og intet andet Diemærke har end at tjene Publico. Hvorhos vi allerunderdanigst bede, D. K. M. ville tage i allernaadigst Betragtning, at vi ikke ere saa lykkelige at eie nogen Fond til dette Selskabs Understøttelse, men af vort eget gjøre anseelige Forskud og aarlige Beføstninger, hvoraf Interessens aleneste er Fædernelandets Ære og Publici Fornøielse."

Med Rescript af 1ste Mai næstfølgende blev den ansøgte Moderation af Myntlønnen Selskabet forundt; men da samtlige Omkostninger ved denne Medaille desuagtet beløb sig til omtrent 500 Rdlr. g), vilde lignende Foretagender i Fremtiden

g) Eller netto 492 Rdlr. 5 s. Der prægedes i Alt eet Exemplar i Guld og 125 i Sølv. Kunstneren, Hofmedailleur M. G. Arbién, forlangte 150 Rdlr. i Honorar; da Selskabet formeente, at han kunde lade sig nøie med 100 Rdlr., yttrede han i Skrivelse af 28de Mai, at, dersom han havde forfærdiget en saadan Medaille for kgl. Regning, vilde, uagtet han havde en aarlig Gage af Kongen, derfor i det mindste være tilstaaet ham 180 à 200 Rdlr. Samme Dag bevilgede Selskabet ham 125 Rdlr. iberegnet det Exemplar, han havde faaet. Arbiéns Skrivelse er fileet til de Herrer „Medlemmer ubi det kongelige danske Magazin"; hvilket fra hans Pen dog ikke lyder saa besynderligt, som naar Zielmstjerne,

dog neppe have fundet Sted, om end ikke Selskabets Virksomhed fort efter for en længere Tid var aldeles standset h). Imidlertid var Regjeringens Opmærksomhed nu engang henvendt paa Selskabets Trang og Nødsor og det tillod sig derfor i næste Aar at indkomme til Kongen med et Andragende, hvis Gjenstand og Resultat erfares af følgende kongelige Rescript til Selskabet, dat. Christiansborg den 19de Marts 1751 i):

„Frederik V. m. m. Vor Bevaagenhed tilførn! Vi have ladet Os allerunderdanigst referere et af Dig, Justitsraad Zielsstjerne, til Vores Geheimeraad i Vores Geheime-Conseil og Ober-Secreterer i Vores danske Cancelli, Os elskelig Hr. Johan Ludvig Holstein, Greve til Ledreborg, Ridder m. m., indgivet Promemoria, hvorved Du, paa det Eders Selskab i Tiden kunde understøttes og derved sættes i Stand til at fuldføre en og anden til Fædrelandets Ære og Publici Nytte sigtende Dessein, allerunderdanigst haver indstillet og været begjærendes, at det Directeuren ved Vores Bogtrykkeri, Johan Sorgen Hoppfner, og Søn, Nicolai Christian Hoppfner, under 23de Januarii afvigte Aar allernaadigst forundte Privilegium paa alene at lade trykke og falholde Almanacker udi Vores Riger, Danmark og Norge, maatte efter bemte J. J. Hoppfners og Søns Død være henlagt til Eders Selskab, imod at deraf aarlig til Academiet blev svaret 200 Rdlr. for Almanakernes Beregning samt endnu aarlig 100 Rdlr. til Vores Videnskabs Societet. Thi give Vi Eder herpaa tilfjende, at Vi efter herom allerunderdanigst gjorte Ansøgning og Begjæring af sær kongelig Naade ville allernaadigst have

---

hvem dette Anliggende nærmest var overdraget, paa Arbians første Dwittering har tegnet, at „endnu er efter Magazinet's Resolution af 28de Mai Medailleuren tilstaaet 25 Rdlr.“

h) Ogsaa for Vidensk. Selskabs Bedkommende faldt dette hele Foretagende hen omtrent fra A. 1757; Molbechs Vidensk. Selsk. Hist., S. 22.

i) Udtoget deraf findes i Fogtmans Rescriptsamling.

bevilliget og tilladt, at, naar meerbemeldte F. J. Høpffner og N. C. Høpffner er ved Døden afgaaen, maa forstrevne Privilegium paa Almanakernes Trykning og Forhandling, saaledes som det ham og Søn har været forundt, til det af Eder oprettede og med Børes allernaadigste Tilladelse saa kaldede Kongelige danske Selskab til den nordiske Histories og Sprogets Forbedring henfalde og være henlagt med Vilkaar, at deraf i saa Fald svares og erlægges foruden de 200 Rdlr. aarlig til Universitetet i Børes kongelige Residensstad, Kjøbenhavn, endnu andre 150 Rdlr. aarlig til Børes Videnskabers Societet udi bem^{te} Kjøbenhavn; hvorimod Vi allernaadigst ere forventende, at der udi Eders Selskab tænkes paa at kunne tilveiebringes et *Compendium Historiæ Danicæ* fra disse Rigers Begyndelse af til nærværende Tider, hvoraf i det danske Sprog ikke vides noget til Dato udgivet k). Derefter i Eder allerunderdanigst kunne vide at rette. Befalendes Eder Gud“.

Da imidlertid den tilfagte, vistnok betydelige, Indtægt, som afhængig af to eventuelle Dødsfald, maatte anses for temmelig precair, ligesom den heller aldrig er kommen Selskabet tilgode l), tillod det sig omtrent et Aar senere ved Skrivelse til Dversecretairen, Grev J. L. Holstein, af 10de Febr. 1752 at bringe i Grindring det „allernaadigste Løfte at være det kongelige Selskab beforderlig til en Fond til Hjælp og Understøttelse i dets Foretagende“. Allerede den 18de s. M. refereredes derefter Selskabet, at Kongen havde skjænket det 1000 Rdlr. Cour., „som udi Børes danske Cancelli imod behørig Dvittingering kan modtages; dog ville Vi allern., at disse

k) I et Consistorial-Circulære af 25de April 1776 omtalte Prof. theol. P. Holm et Compendium i den danske Historie af Langebek, som for omtrent 20 Aar siden var bebudet.

l) Da det Selskabet her tilstaaede fired mod Universitetets gamle Privilegier, gjenkalbtes det ved Rescr. af 21de Juli 1773; hvorom mere i følgende Tidrum.

1000 Rdlr. skal, imod at der for denne Summa tages god og suffisant Forsikkring, paa Rente udsættes, da den aarlige Rente deraf til det kgl. Selskabs Nytte maa anvendes" m).

Under 24de s. M. bevidnede Selskabet J. L. Holstein sin Tak ved følgende Skrivelse:

„Deres Høigrevelige Excellence haver ved at reflectere paa vores sidste underdanige Annødning og at tilveiebringe os saa anseelig en Gave fra Hans Kongelige Majestæt givet os en kjendelig Forsikkring paa det høie Patrocinium, hvormed D. H. Exc. fra den første Tid af har bæret og endnu bærer vort Danste Selskab. Vi maatte være heel uskjønsonomme, om vi ikke erkjendte saadan D. H. Excellences uafsladelige Bevaa- genhed med den inderligste Taknemmelighed.“

„Naadige Herre! Som vi har befundet os saa vel ved Deres Høigrevelige Excellences Forbøn, saa bruge vi endnu den underdanige Frihed at udbede os, at D. H. Exc. vilde lægge den Godhed til de forrige at forestille Hans Kongl. Majestæt indlagte vores allerunderdanigste Taksigelse og fremdeles tillade os, naar Selskabets Tarr det udfordrer, igjennem samme D. H. Excellences høitformaaende Forbøn at nærme os til Kongens Throne. Vi forblive i dybeste Erbødighed" &c.

I Taksigelseskrivelsen til Kongen af s. D. Følgende:

„Denne nye og besynderlige Prove af Deres Majestæts usfatteerlige Naade og ret kongelige Omhu for Selskabets Dy- komst maatte gjøre os bestjæmmede, om vi ikke derfor afslagde vores allerunderdanigste Taksigelse og bevidnede den fornyede Dymuntring og inderlige Attraa, vi ved denne og saa mange andre Deres Majestæts Velgjerninger have faaet til at fyldest- gjøre det Haab, som Deres Kongl. Majestæt allernaadigst haver fattet om vort ringe Foretagende til Fædernelandets Vre og Bjeneste.“

---

m) Under samme Dato skænkedes Videnskabernes Selskab en lige Sum „til foresaldende Udgifter“; Molbechs Vid. Selsk. Hist., S. 169.

„Allernaadigste Konge! Bliv ikke træet af at gjøre vel imod dette Selskab, som, naar det fremdeles allernaadigst bliver understøttet og med en større Fond til at gjøre med i Fremtiden forsynet, ogsaa af al Formue vil stræbe at give vigtigere og større Prover af sin allerunderdanigste Nidkjærhed end dem, dets Uformuenhed hidindtil har kunnet lægge for Dagen.“

„Saa lykkeligt som Selskabet statter sig under Deres Kongl. Majestæts allerhoieste Protection, saa hoit er det os Alle og hver for sig anliggende at gjøre os mere og mere værdige til Deres Majestæts vedvarende Naade og at anraabe Himmelen om Deres Majestæts dyrebare Livs Forlængelse og Lyksaliggjørelse“ n).

Senere afgav Kongen en forandret Resolution med Hensyn til de Fonds, hvorfra bemeldte 1000 Rdlr. skulde udredes. Under 29de April 1752 (Fredensborg) rescriberedes nemlig Selskabet saaledes:

„Som Vi i Henseende til, hvorfra disse 1000 Rdlr. havde været at vente, allernaadigst have forandret Vore Tanker, saa give Vi Eder hermed tilkjende, at Vi nu allernaadigst have skjænket Selskabet til forskrevne Brug 700 Rdlr. Courant, som I imod behørig Dwittering i Vores danske Cancelli haver at lade imodtage, og 300 Rdlr. af Vores particulaire Kasse; dog skal disse 1000 Rdlr. imod god og suffisant Forsikkring paa Rente udsættes, da den aarlige Rente deraf til det kongl. Selskabs Nytte skal anvendes; og haver I til Cassation udi Vores Cancelli at lade tilbagelevere ovenbemeldte Vores til Eder den 18. Februarii næstafvigst ergangne Befaling“.

Saadanne vare de ydre Betingelser for Selskabets Virksomhed i dets første og blomstrende Periode; vi skulle nu betragte de Resultater, der skyldes denne Virksomhed. Selskabets første Foretagende var Udgivelse af danske Dokumenter og for-

n) Begge Takfælgelsesbrevveiser vare underskrevne af Lurdorff, Hielmstjerne, Klevenfeldt, Hoffman, Thestrup, Ramus, Aspern, Mørk og Langebek.

ffjellige Bidrag til Historiens og Sprogets Dplysning. Saa-
meget snarere maatte et saadant Foretagende, udført med Grun-
dighed, Omhu og Interesse for Gjenstanden, kunne vente
Opmuntring og Understøttelse, som tidligere Forsøg af denne
Art enten aldrig vare komne istand eller havde fulgt en
forskjellig Plan o). Forventningerne skuffedes heller ikke fra

o) Ifølge den oprindelige Plan skulde den af Directeuren ved
det kgl. Bogtrykkeri, **Joach. Wielandt**, udgivne „Samling udaf
smukke og udvalde danske Vers og Miscellanea“ ogsaa have inde-
holdt „adskillige til vores Historie tjenlige Piecer, saavel gamle
som nye, naar de ei overgaae 2 à 3 Ark“, hvortil „alle retfindige
Patrioter“ indbødes at bidrage; *Nye Tidender om lærde Sager*,
1725, S. 532. „*Dänische Bibliothec oder Sammlung von alten
und neuen gelehrten Sachen aus Dännemarc*“, hvoraf de 5 første
Stykker vare udkomne, inden Danske Magazin begyndte (1737—44),
indeholdt vel adskillige Rildeskrifter og Aneedota til den danske Hi-
storie; men Samlingens Formaal var dog tildeels at fortsætte de ældre
Acta literaria maris balthici, 1698—1708 (Jfr. ovenfor S. 14).
Desuden optog Hertugdømmernes Kirke- og Litterarhistorie meget
af Indholdet og endelig var Hovedsproget her Tydsk. I Viden-
skabernes Selskab synes man ellers ogsaa i Begyndelsen at have
tænkt sig nogen Pighed mellem Magazinet og de nævnte A. lit.
maris balthici; Gram antog i det mindste, at Selskabet vilde optage
danske Extracter af de i hiint Selskab oplæste latinske Afhandlinger;
Molbechs Bid. Selsk. Hist., S. 38. Et periodisk Skrift fra denne
Tid, som efter Planen baade nærmede sig en recenserende Journal
og en Samling af historiske Bidrag, var **O. Bangs** „Samling af
adskillige nyttige og opbyggelige Materier, saavel gamle som nye“,
hvoraf 1ste Stykke udkom 1743 og 7de 1747 (snarere 1745). I
Fortalen til 1ste St. lover Udgiveren efterhaanden at anmeldte og
recensere nye danske Skrifter (hvorved han, mærkeligt nok, synes
aldeles at ignorere de siden 1720 udkommende lærde Tidender) og
tillige „for at give denne Journal desto bedre Indgang hos Folk af
en adskillig Smag“ . . . næst Bøgernes Beskrivelse at meddele . . .
„rare og gode Vers, rare Manuscripter og andet mere . . .
Mange smaa, men dog i visse Henseender vigtige Fragmenta, Rela-
tioner, Manuscripter etc. omkomme dog og forglemmes, alene

nogen af Siderne. Det Danske Magazin, hvis Udgivelse betegner Selskabets første Tidrum og som med sine efter længere eller kortere Mellemrum paafølgende Fortsættelser danner Glædespunktet i Selskabets hele hundreedaarige Tilværelse, fortjener derfor her en udførlig Dmtale.

Danske Magazin, indeholdende allehaande Smaa-Stykker og Anmerkninger til Historiens og Sprogets Dplysning. Første Bind. Udgivet af Et til det Danske Sprogs og Histories Forbedring samlet Selskab. Kiøbenhavn, trykt hos Christoph Georg Blasing. 1745. Andet Bind. Udgivet af det med Kongelig Tilladelse oprettede Selskab til det Danske Sprogs og den Danske Histories Forbedring. Kiøbenhavn (hos Samme). 1746. Tredie—Sjette Bind. Udgivet af det Kongelige Danske Selskab til den Nordiske Histories og Sprogs Forbedring (VI. hos Sufen). 1747—1752. 4to.

Tolv Hester, hvert paa 4 Ark og prydet med et Kobber, som har Hensyn til et Stykke af Indholdet, udgjøre et Bind; det Hele altsaa, da Hesterne regnes i fortløbende Orden, 72 Hester. Hvert Bind er forsynet med et temmelig fuldstændigt Register p). Første Bind forudsikledes en Fortale og en Dedication til K. Christian VI.; det andet og hvert af de følgende vare dedicerede til K. Frederik V.

Magazinets egentlige Redacteur, hvem alle Indledninger og alle Dplysninger til de meddeelte Dokumenter og øvrige

---

fordi de ere smaa, men kunde lettelig frelles fra Undergang i slige Samlinger."

p) Derimod ikke med det saa nødvendige Indholdsregister; jfr. *Langebekiana*, S. 85. Et saadant for alle 6 Bind meddeestes først ved Slutningen af *Nye Danske Magazin*, VI. At dette fra Begyndelsen af manglede, var vel tildeels Aarsag til, at enkelte Dokumenter forekomme baade i det gamle og nye Magazin. Saaledes findes i *Danske Mag.* et Dok. trykt baade i III, S. 318, og IV, S. 243. Flere saadanne Gjentagelser forekomme i *D. Mag.*, III, S. 131, 135—137, jævnsførte med *N. D. M.*, I, S. 12—13, 16, 22, 46.

Kildekrifter, Mynter, Indskrifter m. m. i det væsentlige skyldes, var Selskabets Stifter og Forstander, Langebek q); kun meget faa Stykker gjøre herfra en Undtagelse r). Over Planen og Indretningen af dette for enhver dansk og norsk Historiker umistelige Skatkammer vilde det være overflødigt her at ud-

q) Selsk. Hist., S. 22; Nye Danske Mag., IV, Forer., S. III; Suhms saml. Skrifter, VI, S. 16; VII, S. 253; XV, S. 36. I et Brev til J. L. Holstein af 12te Mai 1745 anfører Langebek det ogsaa blandt de Betingelser, under hvilke han vilde „lægge Haand paa et saa strængt, vidtløstigt og uangenemt Arbeide“ som den danske Ordbog: „at jeg ikke bliver saa stærkt opbunden, jeg jo kan forfølge det danske Magazin og vedligeholde det lidet Selskab, som jeg til den danske Histories og det danske Sprogs Forbedring med endeel mine gode Venner haver begyndt.“

r) Saaledes vare Kunstnerens, Magnus Bergs og H. Krocks, Levnetsløb forfattede af N. Prehn, Tegnemester hos de kongelige Pager; D. Mag., I, S. 227; III, S. 143; jfr. Selsk. Hist., S. 85. Som et Erkendtlighedsbeviis forærede Fru Krock Selskabet to historiske Malerier af hendes afdøde Mand. Den katolske Biskop Dgmunds Levnet (III, S. 338) var meddeelt af Islænderen, Jon Olaffen fra Grunnavik. Foruden Dokumenter, Haandskrifter, Bøger, Mynter m. m., meddeelte deels af Selskabets Medlemmer deels af dets i Selsk. Historie nævnte Belgjørere, skyldes ogsaa enkelte i Magazine benyttede Stykker, deels som Gave deels som Laan, andre Samlere og Belyndere, som hver Gang navnlig opgives; f. Ex. norske Dokumenter, meddeelte af Borgermester Benzen i Steen; D. M., VI, S. 33; jfr. Langebekiana, S. 77; nogle gamle Dokumenter, af Geheimeraad Berckentin; IV, S. 42, 49; Dokumenter om Engelsholm i Jylland, af Kasferer ved Brandforsikringskassen, N. Lihme; IV, S. 257; et Familie-Dokument af Capitain v. d. Ofen; IV, S. 338; en Medaille, laant af Kammerjunker Rosenkrantz; III, S. 97; nogle roskildeke Dokumenter, af Cappellanen ved Rosk. Domkirke, K. Øgler; V, S. 78. Ogsaa en svensk Adelsmand, Baron Gyldenkrøok til Svenstrup i Slaane, meddeelte foruden flere curieuse Ting Originalen til H. Friis's Autobiographi; IV, S. 131. Blandt de Kjøbstads-Archiver, hvorfra Dokumenter meddeelt, nævnes især Kallundborgs; III, S. 371.

brede sig videre. Beskrivelse over Oldsager fra Hedenold findes her ligeaa lidet som Aftstykker til hvad man dengang kunde kalde den nyeste Historie; Sprogmonumenter ere optagne, men linguistiske Undersøgelser udelukte; Bidrag til Hertugdømmernes Historie savnes næsten aldeles. Det meddeelte vedkommer især den danske og norske s) Middelalder og nyere Tids Historie; af hine stiger intet egentlig op over Baldemarernes Periode; af disse findes lidet eller intet, yngre end Frederik den 3dies Tid. Paa Forslag til væsentlige Forandringer med Hensyn til den engang lagte Plan synes man ikke at have villet indlade sig t).

Ligesom Selskabet med Hensyn til de „Landsmænd, som ikke have gjort sig det latinske eller andre fremmede Sprog bekendte“, havde gjort sig det til en Regel, med saa Andtagelser, kun at meddele Diplomer og Dokumenter i det danske Sprog (*Danske Mag., I, Fort., S. 9*), saa maatte dog tillige erkjendes, at den største Deel af den danske Middelalder Historie derved vilde komme til at savne sin vigtigste Berigelse, da Diplomerne fra de første Aarhundreder næsten alle vare affattede paa Latin. Selskabet fattede derfor engang i dets

s) Rigtigst havde vel derfor Titelen været: Danske og Norske Magazin.

t) Saaledes tilbød *S. Hoffman* i en Skrivelse til *Langebek*, 12te Dec. 1747: „Derfor jeg vidste, at De vilde i hver Samling eller Bind spendere et Blad til den danske Adel, skulde jeg give Dem en Tabel paa en Familie til hvert Bind af den danske Adel; paa samme er anført Fødsel, Giftermaal og Død samt res gestæ og har jeg nogle og 30 færdige, som jeg haver samlet af mine Mss., hvoraf ingen findes i min Broders Bog (*T. Hoffmans Portraits historiques*). Naar De dertil resolverer, skal jeg sende Dem 4 à 6 Stykker af Gangen og har jeg confereret med dem i Familierne selv, saa jeg veed, at de fleste af dem ere ganske accurate; og synes mig, det vilde desmere animere Folk til at kjøbe det danske Magazin, da der ere mange Familier, som just ikke har forskaffet flere Mænd; dog har de været Saadanne, at de ikke burde sættes i Glemmebogen“. Dette Tilbud blev imidlertid ikke benyttet.

første Triennium den Idee at udgive dets latinske Diplomer i en egen Samling u). Men denne Plan er formodentligen snart igjen opgivet, efterat allerede i den første Halvdeel af A. 1748 med Archivarposten ved Geheime-Archivet tillige Bearbejdelsen af det ved Gram begyndte Corpus diplomaticum Daniæ & Norvegiæ blev Langebek overdraget.

Da man endnu maa erkjende Danſke Magazin for en historisk Kildesamling, som — i det mindste paa den Tid, da den fremkom — ikke stod tilbage for nogen liguende i andre Landes historiske Litteratur v), er det ei at undre over, at Samtiden modtog den med udeelt Bifald. „Vi ville her fortie“ — hedder det i Selskabets Historie (S. 14—15) — „de mange og altfor store Berømmelser, som deels nogle af vore lærdeſte Mænd i deres Skrifter, af hvilke vi ifkun nævne vor vidtberømte Skribent, Hr. Baron Solberg x), deels andre Lær-

u) Blandt de langebetske Optegnelser i Geheime-Archivet findes hans Udkaſt til Indledning af en ſaadan Samling tilligemed følgende paatenkte Titel: *Regiæ Societatis Daniæ ad Lingvam & Historiam patriam illustrandam Diplomata latina Annis 1745, 1746, 1747 collecta, jam vero ex autographis edita.* Formodentligen er dette ſrevet før Grams Død den 19de Februar 1748.

v) „Man kan frielig paastaae, at, naar man undtager Hearnæs Udgave af engelske Skribenter, er ingenſteds foranſtaltet en Samling med ſaa ſtor Flid og Omhyggelighed“; Suhms ſaml. Skrifter, VI., S. 16.

x) Formodentligen ſigtes her til Fortalen til *Seltindehistorierne* (1745), hvor S. ſriver: „Danſke Magazin er et priisværdigt Foretagende og ſom kan blive til ſtorre Nytte end man troer; thi, endſkjøndt et og andet Stykke derudi findes, ſom ikke ſynes at kunne interessere Læſeren, ſaa dog, efterſom det er en Samling af tilforlidelige Originaler, hvoraf man kan betjene ſig til at corrigere adſkilte Feil, ſom have indſneget ſig udi vore Historier, ſaa kan og bør Værket i den Henseende recommenderes“. Det fortjener ellers at bemærkes, ikke juſt til Anbefaling for Solbergs historiske Grundighed, at i den anden „paa ny igjennemſeete og forbedrede“ Udgave af hans *Danmarks Historie*, hvis 1ste—2den D. udkom 1753, intet

doms Belyndere, saavel her i Staden som i Provindserne, have lagt paa dette Bærk y), og alene med et Ord melde, at endog Fremmede, særdeles udi Sverrig og Tydskland, have i deres Skrifter og lærde Ugeblade z) offentligten priset vort Foretagende og vusket dets Bestandighed“.

Men ved Siden af det fortjente Bisald, Magazinet erholdt under sin første Fremtrædelse og i den følgende Tid aldrig ganske savnede, mødte det tillige, netop som 1ste Bind var sluttet, en Anfægtelse, som letteligen kunde have standset dets Fortsættelse, ja endog hemmet Selskabets Virksomhed i det Hele. Anledningen hertil og Sammenhængen hermed var følgende:

Blandt Magazinet's Formaal var det udtryffeligen nævnt at „vise en og anden Feil hos vore saavel som fremmede (historiske) Skribenter“ (Fort. til 1ste B., S. 7). Af disse var det især Hvittfeldts Kronike og Pontoppidans Annales eedl.

Hensyn er taget til de mange nye og vigtige Dplysninger, det af ham selv saa berømmeligen omtalte D. Mag. fremsøb; det er neppe paa noget eneste Sted citeret.

y) I et Brev til Langebek af 19de Jan. 1745, hvori Rostgaard takker for det ham præsenterede Exemplar af D. Magazins Begyndelse, tilføjer han: „Og haver jeg med stor Behag læst det igjennem saa og fundet, at det vil blive ei alene hannem og hans Selskab til Ære og Berømmelse, men endog alle dem, som elste Fædernelandet, til saa stor Nytte som Fornøielse“. Hermed kan bl. A. sammenholdes C. Deichmanns berømmende Ytringer 1750; *Langebekiana*, S. 73.

z) De tydske Journaler, hvori Danske Magazin anmeldtes, vare uden Tvivl Göttingische gelehrte Anzeigen, hvor 1ste Bind i Merg. 1745, 45de St., og 3die Bind i A. 1748, 16de St. og Altonaische gelehrte Zeitungen, 1745—47, hvor Magazinet's 1ste Bd. og 1748, hvor 2det Bd. anmeldtes. 1ste Bd. af Mag. anmeldtes i Nye Tidender om lærde og curieuse Sager, 1745, Nr. 3. I de svenske Lärda Tidningar har jeg kun paa et enkelt Sted fundet noget af Danske Magazin anmeldt, nemlig det 9de Hefte i Merg. 1745, Nr. 52.

Danicæ, som jævnligen gjorde Berigtigelser nødvendige, hvilke dog altid fremsattes uden nogensomhelst stødende eller fornærmende Yttring æ). I saadanne Tilretteviisninger kunde imidlertid sidstnævnte Forfatter ikke finde sig, men gav sin Harmeløst ved et saakaldt „Brev, angaaende den Driftighed, med hvilken N. Hvitfeldt og andre Historie-Skrivere corrigeres af det Danske Magazins Forfattere“ ö), dat. 12te Nov. 1745. Brevet rober tilstræffelig den af vor historiske og statistiske Litteratur i flere Henseender ellers saa fortjente Forfatters baade overvættede Selvtillid og Mangel af rigtig Forestilling om historisk Kritik. Hans Ukte gaaer nemlig ud paa, at Magazinet's uvættede Forfattere „driftelig taxere snart Navnens snart Marstallenes Arigtighed, nu i Hvitfeldts, nu i adskillige andre deels døde deels levende Skribenters Bøger“, uagtet „Ingen er i Stand til at domme imellem tvende stridige Historie-skrivere, med mindre at han enten 1) selv har været Vidne til det omtvistede eller 2) han haver overalt saadanne NB. Original-Dokumenter i Haanden, som fortjene alene at troes, eller og 3) han kan vise Modsigelse i de anførte Tings egen Natur, da deres flette Sammenhæng forraader Arigtigheden“. Ogsaa udhæves „den Forffjel, der burde agtes ved at censurere Skribenten af en Original-Historie og den, der skriver det, som Andre i Snesetal have skrevet for ham, eller tager sin Beretning af mange trykte Bøger; af denne Sidste bør og kan der kræves langt fuldkommere Rigtighed“. Af førstnævnte Slags Historie-skrivere, tilføies videre, have vi efter Saxo „ikke havt, ei heller kan faae, hvad bemeldte Alderdom angaaer, flere end Tvende, som jeg ikke tør ved at nævne. Den One har skrevet vort Lands verdslige, den Anden dets geistlige Historie, næsten alene af utrykte og muisom opsøgte Dokumenter. Om end alle andre Bøger i den

æ) Man see f. Ex. D. Mag., I, S. 145, 260—61 i Anmærkn.

ö) Indført i O. Bangs Samling af nyttige Materier, 7de St., S. 603.

Materie kunde tabes og gaae tilgrunde, saa var dog vor Histories egentlige Indhold i dem frelst og beholden; thi ingen uden disse ere Original-Historier“. Til Slutning tales om Forfatternes „unge Dine“ og bebreides dem, at de uforsigtigen have tilladt, „at en eller anden af dem har gjort det, som man holder Resten altfor raisoneable til at tage Deel i“.

Dette Angreb fremkaldte igjen Selskabets Anmerkninger over et Brev, som nyligen er udgivet imod det Danske Magazin. Kiøbenhavn, 1746. 8vo. 46 SS.

Med slaaende Grunde, men ogsaa med den ham egne Moderation, gjendrev Langebek — her som ved andre Leiligheder Selskabets Ordfører — de gjorte Beskyldninger. Ligesom Brevskriveren i Slutningen havde stikket paa Langebek som Magazinet's egentlige Udgiver, saaledes lod ogsaa denne sig ved en ironisk Bending mærke med, at Brevet's Forfatter ikke var ham ubekjendt. I Anledning af Yttringen i dette om de tre danske Originalskribenter, af hvilke Cayo var den første, bemærkes her nemlig: „Det er ilde, at han ikke ogsaa haver navngivet de tvende Andre; dog tager man vel ikke meget feil, om man gjætter paa Svitsfeld som den Anden, siden han dog staaer hos ham i den Credit at blive brugt som hans Skjul og Mantel. Men at sige, hvo den Tredie er, der maa en Oedipus og en Kunstgjætter til. Skulde han, imod Formodning, mene en berømt Mand, som i vore Tider har paa Tydsk udgivet den danske Kirkes *Annales*, da skulde vi vel være undseelige ved at sige ham for meget imod. Men vi ere altfor forsikrede om denne brave Mand's Modesti i at foragte saa hoitrværende en Compliment, at hans Skrift skulde være det ene af tre Hovedskrifter i Danmark. Og paa samme Grund tør vi heller ikke troe, at han er meent. Tilmed fremsætter Luctor til Brevet saa prægtigt et Criterium og Kjendemærke paa sit tredie Originalskrift, nemlig at det er skrevet næsten alene af utrykte og mojsom opsøgte Dokumenter, at det bliver næsten en Umulighed at

gjætte vist". Efter at have nævnt nogle ældre og nyere historiske Arbejder, som vel kunde fortjene at kaldes Originalskrifter, hvorved tillige Solberg faaer sin fortjente Berømmelse a), henledes Dpmærksomheden paa enkelte Hovedværker, som i Fremtiden kunde ventes og ved hvilke en og anden Læm i vor historiske Litteratur vilde blive udfyldt. Flere af disse vare Saadanne, som enten i den følgende Tid Langebek og hans Samtidige bragte for Lyset eller hvortil disse i det ringeste vides at have gjort betydelige Samlinger. „Hvad“ — hedder det nemlig S. 41 — „om vore Efterkommere kan faae at see paa Tryk et Opus diplomaticum Daniae (Langebek); et Corpus scriptorum Daniae medii ævi (Samme); en dansk Heroldskunst af danske Raabner og Sigiller (Klevenfeldt); et genealogisk Værk over den danske Adels, af litter sigillis, diplomatis og inscriptionibus sammenfrevet (Samme); en fuldkommen dansk Kirkehistorie paa Dansk (L. Harboe?); en geographisk og historisk Beskrivelse over det gamle og nye Danmark (L. Thurach?); en historia naturalis samt en Kunst- og Haandværks-Historie over vort Land; en tilstrækkelig Personel-Historie over alle Slags mærkværdige danske Folk; en tilførladelig dansk Mynt-Historie (Zielsenstjerne? Lurdorph?); en fuldkommen Historie om de danske Love og Lovgivere (Møllmann? Kofod Ancher?); et fuldstændigt Systema i den danske Historia literaria, Landets Antiquiteter og gamle Skikke“.

Opbragt ved denne Gjendrivelse af hans egne umotiverede Bestyldninger, var Pontoppidan svag nok til at opfordre Re-

---

a) S. 39. „Ja hvad faae vi for vor ene og store danske Skribent, som ved sine Skrifter har tilveiebragt sit Fæderneland en udsødelig Ære og sig selv et berømmeligt Navn, som ret har sat Smag i den danske Nation til Læsning og gode Skrifter, som har ført det danske Sprog i en forunderlig Hoiagtelse, som har omstøbt vor Historie i den Form og Skikkelse, at den byder Trods til mange andre Nationers, og skrevet nogle Kongers, som man tilforu ikke haver havt og som udgjør to Trediedele af hans Værk“.

gjeringsens Mellemkomst. Christian VI., hvem Sagen maaskee ikke er bleven rigtig forestilt og som endog kan have troet at finde en Slags Uafnemmelighedsyttring i et saadant polemisk Skrift, udgivet af Selskabet mod hans Hofprædikant netop paa samme Tid, som det havde erholdt et kongeligt Protectionsbrev (7de Jan. 1746), paalagde Rector og Professore ved Rescript af 10de Februar at indkalde „Studiofus J. Langebek, som selv udi en til Os under den 7de hujus indgiven allerunderd. Memorial b) kalder sig Stifter og Forstander for det Selskab, der paa nogen Tid maanedlig haver ladet trykke det saakaldede Danske Magazin“, i Anledning af hans mod et af L. Pontoppidan i O. Bangs Samlinger indført Brev udgivne Numæringer, „udi hvilke bemeldte L. Pontoppidan, som er baade Prof. theol. og vores Hofprædikant, paa en meget grov og uanstændig Maade er bleven angreben“, give ham i Pontoppidans Dverværelse en Reprimande og tilholde ham strax at gjøre Pontoppidan en, af Consistorium selv opsat, mundtlig Afbigt, som dernæst med Langebeks egen Under-skrift skulde Pontoppidan tilstilles, hvori L. skulde tilstaae, „at han intet paa ham havde at sige“. Forøvrigt skulde baade Pontoppidans Brev og Selskabets Numæringer være suppri-

b) I denne Memorial af 7de Februar, (som i Afskrift opbevares i Manuscriptsamlingen paa Leithaborg) erklærer Langebek, at han ei ser sig i Stand til videre at føre Pennen i Selskabets Anliggender, med mindre Kongen beviser ham nogen særdeles Naade, hvorved Selskabet igjen kan ares og opreises, og ansøger derfor om, at Kongen vil beskikke ham til Professor paa det kongel. Universitet i Fædernelandets Sprog og Historie, men tillige fritage ham for alle akademiske Lectioner og Disputationer, imod at han aarligen, foruden det danske Magazin at fortsætte, udgiver et eller andet dansk Skrift til Vre for Landets Sprog eller Historie. Denne Memorial er det uden Tvivl ogsaa, som paa en (maaskee formedelst en Trykfeil) ei ganske tydelig Maade omtales i et Brev fra Nagaard til Lurdorph; Lurdorphiana ved Nyerup, S. 445.

merede c). Langebek faldt naturligviis til Føie; den 15de i. M. gjorde han den befalede Afbigt for Consistorium i Pontoppidans Dørværelse og afgav tillige samme Afbigt skriftlig efter den i det kongelige Rescript antydede Formular.

Denne Dypreisning blev dog igjen Pontoppidan paa en anden Maade forbittret. Joh. Kl. Schlegel (Broder til den fortjente Historiker, J. S. Schlegel), Legationssecretair hos (sin Besvogrede) den sachsiste Minister her ved Hoffet, Spener, udgav paa den Tid et tydsk Ugeskrift, *Der Fremde*, hvori han (Nr. 48, 8de Marts) efter Tilskyndelse af Holberg, Ancheren d) og maaskee Flere af Langebeks Belyndere eller Pontoppidans Uvenner fortalte den hele Begivenhed under en spøgende Form, men ikke til Ære for Pontoppidan. Denne klagede nu derover hos Spener, med hvem han selv ogsaa paa mødrene Side var beslægtet. Ministeren indhentede sin Secretairs Erklæring, som gik ud paa, at han ikke havde meent Pontoppidan, for hvis Fortjenester han nærede sand Hoiagtelse; hvilken Erklæring Ministeren selv tiltraadte. Herved var altsaa intet videre at gjøre; imidlertid skal Pontoppidan dog paa høiere Steder have udvirket, at *Der Fremde* ophørte e).

---

e) Istedetfor Pontoppidans Brev (som angives paa Indholdslisten foran 7de Stykke) meddeelttes paa samme Sider et Brev fra Rector S. J. Schanche (i Thronhjelm) ang. Dvænerne m. m. Uden Tvivl kan denne Begivenhed have medvirket til de Bangske Samlingers Dphor.

d) Suhms saml. Skr., XIV, S. 243.

e) En Beretning om denne Strid af Selskabets Medlem, den lærde Carl Deichmann, med bidhørende Afstykker, tilføiet hans Exemplar af „Selskabets Anmærkninger“ i det Deichmannske Bibliothek i Christiania, er meddeelt af nærværende Skrifts Forf. i *Engelstofts Universitets- og Skole-Annaler*, 1806, S. 279 fg.; jvfr. *Nye Danske Mag.*, IV, S. 13 fg. Flere interessante Afstykker om denne Sag (af den grevelige Manuscriptsamling paa Lethraborg)

Forøvrigt havde denne Sag hverken for Selskabet eller for Langebek selv nogen videre ubehagelig Følge; faa Maaneder efter døde desuden Christian VI. I Selskabets 1748 udgivne Tre første Mars Historie blev den hele Strid forbigaaet med forsigtig Taushed h) og der er al Grund til at antage, at begge Hovedpersonerne i en følgende Tid maae have forsonet sig med hinanden g).

Foruden Danske Magazin udgik tillige fra Selskabet i dette Tidsrum flere Leilighedskrifter, alle forfattede af Langebek og alle med en historisk Tendents.

Det første af denne Art foranledigedes ved Christian d. 6tes, „Selskabets milde Stifters og allerhøieste Beskytters“, Dødsfald d. 6te August 1746 h). Den Sørgfest, Selskabet i denne Anledning folte sig opfordret til at holde, bestod ene deri, at Forstanderen i det første ordentlige Møde efter Sommerferien d. 7de October eller tredie Dag efter den kongelige Liigbegjængelse holdt en dansk Sørgetale, som strax udkom i Trykken, tilegnet Frederik V., under følgende Titel:

vilde af Archivarius T. Becker blive meddeelte i Fortsættelsen af „Orion“.

f) Maaskee var det ogsaa med Hensyn til dette Selskabets og Pontoppidans Mellembværende, at ikke P. selv, men „Bispinde Pontoppidan“ (S. 85) nævnes blandt Selskabets Belgjørere som den, der havde „beprydet Selskabets Samlinger med mange smukke Stykker af Mynter, Naturalier, Skilderier, Bøger og Dokumenter“; jfr. D. Mag., III, S. 129.

g) Suhms saml. Skr., VI, S. 16. I Fort. til 3die D. af sine Annaler, S. 17—21, (1746) har Pont. yderligere forsvaret sin Methode, at han kalder sig Originalskribent m. m., dog uden at nævne den forudgangne Strid. Senere modtog Pontoppidan Bidrag af Langebek saavel til Origines Hafnienses (1760), S. 137, 173, 192, som til Danske Atlas, I, (1763), Fort., S. 28. I D. Atl., II, S. 175, kaldes Selskabet „priseligt“.

h) Selsk. Historie, S. 23.

Videnskabers Tab i den stormægtigste Danmarks og Norges Gnevolds-Herres Koning Christian den Siettes hoistbefulgelige Dødsfald, allerunderdanigst betragtet i en Sørge-Tale, oplæst den 7. Octobr. 1746. udi det med Kongelig Tilladelse oprettede Selskab til det Danske Sprogs og Historiens Forbedring af Jacob Langebek, Medlem og Forstander i Selskabet. Kiøbenhavn, trykt hos Christoph Georg Blasius. 8vo. 76 SS.

Hverken ved denne eller ved noget af Langebeks lignende Arbejder i den følgende Tid kan der være Spørgsmaal om egentlig Veltalenhed eller nogenformhelst rhetorisk Betydning, hvorfor der heller ikke kan lægges synderlig Vægt paa det Bisfald, hvormed Talen paa den Tid, især i de høiere Kredse, blev modtaget i). Men „hvad disse Taler“ — (sriver Suhmk) „maatte mangle af den egentlige Veltalenheds Kraft og Fylde, det erstattes fuldelig ved den store Indsigt i Fædernelandets Historie og ved den Styrke i Sproget, enten man seer paa Talens Gang, som altid bliver sig selv lig, paa Rigdommen paa Ord eller paa Udtrykkenes Kraft og Værdighed“. Naar Christian d. Gtes Fortjenester af Rigernes indre Bestyrelse, af Kunster og Videnskaber, af Retspleie og Marine, Handel og Industri her sættes i et stærkt Lys, da har Langebek, som nærede megen Forkjærlighed for den afdøde Konge l), upaatviveligen talt efter sin Dørbetværing; ligesom den retfærdige Gfvertid vel ogsaa i de fleste Henseender vil give ham Ret m).

i) Langebekiana, S. 38. En latinsk Dørsættelse af Johan Finckenhagen (død 1769; s. Worms Lexicon I. og III.) blev afgivet til Selskabets Samling; *Hist.*, S. 23.

k) Saml. Skrifter, VI, S. 17.

l) Suhms saml. Skrifter, X, S. 64.

m) Med Undtagelse, som bekjendt, af Kiegels, der blandt Bilagene til sit „Etkilderi af Sjette Christian“ (Smaa historiske Skrifter, III, S. 531 følg.) meddeelte noget af denne Sørgetale som Prove paa en „mere lovsyngende end sandfærdig Fortælling om Sjette Christians Fortjenester“.

Hertil kom især, at Ordforeren i et Selskab for den danske Historie og det danske Sprog havde fuld Anledning til at henvende Opmærksomheden paa „de mange Bøger i den danske Historie, som tildeels ved H. M. egen kongelige Kundhed vare komne for Lyset“; paa Kongens „Omhu i at lade opføge og indsamle gamle Brevskaber, Privilegier, Foundationer og alle Slags til Fædernelandets Historie tjenlige Dokumenter“; og endelig paa hans „Omhu for det danske Sprog at bringe i Flor og Anseelse“ n). Navnligen skyldte ogsaa Selskabet, i hvis Kreds Talsen her lod, den afdøde Konge dyb Taknemmelighed for de opmuntrende Ytringer af Velbehag med dets Bestræbelser, som det allerede i dets korte Tilværelse fra hans Haand havde modtaget o).

Om trent et Aar efter denne Sørgefest indtraf Frederik d. 5tes Salving d. 4de Sept. 1747. Da denne Konge „under sin Regjerings høivise Begyndelse havde taget Selskabet under sin kongelige Beskyttelse og ved flere Velgjerninger givet saa mange andre tydelige Prøver paa sin Raade til det sammes Opkomst“ og tillige, hvad Selskabet ei undlod med Erkjendtlighed at bemærke p), ved denne Anledning udnævnt fire af dets Medlemmer, Luydorph, Hielmstjerne, den tillige nobiliterede Klevenfeldt og Hersleb, til Justitsraader, fandt Selskabet sig opfordret til ved Indvielsen af dets nye Lokale paa Charlottenborg tillige paa en passende Maade at erindre hiin høitidelige Aft. Til denne Fest, som fandt Sted Torsdagen d. 21de Sept., lod Selskabet „indbyde en stor Deel høie og lærde Patrioter“ q), for hvilken Forsamling Forstanderen da

n) S. 52, 54, 55.

o) S. 18, 53.

p) Selskabets Historie, S. 32.

q) Sammest., S. 33. Blandt dem, som indfandt sig, nævnes fortrinligen J. L. Holstein, „som alle Videnskabers ypperlige Mæccenas“, Grev Lynar, Biskop Hersleb, Holberg, Gram, Etatsraad Wartberg, Oberst de Thurah, E. Pontoppidan og Scheidt.

„oplæste“ en Tale, som kort efter udkom under følgende Titel:

Videnskabers Haab under den Stormægtigste Konges Frederik den Femtes livsalige Regiering, allerunderdanigst forestillet udi en Lovtale, som til Erindring af Hs. Maj. hellige Salving, ved det kongel. danske Selskabs Aabning paa Charlottenborg, blev i en høi-ansæelig Forsamling forelæst den 21. September 1747 af J. Langebek, Forstander og Medlem i Selskabet. Kiøbenhavn, trykt hos Christoph Georg Blasing. 4to. 102 SS.

Talen indeholder adskillige ei uinteressante Træk til Kongens Charakteristik som Kronprinds, omtaler blandt de Foretagender, der udmærkede hans første Regjeringsaar, især Gjenoprettelsen af Soro-Academi og dvæler endelig med Taknemmelighed ved de Belgjeringer, Selskabet allerede under den nye Regjering havde oppebaaret r).

Allerede da Selskabet var aargammelt, blev der besluttet at udgive en Efterretning om dets Begyndelse og Tilvæert i det første Aar. Imidlertid blev dette ved indtrædende Hindringer opsat til et mere passende Tidspunkt eller efter Udløbet af Selskabets første Triennium. Da udkom:

Det Kongelige Danske Selskabs Begyndelse og Tilvæert i de tre første Aar 1745. 1746. 1747. Kiøbenhavn, 1748. Trykt hos Christoph Georg Blasing. 8vo. 359 SS. foruden Dedication og Fortale.

Tilgængelsen til Frederik V. er underskrevet ene af J. Langebek, „det Kongl. Danske Selskabs Forstander“, Bogens Forfatter og Udgiiver. Fortalen, „skrevet paa Charlottenborg den 31. Julii 1748“, indeholder Udskilligt om Selskabets Formaal

---

r) Som Tegn paa sit Velbehag i denne Anledning lod Kongen gennem Holstein Selskabet overlevere Christian VI. Begravelsesmedaille og sin egen Salvingsmedaille, begge i Sølv. Selskabets Hist., S. 34—35.

og Udfigter, hvorved især udhæves, at Materialier ei letteligen vilde kunne savnes, da Kongen havde „aabinet det alle Landets og Stadens Brevkamre, endog sit eget kongelige Geheime-Archiv“. Dgsaa om at finde gode Arbeidere kunde der havees Haab, „naar man betragter den Mængde iblandt dem, der studere smukke Videnskaber, som nu besynderligen lægger sig efter Fædrelandets Historie og samler paa didhørende Bøger og Skrifter“. Lillige opmuntres de „iblandt vore unge Studerende, som gjøre sig Haab om med Tiden at blive indlemmede i Selskabet“, til „hverken at undsee sig for eller kjedes ved at holde baade Hænder og Hoveder i idelig Arbeid og med Alvorlighed i Forveien beslitte sig paa at dyrke deres Modersmaal og lære ret at kjende deres Fædreland enten ved fornuftige Reiser eller ved noie Efterspørgsel eller ved slittig Læsning i Landets og dets Raabers Skrifter eller hvad anden Maade de bedst kunde paafinde til at gjøre sig disse Rigers Historie, Sprog og Antiquiteter bekendte og for det øvrige bruge hertil al mulig Agtsomhed og Oftertanke“.

Skriftet indeholder: 1) En kort Fortælling om Selskabets Oprindelse og Fremvæxt; 2) Kongelige Friheder for Selskabet; 3) Selskabets vedtagne Love; 4) Deres Navne, som have givet eller meddelet noget til Selskabet; 5) Fortegnelse paa Selskabets trykte Bøger; 6) Fort. paa Selskabets Manuscripter; 7) Fort. paa Selskabets Pergaments-Dokumenter; 8) Fort. paa Selsk. originale Papiers-Dokumenter; 9) Copier af adskillige Dokumenter; 10) Fort. paa Selskabets Sigiller; 11) Fort. paa Selsk. Mynter; 12) Fort. paa Selsk. Skilderier; 13) Fort. paa Selsk. Kobberstykker, Kartter og Tegninger; 14) Fort. paa Selsk. Naturalier og andre Rariteter. Bogen slutter med Thurah's „Gre-Vers, trykt for i det Exemplar af den Danske Vitruvius, som han til Selskabets Bibliothek haver foræret“ s).

---

s) Selsk. Historie, S. 35.

Den Fortsættelse af Selskabets Historie, hvorom her (S. 39) blev givet Haab, er, som bekendt, aldrig kommen t).

Tre Aar efter Frederik d. 5tes Thronbestigelse blev der for Selskabet atter Anledning til at lade sin Stemme høre ved en almindelig, endnu betydningsfuldere Landefest. Trehundrede Aar vare henrundne, siden den oldenborgske Stamme besteg de nordiske Throner, og en Jubelfest feiredes i denne Anledning i begge Kongerigerne som i Hertugdømmerne og Grevskaberne d. 28de til 30te October 1749. I et høitideligt Møde d. 15de November, hvortil mange „høie og lærde Tilhørere“ u) vare indbudne, holdt Langebek følgende Jubeltale, der kort efter kom for Lyset:

Stamme=Faderen for det Kongelige Oldenborgske Hus Koning Christian den Førstes udødelige Ihukommelse fornyet udi en Jubel-Tale, holden den 15. Novemb. 1749, paa Charlottenborg i det Kongl. Danske Selskab til det Nordiske Sprogs og Historiens Forbedring af J. Langebek, D. K. M. Archivarius i det Geheime Archiv, Medlem i Videnskabers Collegium, og Forstander i det Kongl. Danske Selskab. Kjøbenhavn, trykt hos Christoph Georg Blasing 1749. 4to. 110 SS. foruden Dedicationen.

Som Tale betragtet, vil det Samme gjælde om denne, som om Forfatterens øvrige saakaldte Taler, og man maa kunne sætte sig ind i hiin Tids Anskuelse og hele Aandsretning for at tænke sig Muligheden af, at Dplæsningen af et, især paa Archivdokumenter grundet, historisk Mindeskrift, der trykt udgjør

t) I et Brev til Suhm (2den Sept. 1752) anfører Langebek sit Arbeide ved Corpus diplomaticum som en Aarsag hertil.

u) I Talens Begyndelse nævnes en „Durchlauchtigt Fyrste“ blandt Tilhørerne; dette maa have været enten Hertug Christian August af Augustenburg eller Hertug Frederik af Glücksburg, hvilke begge i Anledning af Jubelfesten vare ankomne hertil og ikke forlode Kjøbenhavn før efter d. 15de November.

over 13 Aar, har kunnet fængsle en saa talrig og blandet Kreds's Opmærksomhed. Derimod har det stedse været erkjendt som en ved Sprog og Indhold høist fortjenstfuld historisk Monographi v). Efter Langebeks egen Erklæring (i Tilsegnelsen til Frederik V.) skulde den mindre ansees som et selvstændigt Arbeide end som en „Forløber for Christian d. 1stes Historie“. „I denne Konges Historie“ — hedder det videre — „saavel som i nogle af de følgende Kongers fattes altfor meget, at den er saa fuldstændig som den kunde være, endog i den Mangel, vi have paa gamle Skrifter. Til Samme saa fuldkommen, som muligt, at forfatte har jeg forlængst foretaget mig at gjøre en Samling af trykte og utrykte Efterretninger og formoder, at, om den engang kommer for Lyset, skal den ikke blive enten D. Maj. eller mit Fæderneland ubehagelig“. Men da et saadant udførligt Værk aldrig paafulgte, vil dette Leilighedskrift, for en stor Deel grundet paa utrykte Kildeskrifter, endnu længe blive et vigtigt og uundværligt Hjælpemiddel til denne Konges Historie; ligesom det ogsaa, med Undtagelse af Danske Magazin, maa ansees for det fortrinligste Arbeide, der i Selskabets Navn er udgaaet fra dets fortjente Stifters Haand.

Foruden disse til Oplysning af Fædrelandets Historie sigtende Arbeider, der skyldtes Selskabets umiddelbare Birk-somhed, kom ogsaa i dette Tidrum ved dets Medvirkning tre litterære Frembringelser for Lyset, af meget ulige Omfang og Betydning. Det første var:

---

v) Suhms Dom over dette Skrift lyder saaledes: „Dette i vort Sprog færdige Mesterstykke indeholder en god og reen Dansk, anderledes end den, vore Tidens saakaldte Sprog-Forbere, men rette Fordærvere, ville indføre. Den er og af et nyttigt Indhold, saasom den paa en fortræffelig Maade oplyser K. Christ. d. 1stes Historie, og var det at ønske, at vore andre Kongers blev paa samme Maade oplyst, hvortil jeg veed ingen beqvemmere end den Mand, der med lige Styrke haver vort Sprog og vor Historie i sin Magt“; Saml. Skrifter, VII, S. 169.

Hs. Exc. Geheimeraad og Oberhofmester Hr. Greve Reussfes Tale, holden for Kongens Trone ved det ridderlige Academies Indvielse i Sorø den 26. Juli 1747. Udgiven af det Kongl. Danske Selskab til den nordiske Histories og Sprogets Forbedring. Kiøbenhavn 1748, trykt hos Christoph Georg Glasfing. 8vo. 20 SS. foruden Fortalen.

Det mærkeligste ved denne Indvielsestale, som Selskabet udgav par Courtoisie, var vel det, at en tydskfødt og i det hellige romerske Rige possessioneret Greve, skjøndt dengang rigtignok Amtmand over Sorø- og Ringsted-Amtet og tidligere Stiftamtmand i Christianssand, havde holdt den paa Dansk x). Med Hensyn hertil fortjener følgende Sted af Fortalen, „givet i det kgl. danske Selskabs Forsamling paa Charlottenborg d. 7. Marts 1748“, uden Tvivl opsat af Langebek, her at meddeles: „Den Høiagtelse, vi høre for den ypperlige Hr. Forfatter, og den Fortrolighed, Hs. Exc. haver havt til dette Kongelige Selskab i at overlade os bemeldte sin Tale til Publici Fornoielse, tillader os ikke at lægge anden Noes paa et Skrift, der roser sig selv, end med faa Ord at sige, at enhver, som overveier alle dertil indskydende Omstændigheder, let kan forestille sig, hvad Værd det Danske Sprog haver sig af denne smukke Tale at forvente. Hs. Exc. har derudi foregaaet sit Akademi og alle Elskere af det Danske Sprog med et priseligt Eftersyn og selv gjort Begyndelse til at efterkomme den Pligt, som den Kongel. Foundation tilholder det ridderlige Sorøske Akademi i at dyrke Landets Sprog ved

---

x) Heinrich VI., Greve af Reuß-Schleiz-Köstriz, Herre til Plauen m. m., født 1. Juli 1707, kom 1732 til Danmark, hvor han blev ansat i det tydske Cancelli; 1742 Stiftamtmand i Christianssand; 1746 første Oberhofmester ved det nyoprettede Akademi i Sorø (tillige Amtmand over Sorø- og Ringsted-Amtet); 1751 Amtm. over Sønderborg-Amt. 1765 gik han i preussisk Tjeneste og døde 1783.

vel udarbejdede Taler y). Maatte mange af vore Landsmænd efterfølge dette Exempel, der skriver saa reent og net i et Sprog, som dog ikke er medfødt, skulde det Danske Sprog inden saa Lidet gjøre en mærkelig Binding i Rigdom og Siirlighed“.

Det andet, hoist fortjenstfulde, Foretagende, hvortil Selskabets Love indeholdt Hjemmel z), var Udgiven af:

Olai Wormii et ad eum doctorum virorum Epistolæ, medici, anatomici, botanici, physici & historici argumenti: rem vero literariam, linguasque & antiquitates boreales potissimum illustrantes; in duos Tomos divisæ. Havniæ 1751. 8vo. 1134 SS. foruden Fortale, Registre m. m.

I Fortalen (12te Marts 1751) meddeles Underretning om den første Anledning til Udgivelsen af denne for vor Special-, Personal- og Litterær-Historie samt for de nordiske Oldsager saa vigtige Brevsamling. Fred. Rostgaard, som havde tilbyttet sig de originale Breve af D. Worms Sønnesøn, Biskop Christ. Worm, besluttede nemlig at udgive dem i Trykken. Men da han 1725 maatte forlade Kjøbenhavn og for det første opgive

y) Rgl. Fundation, 7de Juli 1747, II, 5. Alle Akademister skulle „enhver i sin Tour paa høitidelige Dage holde Orationer i det danske, latinske, tydske eller franske Sprog. . . . Og som det er uforbigængelig fornødent for dem, som i sin Tid skal bruges udi civile og juridiske Forretninger, at have grundig og vel lært vort eget Lands Sprog, saa skal derpaa særdeles lægges Bind saavel ved Oversættelser som ved Elaborationer af de foresatte Themata“.

z) 12. Art. „Om der skulde forekomme noget smukt Skrift paa Latin eller andet fremmed Tungemaal, især de nordiske Historier og Sprog angaaende, som Selskabet kunde have Vre og Landet Nytte af, skal man ikke undslaae sig for at udgive det samme paa Selskabets Bekostning, naar fælleds Samtykke og Omstændighederne det ellers tilstøde“.

alle sine litterære Planer æ), overdrog han Udgivelsen af den Wormske Brevsamling til sin lærde Ven Gram, som lod den affrive, ordne og trykke med nye Typer, som Rostgaard havde forskrevet fra Holland. Selve Brevsamlingen var allerede trykt og kun Fortalen, Anmærkninger og Register manglede, da Halvdelen af det hele Dylag fortæredes i Ildbranden 1728, saaledes at kun 8 fuldstændige Exemplarer bleve tilovers, af hvilke to paa Grams Auction hvert betales med 20 Rdr. Nogle af Selskabets Medlemmer, blandt hvilke D. Worms Sønmedatterson, Lupdorph, tilkjøbte sig paa samme Auction ö) de reddede Exemplarer og besørgede denne nye Udgave, hvortil endvidere søiedes 1) Programmet til Universitetets Sørgefest over Worm; 2) Th. Bartholins Sørgetale; 3) nogle Anmærkninger, som Gram havde tilskrevet sit Exemplar; 4) Fortegnelse over Worms Correspondenter; 5) Person- og Sagregister a).

Endelig udfom i samme Aar:

Forsøg til de nordiske Landes, særdeles Norges, gamle Geographie, hvorved Finmarks og hosliggende Lapmarkers gamle Grændser og Strækning, Indbyggernes Oprindelse, Landenes Velde, samt andre saavel geographiske som politiske Omstændigheder undersøges af G. Schøning, Rector i Throndhjems Skole og Medlem i det Kongl. Danske Selskab til Historiens og Sprogets Forbedring. Kbhvn. 1751, Trykt paa det Kongl. Danske Selskabs Bekostning, hos Christoph Georg Blasing. 4to. 144 SS. foruden Dedication til Frederik V. (Den Juni 1751), Fortale og Indhold.

æ) Werlauffs Efterretninger om det store kongelige Bibliothek, 2den Udg., S. 101.

ö) Egentlig paa Tillægs-Auctionen den 7de Dec. 1750. Efter Catalogen folgtes her 600 Exemplarer af Endeel af 2det Bind.

a) Udgaven af Worms Breve er anmeldt i Nye Tidender om lærde Sager, 1751, Nr. 20, og i *Acta Eruditorum*, 1753, p. 94 fg.

Da dette Skrift, som ikke kan frakendes den Fortjeneste at have leveret den første kritisk ordnede Materialsamling over denne Gjenstand, skjøndt flere af dets Resultater ei længer kunne billiges b), udkom saa Maaneder før Afslutningen af Grændsetractaten mellem Norge og Sverrig (17⁷/₈ Oct. 1751), havde det foruden den historiske tillige paa en vis Maade en publicistisk Interesse. Dette foranledigede Selskabet til at anholde om kongelig Understøttelse til dets Udgivelse paa Fransk eller et andet af de nyere Sprog; hvilket ogsaa bevilgedes ved et Rescript til Selskabet, Fredensborg d. 2den Juli 1751, saaledes lydende:

„Frederik V. m. m. Vor Bevaagenhed tilforn. Vi have af Vores Geheimeraad i Vores Geheime-Conseil og Ober-Secreterer i Vores Danske Cancelli, Os Effelig Hr. J. L. Holstein, Greve til Ledreborg, Ridder pp., ladet Os allerunderdanigst overlevere et fra Eders Selskab udgiven Skrift, som en af Eders Medlemmer, G. Schøning, Rector ved Thronbhjems Skole, har forfattet, under Titul: Forsøg til de nordiske Landes, særdeles Norges, gamle Geographi, hvilket Skrift Du, Archivarius Langebek, udi Skrivelse til fornævnte Vores Geheimeraad melder, at Eders Selskab vel gjerne ønskede, maatte endog gøres almindelig ved at blive oversat og publiceret i det franske eller andet overalt brugelig Sprog, men at det vilde falde Eder til for stor Besvær, da I endog finde Vanskelighed med at kunne affætte Eders Skrifter udi Vort eget Sprog. Thi gives Eder nu herved tilfkende, at Vi udi Høiskongelig Raade have imodtaget dette af Eder Os allerunderdanigst offererede lidet Skrift, og ville derhos allernaadigst have meddeelt Eder Vores Samtykke til, at det af Eder udi et andet Sprog udgives, hvilket Du, Archivarius, haver at besørge, da Vi, naar dermed er begyndt, ville dertil have

b) S. bl. a. *Lindheim*, De diversa origine Finlandorum & Lapporum i *N. Acta Soc. Upsal.*, II, p. 30 fg.; *Geijers Swea-Rikes Häfder*, I, S. 465.

skjænket et hundrede Rixdaler, hvorimod Vi gjerne saae, at Bærket tilføiedes et Kart.

Derefter J Eder allerunderdanigst kunne vide at rette. Befalendes Eder Gud“.

Selskabet skal virkelig have ladet det oversætte paa Fransk af J. B. Roche de Parthenay, ligesom ogsaa det af Kongen ønskede Kart synes at være udarbejdet og stukket i Kobber af O. S. v. Lode; men det hele Foretagende maa ved den kort efter paafølgende Standsning af Selskabets hele Virksomhed være henlagt c).

Endelig bør den Omstændighed ei forbigaaes, at Selskabet i dets første Tidrum fik sin egen Kobberstikker, nemlig den nysnævnte Odvard Helmsold von Lode, som fra Begyndelsen af havde arbejdet for Selskabet og navnlig stukket de fleste Kobberne til Magazine d). Selskabet gav ham en formelig Bestalling og modtog igjen hans „Forfkrivning“; den sidste findes ikke meer, men Bestallingen lyder saaledes efter en Concept med Langesbeks Haand:

„Samtlige Medlemmer i det Kongelige Danske Selskab til den nordiske Histories og Sprogs Forbedring gjøre vitterligt, at, eftersom det ligger os Magt paa foruden de Videnskaber, vi afhandle, at gjøre hvad os muligt er til Kunsternes og de Kunst-Studerendes Befordring i vort kjære Fæderneland, have vi i Henseende til den Tjeneste, som Monsieur Odvardt

---

c) Naar Suhm (Saml. Skrifter, VI, S. 36) skriver, at Videnskaberne Selskab led det oversatte paa Fransk ved Parthenay, men at det af ubekjendte Aarsager ei blev trykt, da har han uden Tvivl forvevlet begge Selskaber. Det Kart, som Kongen ønskede tilføiet, er maaſkee ogsaa blevet stukket, men aldrig udkommet. Der eksisterer nemlig en af O. S. v. Lode stukket Kobberplade (rigtignok med Aarstallet 1755) til et Kart over det gamle Finnmark, uden Tvivl det samme, som omtales i Schønings Skrift, S. 133, og som der tillægges Melch. Ramus.

d) Selsk. Historie, S. 38. Han skal ogsaa D. Worms Portrait til Udgaven af dennes Brev.

Zelmoldt von Lode hidindtil haver bevist vort Selskab, og for at opmuntre hannem fremdeles som en af Landets Børn at gjøre sig i Kobber- og Signet-Stikning mere og mere fuldkommen antaget og bestillet, saasom vi og med dette vort aabne Brev antage og bestille hannem til at være herefter og bære Navn af det Kongelige Danske Selskabs Kobberstikker. Og have vi lovet og tilsagt hannem, at han skal have og beholde alt det Arbeid, der kan falde hos os i Kobberstik enten til det Danske Magazin eller andre af Selskabet udgivende Skrifter, saalænge han gjør det ligesaa godt, billigt og hastigt som nogen Anden, og nyde derfor hvad vi paa begge Sider efter Arbeidets Bestaaffenhed bedst kunne blive enige om. Hvorimod han efter sit givne Lofte ikke alene med muligste Hast og fremfor alt Andet beforder Selskabets Arbeid, men endog som en ærefjer dansk Kunstner lægger største Flid paa Arbeidets Godhed og Siirlighed og forfærdiger alt hvad hannem af Selskabet anbetroes for den billigste Betaling og med fornøden Taushed og Troffab. Hvad Selskabet for det øvrige kan være hannem til Billie udi, det gjøre vi Alle og Enhver af os ganske gjerne, naar han ikkun i Alting stræber at see paa Selskabets Ære og Nytte. Til Bekræftelse under det Kongelige Danske Selskabs Segl og de tilstedeværende Lemmers egenhændige Underskrift. Givet i Selskabets Forsamling paa Charlottenborg den 14. December Aar 1747".

Da Magazineet standsede, ophørte for det første ogsaa Kobberstikkerens Arbeide for Selskabet; imidlertid synes hans jævnlige oeconomiske Forlegenhed at have faldet Selskabet og navnlig den Langebek meget til Besvær lige indtil hans Død den 3die Sept. 1757 e).

---

e) 22de Febr. 1755 laante han af Langebek 20 Rdlr.; 2den Apr. s. A. endvidere 50 Rdlr., hvilket han Alt ved Arbeide eller rede Penge lovede at tilbagebetale; 25de Mai 1757 bad han endnu om et Laan af 20 Rdlr.

Forf. kan ikke slutte det første Tidrum af Selskabets Historie uden at omtale et paa det rette Sted i det Foregaaende forbigaaet Anecdoton af Langebek, hvilket som hans første til Trykken bestemte historiske Arbeide af større Omfang og som nogle Maaneder ældre end Selskabets Stiftelse fortjener Opmærksomhed. Dette var nemlig et i Anledning af Kronprinds Frederiks (siden Kong Frederik den Femtes) og Prindsesse (siden Dronning) Lovises Formaling den 11te December 1743 udarbejdet Skrift, under følgende Titel:

Det gamle Forvantskab imellem de danske og engelske Kongers Huse lykfsaligen fornyet ved den hvide Forbindelse imellem den Stormægtige, Durchleuchtigste Første og Herr Herr Friderich, Arve-Prinds til Danmark og Norge, de Benders og Gothers m. m., og den Stormægtige, Durchleuchtigste Førstinde og Frue Frue Lovise, Fød Prindsesse af Store Britannien, Frankrig og Irland, Brunsvig og Lüneborg, Kron-Princessse til Danmark og Norge, de Benders og Gothers m. m., som en liden Prove af et større Verk, kaldet Det Danske Kongelige Huses genealogiske Historie, allerunderdanigst indgiven af Jacob Langebek. Kiøbenhavn Mar 1744 s).

I en „allerunderdanigst Tilskrift til D.D. K.K. H.H. Kronprindsen og Kronprincessen“, dateret d. 31te Marts (Kronprindsens Fødselsdag) 1744, nævner Langebek dette Skrift „som det første i det danske Sprog, han fordrister sig til

---

f) Ligesom af Langebeks Ungdomsarbeide, Kristni-Saga paa Dansk, baade hans Udkast (ovenfor S. 5) og hans egenhændige Aenskrift findes i det kongel. Bibliothek (Gl. kgl. Saml., Nr. 3639, 8vo), saaledes haves her af nærværende Arbeide saavel et Pragteremplar med hans egen Haand (Gl. kgl. Saml., Nr. 975, folio) som hans egenhændige Udkast (Nye kgl. Saml., Nr. 703, folio), i hvilket sidste Gram har tilføiet nogle faa Tillæg og Bemærkninger.

at give for Lyset" g). Han beder det modtaget „som en Prøve af et vidtloftigere Værk, der med Tiden kan ventes fra min ringe Pen om det ganske Kongelige Huses høie Herkomst og Besvørgning med fremmede Hoffer, og som en Forløber af flere historiske Fostere, hvoraf endeel uden Tvivl vil driste sig, ligesom dette, at søge Tilflugt under D. K. H. S. usfatterlige Navn og kraftige Beskiærmelse. Forunder da dette et lidet Rum inden Døren i D. K. H. S. udvalde Bibliotheker!" m. m. I Fortalen „til Læseren" gjør han Regnskab for Planen og Indholdet; hvorledes nemlig begge kongelige Personers Herkomst, baade paa fædrene og modrene Side, i et kort Begreb stilles for Dinene paa en „stor Hovedtabel, befattet i 10 Piller eller Columner og indrettet paa en ny Maade, der i det ringeste ikke er almindelig iblandt genealogiske Skribenter. Skriftet selv giver en kort Historie om hver af de høie Personer, som nævnes paa bemeldte Tabel, og ved Enden af Skriftet føies endeel smaa curieuse saavel historiske som genealogiske Tavler samt et Anhang af nogle deels utrykte deels af ugemeene Bøger anførte Bewiisligheder, som altsammen nærmere oplyser den hele Materie". Saa meget der nu end i dette Arbeide kunde være at berigtige, saa spores her dog allerede den grundige Behandling af Emnet og det omhyggelige Kildestudium; de tydelige og let overskuelige Tabeller ere saa nøiagtige og paalidelige, som den Tids Hjælpemidler gjorde det muligt; de tilføiede historiske Excurser og Anmærkninger oplyse Udskilligt baade af den ældre og nyeste Historie; Anhanget indeholder flere tildeels endnu utrykte Dokumenter, Brev, Indskrifter m. m. Det var altsaa et Leilighedsarbeide, som i vor genealogisk-historiske Litteratur paa den Tid endnu var uden Lige og derfor vel havde fortjent at udgives i Trykken. Dette var ogsaa Langebeks Forsæt. Han indgav i den Anledning en Ansøgning til Kongen, hvori han blandt andet skrev: „Siden

g) Dänische Bibliothek, I—III (1737—39), hvoraf Langebek var Medudgiver (ovenfor S. 14) udkom nemlig paa Tydsk.

mine Vilkaar ikke tillade mig at gjøre saa anseelig en Bekostning, som behøves deels til Tabellen og nogle Medailler at lade stifte i Kobber og deels til Skriftet selv at lade trykke med en ziirlig Stiil og paa godt Papir, er min allerunderdanigste Begjæring, at D. K. M. allernaadigst vil gjøre mig Forstud dertil med 200 Rdlr., hvilke, naar Bærket bliver færdig og jeg, som ikke tvivles paa, finder Afgang dertil, skal med allerunderdanigst Taknemmelighed igjen erlægge til D. K. M. Kassa". Et saadant Forstud maa imidlertid ikke være blevet bevilget; i Slutningen af Aaret tog desuden Langebets Virksomhed en anden Retning og dette for sin Tid forhenselige Arbeide, som maa være befundet for kostbart til Udgivelse paa det af Forfatteren stiftede Selskabs Bekostning, kom altsaa kun til at eksistere i Haandskrift h).

---

h) Det nævnes baade i Langebets Charakter af Suhm (Saml. Skrifter, VI, S. 23) og i hans Levnet af J. Møller i Nye Danske Magazin, IV, S. 52. Paa første Sted nævnes ogsaa et af L. endnu tidligere, nemlig i A. 1710 forfattet latinsk Skrift om Professor Hans Sinning.

Andet Tidrum.

(1753—81.)

Allerede ved Slutningen af foregaaende Tidrum var det kjendeligt, at Selskabets Iver og Virksomhed begyndte at aftage i). Foruden ydre Aarsager hertil, som siden skulle omtales, var det især den Langebek overdragne Guldførelse af hans hedenfarne Læreres og Belynderes, Koftgaards og Grams, paabegyndte Arbejder — en dansk Ordbog og et dansk-norsk Diplomatarium — hvilke tilligemed hans Udenlandsreise fra 17de April 1753 til 20de December 1754 optog ham saa megen Tid, at Fortsættelsen af Danske Magazin maatte standse. Efter sin Hjemkomst anholdt han under 24de Februar 1755 om allerhøieste Bestemmelse angaaende det af de to omtalte Værker, hvorpaa der først skulde lægges Haand. Ved dette Andragende foranledigedes da følgende Rescript „til de Tilforordnede i Videnskabernes Societet i Kiøbenhavn“ af 7de Marts 1755, der afgiver et interessant Bidrag til Historien af Langebeks lærde Virksomhed k):

---

i) 2den Sept. 1752 skrev Langebek til Suhm: „Der fattes endnu kun to Hefter til det 6te Bind; det gaar meget langsomt i Trykkeriet, siden Glasning døde (ved St. Hansdag s. A.); dog maa jeg tildeels skyde Skylden paa mig selv, som spenderer den meeste Tid paa mit diplomatiskke Værk og kommer dog kun lidet affted. Dette er Aarsagen, hvorfor Continuationen af Selskabets Historie endnu ikke er fremkommen“.

k) Udtog deraf findes i Molbechs Vidensk. Selsk. Hist., S. 90, hvor Langebeks Andragende ved en Skrivfeil nævnes som dateret

Frederik V. m. m. „Vor synderlig Gunst tilforn! Det er Os af Din, Justitsraad Langebek, til Os indkomne allerunderdanigste Memorial, dateret d. 24de Februar næstafvigte, bleven refereret, at afg. Conferentsraad Rostgaard haver ved mange Mars Arbeide og Andres Tilhjælp lagt Grundvold til en nogenledes fuldkommen dansk Ordbog og at han derefter, da mange Embedsforretninger og siden Alderdommen forbød ham dette Værk at fuldføre, overdrog til Dig under den siden ved Doden afg. Statsraad Grams Opsyn dette Værk, saavidt muligt, fuldstændigt at gjøre, hvorefter Du med Bores Elskelig Kjære Hr. Fader, Salig og Høilovlig Ihukommelse, hans givne Tilladelse og Bores allernaadigste Forevidende med al Flid har arbeidet paa dette Værk, saalænge Conferentsraad Rostgaard og Statsraad Gram levede, og dermed kom saavidt, at omtrent den halve Deel blev færdig, der udgjør 20 vidtstrevne Volumina, saa at dette store Værk, som saalænge er arbeidet paa, saavidt er bragt, at det Første deraf, medens der arbeides paa det Sidste, kunde gives i Trykken, saasnart det endnu engang var gennemseet og af det store afg. Geheime- raad Moths Værk, saavidt behøvedes, forbedret. Dernæst Du allerunderd. beretter, at, da Vi satte Dig ved Bores Geheime- Archiv og derefter allern. befalede Dig det store Corpus diplomaticum Daniæ & Norvegiæ at fuldkomme, som Stats- raad Gram efter Bores Høistf. Hr. Faders allern. Ordre havde begyndt, har Du derpaa anvendt al Din Tid og Flid saavel her hjemme som paa de af Dig i halvandet Aar med Bores allern. Tilladelse aflagte Reiser og derved gjorde gode Samlinger. Men, som Du allerunderd. formener, at det danske Lexicon er et ikke mindre fornødent end Corpus diploma- ticum nyttigt og saavel for den nærværende som for Efter- tiden umisteligt Værk, saa haver Du til Bores allern. Billie

---

24de Marts istedetfor 24de Februar. Om Langebeks danske Ordbogs- arbeider har samme Forf. meddeelt en fuldstændig Underretning i Nye Danske Magazin, V, S. 278 fg.

og Velbehag allerunderd. indstilt, med hvilke af disse Værker Du først skal fortfare, da Du tillige allerunderd. erindrer, at det, naar dette Lexicon nærmere til Trykning bliver færdigt, vil ankomme paa noie Overlæg, hvad Slags Tryk, større eller mindre, hvad Slags Skrifter, latinske eller danske, hvad Slags Papir dertil skal bruges og hvormange Exemplarer deraf skal trykkes, saavel som og om Vi i allerunderd. Henseende, at det ikke vides, hvorfra de anseelige Bekostninger skulle tages, som et saa vidtloftigt Arbeide, der trykt vil udgjøre nogle Tomer, udkræver, allern. ville gjøre Forskud til Værkets Fremgang; altsaa give Vi Dig, Justitsraad Langebek, hermed tilkjende, at Vi for at faae dette Lexicon bragt til Fuldkommenhed allern. ville, at Du haver at lade det diplomatiskke Værk henligge og atter tager Lexicon under Hænder og søger at bringe Samme til Fuldkommenhed, da det vil geraade Ds til allern. Velgefal, at der, om det er muligt, inden dette Mars Udgang med Trykken kunde begyndes, og hvad Trykningen af dette Lexicon anbelanger, saasom større eller mindre Tryk, Skrifter, latinske eller danske, hvad Slags Papir dertil skal bruges og hvormange Exemplarer deraf skal trykkes samt hvorfra Bekostningerne dertil skulle tages, da haver J derom i Forveien og saasnart muligt at gjøre Ds allerunderd. Forslag, hvorpaa Vi Eder Bores allernaad. Resolution ville lade meddele. Endelig, som Du, Justitsraad Langebek, udi forberørte Din allerunderd. Memorial derhos melder, at Ds Gf. Peter Zoppe l) til Eder i Videnskabernes Societet har indleveret en Prøve af et lidet Gaand-Dictionnaire, som han udi hans derved fulgte Skrivelse begjærer at maatte udkomme paa bemeldte Societets Autoritet til almindelig Brug og til en bestandig Regel at skrive efter, hvilket hans Arbeide Du, Justitsraad Langebek,

1) J Udtoget af Rescriptet i Vid. S. Gist., S. 91, kaldes han Justitsraad, Assessor i Høiestret, Cancellijunker og Cancellisecretair. Han var født 1727, blev adlet 1777 og døde som Conferentsraad 1778.

holder saa meget mindre at kunne være i Veien for Dit Arbeide med det danske Lexicon, siden det ifkun regnes for et Haand-Dictionnaire eller en stor Glosebog. Thi haver Du, Geheime-raad, Greve Holstein, at give bemeldte Justitsraad Zoppe tilkjende, at Vi ere allern. fornoiede med hans Flid i denne Sag og at han kan continuere dette sit Arbeide, som menes at kunne have sin Nytte, omendssjøndt det store Dictionarium kommer for Lysset; dog holde Vi det betænkeligt, at dette Haand-Dictionnaire eller andet slikt Arbeide om det danske Sprog, som kunde være altfor megen Critique underkastet, skulde publica autoritate udfomme. Derefter J Eder aller- underd. haver at rette" m. n.

Naar Langebek selv foreslog, at Ordbogen først skulde fremmes, da er det formodentligen skeet, fordi han forudsaae, at dette snarest vilde møde Bifald; thi, at Diplomatariet meest interesserede ham, yttrede han selv ved flere Leiligheder; medens tillige andre Studier og navnlig den Forarbejderne til *Scriptores rerum Danicarum* paa samme Tid sysselsatte ham m). Heller ikke oversaae han det Krav, *Danske Magazin* havde paa hans Tid og hans Kræfter n). Men, kunde han endog selv have

m) Langebek til Suhm, 23de Aug. 1755: „Jeg arbejder efter Ordre nu og da paa det danske Lexicon, men glemmer ikke heller undertiden at tænke paa mit kjære *Opus diplomaticum*“; 7de Febr. 1756: „Mit Lexicon og mit *Corpus diplomaticum* er altid det Samme og synes ikke at komme videre“.

n) L. til S., 8de Nov. 1755: „Vort danske Selskab hviler endnu lidet, vaagner dog vel op igjen“. 20de Martz 1756 skrev Dass til Suhm: „Endnu har han (L.) ei taget fat paa Continuation af det *Danske Magazin*, skjøndt Adskillige spørge derefter. Men jeg troer, han er i Tvivl, hvortil han vil resolvare; thi baade har man ganske betaget dem deres Vareller paa Charlottenborg og desuden, om han igjen skulde begynde dermed, saa vil endeel strax raabe: Hvor bliver det danske Lexicon af? Han har Tid nok til det ene og ikke til det andet! Imidlertid mærker jeg, han endnu

glemt dette, saa blev han alvorligen paamindet derom ved følgende Skrivelse fra Over-Secretairen i Danske Cancelli, J. L. Holstein, af 29de Jan. 1757:

„Da det Kongelige Danske Selskab til Sprogets og den nordiske Histories Forbedring udi Aaret 1751 blev benaadet med Privilegio efter Directeuren ved det Kongelige Bogtrykkeri, Johan Jørgen Høpffners, og Sønns Død at være berettiget til Almanakernes Trykning og Forhandling udi Danmark og Norge, blev samme Tid erindret, at fra Selskabet i Tiden og forventedes et Compendium historię Danicę udgives, foruden den begyndte Continuation med de maanedlige udfomne Hefter eller Samlinger af det Danske Magazin. Som det nu hermed ligeledes henhviler og formenes det sidste Stykke heraf at være det 72de Hefte, hvormed slutes 6te Tome, som udkom 1752, saa har jeg hos Hr. Justitsraad tjenstligen villet fornemme, hvad der maatte have hindret, at det Danske Magazin nu paa saa lang Tid har ophørt at udgives“.

J sit Svar af 31te s. M. yttrede Løngeløst aldeles intet om Comp. hist. Danicę, men angav som den nærmeste Årsag til Magazinet's Standsning, at Selskabet havde maattet afstaae det samme indrømmede Lokale paa Charlottenborg for de franske Architecter, hvorved de vare komne til at faa saavel beqvem Plads til dets Samlinger som til dets Moder. „Derfor nu — slutter han — D. Exc., som i alle Maader interesserer sig for Publici nyttige Dnsker, naadigst vilde lade sig være anliggende at see disse Hindringer ryddede af Veien og os igjen til vore Sagers ordentlige Bevaring og Selskabets Holdelse procureret beqvemme og rummelige Børelser, da, som jeg ikke tvivler paa mine Herrer Medlemmers gode Tilhjelpe, forsikker jeg paa Alles vores Begne og for min egen Deel, saavidt min Helbred og andre Forretninger ville tillade, meest occuperer sig med sine Diplomata“. Suhms Lernet af Ryerup, S. 242.

at det er vort fulde Alvor ei alene at begynde igjen, men endog sørge for Værkets varige Fortsættelse, paa det Publicum, som hidindtil har klaget over Dphold, kunde igjen fornøies og vi samtlige profitere af de kongelige Belgjerninger, som os enten allerede ere beviste eller herefter allern. bevises maatte, og tillige finde ny Leilighed at takke D. Høigrev. Grc., som saa ofte og altid har viist sin Bevaagenhed til vort Selskabs Befordring" o).

Endnu synes det at have været nogle Aar, før et passende Lokale atter for en Tid indrømmedes Selskabet i den øverste Etage paa Charlottenborg p), men uden at man derved kom Maalet — Magazinet's Fortsættelse — nærmere. D. 18de Dec. 1762 skrev Langebek til Suhm: „Værelser have vi igjen faaet til det danske Selskab og endeel af Sagerne har jeg igjen faaet i Orden; men, naar der skal strides til Begyndelsen med Magazinet, det kan jeg ei endnu sige. Høsten er stor, Arbejderne ere faa; deres Løn endnu mindre, som skulde koste noget derpaa. Imidlertid er det godt, at man paa alle Sider indsamler Forraad, som altid kan komme til Nytte" q). Forholdene havde nemlig aldeles forandret sig i det Decennium, der var henrundet siden Magazinet's Standsning. Langebek havde, foruden sit Embede at varetage, tillige flere lærde Arbejder under Hænderne, saasom Diplomatarier, Scriptores

o) Dette Svar er trykt i *Nye Danske Magazin*, IV, Forer., S. III—IV. Og saa i Sverrig saaes Fortsættelsen af Magazinet med Længsel imøde; s. et Brev fra Dan. Atlas, 3die Oct. 1758, i *Langebekiana* ved Nyerup, S. 116.

p) *Danske Atlas*, II, S. 175.

q) 1771 yttrede Hielmstjerne, at det var „Mangel paa Fond“, som havde gjort, at Magazinet var standsat; Suhms Levnet ved Nyerup, S. 103, 391—92. „Langebek undskyldte sig med hans mange andre Forretninger og Hielmstjerne med Lemmernes lidet Antal og at det hverken havde Værelser eller Penge til at fortsætte Selskabet“, skrev Augustin under Forhandlingerne om Selskabet's Gjenfødselse d. 6te Febr. 1781.

rerum Danicarum, Souverainitets-Historien, Baldemar II. Fordehog m. m. Af Selskabets øvrige Medlemmer kunde ei stort ventes, da de deels vare adspredte omkring i begge Riger, deels manglede passende Materialier, deels havde særegne Formaal for deres lærde Virksomhed r). Heller ikke synes de at have havt Lyst til, som tidligere, af deres egen Yng at bidrage til Værkets Fremme; efterhaanden svandt ogsaa deres Antal ind og kun Faa kom i Stedet s). Saaledes gif et Aar hen efter et andet, uden at det kom videre end til gode Forsætter t). Der indtraf endog Omstændigheder, som endnu mere betog Selskabet de mulige Udfigter til en fornyet Virksomhed. Det vil erindres fra det Foregaaende (S. 41), at Frederik V. ved Reser. af 19de Marts 1751 havde eventualiter, efter Bogtrykkerne, J. J. Høpffners og Søns N.

r) Af et Brev fra Suhm (dengang i Norge) til Dafs (28de Aug. 1762) sees, at L. havde anmodet ham og Schøning om Bidrag til Magazinet; men, da de ingen Forraad havde af Sigiller, Mynter eller Diplomata, kunde de kun levere Afhandlinger, dersom Saadanne maatte findes passende. Suhm havde valgt Chronologien og Genealogien af de danske og norske Konger fra de ældste Tider til den oldenborgske Stamme; Suhms Levnet af Nyerup, S. 310. Forslaget blev ikke antaget; men derved foranledigedes dog uden Tvivl den „Genealogi af det danske Kongehus i det tiende Seculo“ (skreven 1761), som findes i Suhms saml. Skrifter, XI, S. 193 fg.

s) 1781 skrev Augustin, at Langebek og Hielsnierne havde berettet ham, at Medlemmerne tidligere havde bidraget 10 à 20 Rdlr. aarlig, og spurgt, „om han paa disse Vilkaar vilde tiltræde Selskabet og skaffe det flere Lemmer“, hvori han samtykkede og formaaede tillige Conferentsraad (Andreas) Schumacher, der igjen var bleven Cabinets-Secretair (efter 17de Jan. 1772), at indtræde, som ogsaa „lovede tillige megen Understøttelse til Selskabets Fremme“; men han afgif allerede i Marts 1773 som Amtmand i Segeberg.

t) J. Gebhardi's Gesch. Dänemarks, II (1770), S. 2380 siges, at Selskabet dengang talte 13 Medlemmer; men i mange Aar vare ingen Møder holdte, formodentlig — tilføies der — af Mangel paa Plads.

G. Høpffners Død, overdraget det disse forundte Privilegium paa Udgivelsen af Almanacker til Selskabet, imod at der erlagdes 200 Rdlr. aarlig til Universitetet (det astronomiske Observatorium?) og 150 Rdlr. til Videnskabernes Selskab. Høpffner døde (1759?) og under 12te Dec. 1770 indgav Sønnen, N. G. Høpffner, en Ansøgning om, at Privilegiet paa Almanackers Trykning maatte extenderes til hans Arvinger, „imod at der — foruden de 200 Rdlr., der skulde betales til Universitetet for Almanackens Beregning, og 200 Rdlr. til afg. Justitsraad Ramus's Enke — tillige erlagdes til den under 7de hujus allern. oprettede Dpfoststringsstiftelse u) aarlig 200 Rdlr., ligeledes af hans Arvinger efter hans Død“ v).

I Anledning heraf indkom nu Langebek paa Selskabets Begne under 7de Januar 1771 med følgende allerunderdanigste Memorial x):

„Det er kommet mig for Øren, at Directeuren for det Kongelige Bogtrykkeri, Nic. Chr. Høpffner, gjør allerunderdanigst Ansøgning om at faae det Privilegium paa Almanackernes Trykning og Forhandling, som har været hans Fader og hannem paa Livstid allernaadigst forundt, extenderet paa sine Arvinger“.

„I hvilken Henseende jeg paa det Selskabs Begne, som har udgivet det Danske Magazin og nogle flere Skrifter

u) Om den ved Anordn. af 7de Dec. 1770 oprettede „kongelige Dpfoststringsstiftelse for nysødte Børn“ (den nu saakaldte Pleiestiftelse) s. J. K. Søsts Struensee og hans Ministerium, I, S. 170 fg.; Nyerups Abhøns Bestr., S. 613.

v) I en tydsk Memorial af 15de Februar 1771 (i det kgl. Geh.-Archiv) til en uavnt „Hoch- und Wohlgebornen“ meente N. G. Høpffner, at det af Frederik V. Videnskabernes Selskab (det kongelige Danske Selskab?) forundte Almanack-Privilegium (19de Marts 1751) havde tabt sin Kraft, da det ei var confirmeret af Efterfølgeren.

x) Af Forf. i sin Tid affkrevet efter Langebeks egenhændige Udskrift blandt afd. Cancelliraad H. Andersens Samlinger.

og som jeg fra Begyndelsen har været Medlem og Forstander udi, maa fordriste mig til Deres Kongelige Maiestæt allerunderdanigst at foredrage, at Deres Maiestæts Høifstsalige Sr. Fader, Høilovligst i Huskommelse, ved sit Kongelige Rescript af 19de Martii 1751 allernaadigst haver bevilget, at, naar Joh. Jørgen Høpffner og hans Son, Nic. Chr. Høpffner, ved Døden var afgaaen, da, paa det at det Kongelige Danske Selskab til Sprogets og Historiens Forbedring i Tiden kunde understøttes og derved sættes i Stand til at fuldføre en og andre til Fædernelandets Ære og Publici Nytte sigtende Desseins, skulde det Privilegium paa Almanakernes Trykning og Forhandling til bemeldte Selskab henfalde og være henlagt, imod at deraf svares aarlig til Kjøbenhavns Universitet 200 Rdlr. for Almanakernes Beregning og 150 Rdlr. til det Kongl. Videnskabernes Societet, alt efter det Kongl. Rescripts videre Formelding, hvoraf herhos allerunderdanigst hoslægges en verificeret Gjenpart.

Allernaadigste Konge!

Deres Maiestæts Bliisdom og Retfærdighed og den Ære, De søger i Kjærlighed til Fædernelandet, lader os ikke tvivle om, at jo Deres Kongelige Maiestæt allernaadigst stadfæster os denne paa lovlig Maade og til gode Hensigter af en stor Konges Raade forhvervede Fordeel, uden hvilken Selskabets Forretninger, som i Mangel af Understøttelse have en lang Tid henhvilet, ikke igjen kan sættes i Drift. Da derimod, om D. K. M. behager allernaadigst at unde og bekræfte os dette Privilegium eller i dets Sted allernaadigst tillægge os nogen anden Kongelig Raade, hvoraf Selskabet kunde have en lige tilrækkelig aarlig Understøtning, vilde det være en kraftig Dymuntring til at arbejde fremdeles med de Materialier, vi have samlet, paa Fædernelandets Histories og Sprogs Forbedring. Jeg, for min Deel, om jeg skal opleve saadan lykkelig Tidspunkt, skal med største Lyft fortsætte det Danske Magazin, ligesom og Andre efter mig blive derved i Stand til

end ydermere at vedligeholde baade dette og flere Selskabets Foretagender. Ved lige saadant et Privilegium er det, at lærde Selskaber i Stokholm og paa flere Steder flourer og aarligent underholdes“.

„Saameget mere som D. K. M. efter sine Kongelige Fædres Exempel lader det være en af sine største Bestræbelser at udbrede Videnskaber og Kundskab om Fædernelandet hos sine Underaatter, saameget visere fortroster jeg mig herudi saavel paa dette Selskabs Vegne som for den Deel, det Kongl. Videnskaberne Societet ved saadan Leilighed har at vente, til Deres Kongelige Maiestæts allernaadigste Bønning“.

Over begge disse Andragender indgav Consistorium under 11. Marts en det affordret Erklæring, der i det væsentlige gik ud paa, „at Høpffner ingenlunde kan concederes hans Petikum, siden det Kgl. Danske Selskab allerede derpaa har faaet Privilegium af K. Frederik V. og han desuden i endeel Aar har ladet Almanakkerne trykke med flette og ofte ulæselige Bogstaver. Men begge, saavel Bogtr. Høpffners som det Kgl. Danske Selskabs Privilegier, ere erhvervede, uden at Universitetet derom har havt nogen Underretning eller Anledning derom at give sin allerunderdanigste Betænkning, da ellers Ingen ifølge D. L., 2—21—5, samt det allern. Reser. af 1ste Marts 1684 og Forordn. af 18de Aug. 1685 er tilladt at skrive, trykke eller sælge Almanakker uden de, som dertil af Rector og Professores ere bestilte“ y). I det Haab, at Kongen vilde maintainere Universitetet i dets Rettigheder, lovedes endvidere, at der efter Høpffners Død skulde fra Consistorium

y) Af en senere Erklæring fra Consistorium af 1. Juni 1773 erfares, at K. Frederik IV. i sin Tid (1725) havde forundt Prof. J. S. Ramus „formedelst hans særdeles Forretninger og Forretninger“ Privilegium exclusivum paa at lade trykke og forhandle Almanakker (sfr. Giesfings Jubellærere, II, I, S. 197—98), hvilket Privilegium denne siden (1750) „paa visse Vilkaar“ afstod til Univ. Bogtr. J. J. Høpffner, som fik Privilegiet extendet til sin Søn, N. C. Høpffner.

indkomne Forslag, „hvoreledes den Fordeel, som kan være at hente ved Almanakernes Trykning, bedst kunde anvendes til Publici Nytte samt de astronomiske og mathematiske Videnskabers Fremvæxt“.

Resultatet af Cancelliets (Lurdorphs og Zielmstiernes) Forestilling (5te April 1771) var, „at der efter Erklæringen ved Høpffners Ansøgning Intet kan være at gjøre og indstilles, om Almanakkerne, naar Privilegium ved Høpffners Død cesserer, kunde ifølge Loven hjemfalde til Akademiet paa de tilbudne Vilkaar og imod at udbetale aarlig 200 Rdlr. til Magazine, naar det da igjen fortsættes og saalænge det vedvarer“. Cabinetsresolutionen herpaa af 8de April lod saaledes: „Diese Sache soll ausgelegt bleiben, bis die Universität reguliret wird“ z); men denne Regulering faldt hen med det struenseeske Ministerium og dermed for det første ogsaa den hele Almanak-Sag.

To Aar senere bragtes den imidlertid igjen paa Bane. Bogtrykker Aug. Fred. Stein ansøgte under 15de Febr. 1773 om Expectance for sig og Hustru paa ene at lade trykke alle Slags danske samt alene udsælge alle indkommende tyske Almanakker efter Bogtr. N. S. Høpffner, imod foruden de paabudne 200 Rdlr. til det astronomiske Taarn endnu at erlægge 100 Rdlr. til dette Institut, 100 Rdlr. til den kgl. Dpfstringsstiftelse, endelig 200 Rdlr. til Justitsraad Ramus's Datter, Provstinde Kuhlmann, saalænge hun levede, og efter hendes Død endvidere 100 Rdlr. til Dpfstringsstiftelsen.

Efter Befaling indkom Consistorium under 1ste Juni s. N. med en allerunderdanigst Forestilling, hvori oplystes saavel alle de Retsgrunde, hvorpaa det Universitetet tillagte Almanakprivilegium støttede sig, som alle de factiske Forhold, hvorved

---

z) Derfor foreslog Zielmstierne, at Suhm ogsaa skulde anbefale Selskabets Lærz saavel til Veder som til Gunnerus, der var kaldet herved for at reformere Universitetet; Suhms Levnet, S. 103, 391.

Nydelsen af dette Privilegium var bleven Universitetet berøvet. Dillige fremstillede det som noget, der „vilde være uden Exempel, om Fordelen af Almanakkerne hos os skulde overlades til nogen particuliere Person, da det ellers overalt er tillagt enten Universiteter eller andre lærde Selskaber“, og indstillede, „at det Privilegium paa ene at lade trykke alle danske og alene at sælge alle fremmede Almanakker og Calendere skal i Overeensstemmelse med Loven og de derom udgangne Anordninger igjen være tillagt og herefter alene tilhøre Universitetet fra den Tid af, at nuværende Bogtr. N. C. Høpffners Privilegium er expireret“, hvilken kongelige Raade Consistorium saameget mere foranledigedes at udbede sig, „som Universitetet selv høiligen kan behøve alt det, som dette Privilegium kan kaste af sig, naar alle Omkostninger og Udgifter ere fradragne, til at bestyre adskillige nødvendige Udgifter, gjøre nogle og vedligeholde andre nyttige Indretninger, hvortil ingen Fond haves“.

I sin Førestilling om denne Sag, af 30te Juni 1773, henholdt Cancelliet (Stampe, Lurdorph, P. Magaard, S. Borch) vel i det Hele sig til Consistoriums Erklæring, men bragte tillige Langebeks tidligere Andragende af 7de Januar 1771 i Grindring og indstillede, „at Privilegiet maa tilfalde Universitetet fra den Tid af, at Bogtr. Høpffners Privilegium er udløbet, imod aarlig at udbetale til det Danske Selskab 200 Rdlr., saafremt det paa den Tid endnu befindes at vedvare og være i Drift samt at fortsættes paa samme Raade som fra Begyndelsen æ), iligemaade og, at Professorene, naar Casus existerer, indgive deres Forslag, hvorledes Fordelen bedst kunde anvendes til Videnskabernes Førfremmelse“.

Førenden herpaa faldt kongelig Resolution, var Langebek paa Selskabets Begne atter indkommen med en „allerunderdanigst Promemoria“ af 4de Juli s. A., saaledes lydende:

æ) Denne Betingelse var tilføiet efter Stampes Forslag.

„Jeg har for 2 à 3 Aar siden indgivet en allerunderdanigst Memorial angaaende det Privilegium paa Almanakernes Trykning og Forhandling, som den Tid blev omvort, men siden haver henhvilet, indtil Sagen nu atter skal være kommen i Bevægelse“.

„Heraf anlediges jeg, som Forstander og Medlem i det af de Høifstelige Konger, Christian VI. og Frederik V., under Deres Kongelige Protection optagne Selskab, som har udgivet det Danske Magazin og flere Skrifter, førend nogen Beslutning tages i bemeldte Sag, til allernaadigst og allerhøiest Dverveielse min forhen indgivne allerunderdanigste Grindring paa ny herved allerunderdanigst at indstille og igjentage:

At nemlig Hans Kongl. Maiestæt Høilovligt Ihukommelse K. Frederik V., som havde fundet særdeles Kongelig Behag i det Danske Magazin og bemeldte Selskabs Dprettelse og adskillige Gange ved sal. Greve Holstein lod forstikke Selskabet og mig, som havde været Begynder dertil, om sin Kongelige Naade og at Hans Maiestæt vilde søge Udveie til paa nogen kraftig Naade for Fremtiden at understøtte dets Bedligholdelse, derpaa lod os allernaadigst meddele og tilsende sit Kongelige Rescript af 19. Martii 1751, hvorudi Hans Kongl. Maiestæt (som Rescriptets egne Ord lyde)“

„Af sær Kongelig Naade allernaadigst bevilger og tillader, at, naar Joh. Jørgen Hoppner og Søn, Nic. Chr. Hoppner, er ved Døden afgaaen, maa det Privilegium paa Almanakernes Trykning og Forhandling, saaledes som det ham og Søn har været forundt, til det af Eder oprettede og med vores allernaadigste Tilladelse saa kaldede Kongelige Danske Selskab til den Nordiske Histories og Sprogets Forbedring henfalde og være henlagt med Vilkaar, at deraf i saa Fald svares og lægges foruden de 200 Rdlr. aarlig til Universitetet i Børes Kongl. Residentstad, Kjøbenhavn, endnu andre 150

Rdlr. aarlig til Bores Videnskabers Societet udi bemeldte Kjøbenhavn“.

„Bed dette allernaadigste Privilegium kan den Frihed, som det Kongelige Universitet haver 1) i Kraft af Lovens 2—21—5 og Kongl. Rescript af 1. Martii 1684 at nævne den Person, som Almanakkerne skal forfatte, 2) i Kraft af bemeldte Kongl. Reser. og Frdn. af 18. Aug. 1685 at udvælge og bestikke den Bogtrykker, som Almanakkerne maa trykke og forfærdige, aldeles intet tabe i sin Kraft, da forbemeldte 200 Rdlr. bliver Dens Belønning, som af Professorene bestikkes til Almanakernes Forfærdigelse, dernæst at Universitetet ligesuldt beholder Magt at nævne Bogtrykkeren og endelig at det astronomiske Taarn efter Lovens og bemeldte Kongl. Rescripts og Forordnings Bydende beholder sin Ret til Boderne for uberettigede Almanakker“.

„Det er ved lige saadant Privilegium paa Almanakkerne, at lærde Societeter i Stokholm, Berlin og kanssee paa flere Steder blomstre og aarligen underholdes“.

„Den Visdom og Retfærdighed, som følger Kongens Throne, den Vre, Hans Maestæt søger i Kjærlighed til Fæderlandet, den Hviagtelse, som Hans Maestæt bærer for sin Høifstsalige Hr. Faders glimrende Sukommelse og store Gjæringer, kan ingenlunde lade mig tvivle om, at jo Hs. Kongl. Mai. ei alene lader os beholde, men endog allernaadigst stadfæster os denne paa lovlig Maade og til gode Hensigter af en stor Konges besynderlige Naade forhvervede Fordeel, ved hvilken Selskabets Forretninger, som deels i Mangel af tilrækkelig Understetning deels af Savn paa de os af de Høifstsalige Konger allernaadigst anviste Bærelser paa Charlottenborg, som vi saa ofte til total Hinder samt største Confusion og Tab i vore gjorte Samlinger have maattet rømme, saa længe haver henhoilet, engang igjen i Fremtiden maatte kunne sættes i Drift og Virksomhed“.

„Ligesaa lidt bør jeg tvivle om, at H. R. H. Arveprindsens høie og naadigste Ind- og Hensigter saavel som det Kongelige Raads velgrundede og rettsafne Overlæg skulde taale i denne lykkelige Tidspunkt, vi nu har oplevet, at noget Skaar, ved hvad Tilbud og under hvad Skin det og var, skulde gjøres i allerhøistbemeldte os engang sfkænkede Kongelige allernaadigste Privilegio“.

„Saa meget mere som H. Kgl. Mai. og det Kongelige Huus lader det være iblandt sine høie Bestræbelser at bringe Landets Sprog i Anseelse, at udbrede Videnskaber og Kundskab om Fædernelandet hos sine Undersaatter saavel som hos Fremmede, saa meget visere fortroster jeg mig til, at høistbemeldte allernaadigste Privilegium bliver i sin Kraft og at De samtlige allernaadigst bidrage til at erholde det Maal, som Høistfælig K. Frederik V. derved haver sigtet til“.

Dette Andragende havde ikke den tilsigtede Virkning, hvilket vel heller ikke kunde ventes. Imidlertid toges dog noget Hensyn dertil i den kongelige Resolution paa Cancelliets Forestilling, af 7de Juli, hvorved fastsattes, at efter Høpffners Død ö) skulde Universitetet alene være berettiget til Almanakprivilegiet, med Tilføiende: „Tovrigt tilskrives Etatsraad Langebek at indberette, hvorledes og med hvad Understøttelse han formener det historiske Magazin med Forderligste at kunne fortsættes“.

Endnu mindre gunstigt for Selskabet var det kongelige Rescript, som i Overeensstemmelse med Consistoriums Erklæring og Cancelliets Forestilling under 21de s. M. udgik til Rector og Professores, hvorved Sagen maatte antages at have faaet sin endelige Afgjørelse. Slutningen af dette Rescript lyder nemlig saaledes: „Saa, omendskjøndt det forhenværende saa kaldede Kongelige Selskab til den nordiske Histories og Sprogs Forbedring under 19de Marts 1751 har er-

---

ö) N. C. Høpffner døde d. 29de Sept. 1782.

holdet Løfte om forstrevne Privilegio efter Høpffners Død imod deraf at svare noget vist aarlig til Universitetet og Videnskabernes Societet, give Vi Eder hermed tilkjende, at Vi desuagtet efter saadan Eders Forestilling allernaadigst have funden det meest overeensstemmende med Loven og Billighed, at forberorte Privilegium henfalder til Universitetet, og til den Ende hermed ville have anordnet og fastsat, at, naar fornævnte Bogtrykker N. C. Høpffner ved Døden afgaaer, skal Kjøbenhavns Universitet til Fordeel for det astronomiske Taarn og astronomiske Jagttagelser alene være berettiget til at lade trykke alle danske og sælge alle fremmede Almanacker og Gaalendere i Følge af Loven og de derom gjorte Anordninger. Til hvilken Ende I, saasnart Casus existerer, have at indgive Eders nærmere Forslag, hvorledes Fordelen af dette Privilegio til forommeldte Brug paa bequemteste Maade kunde være at anvende“.

Der findes intet Spor til, at Langebek har indgivet noget nærmere Forslag angaaende Fortsættelsen af Danske Magazin, hvortil han ved den kongelige Resolution af 7de Juli 1773 dog var bleven opfordret. De med Hensyn hertil mødende Hindringer og Vanskeligheder, hans øvrige Arbejder og svækkede Sundhed synes at have betaget ham al Lyst til at tænke derpaa i de to Aar han endnu levede efter den Tid. Den sidste Gang han optraadte som Forfatter, saa Maaneder før sin Død, i Fortalen (dat. 19de April 1775) til J. J. Webers Samlinger til den Danske Historie, Lovkyndighed m. m., 1ste Hefte, yttrede han ei et Ord om Magazinet, uagtet der dog havde været Anledning dertil. D. 16de August i. A. døde den af Fædrelandets Historie udødelig forfænte, ved sin Retfærdighed almeenagtede, ved sin elskelige Charakter af Alle, som kjendte ham, dybt savnede Langebek a).

a) Hans Død var uden Tvivl Aarsag til, at det Danske Selskab fra A. 1776 af i meer end 10 Aar forsvinder af den danske Statskalender.

Omtrent halvandet Aar efter dette for Selskabet uerstattelige Tab foranledigede Hielmstjerne, som i de senere Aar tvrigt havde interesseret sig for dets Gjenoprettelse, alle her i Staden tilbageværende Medlemmer af den gamle Stamme og nogle faa senere Tiltraadte, i Aft tolv b), til, under 10de Januar 1777, at indgive en allerunderdanigst (uden Tvivl af ham selv opsat) Ansøgning, hvori de efter at have givet en kort Udsigt over Selskabets tidligere Historie paa følgende Maade udtalte sig om Aarsagerne til dets standsede Virksomhed og om dets Forventninger for Fremtiden:

„For at komme til Selskabets Historie igjen, da har dets Virksomhed fra 1752 af indtil nu beklageligviis reent ligget i Dvale, hvortil Aarsagen har været deels de fleste Lemmers enten dødelige Afgang eller Udspredelse deels dets værdige For-

---

b) De gamle Medlemmer, som understyre Ansøgningen, vare: Lupdorph, Hielmstjerne, Klevenfeldt, Hersleb, Schøning og Suhm; de nye: N. G. Carstens; Kosob Anden; Deputeret i Admiralitets-Collegiet og Conferentsraad J. C. Sevel († 1778); Secretair i det udenlandske Departement, Etatsraad C. J. Temlev († 1780); Generalauditeur og Høieskerets-Afsesfor, Etatsraad (senere Conferentsraad) Vilh. Bornemann; Deputeret i Rentekammeret, siden tillige Bibliothekar ved det store kongelige Bibliothek, J. Erichsen. Mærkeligt, skjøndt med Hensyn til Tidens Tone ikke usforklarligt, er det, at lærde Samlere som den i Fædrelandets Specialhistorie saa bevandrede Studiosus emeritus og Formand for Riggbarerne, Chr. Brandt († 1780), og det genealogisk-heraldiske Selskabs Stifter, Klotter O. Bang († 1783), aldrig optoges i Selskabet. Synderligere er det derimod, at her ogsaa savnes saa grundig en Dyrker af Fædrelandets Historie som Prof. J. S. Schlegel († 1780), saa lærde Kjendere af vor Litterærhistorie og Eiere af saa rige Bogsamlinger i den dansk-norske Litteratur som Embedsmændene og Rangspersonerne, Justitsraad og Præsident i Thronhjem P. T. Nordahl († 1788), Underbibliothekaren ved det kongelige Haandbibliothek, Professor P. T. Wandall († 1794), og Notarius publicus, Justitsraad Chr. Schmidt († 1810); maaskee har dog ingen af disse eftertragtet denne Ære,

standers, sal. Langebeks, andre siden tilslagne Forretninger, der udfordrede al hans Tid og alle hans Kræfter. Imidlertid er det os med Visshed berettet, at han i hans sidste Levetid engang er bleven opmuntret ved Haab af en kraftig Understøttelse, naar han vilde indgive en Forslag til Selskabets Dyrkning c), og at han virkelig stod i Beredskab dermed, just da han os blev berøvet“.

„Vi vilde nu ikke opholde os med Betragtning over, hvor vigtige og nyttige Breve og Efterretninger, der i disse forspildte 24 Aar allerede kunde have været bragte for Lyset til Elskeres Efterretning. Kundskabs Udbredelse og Fremmedes Dyrkning over de Danstes vindstibelige Fjeld. Men dette alene kunne vi ei følge, at os ynkes i det mindste over det lidet Forraad, som Selskabet endnu besidder, hvis det ei itide bliver reddet fra at borttraadne og undergaae“.

„Dog ere vi forsikrede om, at D. Mai. med ligesaa milde Dine anseer Deres egne Rigers Sprog og Alderdomme bevarede som de andre almindelige Videnskaber og at Selskabet, som er bevilget af D. Mai. Hr. Farsader og beskyttet af Deres Hr. Fader, af Demnem Allershoistjelsk kan vente at blive opreist“.

„Det er til den Ende, at vi faa Overblevne af de forrige Lemmer og vi øvrige Understøttede, der med en glad Iver for Deres Mai. Vres Udbredelse i alle Henseender ere redeboune at indtræde i de Afgaaedes Sted, understaae os allermunderdanigst at foreslaae, at D. Mai. allernaadigst til at sætte det Skrift, kaldet det Danske Magazin, paa den Fod, det da var, igjen i Gang vilde dertil bevilge os aarlig 300 Rdlr.“

„Da der til at holde Alting i Orden og Rigtighed, fore Demmen, besørge de maanedlige Hefters rigtige Dyrkning og det andet Videre udfordres en duellig Person, som dertil alene vil opoffre sin Tid, saa skønne vi ikke, at han kan aflægges

c) Formodentligen det, hvortil han opfordredes ved den kgl. Resolution af 7de Juli 1773 (ovenfor S. 86).

med mindre, ligesom vi ikke heller nu vide at bringe nogen Bequemmere dertil i Forslag end den gamle og saa vel stude- rede Candidat Laurentz Schow, der forhen har været Hører i den kjøbenhavnske Skole og hvis gode Egenstaber ved de braveste Mænds Vidnesbyrd, nemlig afg. Profesørerne, Ancher- sens og Munthes, Biskop Harboes og Fleres, ere bekræftede" d).

"De øvrige til Papir, Tryk, Kobberstik m. v. udfordrende Udgifter haabe vi ved Subscriptioner, Sammenstud og Vær- kets Af sætning at kunne bestride, anseende mere Deres Mai. Velbehag og Fædernelandets Ære end vores egen Besværlighed".

d) Da denne af Mænd som Lurdorph og Suhm høitagtede, be- skedne Værde, skjøndt i sin Tid Alumnus Collegii Medicei, ikke engang har efterladt sig noget trykt akademisk Leilighedskrift og han først for saa Aar siden er bleven bekendt som Redacteur af Qvart- udgaven (1772) af P. Paars og Forfatter af den interessante For- tale til denne (P. Paars, udg. af N. E. Boye, 2det Dpl., S. 308—10; T. Beckers Orion (Maanedskrift), IV, S. 67), savnes hans Navn haade i Worms og Nyerups Forfatter-Lexiconner. Han deponerede 1753 fra Kjøbenhavns Frue-Skole; 1765 blev han her anden Lecties Hører, men var, som af ovenstaaende Ansøgning erfares, i Begyndelsen af A. 1777 ikke længer i denne Stilling; senere blev han Klokker ved Helliggeistes Kirke og døde d. 20de October 1789. Han var en dygtig latinist og græsk Philolog, hvorfor han ogsaa af Skolecommissionen i Guldbergs Tid 1775 blev foreslaet til at besørge Skoleudgaven af Horats. Han var Bibliothekar hos Lurdorph (tillige Dennes Umgangsven) og Suhm; i Exemplarer af den Førstes Bogsamling findes ofte Notitser med Schows tydelige og nitide Haandskrift (sfr. Suhms samlede Skrifter, VI, S. 67, 68; X, S. 145; XIV, S. 300). Selskabets Forslag af ham til Redacteur af Danske Magazin synes at vise, at han heller ikke maa have været ubevandret i Fæderlandets Historie og Sprog, i hvilken Henseende dog kun vides, at han gik Suhm til- haande ved Udgivelsen af Ser. rerum Danicarum, T. V, at han meddeelte Jonge Bidrag til hans Kjøbenhavns Beskrivelse (s. For- talen), formodentlig Helliggeistes Kirke vedkommende, og endelig at han, som anført, besørgede den første kritiske Udgave af P. Paars.

Dmitrent et halvt Aar senere (d. 10de Juni 1778) indkom Finants-Collegiet i Anledning af fornævnte Andragende, der var anbefalet af H. K. H. Arveprinds Frederik, med en Forestilling, hvorpaa under 18de Juni faldt følgende kongelige Resolution:

„Lemmerne af det Danske Selskab til den Nordiske Histories og Sprogs Forbedring ville Vi til Belønning for en duelig Person, som maatte antages til at besørge det Danske Magazins Fortsættelse, allernaadigst forunde en Gratification, som Vi selv nærmere allernaadigst ville bestemme, hvergang en Tome deraf til Os allerunderdanigst overleveres“ e).

Uagtet disse gunstige Udsigter henrandt dog endnu halvtredie Aar, inden Selskabet kunde siges at komme i Virksomhed. Dette Ophold foranledigedes vel tildeels ved den Udfligtning af Selskabets Samlinger, som Kunst-Akademiets Tavrgjorde nødvendig h). I dette Mellemrum var det derfor, at Suhm begyndte paa sin Bekostning at lade Sandvig udgive de indholdsrige „Samlinger til den Danske (og Norske) Historie“ (2 Bind, 1779—84); hvorved han vel i Fortalen beklagede, at „Schlegels priselige Samlinger ei mere blive fortsatte og det ogsaa forhaler med, inden det Danske Magazin igjen kommer i Drift“, men dog tillige, for at undgaae en mulig Collision med Sidstnævnte, agtede at følge en anden Mængd).

e) Lupdorphiana ved Nyerup, S. 505—6.

f) Den Worden og flette Tilstand, hvori Selskabets Samlinger befandtes paa Charlottenborg efter Langebeks Død, beskrives i et Brev fra J. S. Schlegel til Jacobi af 27de Mat 1777 (ifke 1772) i Historisk Tidsskrift, IV, S. 323—25. I Selskabets Memorial af 10de Febr. 1781 siges, at Selskabet til alle disse Sager maatte laane Huusly af Videnskabernes Selskab paa det kongelige Palais.

g) Formodentlig menes disse „Samlinger“ i C. Veichmanns Brev til Suhm af 17de Januar 1780; Suhms Levnet af Nyerup, S. 332.

Endelig synes den Omstændighed, at de fleste af det Danske Selskabs Medlemmer tillige vare Medlemmer af Videnskaberne Selskab, foruden begge Selskabers visse indre Berøringspunkter, at have hos de Første fremkaldt Ideen om at opnaae en mere sikkert Tilværelse og stadigere Virksomhed ved en nærmere Tilslutning til Sidstnævnte; en Idee, som ogsaa deelttes af Enkelte blandt Medlemmerne af Videnskaberne Selskab h). I dette Niemeed sammentraadte de endnu levende Medlemmer af dem, som havde underskrevet Ansøgningen til Kongen af 10de Januar 1777 (ovenfor S. 88), nemlig Lurdorff, Carstens, Suhm, Hersleb, Bornemann og Erichsen, med to nye, nemlig C. F. Jacobi og J. S. Augustini, og indgave under 10de Februar 1781 en allerunderdanigst Forestilling, hvori Andragendet om en nærmere Forening mellem begge Selskaber blev fremsat og paa følgende Maade motiveret:

„Det Danske Selskab befatter sig vel ikke med de høie Videnskaber, men derimod afhandles i det for disse Videnskaber (Videnskaberne Selskab) ofte geographiske og historiske Materier, hvorfor og de fleste Lemmer af dette mindre ere det ogsaa af det større, hvortil kommer, at for Geographi og Historie samt i Henseende til alle nordiske Lærdes Liv og Levnet i Almindelighed foruden meget Andet kan det Danske Magazin tjene

---

h) Saasom af J. S. Schlegel, maaskee ogsaa af Suhm og Lurdorff. I nysanførte Brev ytrer Førstnævnte, at „det er ikke let at vente, at dette Selskab (det Danske) efter saa lang Tids Forsøb oprettes igjen paa forrige Fod“; han finder det heller ikke gavnligt eller fornødent, „da det Kongl. Societets historiske Klasse i alle Maader har den selv samme Hensigt til Historiens og Sprogets Dyrelse, som dette Selskab“. S. begjærer til Slutning, at dette Forslag maatte blive meddeelt Medlemmerne af Videnskaberne Selskab.

i) I Fortalen til N. Danske Mag., IV, S. IV (af Abr. Kall), nævnes blandt disse Sielmsstjerne, som dog alt var død d. 18de Juli 1780. Ved en Feiltagelse kom Hofod Ancher ikke til at underskrive; Lurdorffiana ved Ryerup, S. 502.

til stor Oplysning og Nytte for Lemmerne af det andet, saa at disse tvende Selskaber staae i temmelig nær Forvandtskab med hinanden“.

„Det er derfor efter Overlæg med det Kongelige Videnskabernes Selskab og dets Samtykke, at vi herved allerunderdanigst ansøge om D. Kgl. Mai. allernaadigste Bevilling og Befaling:

„1. At disse tvende Kongelige Selskaber, Videnskabernes og dette Danske, maae og skal herefter uadskillelig være sammenfæiede, forbundne og forenede, dog at det ene ikke indlemmes i det andet, men hvert ligefuldt beholder sin forrige indvortes Forfatning og Bestyrelsesmaade“.

„2. At det Danske Selskabs Forraad og Eiendom, som desuden efter dets Love tilhører D. Mai., om det engang reent skulde ophæves, maa rummes og forvares paa samme Sted, som til Videnskabernes Selskabs Sager er bestemt, dog at hvert der haver sit Archiv for sig selv“.

„3. At, da Videnskabernes Selskab ikkun samler sig hver Fredag, det da maa tillades det Danske Selskab at holde deres Samlinger i samme Sal paa hvilke af de andre Dage i Ugen, de det behøve, saalange det, som meldt, ikke skeer paa den Tid, hvilken Videnskabernes Selskab enten hidindtil har bestemt eller herefter maatte bestemme til selv der at samles“.

Paa denne Forestilling afgaves under 16de j. M. følgende af D. H. Guldberg parapherede kongelige Resolution:

„Disse tre Poster bevilges allernaadigst, da Vi med synnderlig Fornøielse anseer disse Bestræbelser“.

At Foranstaaende sees, at den foreslaaede Forening mellem begge Selskaber egentlig indskrænkede sig til et fælleds Lokale. At dette var i begge Selskabers Interesse, havde allerede Augustin med Føie bemærket i en Memorial af 6te Febr. j. A., hvori han (imod F. H. Schlegels nysomtalte Forslag) yttrede den bestemte Mening, „at det Danske Selskab bør aldrig

have noget commune med Videnskabernes Selskab uden alene Bærelserne; thi ellers vil det gaae løs paa, ligesom ved to Compagnier, som forener sig ganske og det ene Compagni ruinerer det andet, saa at begge maae gaae tilgrunde, dersom ikke S. Mai., som ved slige Leiligheder her er skeet, af særdeles Naade antager sig demnem og befrier dem for Døden begge to".

Saaledes sluttedes da Selskabets andet Tidsrum med grundet Forhaabning om, at det atter vilde vaagne af sin næsten trediveaarige Dvale.

Tredie Tidrum.

(1781—1810.)

Det første Møde i det gjenoplivede Selskab afholdtes d. 21de Marts 1781 hos Geheimeraad Carstens. Tilstede vare her Lurdorph, Suhm, Hersleb, Bornemann, Jacobi, Erichsen og Augustin. Forinden Selskabet kunde begynde sine Arbejder, især ved Fortsættelsen af Danske Magazin, fandtes det nødvendigt at foretage en Revision af Lovene, vælge en Formand og Secretair, gennemgaae og ordne dets Samlinger og sætte sig i Forbindelse med nye Medlemmer, af hvilke en kraftig Deeltagelse kunde ventes a).

I det Væsentlige bibeholdtes de ældre Lovbestemmelser. Den vigtigste Forandring turde uden Tvivl være den til 1ste Art., hvor Forbedring og Dplysning af den nordiske Historie i alle dens Dele samt Uddyrkelse og Berigelse af det danske Sprog angives som Selskabets Hovedformaal, at „den slesvig-holsteenske Historie og Sprog etc. blive at ansee som ind-

---

a) Flere af Medlemmerne indsendte Forslag til de nye Love m. m., bl. A. Augustin, Erichsen og Lurdorph. Erichsens Forslag kjendes ikke; men Augustins opbevares endnu i Selskabets Archiv og Lurdorphs er trykt i Lurdorphiana ved Nyerup, S. 503—5. Nærværende Beretning om Selskabets Fornyeelse grunder sig fornemmeligen paa dets ældste tilstedeværende Protocol, der (med Webers Haand) begynder ved Fornyeelsen 1781 og ender d. 13de Jan. 1822; naturligviis en Hovedkilde for dets Historie i dette og tildeels i det følgende Tidrum.

befattede under det Nordiske" b). Forøvrigt blev det aarlige Biskud bestemt til 8 Rdlr. og dernæst „overladt enhver ny Indtrædendes Godtbefindende, hvorvidt han i Anledning af Slutningen i samme Artikel vilde bevise sin Velvillighed og Godgjorenhed mod Selskabet". Den 14de Art. forandredes derhen, at hvert Medlem skulde istedetfor tre Exemplarer kun have eet paa bedste Papir af det, som trykkes paa Selskabets Forlag. Hvad der maatte udkomme ved Salg af saadanne Selskabets tilhørende Bøger, som i ingen Maade vedkom det danske Sprog eller den nordiske Historie (27de Art.), skulde „anvendes til Selskabets Nytte efter de fleste Stemmer".

Endnu blev vedtaget, „da Fornødenheden det tilsagde, at antage en Forstander for Selskabet, hvilket Forstanderskab Hr. Kammerherre Suhm paatog sig, hvorimod enhver af Ledsmerne tilsagde med al Velvillighed at ville, saavidt muligt, rædde Haanden til Forretningernes Lettelse og Diemærkets Befordring".

Til Secretair blev antaget Studiosus Bertel Christian Sandvig c), for det første paa de Bilkaar, som den kongelige gjennem Firants-Collegiet meddeelte Resolution af 18de Juni 1778 omformeldte. Hans Forretninger skulde være:

---

b) Denne Udvidelse eller nærmere Bestemmelse af Selskabets Formaal foranledigedes uden Tvivl ved følgende Ytring i Holsteneren, Augustins, Forslag: „Endnu maa jeg lægge en Ting til, hvorved ogsaa sal. Geheimeraad Hielmstjerne blev enig om, nemlig at det forrige saa kaldede Sonderjyllands og nu Hertugdømmet Slesvigs Oldsager maae henregnes til de danske og norske Sager og nyde Sted i Selskabets Magazin. Hvorved endnu vil komme i Betragtning i Henseende til den lykkelige Forening af hele Holstene i vores nuværende allern. Konges Tid, om ikke ogsaa de holsteenske Oldsager og altsaa hele Cimbriens maatte antages som Varer, man kunde henlægge i det Danske Magazin".

c) At Selskabet nu forbigik den 1777 foreslaaede L. Schow, fæete maafee paa Grund af hans Diensvagheb.

1. „Alt føre i Pennen hvad der skal trykkes og under Forstanderens Opsyn besørge Correcturen samt Register til hver Tome og idvrigt paasee, at Alting blev udfærdiget efter det Monster, som allerede haves i de udfomne 6 Bind af det Danske Magazin“.

2. „Alt rette sig i Alt efter de Artikler af Selskabets Love, som ham vedkom, og især at forrette alt hvad Forstanderen til Selskabets Bedste og dets Diemærkes Befordring maatte finde fornødent at anbefale ham, endog af de Ting, som Lovene ellers regne til Forstanderens Embed“.

Naar man tænker sig Suhms udødelige Fortjenester af vort Fædrelands Historie, ei blot ved hans Værker, der indeholdt Resultaterne saavel af Forsøgsens, Grams og Langebeks som af hans egne kritiske Undersøgelser, men maaskee endnu mere ved de vigtige Kildeskrifter, hans Omhu og pecuniære Opoffrelse havde bragt for Lyset, og endelig ved den Veiledning, hans Lærdom og Humanitet, ved den Understøttelse, hans gavmilde Haand havde skænket saa mange yngre Historikere, kan man mindre undre sig over, at han blev foretrukket alle de øvrige Medlemmer ved Forstandervalget, end at nogen Anden i denne Henseende kunde blive bragt i Forslag d). Efter hans Død d. 7de Sept. 1798 valgtes (d. 21de Nov.) til Forstander Conferentsraad og Høiesterets=Assessor Mich. Treschow, en for sin Tid lærd og dygtig Retskyndig, før Ildbranden 1807 tillige Eier af en betydende Samling af Bøger og Haandskrifter til Fædrelandets Historie e).

---

d) Lurdorph havde nemlig foreløbigen foreslaaet Jacobi (*Lurdorphiana*, S. 503) og Augustin havde formodet, at Lurdorph selv, siden 3die Nov. 1780 Præsides i Videnskabernes Selskab, ogsaa vilde være det Danske Selskabs Forstander.

e) Samme Dag, da dette Valg skeete, anmærkedes tillige i Protocolten, at „Conferentsraad Jacobi havde meldt sig ud af Selskabet“; jfr. foreg. Anm.

Secretairen var, næst Forstanderen, at ansæe som den vigtigste af Selskabets Embedsmænd, da, ifølge de nu gjældende Bestemmelser, det directe Ofsyn med Selskabets Samlinger og Bestyrelsen af dets Regnskabsvæsen, som tilforn havde paahvilet Forstanderen, nu blev ham overdraget, foruden at han tillige skulde bearbejde Materialierne til Magazinet og i det Hele udføre Redactionsforretningerne derved. Sandvig, dengang tillige Secretair i det genealogisk-heraldiske Selskab, havde ved forskjellige historiske Arbejder (navnligen ved Udgivelsen af „Samlinger til den Danske Historie“ under Suhms Mispicier) gjort sig fordeelagtigen bekjendt; men af flere Marsager kom han ei til at virke for Selskabet hvad man af hans Dygtighed havde kunnet vente og han levede desuden kun faa Aar efter denne Tid s). Efter hans Død d. 12te Marts 1786 valgtes til hans Eftermand (d. 15de Mai 1786) Jens Jacob Weber, tidligere ansat ved Universitets-Bibliotheket (1765—77), fra 1776 Registrator ved Geheime-Archivet, som ved fra sine yngre Dage at arbejde i Langebeks, Hielmstiernes og Suhms Bogsamlinger og Musæer havde erhvervet sig temmelig gode Kundskaber, især i vor Litterær- og Personal-Historie g).

---

f) Lurdorff havde foreslaæet (anf. St. S. 503), at Sandvig skulde reent opoffre sig til det Danske Selskab og „forlade det Heraldiske“. Lurdorff synes overhovedet ikke at have interesseret sig synderlig for det genealogisk-heraldiske Selskab, hvoraf han heller aldrig blev Medlem.

g) Han døde som Revisor i Danske Cancelli 1805 i en Alder af 63 Aar. Han havde 1775 udgivet (med en Fortale af Langebek) „Samlinger til den Danske Historie, Lovkyndighed og andre Materier“, 1ste (og eneste) Hefte. I Suhms Fortale til den af Weber forfattede Fortegnelse over „Hielmstiernes Bogsamling“ (1782—85) kaldes han „en nœiagtig og indsigtsfuld Mand“, der ogsaa „med samme Hlid og Nœiagtighed“ udarbejdede Fortegnelsen over „Hielmstiernes Medaille- og Mynt- samt Skilderi- og Kobber-Samling“ (1786).

Det første Formaal for det nyorganiserede Selskabs Virksomhed var Revision af dets Samlinger. Allerede i det første Møde d. 21de Marts blev besluttet, at Secretairen og et af Medlemmerne skulde gjenmensee Selskabets „Inventarium“, deels efter den trykte Fortegnelse deels efter den i Langebøks Bo fundne Protocol og dernæst i en ordentlig Forretning antegne baade hvad der manglede og hvad der senere maatte være tilkommet. En saadan Revision synes ogsaa at have fundet Sted h); men, da Samlingerne i Sandvigs sidste Leveaar vare komne i Uorden og Forsald, henvendte Bestyrelsen sig strax efter hans Død til Skifteretten med Almodning om at være Selskabet behjælpelig til at erholde ud af hans Bo, hvad han af Selskabets Effecter havde havt under Hænder. Det lidet trostelige Resultat heraf erfarede i det næste Møde, som — efter Protocolen at domme — ikke har fundet Sted for flere Aar senere eller 14de December 1791. Herom forekommer nemlig Følgende:

„I Anledning af den Vedtægt, som i forrige Samling (15de Mai 1786) blev gjort, berettede Secretairen, at han tilligemed sal. Justitsraad Voss adskillige Gange havde været samlet for at verificere Tilstanden og Antallet af Selskabets Dokumenter og Effecter, men at Forretningen formedelst mellemkommende Hindringer ikke var bleven fuldført. Secretairen anmeldte, at han skriftlig havde underrettet Skifteretten i sal. Sandvigs Bo derom, saavel som begjært, at de af Selskabets Effecter, som i Boen maatte forefindes, maatte Selskabet for-

---

h) I det mindste opbevares endnu et Exemplar af Selskabets trykte Historie, hvori Sandvig har sat Mærke ved de fleste trykte Bøger, Haandskrifter, Dokumenter, Mynter, Kobberer m. m., som dengang foresandtes, og tillige paa indskudte Blade tilføiet det senere Tilkomne. Antallet af trykte Dvarter er her voxet til 191 Nummere og af Octaver til 110; af Pergamentsbreve vare tilkomne 20, af Mynter 151. Andre vedføiede Mærker synes at henvisse til en senere Revision.

beholdes, men at Skifteretten ikke havde indladt sig i det Første og at der ved Eftersyn i Sandvigs Bo Intet var forefundet, Selskabet tilhørende. Selskabet vedtog i Anledning heraf, at der til næstkommende Foraar skal forfattes Fortegnelse over Selskabets Dokumenter og Effecter og Samme, saasnart muligt, fuldføres, hvilket Secr. Weber lovede at ville forestaae og besørge ved Hjælp af en Person, der kunde skrive Optegnelsen og hvis Umage Selskabet lovede at ville betale. Dernæst blev Secretairen anmodet at ville tilveiebringe en Attest eller Udskrift af Skifteprotocollen til Legitimation for, at der i sal. Sandvigs Bo Intet var forefundet, Selskabet tilhørende, eller nogen Regres der kunde ventes, om der ved Papiernes og Effecternes Eftersyn Noget skulde mangle“.

Affattelsen af det nye Inventarium medtog over et Aar. I det næste Møde d. 6te Februar 1793 „blev fremlagt den Optegnelse over Selskabets Sager, som i forrige Session blev vedtagen, som var gjennemdragen, med Selskabets Segl forsynet og beskrevet paa 74 Folier og saaledes indrettet, at der af Membraner, Manuscripter, Bøger og Kobberstykker m. v., som i den trykte Fortegnelse findes, anføres hvad af Samme under hvert Rubrum fattes og hvad der endvidere af hver Slags havees, som ikke i den trykte Fortegnelse er anført. I den Anledning fremlagde Secretairen en Prom. fra Stud. Thostrup i), som havde gaaet tilhaande ved dette Arbeide, af 12te Jan. 1793, hvori han for sin havde Noie indstiller, om han ikke kan derfor have fortjent 50 Rdlr. Secretairen for-

---

i) Uden Tvivl havees med Dennes Haand i Selskabets Arkiv en „Fortegnelse over det Kongl. Danske Selskabs manglende Mynter“; nemlig, af de 307 Nummere i den trykte Catalog, i Alt 78, blandt hvilke de to eneste Guldstykker og de Selskabet skænkede Sølvmedailler ved Christ. VI. Død og Fred. V. Salving. Af senere Tilkomne, som efter Sandvigs egenhændige Optegnelse burde være der, manglede 51 Nummere; det sidste, der foresandtes, var Nr. 134.

meente, at han i det mindste havde fortjent 50 Rdlr., som Selskabet bifaldt“.

I de første Aar benyttede Selskabet Videnskabernes Selskabs Lokale i det kongelige (eller saakaldte Prindsens) Palais til sine Møder; senere holdtes disse, maaskee for Medlemmernes Bequemmeligheds Skyld, i Forstanderen, Suhms, Gaard i Pustervig k). Imidlertid havde dets Samlinger dog havt Plads paa Palaiset, indtil Videnskabernes Selskabs Lokale efter Slotsbranden d. 26de Februar 1794 maatte rommes l), da Suhm modtog saavel disse som det genealogisk-heraldiske Selskabs Samlinger i sit Huus m). Men, da Gaarden efter Suhms Død 1798 og hans Enkes Død 1799 skulde sælges og da Kammerherre F. de Thesstrup, den sidste Overblevne af Selskabets ældste Stamme († 1797), ved Testament havde legeret til Selskabet sin hele Samling af Bøger, Haandskrifter, Skilderier m. m., hvorover en Fortegnelse blev fremlagt i det første Møde efter Suhms Død, som afholdtes d. 21de Nov. 1798, saae Selskabet sig endelig nødt til at gjøre Brug af det ved den kongelige Resolution af 16de Febr. 1781 givne Tilfagn og af Videnskabernes Selskab udbede sig Plads saavel til Afholdelse af dets Møder som til Opbevaring af dets Samlinger. Saa trang endog den Huusleilighed i sig selv var, Videnskabernes Selskab havde erholdt, nemlig to Værelser med en Forsal i Stagen over den venstre Fløi af Staldbygningen ved Christiansborg, vistes dog den største Beredvillighed til at tilstaae vort Selskab det nødterstige Lokale for dets Samlinger og Inventarium. Herom findes følgende tilført Protocolen ved 8de April 1799, da det sidste Møde holdtes i Suhms Gaard: „Efterat de tilstedeværende Medlemmer havde taget Selskabets i sal. Kammerherrens Gaard henstaaende Sam-

k) Selskabets sidste Møde paa Palaiset holdtes d. 15de Mai 1786, dets første i Suhms Gaard d. 11de Dec. 1791.

l) Molbedys Vidensk. Selsk. Historie, S. 297.

m) Molbedch anf. St.; N. Danske Mag., IV, Fort., S. VII.

linger i Dieshyn, blev Secretairen anmodet om paa bedste Maade at besørge Samme transporterede til Videnskabernes Selskabs Bærelser og, saasnart de der ere henbragte, da at gennemgaae Samme efter det gjennemdragne og med Selskabets Segl autoriserede Inventarium af 1793 n), hvori da bliver at anføre, om noget af de deri specificerede Stykker skulde mangle, og derimod tilføie saavel det fra Kammerh. Thestrups Bo Indsendte som hvad videre af Mynter og Malerier, Kunstsager o. s. v. endnu ikke i dette Inventarium findes indført. Ved Revisionen af Selskabets Samlinger lovede Prof. A. Kall at være tilstede, naar Samme blev udsat til Juni Maaned, hvilket af Selskabet blev antaget". Selskabets næste Møde d. 14de Marts 1800 var det første i det nye Lokale, hvor Medlemmerne da toge dets Effecter i Dieshyn, som nu vare bragte derhen og temmelig vel stode ordnede i adskillige Skabe, uagtet Secretairen endnu ei havde haft Tid til at bringe dem i den fuldkomneste Orden.

Men det i A. 1793 af Secretairen optagne og med Selskabets Segl forsynede Inventarium var aldrig af Selskabet eller nogen af det Delegeret blevet jævnført med selve Samlingerne, meget mindre noget alvorligt Skridt gjort for at vindicere det Tabte; hvorimod senere Flytninger letteligen kunde tænkes at have foranlediget nye Tab. Da det nu havde viist sig, at nogle af Selskabets kostbare Haandskrifter, Antiquiteter og fast alle Medailler saavel som Mynter manglede, havde Forstanderen god Grund til i Mødet d. 23de Febr. 1805, „for ikke i sin Tid at paadrage sig selv Ansvar, paa ny at anmode Revisor Weber om den forommeldte Attest (eller Udskrift af Skifteprotocollen i Sandvigs Bo; ovenf. S. 100), med hvilken Selskabets Medlemmer dengang synes at have erklæret sig tilfredsstillede og (derefter at have antaget) at ingen videre Tiltale kunde gjøres". Hertil svarede A.

---

n) Dette cristerer neppe mere.

Kall, „at den under Sde April 1799 besluttede Revision virkelig var bleven foretaget og næsten fuldført, samt at den ved det første indfaldende milde Veir ganske skulde vorde tilendebragt“. Naar og om dette nogensinde er skeet, meldes i Protocolen ikke, ligesom der overhovedet ikke blev nogen nærmere Beslutning taget om disse Samlinger, før efter Selskabets Forening med det genealogisk-heraldiske Selskab.

Den for Selskabets Formaal vigtigste Requisition, Selskabet i dette Tidrum erholdt, var den omtalte thestrupiske Donation, bestaaende af Samlinger til de jydskke Stæders Beskrivelse samt til vor ældre og nyere Lovkyndighed s. Gr. Rescripter, Landsthingsbreve, Instructioner m. m., som vel endnu kunde fortjene en nærmere Undersøgelse o).

Af mindre Bigtighed vare „nogle ved en Bankes Udgravning fundne gamle Sager med en Tegning over Samme og et Stykke Rav eller Røgelse“, tilstillede Videnskabernes Selskab fra Landhuusholdnings-Selskabet med en Beretning om Fundet, „hvilket Alt Jacobi overgav til Selskabet, for om det muligt kunde gjøre noget Brug deraf“. Dgsaa ved Mødet d. 19de Januar 1807 bleve endeel ved Bjærebys her i Sjælland fundne interessante Broncesager fremlagte. Samtlige Oldsager bleve i

---

o) Selskabet modtog i sin Tid ogsaa Geheime-Archivaren, C. E. Voss's, efterladte indholdsrige Samlinger, formodentligen efter en testamentarisk Disposition. De bestaae af Udtog og Excerpter, især af Dokumenter i Geheime-Archivet og det tydske Cancellis Archiv, til Hertugdømmernes Historie samt til den danske og slesvig-holsteenske Adelshistorie, under følgende Klasser: a) Om adelige Familier, i alphabetisk Orden, 7 Bind, 4to; b) Om enkelte Adelspersoner, 28 Bind, 4to; c) Om Familien Ahlefeldt, 5 Bind, 4to; d) Om Familien Ranzau, 1 Bind, 4to; e) Til den slesvig-holsteenske Historie, 5 Bind, 4to; f) Til Hertugdømmernes Adelshistorie, 12 Bind, 8vo; g) Til Samme og tillige til den politiske Historie, efter Tidsfølgen (1125—1695), 12 Bind, 8vo; h) Tre Fascikler med lignende Samlinger til Hertugdømmernes Chorographi og Historie.

det følgende Tidrum afgivne til den kongelige Commission for Oldsagers Opbevaring.

Lurdorphs oeconomiske Omstændigheder og Selskabets Mangel af et fast og rummeligt Lokale var vel Aarsag til, at denne Vedling, et af dets ældste Medlemmer og som saa levende havde interesseret sig for dets Restauration, ikke efterlod det Noget af sin ypperlige Haandskriftsamling. Derimod testamenterede han det endeel Familieportraiter og den Priesmedaille i Guld, som det svenske Bitterhets-Akademi i A. 1754 havde tilkjendt ham for hans latinske Digt over Carl Gustavs Tog over Beltet p).

Med det andet, man kan vel sige vigtigste, Formaal for Selskabets Virksomhed, Fortsættelsen af Danske Magazin, gik det ei mindre langsomt end med Revisionen og Rednelsen af Selskabets Samlinger.

Forinden der kunde tænkes paa nogen Fortsættelse af Selskabets Skrifter, var det nødvendigt paa bedste Maade at disponere over den forhaandenværende Beholdning af dets

p) Først 3 Aar efter hans Død (13de Aug. 1788) anmeldtes dette af Suhm i Mødet d. 14de Dec. 1791 med Tilføiende, at han selv havde taget Medaillen til sig, „hvorfør han lovede at være Selskabet ansvarlig“, og at han i næste Møde vilde indlevere en Fortegnelse over Portraiterne, der allerede ere ophængte i Videnskabernes Selskabs Værelser; hvilken Fortegnelse imidlertid ikke synes at være fremkommen. Da Medaillen hverken foresaandtes i Suhms Efterladenskabs eller i Selskabets egne Gjemmer, blev i Mødet d. 23de Febr. 1805 besluttet desangaaende at tilskrive Skiftecommissairerne i Suhms No. Selskabets Forstander og daværende Statsraad Falbe. Disse besørgede da (paa Voets Regning) et lignende Exemplar anskaffet fra Sverige, som d. 23de Nov. 1806 blev fremlagt i Selskabet, hvor det af Forstanderen (Treschow) blev modtaget i Forvaring indtil videre? I Mødet d. 19de Mai 1813 fremlagde Formanden den atter og blev anmodet om fremdeles at beholde den i Bevaring. Efter Treschows Død modtog A. Kall den, fra hvis Sterbebo den senere afgaves til Selskabet; dens videre Skæbne er ubekjendt.

ældre Skrifter, især Danske Magazin. I en Memorial af 15de Juni 1781 udviklede Sandvig q) det ufordeelagtige for Selskabet ved at afhænde det hele Dplag til en Boghandler, da derved tabtes hvert 11te Exemplar og desuden 12 pCt. Rabat. Han foreslog derfor, at Selskabet skulde lade Dplaget, som dengang henlaa i en Kjelder paa Charlottenborg, collationere og selv udsælge det, hvilket han, dersom ingen Anden havde Plads eller Lyst dertil, tilbød sig at besørge. Naar Udvalget efter offentlig Bekjendtgjørelse havde været et Mars Tid, kunde de tilbageblevne Exemplarer sættes til Auction, samt de defecte og bedærvede sælges til Maculatur. Da en stor Deel Exemplarer manglede de tilhørende Kobberer og Kobbertrykningen var meget dyr, foreslog han Anskaffelse af en egen Kobberpresse, som ved Fortsættelsen af Magazine eller paa andre Maader kunde komme Selskabet til Nytte. Paa dette i og for sig ret hensigtsmæssige Forslag fandt Selskabet dog ikke for godt at indlade sig, men modtog under 13de Nov. s. A. Boghandler Gyldendals Tilbud om at affjøre Selskabet alle overblevne Exemplarer af dets Skrifter for 200 Rdlr. og desuden overlade det 10 Exemplarer paa Skrivpapir af dets Begyndelse og Tilvæxt. Samme Dag blev besluttet, at Selskabets herefter udgivende Fortsættelse skulde benævnes *Nye Danske Magazin*; men det varede indtil 1784 d. 15de April, før man kunde blive enig om, at Dplaget skulde være 200 Exemplarer paa Median- og 300 Exemplarer paa Tryk-papir og at Trykningen skulde overdrages Hofbogtrykker Nic. Møller.

Sandvig lagde nu Haand paa Værket og forinden hans Død vare de 6 første Hefter allerede færdigtrykte r); de 6

---

q) Det synes at have været Lurdorphs Idee at lade Sandvig besørge ogsaa det Mercantilske ved Selskabets Skrifter; *Lurdorphiana*, S. 504. Dette maa dog senere, med Hensyn til hans oeconomiske Tilstand, være fundet utilraadeligt.

r) Fort. til *N. Danske Mag*, I.

sidste Hefter bleve udarbejdede af den i A. 1786 valgte nye Secretair, Weber. Følgende af ham opsatte og af Selskabet approberede Subscriptionsplan (1ste Juni 1786) blev derpaa udstædt:

„Det Kongelige Danske Selskab til den nordiske Histories og Sprogs Forbedring, som 1744 blev stiftet af sal. Statsraad Langebek og som har gjort sig bekjendt ved det Danske Magazin, det fra 1745 til 1752 udgav i 6 Bind i Dvart, har fra den Tid af været sat ud af al Virksomhed, hvortil Marsagen har været deels de fleste Lemmers enten dødelige Afgang eller Udspredelse, deels dets værdige Forstanders, Langebeks, andre siden tilslagne Forretninger, der fordrede al hans Tid og alle hans Kræfter. Det Bisald, Publicum i Almindelighed og især de Lærde har værdiget uommeldte Selskabs Arbejde og dets Bestræbelser, den Hoiagtelse, det i ja mange Aar har vedligeholdt, da det anses som en uundværlig Bog for dem, der vil arbejde i Fædernelandets Historie, har opmuntret de faa Overblevne af Selskabet til paa ny at træde sammen for at antage flere Medlemmer og med fælleds Svær at fortsætte det Danske Magazin, hvoraf 6 Hefter have allerede forladt Pressen. Værket bliver indrettet ligesom det forrige, saa at 12 Hefter, som hvert bestaaer af 4 Ark, udgjøre et Bind, der bliver forsynet med Titel og Register, ligesom hvert Hefte med en Bigarette, stukken i Kobber, som skal forestille gamle Sigiller, Mynter, Vaabener, Gravmæler og andre Alderdommens Levninger. Prisen for hvert Hefte bliver paa Trykpapir 1 Mark og paa Medianpapir 1 Mark 8 s. Afsettelsen alene skal nogenledes holde Selskabet stadesløs og efter den maa Dplaget indrettes; af den Marsag er det, Selskabet indbyder alle Giffere af Fædernelandets Historie og Sprog til ved Subscription at tage Deel i Værkets Afsettning og befordre Selskabets Diemeed med at redde de Ting fra Undergang, som Tiden ellers vilde fortære. Maatte det iøvrigt behage Nogen af det Forraad, han besidder, at meddele et eller andet til dette Nye Danske Magazin eller

forresten understøtte Selskabets Hensigter, da skal det ikke forglemme endog offentlig at tilkjendegive sin Erkjendtlighed" s).

Men, da Secretairen maatte anvende megen Tid paa at gennemgaae og ordne Selskabets Samlinger, forinden han kunde begynde paa Udarbejdelsen af de resterende Hefter, da flere modende Hindringer sinkede Arbeidets Fremme og — man kan vel tilføie — da ei længere nogen Langebef stod i Spidsen for Selskabet, udkom først 13 Mar efter dets Gjenfødselse eller omtrent 10 Mar efter Trykningen Begyndelse t)

Nye Danske Magazin, indeholdende allehaande Smaa-Stykker og Nummeringer til Historiens og Sprogets Oplysning. Første Bind. Udgivet af det Kongelige Danske Selskab til den Nordiske Histories og Sprogs Forbedring. Kiøbenhavn, 1794. Trykt hos Hofbogtrykkerne N. Møller og Søn. 4to.

Bindets Indretning slutter sig i det Væsentlige til Danske Magazins; det indeholder 49 Ark i 12 Hefter foruden 2½ Ark til Titel, Fortale og Register; ogsaa er hvert Hefte forsynet med et Kobberstik. Tilsegnelsen til Kongen bestaaer blot i de to Ord: Kongen helliget. I Fortalen forklares korteligen Marsagerne til den lange Standsning af Selskabets Virksomhed samt bemærkes det Fornødne i Anledning af det endelig frem-

---

s) Da Subscriptionsplanen i Mødet d. 15de Mai 1786 var approberet, besluttedes tillige „at anmode samtlige Stiftamtmand og Biskopper i begge Riger ei alene om at forskaffe Subscribenter, men endog om at understøtte Selskabets Hensigt“. Et yderligere Livstegn var det ogsaa, at Selskabet atter optræder i den danske Statskalender fra A. 1787 af (sfr. ovenfor S. 87).

t) I Mødet d. 2den April 1794 blev Fortalen til 1ste Bind (forfattet af Weber?) oplæst og approberet. Ligesom Sandvig i de sidste Aar af Selskabets Uvirkningsperiode paa Suhms Bekostning havde udgivet „Samlinger til den Danske Historie“, saaledes udgav nu Nyerup i de tre sidste Aar, før 1ste Bind af Magazinet kom for Lyset, paa samme Mædens Bekostning „Nye Samlinger til den Danske (og Norske) Historie“ i 1 Bind (1792—95).

lagte Bind. Hvad historisk Interesse og diplomatisk Nøiagtighed angaaer, giver dette Bind dets Forgjængere neppe synderlig efter. Her forekomme vigtige Bidrag til Danmarks, Norges og — om just ikke ifølge de nye Lovbestemmelser til den slesvig-holsteenske (ovenfor S. 95) — saa dog til Hertugdømmet Slesvigs Historie. Foruden Dokumenter, Aftstykker og enkelte Bidrag af mindre Omfang meddeles her samlede og udførligere Efterretninger om den i Unionsperioden indflydelsesrige norske Erkebisp, A. S. B. u); om den i Reformationshistorien navnkundige Marhuus-Biskop, D. Bilde, og om den slesvigiske Domprovst, G. Sovenbroder. Ligesom det Danske Magazin indeholder Bidrag til det 18de Aarhundredes, saaledes nærværende Bind til det 16de, 17de og 18de Aarhundredes danske Kunsthistorie. Af gamle Sprog- og Litteratur-Lævninger fremviser dette Bind G. Harpestrengs Lægebog og Vaterretten paa Dansk. Selskabets egne Samlinger ere i det Hele ei mere her benyttede end Geheime-Archivets og det arnæ-magnæanske Legats; enkelte Meddelelser skyldes Private, saasom Grev Thott, den lærde Kjenner af den dansk-norske Litterærhistorie, Præsidenten i Thronhjelm, P. T. Nordahl, og Selskabets Medlem, Justitsraad Uldall v). Men, saa interessant nu Indholdet i og for sig er, savnes dog det lærde Apparat, hvormed især de tidligere Bind af Danske Magazin vare udstyrede; maaskee hidrørte dette Savn mindre af Mangel paa Indsigt og Omhu,

u) Disse Efterretninger skyldes for største Deel de norske Diplomer i den arnæ-magnæanske Samling. Nogle Berigtigelser til A. Bolts tidligere Livsomsændigheder ere meddeelte i Samlinger til det Norske Folks Sprog og Historie, V, S. 339 fg., 347 fg. Statuta concilii provincialis Asloiae celebrati A. 1436, som Sandvig tidligere havde udgivet (kun i 25 Exemplarer) efter Originalen i den arnæ-magnæanske Samling (Kbhvn. 1779. 8vo), er her paa ny aftrykt med Varianter af en anden Coder, dog med Udeldelse af de i første Udgave tilføiede philologiske og antiqvariske Anmærkninger samt Beskrivelsen over de vedhængte Scgl.

v) S. 62, 109, 307.

især hos Sandvig, end fordi den levende Interesse, som havde besjælet Selskabets Stiftelse, ei gik i Arv til noget af de følgende Medlemmer. Den Omstændighed, at Sandvigs Arbejde standsede med det fette Hefte, maa tilskrives, at de lovede øvrige Fragmenter af Harpestrings Lægebog, den derpaa grundede lingvistiske Parasellisme og de litterariske Efterretninger om Forfatteren selv, savnes i de følgende Hefter. Mangelen af en Indholdsliste havde dette Bind fælleds med dets Forgjænger, Danske Magazin x).

Først i Begyndelsen af næste Aar overleveredes det nye Bind til Kongen med en Skrivelse y), hvori udhævedes de tidligere Raadesbeviser, Selskabet havde modtaget af Danmarks Konger, navnlig den kongelige Resolution af 18de Juni 1778 om en nærmere bestemmende Gratification for den, der antoges til at besørge Magazinet's Fortsættelse. Den sluttedes med følgende Andragende:

„Selskabet overleverer nu herved allerunderdanigst det første Bind af sit nye Arbejde, haabende saa meget mere, at D. Mai. allernaadigst bestemmer den belovede Gratification, som Selskabet uden allernaadigst Understøttelse ikke kan bestaae eller dets Virksomhed vedligeholdes, siden dets Medlemmer ikke ved Sammenstud kunne bestride mere end det, som til Trykning, Papir, Kobberne m. v. udfordres, og der altsaa mangler hvad den, som fører Pennen, holder Archivet i Orden, samt besørger Correspondencen, skal have i Løn, hvilket Selskabet ikke troer at kunne ansættes til mindre end 300 Rdlr. for hvert Bind, da han næsten maa anvende sin hele Tid paa dette Arbejde“.

---

x) Bindet anmeldtes (af Nyerup) i Kbhvns lærde Efterretninger, 1795, Nr. 19.

y) Concepten med Webers Haand, uden Aar og Dag, har Suhm paategnet: „Dette synes mig er ret godt“; hvilket samtyktes af Jacobi, Cordsen, Aldall, Bornemann, Nyerup, Keiersen, Treschow, M. Fridsch og J. A. Müller.

Resultatet af dette Andragende bekendtgjordes i Mødet d. 22de April 1795, hvor der „blev forelagt Finants-Collegii Communication om Hs. Mai. Resolution paa Selskabets Ansøgning z) om Bestemmelsen af den Selskabet lovede Gratification, som er bestemt til 300 Rdlr., hvilke blev resolveret at skulle anvendes til Bogtrykkerens Regnings Betaling, og hvad der bliver tilovers deraf samt af det, der indkommer for Salget, skal tilfalde Secretairen indtil 200 Rdlr. og for det øvrige skal han gjøre Regnskab, hvorhos er at anmærke, at de Penges, som ere par Cassa, skal og beregnes til Regningens Afbetaling“. Den Anvendelse, som Selskabet saaledes saa sig nødsaget til at gjøre af den kongelige Gratification tværtimod dennes oprindelige Bestemmelse, og Medsættelsen af Secretairens Redacteur-Honorar til 200 Rdlr. viser Selskabets maadelige oeconomiske Forsatning og denne maatte være bleven endnu slettere, dersom dets gavmilde Forstander, Suhm, ei af sin egen Pung havde honoreret Secretairen æ); thi, som strax vil erfares, udbetaltes til Bogtrykkeren af de 300 Rdlr. fra Finantserne ifkun 150. Med hvormegen Langsomhed og Lunkenhed Selskabets Anliggender overhovedet bleve drevne, kan sluttet deraf, at man, uagtet Ildbranden d. 5te Juni 1795, som havde fortæret det Møllerske Dfficin og en Deel af Dp-laget ö), maatte gjøre det dobbelt vigtigt jo før jo heller at erholde Nished om Sagernes Stilling, saa var det dog ikke før et halvt Aar efter Suhms Død eller 5 Aar, efterat Bindet havde forladt Pressen, at noget Skridt i den Anledning synes at være gjort. Den 8de April 1799 anmeldte nemlig

z) Heller ikke af denne Communication angives Datum i Protocollen.

æ) N. Danske Mag., IV, Forer., S. VII.

ö) Det maa bemærkes, at Bindet ikke før et Aar, efterat det havde forladt Pressen, og i Alt kun en eneste Gang for Ildbranden averteredes til Salg, nemlig d. 1ste Juni 1795; Prisen var dengang 2 Rdlr. og Udsalget hos Weber.

den nye Forstander, „at han havde anmodet Bogtrykkerne, N. Møller & Sen, om at aflægge Rede og Rigtighed for Dplaget af det Nye Danske Magazins 1ste Tome. Men, da bemeldte Møller & Sen under 2den April sidstl. blot havde indgivet en Note, hvorefter dem skulde tilkomme for bemeldte Værks Trykning og Papir foruden de allerede betalte 150 Rdlr. den Summa 211 Rdlr. 36 ß, og derimod ingen efterrettelig Besked given om de i Behold værende Exemplarer, saa indstillede Forstanderen og Selskabet vedtog, at Møllerne maatte tilholdes inden 14 Dage at afgive bestemt Forklaring om, hvormange Exemplarer af bemeldte N. D. N. havde udleveret samt til hvem og hvormange endnu vare tilbage“. Ved samme Leilighed blev Secretairen anmodet om „at indgive, saasnart muligt, Regnskab over Selskabets Indtægter og Udgifter, paa det man deraf kunde see, hvor stor Kassebeholdningen er samt om Selskabet i afg. Kammerherre Suhms Bo havde noget at fordre“. Hvorvidt det Sidste er efterkommet, kan af de følgende Forhandlinger ei erfares; men angaaende Bogtrykkerens Regnskab blev henved et Mars Tid derefter i Mødet d. 14de Marts 1800 „forelæst et Promemoria fra Hofbogtrykker Møller af Gaars Dato, hvorved han tilkjendegiver Selskabet, at 235 Exemplarer ligge hos ham af det nye Magazins 1ste Tome og at han for de øvrige trykte Exemplarer ingen anden Rede kunde gjøre end, at endeel Exemplarer ere afgivne til Kammerh. Suhm, endeel til Stud. Sandvig, og udbeder sig iøvrigt, at de i Behold værende Exemplarer maatte afhentes samt ham udbetales det Resterende af hans Tilgodehavende for Trykningen med 211 Rdlr. 36 ß“.

Kort efter blev Selskabets Mellemværende med Bogtrykkeren afgjort og Resten af Dplaget udleveret; nu først kunde der for Alvor tænkes paa Udgivelsen af Magazinet's andet Bind. Allerede ved Mødet d. 22de Apr. 1795, paa hvilket Selskabet modtog Finants-Collegiets Meddelelse angaaende den

allern. bestemte Gratification af 300 Rdlr., forelagdes „en Dpfskrift paa 7 Stykker til det følgende Bind, hvilke bleve approberede og tillige vedtaget, at den skulde circulere, for om Noget af Medlemmerne skulde have noget at tillægge“. Men, den saa Uger efter indtræffende Ildbrand, der i lang Tid indvirkede saa forstyrrende paa alle Kjøbenhavnske Forhold, Suhms Død, Uvissheden om Selskabets og Bogtrykkerens gjensidige Krav og Secretairens Eyselighed lagde i de næste 5 Aar mangehaande Hindringer i Veien, som først i A. 1800 nogenlunde bleve hevede. Selskabets atter vaagnende Virksomhed skyldtes for største Deel en enkelt Personlighed, dets lærdeste og — til visse Tider — driftigste Medlem, Abr. Kall. D. 28de Marts og 12te April d. A. fremlagde han og Nyerup Bidrag til Magazinet's følgende Bind og sidstnævnte Dag indgav Kall tillige følgende Forslag, som i en vis Henseende betegner Retningen af Selskabets hele fremtidige Virksomhed og derfor her fortjener en Plads:

„Vores værdige Forstander har anmodet mig om at opsætte hvad jeg troede at kunne bidrage til Selskabets sikke Organisation og Varighed. Følgende Poster tager jeg mig derfor den Frihed at underkaste Selskabets Bedømmelse:

1. „Hs. Mai. har allernaadigst tillagt Selskabet 300 Rdlr. for hvert Bind af det Nye Danske Magazin. Ved denne Hjælp see vi os befriede fra al Afhængighed af Publici Smag. Vi behove ikke ved Valget af Stykkerne at rette os efter hvad der interesserer de Fleste for nærværende Tid eller vilde være meest morsomt at læse. Vor Hensigt er at opfylde Huller og Mangler i vor Historie. De hertil tjenligste Materialier ere ofte for Mængden af Læsere de mindst morsomme“.

2. „Jeg anseer os Alle uden Undtagelse for Mand, som ikke søge ved vores Bidrag til Dynaaelsen af dette Selskabs Hensigter mindste Pengesfordeel, men af hvem man dog ei heller kan forlange større Dpoffrelse end de antagne aarlige 8 Rdlr. Hvad En vil meddele medfører ofte ei ubetydelige

Omkostninger, førend det til Trykken kan leveres, og ubekjendte Efterretninger eller Dokumenter ere ofte af Cieren kjøbt for en hoi Pris, som for største Deelen er tabt, naar Samme ved Trykken ere blevne bekjendtgjorte. Det er derfor ikke ubilligt at tilstaae ethvert Medlem en vis Godtgjørelse i hans aarlige Pengebidrag for hvert trykt Ark, han til Magazinet leverer“.

3. „Vi har desværre imellem os ingen Langebek, som man med saa uendelig stor Nytte kunde betroe og overlade til Rettelse og Forbedring hvad man enten selv havde udarbejdet eller af Andres Arbejde var overkommet og ønskede her indført. Fællede's Undersøgelse og Hjælp er Enhver iblandt os berettiget til at fordre af de andre Medlemmer; men selv besørger Enhver dog sine Bidrag i den Form, han ønsker dem udgivne“.

4. „Den Afdeling i 12 Nummere af hver Deel forskaffer baade flere Kjøbere, naar Samme saaledes i smaa Hefter udgives, og desuden, som er det vigtigste, stor Hjælp til at faae Hefterne saameget viskere til rette Tid udgivne, da Flere af os kunde paa eengang efter aftalt Inddeling lade trykke i forffjellige Hefter, uden at derved nogen Orden forarsagedes. I det mindste ønskede jeg, at nu i dette andet Bind samme Inddeling, som med første, beholdtes. At de enkelte Kobberplader til hvert Hefte udelades, er allerede almindelig samtykt a)“.

5. „Indtil vi naaede det Antal af Hefter, som kunde svare til Antallet af de forløbne Maaneder, kunde to Hefter maanedlig udgives. Skulde nogle af de i sidste Sammenkomst eller nu af Prof. Nyerup og mig i Forslag bragte Stykker approberes, kunde 4 Hefter i denne og næste Maaned

---

a) I Protocollen findes Intet herom; et Beviis mere for, at mange, endog vigtige, Forhandlinger have fundet Sted uden for de ordentlige Møder eller i det mindste uden at være førte til Protocols, som overhovedet denne for Foreningen med det genealogisk-heraldiske Selskab ei altid vidner om tilstrækkelig Udførlighed og Noiagtighed.

stafes færdige fra Trykken, naar forresten det Dekonomiske ved Trykningen bestemtes, hvortil da foreslaaes Dplaget at blive ligesom af forrige Bind paa Trykpapir 300 Exemplarer, men paa det kostbare Medianpapir ei over en halv Snees Exemplarer (om saa mange?) mere end nu Forraad haves af komplette Exemplarer af første Bind. Trykningens Omkostninger vilde da blive for hvert Bind à 48 Ark Trykkerløn for hvert Ark 3 Rdlr. 1 Mk., altsaa 152 Rdlr.; Trykpapir til 300 Exemplarer, for hvert Ark 8 Mk., altsaa 64, i Alt 216 Rdlr. (Medianpapiret uberegnet)“.

„Hvad til hver Deels Trykning udfordredes mere end de tilstaaede 300 Rdlr. maatte da bestrides (thi paa hvad af Medlemmernes Contingenter maatte indkomme kan Intet bygges, da Selskabet heller maa ønske, at Enhver ved Bidrag til Magazinet vilde fritage sig fra denne Udgift) af den altid formodentlig ringe Afsetning af Magazinet, hvoraf da ogsaa maatte bestrides hvad Selskabets Sammenkomster maatte udfordre af Udgifter til Brænde, Lys, Budets Betaling m. m., og, skulde Noget kunne opspares, troer jeg, naar Regningerne for første Deels Trykning alle vare betalte, at Saadant aldrig kunde bedre anvendes end til at forstaafe Selskabet en Registratur over hvad saavel i publice som private Samlinger haves til Oplysning i vort Fædernelands Historie. Selskabet har den Fornøielse idag første Gang at see her i Forsamlingen trende agtvoerdige Mænd, som hertil kunde være Selskabet især behjælpelige h). Langt fra, at jeg vil yttre det Forlangende, som jeg endog vilde ansee for uforstammet, at de vilde selv paa egen Bekostning staafe Selskabet Fortegnelser over de usatteerlige Samlinger, som de enten forestaae eller selv be-

---

b) Disse vare Conferentsraad Carsten Anker, Geheime-Archivaren Justitsraad Thorkelin, og Revisor i Danske Cancelli S. Andersen, af hvilke dog ved Mødet d. 12te April, hvori det kallste Forslag blev oplæst, C. Anker havde undskyldt sig med Embedsforretninger.

sidde. Mit Ønske gaar kunns derhen, at de til Afbetjening vilde meddele os de havende Designationer og at Selskabet paa sin Beføstning brugte disse til Indførsel i en almindelig Registratur. Dog, førend Noget herved kunde foretages, maatte noie overlægges, hvorledes en saadan Registratur beqvemmeligt og bedst indrettedes. Mon ikke Ideen kunde for tjene noiere at overveies og, naar andre Materier i vore Forsamlinger tillode, da vel blive en Gjenstand for vore Deliberationer“?

Da dette Forslag fandt alle Tilstedeværendes Bisald, fulgte kort efter en Subscriptionsplan, hvori blandt andet forekom Følgende:

„Skjøndt Saadant (Ildbranden 1795 med dens Følger) nødvendigt maatte forsinke Selskabets Bestræbelser og Samme ogsaa siden den Tid er ved Døden berøvet syv (?) af dets værdigste Medlemmer e), har dets Arbeidsomhed dog ikke ganske ophørt, da man imidlertid har samlet og udarbejdet nye Materialier til Magazinets Fortsættelse, som man paa den ved første Bind antagne Maade agter at udgive, da 12 Hefter, hvert paa 4 Ark i stor Dvart-Format, udgjøre fremdeles et Bind, og blive da, saa længe det havende Forraad Saadant tillader, fra Juli M. 1800 maanedlig tvende Hefter udgivne, men siden kunns eet Hefte“. Prisen blev nedsat til 3 þ for Arket paa Trykpapir baade for Fortsættelsen og for 1ste Bind eller 1 Rdlr. 3 Mk. for hvert Bind. Paa Medianpapir vilde af 2det Bind blive trykte 30 Exemplarer for dem, som først meldte sig, til en Priis af 6 þ for Arket eller 3 Rdlr. for Bindet; ligesom heller ikke af 3die Deel flere Exemplarer vilde blive aftrykte paa dette Slags Papir end som til den Tid af 2den Deel vare solgte.

---

e) Tallet Syv var formodentligen en Skriv- eller Trykfeil; man finder nemlig i det angivne Tidsrum kun sex Bortdøde, nemlig S. A. Müller, Carstens, Thestrup, Suhm, Uldall, Cordsen.

Men det var saa langt fra, at dette Lofte om Magazinet's Fortsættelse endnu inden Udgangen af N. 1800 gif i Opfyldelse, at tvertimod 6½ Aar hengik, inden Andet Bind kom for Lyset. Aarsagerne hertil vare af forskjellig Beskaffenhed. Saa vigtigt, og efter de i Kalls Forslag udviklede Omstændigheder, uundgaeligt det end var, at Selskabet i Mangel af en til Redactionsarbeidets Udførelse duelig Person maatte søge at bringe Fortsættelsen istand ved frivillige Bidrag af Medlemmerne, saa kunde herved dog ei haabes nogen hurtig Fremgang, da kun Enkelte vare skikkede og villige til dette Arbeide og disse desuden havde Embedsforretninger eller andre lærde Syssler at varetage. Hertil kom, at man for at vinde Tid lod Bindet trykke hos forskjellige Bogtrykkere, hvilket igjen ved en Enkelts Uefterrettelighed medførte megen Forvirring og Forsinkelse. Der lagdes derfor ikke for Alvor Haand paa Trykningen af Andet Bind før i Begyndelsen af N. 1804. I Mødet den 12te Januar 1805 blev „hvad allerede var trykket af Andet Bind“ foreviist og d. 23de Febr. s. N. besluttedes, at Trykningen af Magazinet herefter skulde overlades til een Bogtrykker, nemlig til Andr. Seidelin, som havde tilbudt Trykning for 3 Rdlr. pr. Ark. D. 23de Marts oplæste Forstanderen sit Udkast til Fortalen, som approberedes til Trykning; men d. 6te April var 12te Hefte endnu ikke færdigt og d. 7de Marts 1806 anmeldte N. Kall, „at Bogtrykker Brünnich endnu ikke havde tilsendt det Restende af Magazinet's Anden Deel, hvorfor Selskabet vedtog, at ham skulde forelægges en peremptorisk Termin til d. 12te s. N.“ Endelig blev da i Mødet d. 28de November 1806 det for Kronprindsen bestemte Exemplar af det nye Bind foreviist; ligesom ogsaa Finantscollegiet blev tilskrevet angaaende den Selskabet efter hvert Bind's Udgivelse tilsagte Gratification.

Saaledes fremkom da endelig

Nye Danske Magazin . . . . Andet Bind. Udgivet af det Kongelige Danske Selskab m. m. Kjøb

benhavn 1806. Trykt hos B. Brünnich. 368 SS.
(foruden Fortale, Indholdsliste og Register), 4to.

Dette Bind adskiller sig paa en mindre fordeelagtig Maade fra det foregaaende derved, at de Kobberstik, der efter det ældre Magazins Monster havde ledsaget hvert Hefte, her savnes; derimod blev *N. D. N.* fra dette Bind af forsynet med en Indholdsliste, der manglede i alle de tidligere. Ogsaa her gjøres i Fortalen Regnskab for den lange Standsning. Slutningen bemærkes angaaende Indholdet i Almindelighed: „Valget af Stykkerne er hele Selskabets; Indledningerne derimod og de tilføiede Anmærkninger tilhøre den (det) enkelte Medlem, som meddeelte Stykket, og ved denne Fremgangsmaade, der for Oftertiden er vedtagen, haaber Selskabet saameget hurtigere at kunne berige Fædrelandets Sprog og Historie med de vigtigste hidtil utrykte Bidrag, som endnu findes i Landets Arkiver saavel som i private Mænds Samlinger“.

Blandt de 33 Stykker af større eller mindre Omfang i dette Bind ere 19, altsaa meer end Halvdelen, meddeelte af *N. Kall*. De vigtigste heriblandt ere vel Ofterretningerne om Calmarfrigen, 1611—12, af det store kongelige Bibliotheks Haandskriftsamling og Oplysningerne til Mellemrigets Historie efter Frederik I. Død efter et Haandskrift i Selskabets egen Samling d). I Indledningen til Jøer Rosenkrantz's latinske Vers til H. Gram forekomme Ytringer af en vis Oppositionsaand mod Universitetets Overbestyrelse, som dengang vakte megen Opmærksomhed. „Undersøgningen af Finmarkens gamle og igige Tilstand, Indvaanere og Grændser og den deraf hængende Danmarks (Norges?) eller Sverrigs Retslighed dertil“ havde det maaskee været tilstrækkeligt at meddele (udtogsviis e). *Nyerup* leverede 6 Bidrag, meest Dokumenter

d) Selskabets Historie i de tre første Aar, S. 141.

e) *J. N. Kalls* Indledning tillægges denne „Undersøgning“ Zielmstrjerne og *S. Stampe*, „af hvilke den Sidste skal ved dette Arbejde have ført Pennen“. Af en Ytring, S. 116, at 170 Aar

af det kongelige Bibliotheks Haandskriftsamling, med faa tilføiede Dplysninger. Af Forstanderen (Treschow) meddeelttes „Christen Skeels og Thomas Finkes Forretning paa Borringholm, det nye Reglement (for) Militien angaaende, 1671“ f); af Revisor Andersen adskillige gamle Dokumenter, Ribe By vedkommende, med tilføiede philologiske og antiqvariske Dplysninger. Selskabets dengang allerede afsdøde Secretair, Weber, havde meddeelt Efterretninger til den danske Kunsthistorie i det 16de Aarh. (som Fortsættelse af et Bidrag i 1ste Bind) og et gammelt dansk Sprogmonument efter den trykte Udgave i Selskabets Bogsamling (En fortabt Sjæls Kæremaal mod Kroppen, Kbhvn. 1510, 8vo) med tilføiede Sprogforklaringer, for største Deel af S. T. Thorlacius; endelig Geheime-Archivaren, Thorckelin, et eneste Dokument uden Indledning eller Anmærkninger. Udenfor Selskabet skyldtes Prof. og Domprovst (siden Biskop) A. Birch et interessant Bidrag til Dvæsthusefs ældste Historie af den samtidige H. W. Balsensbeks Dagbog g).

---

vare forløbne siden Stettinerfreden, 1570, fremgaer, at Stykket maa være forfattet omtrent 1740, ved hvilken Tid det altsaa maa være blevet overdraget de nævnte Mænd at giennemgaae de af Grændse-Commissarierne optagne Protocoller og gjøre Forestilling om den hele Sag (Bærens's Juridiske Lommebog, 1796, S. 33); thi ifølge Worms Lexicon (II) var det først i A. 1749, at Stampe tiltraadte den norsk-svenske Grændse-Commission. Det kan bemærkes, at Hielmsfjerne i Jacobi's Sørgetale ikke omtales som deelagtig i dette Dverb og at ingen af disse to Mænd nævnes i den Beretning om Grændse-Commissionen, som findes i Jessens Kongerige Norge, S. 206.

f) Treschow besad, før Isdebranden 1807, betydelige Samlinger til Bornholms Historie og Statistik.

g) Prisen for dette Bind blev bestemt til 1 Rdlr. 3 Mk. paa Arkp. og 2 Rdlr. paa Skrp. Mærkeligt, at det ikke blev anmeldt i Lærde Efterr. før 1810, Nr. 32—33 (af G. L. Baden).

Alerebe fra Begyndelsen af A. 1805 paatænkt og forberedes Tredie Bind, hvortil Materialier bleve deels fremlagte deels lovede af Forstanderen, S. Andersen, Nyerup, Thorkelin, Schlegel og Flere. Men nu kom Kjøbenhavns Bombardement 1807 og Krigen med alle dens for vore politiske, sociale og litterære Forhold saa fordærvelige Følger. Ogsaa af vort Selskab maatte disse nødvendigen føles og man maa næsten beundre, at det i hine 7 Trængselsaar ei aldeles hændede. Mangel paa Papir hindrede i lang Tid Trykningens Begyndelse; d. 10de Mai 1809 fremlagdes endelig de første færdigtrykte Ark. Da imidlertid Trykningsomkostningerne steg til en saadan Høide, at et fuldstændigt Bind altfor meget vilde medtage Selskabets indskrænkede Resourcer, og man af flere Grunde, navnlig fordi man ønskede at kunne faae et Bind udgivet, forinden den iværksatte Forening med det genealogisk-heraldiske Selskab havde modtaget kongelig Sanction, besluttedes d. 8de Febr. 1809, at det tredie Bind skulde kun bestaa af sex Hefter, hvilket man dog d. 14de Juni s. A. fandt det passende at udvide til otte. Endelig meldte Forstanderen d. 28de Febr. 1810, at et Exemplar af Tredie Bind var Kongen (hvem det var tilegnet) og Dronningen præsenteret, og ved kongelig Resolution af 30te April s. A. erholdt Selskabet for dette Bind, skjøndt af ringere Omfang end hvert af de foregaaende, den sædvanlige Gratification af 300 Rdlr. Dette var altsaa

Nye Danske Magazin . . . . Tredie Bind. Ud-givet af det Kongelige Danske Selskab m. m. Kjøbenhavn, 1810. Trykt hos Andreas Seidelin. 236 SS. (foruden Fortale, Indholdsliste og Register), 4to.

Ligesom Bindets Udvortes vidner om den ugunstige Tidspunkt, i hvilken det fremkom, saaledes synes Udførelsen ogsaa at robe et vist Hastværk. Som et Aftstykke af fortrinlig Vigtighed fortjener især at nævnes det, hvormed Bindet aabnes, nemlig Christian III. Manifest mod Bisperne af 1536, efter

Grams Afsskrift i Geheime-Archivet, meddeelt af Thorckelin. N. Kall, som saa rigeligen havde forsynet det foregaaende Bind, har her kun leveret et eneste Dokument. Enkelte Bidrag ere meddeelte af Dr. Vedel Simonsen, Adjunkt Behrmann (nogle Breve fra Christian II. til Christian III.) h) og Werlauff. Christian IV. Krigs-Artikler og Krigs-Ordnung er det sidste Bidrag til Magazinet af den flittige S. Andersen, der døde samme Aar, som dette Bind udkom i). Forovrigt skyldes omtrent Halvparten af Bindets Indhold Selskabets Forstander, som deels af Geheime-Archivet deels af Cancelli-Archivet har meddeelt adskillige Bidrag k). Af Selskabets egne Samlinger findes aldeles Intet optaget i dette Bind; derimod kan bemærkes, at ved en kort Notits om en efter Kjøbenhavns Beleiring, 1658—60, uddeelt Hædersmedaille er tilføjet en kobberstøkket Afbildning, bestøttet af Selskabets Medlem, Kammerherre og Cancelli-Deputeret Bülow l).

Da dette Bind udkom, fandt allerede den Forening Sted med det kongelige genealogisk-heraldiske Selskab, som i

h) Disse Breve vare allerede af Langebek omtalte og bebudede i Danske Magazin, IV, S. 87—88.

i) D. 8de Febr. 1809 fremlagde Schlegel „Anmærkninger til Christian IV. Krigsbret“; formodentligen det her meddeelte Stykke. Disse Anmærkninger ere imidlertid ikke blevne benyttede, da de i Magazinet tilføiede ere af Andersen alene.

k) F. Ex. til Christian II. Historie, der synes for det meste at være meddeelt af Behrmann; jfr. Dennes Christian II. Historie, II, S. 139; og til Frederik IV. Historie, især „Bidrag til den danske Land- og Søkrigs Historie i A. 1700“, om hvilken allerede havde en Monographi (Kjøbenhavns Stilling og Farer i Sommeren 1700) af daværende Prof. Engelstoft, udgivet 1801. Disse Bidrag i N. D. M. benyttedes siden af Forfatteren i den interessante Omarbejdelse heraf i hans og J. Møllers Historiske Calendar, 1ste Aarg. (1814).

l) Bindet blev anmeldt (af G. L. Baden) i Lærde Efterretninger, 1811, Nr. 11, 13.

Slutningen af samme Aar erholdt kongelig Sanction. Hermed begynder et nyt Tidsrum i de forenede Selskabers Historie. Men, inden vi gaae over til dette, bør vi først kaste et Blik paa forskjellige Yttringer af det danske Selskabs indre Virksomhed i de tre foregaaende Decennier.

Af Selskabets Medlemmer fra dets første Tidsrum vare endnu tilbage ved Gjenoprettelsen 1781: Luydorph, Suhm og Hersleb samt de tre Fraværende, S. de Hoffman, Thestrup og v. Aspern. Under Selskabets vegeeterende Tilstand vare Tid efter anden Udskillige tiltraadte, af hvilke Følgende levede ind i dette Tidsrum: Over-Procureuren i det Lydske Cancelli, Geheimeraad A. G. Carstens; Conferentsraad og General-Auditeur Vilh. Bornemann; Høiesterets-Medlem, forhen Lector hos Christian VII., Conferentsraad C. S. Jacobi (Secretair i Videnskaberne's Selskab); Rentekammer-Deputeret og Bibliothekar ved det store kongelige Bibliothek, Conferentsraad J. Erichsen og Depeche-Secretair i Generalitets-Collegiet, Statsraad J. S. Augustin.

Under Suhms Forstanderskab indtraadte i Alt 11 nye Medlemmer. Allerede i det første Møde d. 21de Marts 1781 optoges Stempel-Papirs-Forvalter, Statsraad (siden Conferentsraad) S. A. Müller, Samler af det berømte dansk-norsk-holsteenske Pinakothek m); Høiesterets-Medlem, Statsraad (siden Conferentsraad) M. Treschow; Høiesterets-Medlem, Justitsraad P. Uldall, Eier af en rig og kostbar Samling af Bøger og Haandskrifter til den danske Litteratur n), og Geheime-Archivaren, Justitsraad C. E. Voss. D. 14de Dec. 1791 optoges Justitsraad (fra 1770 til 1783 Foged i Redenæs-Fogderi) Niels Scythe til Lillestrand i Norge o).

m) Werlauffs Histor. Efterretninger om det st. tgl. Bibliothek, 2den Udg., S. 275—76.

n) Sammesteds, S. 282.

o) Han leverede adskillige Smaa-Arbejder til den norske Personalhistorie, der nævnes tilligemed hans Dødsaar, 1811, i Nyerups

D. 6te Febr. 1793 besluttedes, „da Selskabet kun bestod af faa Medlemmer“, at indbyde Næstefor i Høiesteret, Conferentsraad (siden Geheimeraad) S. H. Cordsen p); Deputeret i det Danske Cancelli, Justitsraad (siden Conferentsraad) H. C. Keiersen q); Høiesterets-Næstefor, Justitsraad (siden Statsraad) M. Fridsch; Rectoren ved Frue-Skole, Justitsraad S. T. Thorlacius; Bibliothek-Secretair K. Weyerup og Prof. i Historien, Abr. Kall.

Under Treschow's Forstanderskab optoges i nærværende Tidrum 10 Medlemmer. Disse vare: D. 28de Marts 1800 Directeur ved det asiatiske Compagni (forhen Directeur i Bergværks-Collegiet), Conferentsraad Carsten Anker r); Geheim-Archivar, Justitsraad G. J. Thorkelin (død som Conferentsraad), ved sin Embedsstilling og sit litterære Navn allerede længe kvalificeret til denne Udmærkelse, og den flittige, kundskabsrige, beskedne Samler, Revisor i det Danske Cancelli (siden

---

Forfatter-Lexicon, hvor han kaldes N. Scyth. Lillesand var en Gaard i Nedens-Amt, hvor nu en Ladeplads af samme Navn er anlagt.

p) Han nævnes i Selskabets Beg. og Tilvæxt, S. 79 (sfr. *Corrigenda*), blandt Selskabets Belgjorere.

q) Han blev ogsaa efter Suhms Død 1798 Medlem af den arnæ-magnæanske Commission.

r) Han skal ved et Gavebrev af 11te December 1811 have skjænket sine „Samlinger af flere Kunst- og Videnskabs-Apparater“ til det norske Universitet; Øst's Materialier til et dansk biographisk-litterarisk Lexicon, 1835, Nr. 22; denne Gave nævnes hverken i Engelstofts Univers. Annaler eller i Krafts Norges Beskrivelse, ligesom heller Intet herom meddeles i hans Biographi i B. Moes Tidsskrift for den norske Personalhistorie, 8. Hefte, hvor dog (S. 455) nævnes hans Samling af omtrent 770 Haandskrifter, hvoraf mange historiske, som bortsolgtes ved Auction. Uagtet han som Directeur ved det asiatiske Compagni har udgivet adskillige trykte Skrifter (1783—96), forekommer han dog ikke i det Weyerup-Kraftske Forfatter-Lexicon; derimod findes Esterretninger om ham i Thaarups Retnolog, 1821—26, S. 258.

Cancelliraad) *S. Andersen* s). D. 21de Februar 1806 valgtes nærværende Skrifts Forfatter; d. 16de December s. *M. Overbibliothekaren* ved det store kongelige Bibliothek, Statsraad (siden Conferentsraad) *D. G. Moldenhawer* t), Prof. ju-

s) *Andersen* efterlod sig en Bogsamling af 15,000 Bind, meest til den dansk-norske Litteratur hørende, tilveiebragt ved flittig Benyttelse af alle gjennem en lang Arrække i Hovedstaden forefaldende større og mindre Bogauktioner. Den udmærkede sig, som i sin Tid *P. T. Wandalls*, ved mange litterariske Sjeldenheder og mange Exemplarer vare, ligesom i *Lurborghs* og *Justitsraad E. Schmidts* Bogsamlinger, forsynede med den flittige og belaste *Ciers* tilskrevne Notitser. Hans Registrant over danske og norske Konge- og Collegialbreve og hans Afskrifter af de utrykte blandt disse, især i Cancelli-Archivet, var vel den rigeste og fuldstændigste, der her nogenfinde har existeret. Alle hans Samlinger tilfaldt ifølge en testamentarisk Disposition det norske Universitet; *Engelstofts* Universitets- og Skole-Annaler, 1813, S. 111 fg.; *Jorf. Efterretninger om det store kongelige Bibliothek*, 2den Udg., S. 281.

t) Skjøndt den nordiske Historie laa fjernere fra *Moldenhawers* Studier og hele videnskabelige Retning, nærrede han dog altid megen Interesse for den, især for vore politiske og diplomatiske Forhold; et Par interessante og aandsfulde Afhandlinger om *Hann. Scheffeds* Ambassade i Frankrig (*Skandin. Litt.-Selskabs Skr.*, 1806, II, og 1808, I) vise hvad han ogsaa paa denne Bane vilde have kunnet udrette, dersom Omstændigheder og Forhold havde tilfaldt ham videre at forfølge den. Ifølge den af ham under 15de Januar 1809 udkastede Plan til et med Bibliotheket forenet Museum skulde Udgivelse og Bearbejdelse af Materialier til Fædrelandets Historie udaf Bibliothekets Haandskriftsamling udgjøre en Hovedgenstand for Museets Virksomhed, dog paa en saadan Maade, at enhver Collision med det kongelige Danske Selskab blev forebygget. De bidrørende Udarbejdelser skulde udgives under Titel: „Magazin til den danske og norske Historie, af det kongelige Bibliotheks Statte“. I Directionens nærmere Forestilling d. 27de Januar 1810 angaves allerede de Bidrag til den nordiske Historie, som skulde optages i 1ste Bind 1ste Afdeling; *Jorf. Efterretninger om det sk. kgl. Bibliothek*, 2den Udg., S. 328—29, 331—32. Men flere sam-

ris, Statsraad (siden Conferentsraad) J. S. V. Schlegel og Professor (siden Biskop) S. Münter; d. 9de Marts 1807 Cancelli-Deputeret, Kammerherre C. S. Bülow; i Maret 1808 d. 21de September Dr. med. (siden Statsraad) Vedel Simonsen og d. 16de November Adjunkt ved Roskilde-Cathedralskole (siden Archivar i det Slesvig-Holsteen-Lauenburgske Cancelli og Cancelliraad) S. Behrmann.

Af ovenanførte Medlemmer afgik i dette Tidrum ved Døden: Augustin d. 26de April 1785; J. Erichsen d. 29de Marts 1787; S. C. Hersleb d. 22de Febr. 1788; Lurdorph d. 13de August s. A.; C. E. Voss d. 11te Januar 1791; J. V. v. Aspern d. 4de Nov. 1792; S. de Hoffman d. 3die Februar 1793; S. A. Müller d. 27de Febr. 1795; Carstens d. 10de Marts s. A.; Thestrup 1797; Suhm d. 7de Sept. 1798; Uldall d. 3die Nov. s. A.; S. S. Cordsen d. 17de Jan. 1800; V. Bornemann d. 15de Febr. 1801; J. J. Weber d. 17de Juni 1805; S. Andersen d. 19de Marts 1810; J. Kierulf d. 29de Sept. s. A.

Paa frivillig Udmeldelse af Selskabet kendes i dette Tidrum kun eet Exempel, nemlig af C. S. Jacobi d. 21de November 1798; han døde d. 11te November 1810.

Selskabets Bestyrelse forøgedes i Slutningen af Tidrummet med en Vice-Forstander. Da nemlig Forstanderen ved sin Embedsstilling som Amtmand i Roskilde-Amt i Krigsaarene jævnlig maatte være fraværende og derfor kun sjelden kunde indfinde sig ved Moderne, vedtoges under 11te April 1808 ifølge Thorøkelins Forslag, at hvert Medlem efter hans Selskabs-Alder skulde overtage denne Function for et halvt Aar. Den første Vice-Forstander blev Abr. Kall, hvem nogle faa Eldre (ovenfor S. 122) frivilligen vege Pladsen.

---

menstøbende Omstændigheder foranledigede, at dette Museum, som bekendt, aldrig kom til at virke; sammest., S. 335.

D. 16de November s. N. blev M. Fridsch det; men, da Treschow i Maret 1808 blev entlediget fra sin Amtmandspost, ophørte igjen denne interimistiske Foranstaltning.

Uagtet Weber lige til sin Død nævntes som Selskabets Secretair, har han dog efter Suhms Død ei ført Protocollen ved Møderne, ligesom ogsaa hans Underskrift efter den Tid kun forekommer der en eneste Gang. Protocollen førtes da enten af Forstanderen eller af Myerup. Da Werlauff d. 21de Febr. 1806 optoges som Medlem, udnævntes han tillige til Selskabets Secretair, hvilken Forretning han vedblev at udføre tre Aar ind i næste Tidsrum.

Derjom Selskabet i dette Tidsrum ikke har holdt flere ordentlige Møder end Protocollen udviser, har dets Virksomhed heller ikke i denne Retning været enten regelmæssig eller betydende. Under Suhms syttenaarige Forstanderskab omtales i Alt kun 8 Møder og det endda med lange Mellemrum; saaledes forekommer i Maren 1782—83 intet Møde, uagtet Forberedelsen af Nye Danske Magazin vel kunde synes at have gjort Saadanne nødvendige. Heller intet forefaldt fra 15de Mai 1786 til 14de December 1791; derefter holdtes et Møde d. 6te Februar 1793 og d. 22de April 1795 det sidste i Suhms Tid henved halvfjerde Aar før hans Død. Formodentligen ere enkelte og uopsættelige Anliggender afgjorte privat ved Forhandlinger mellem Forstanderen, Secretairen og En eller Flere blandt Medlemmerne. Da Treschow var bleven Forstander, vedtoges d. 8de April 1799, at Selskabet skulde holde dets ordentlige Møder den anden Fredag i hver Maaned Kl. 5 Efterm.; desuagtet blev der intet Møde holdt før d. 14de Marts 1800 og efter et Par Møder endnu i denne og næste Maaned synes Selskabet aldeles at have hvilet i fulde 4 Aar, 1801—1804. Endelig blev i et Møde d. 12te Januar 1805 vedtaget, „at Selskabets Møder for Fremtiden skulde bestemt holdes hver anden Loverdag uden videre Tilføjelse“; men ved Skjæbnens ironiske Tilfikkelse maatte allerede næste

Gang d. 26de Januar Forhandlingerne udsættes, da kun fem Medlemmer havde indfundet sig. En og anden Gang i den følgende Tid foretoges dog Sagerne i ikke talrigere Forsamlinger, og gjentagne Beslutninger om Møders Afholdelse hver fjortende Dag bleve sjelden eller aldrig overholdte; imidlertid indtraf fra Begyndelsen af Maret 1805 ikke mere nogen saa lang Standsning, som tidligere, og i hvert af de paa følgende Aar af dette Tidrum var Selskabet altid flere Gange forsamlet.

Afskillige Bidrag til Magazinet omtales som fremlagte i Møderne eller i det ringeste lovede, men uden at være blevene benyttede, muligens ikke engang altid virkelig meddeelte. Saaledes fremlagdes i A. 1805 d. 9de Marts af Thorkelin „tvende Samlinger, den ene bestaaende af de ældste danske Stadsretter, den anden af enkelte danske Lovstykker fra det 13de Aarh. af og ned til den oldenborgske Stamme u); d. 23de s. M. af Andersen et Project til en Stadsret af A. 1646 v) og af Nyerup et originalt Inventarium over Holme-Kloster af A. 1558 x). D. 7de Marts 1806 fremlagde

u) Disse kunne vel formodes allerede at være optagne eller at ville blive det i Kolderup-Rosenvinges „Samling af gamle Danske Love“; nogle kunne maaskee ogsaa være meddeelte blandt de diplomatiske Bilag til Suhms Danmarks Historie.

v) Uden Tvivl var det denne Stadsret, efter fgl. Befaling „af de andre udbraget og forfærdiget“, som Christian IV. d. 9de Dec. 1636 tilsendte det jydske Raad med Befaling, at de skulde forskrive nogle af „de forstændigste Borgere og som Ret og Skjælfister“ af Kjøbstæderne i Jylland til det Møde i Viborg d. 29de Marts næstk. og forelægge dem denne Stadsret til Betænkning. Lignende Breve udgik til Raadet i Sjælland, Skaane, Fyen og Smaalandene; ligeledes Brev af 3die Febr. 1639 til den norske Cantstler, Jens Bielle, for de nordensjeldske Kjøbstæders Bedkommende, hvori tillige bemærkes, at de søndensjeldske Kjøbstæder allerede havde afgivet en Erklæring, hvormed Kongen var tilfreds.

x) Holme-Kloster var det nuværende Bræhetrolleborg i Fyen. Dette Inventarium havde uden Tvivl Hensyn til Eskild Dros (P.

Thorfaelin en vidtløftig Deduction af den kongelige Historiograph, **E. L. Scheidt**, angaaende Fiskeri og Handel paa Island, Grønland, Færø, Finmarken samt Kysterne af Norge, som Danmarks udelukkende Eiendom (?), med dertil hørende Dokumenter, og d. 21de Sept. 1808 et Originalbrev fra **K. Frederik II.** til Hertug Hans af Holsteen. **S. N.** d. 12te October fremlagde **Abt. Kall** nogle af **Behrmann** i Koffilden meddeelte Dokumenter til **Christian d. 3dies** Historie, **Malmøernes** Underhandlinger angaaende, som vel erkjendtes at være meget interessant; men, da de alle vare af **Geheime-Archivet** „og ikke fandtes forsynede med oplysende Anmærkninger“, besluttede man at tilskrive ham om heller at erholde nogle Bidrag til **Christian den Andens** Historie. Endelig fremlagde **Treschow** d. 14de Juni 1809 **Christian den Andens** Haandfæstning og forelæste en Indledning til Samme; „men, da **Abt. Kall** paa tog sig kritisk at gjenneengaae og nærmere at meddele denne og øvrige gamle Haandfæstninger med Anmærkninger, saa blev vedtaget, at med dens Trykning for det første skulde berøve“ y).

Dres Broder) Afskrædelse af dette Lehn til Frands Brokkehøus i A. 1558, hvorom nogle Dokumenter haves i Selskabet's Archiv; **Danske Selsk. Beg. og Tilv.**, S. 262, Nr. 81—82; ifr. S. 225, Nr. 208.

y) Den blev siden trykt i 2den D. af **Behrmanns** **Christian II. Historie** (1815), S. 37—53, og — mere correct — efter en anden Original i Samlinger til det **Norske** Folks Sprog og Historie, IV, S. 363—77, med tilføiede Oplysninger af **G. Munthe**. Den i **Behrmanns** Fortale paa ans. Sted bebudede Udgave af alle danske Kongers Haandfæstninger fra nærværende Forsfatters Haand, som hans usorglemmelige Belynder, **Geheime-Conferentsraad Bülow** til **Sanderungaard**, vilde have betostet og hvortil han gjorde adskillige forberedende Samlinger, hindredes ved tiltagende Embedsforretninger og andre litterære Sysler. Nu tør man haabe engang at erholde disse for vor ældre Historie og Statsret lige vigtige Aftykker i sjette Deel af vor lærde **Retshistorikers**, **Kolderup-Rosenvinges**, ovennævnte Samling.

Et af C. V. Hertel, da residerende Capellan ved Domkirken i Aarhus, indsendt Arbejde over Aarhus-Capitels Historie blev i Mødet d. 4de November 1808 med Føie anseet for upassende til Meddelelse i Magazinet z).

---

z) Det udkom senere under følgende Titel: „Forsøg til en antiqvarisk-historisk Beskrivelse over Aarhus Dom- og Cathedralkirke, tilligemed alt hvad der staaer i nøie Forbindelse med den, saasom dens Præsules og Directeurer, Embedsmænd og Betjente, tilligemed disses faste Embedsindkomster, fra dens første Begyndelse af, hele Catholicismen igjennem indtil vor Tid, 1ste og 2den Afdeling, Haderslev 1809, Aalborg 1810, 8vo. En udførlig Anmeldelse af dette Skrift paa de to sidste Hefter nær (ved L. Engelsestoft) findes i Dansk Litteraturtidende, 1811, Nr. 2—4.

**Det kongelige danske genealogiske og
heraldiske Selskab.**

(1777—1810.)

Med dette Selskabs Indlemmelse i det kongelige Danske opstod egentlig et nyt Selskab med en udvidet Bestemmelse. Skjøndt nu det yngre Selskabs Formaal var af en saa speciel Natur, dets Virkekreds saa indskrænket og dets hele Tilværelse saa kort, at det kun kan tillægges en underordnet Betydning, udgjør det dog altid en Episode af vor fædrelandste Historie- forsknings Arbejder og det maa derfor ansees for hensigts- mæssigt at gaae tilbage i Tiden og — som Indledning til det forenede Selskabs Historie — forudsikke en Udsigt over det overhovedet kun lidt kjendte genealogisk-heraldiske Selskabs Skjæbne og Virksomhed i de 33 Aar, det eksisterede a).

Det er især fra Tidrummet før A. 1660, at de saae kaldte Slægte- og Baabenbøger, indeholdende genealogiske og biographiske Efterretninger om danske og norske Adelslægter,

---

a) Den til første Bind af Adelslexiconnet (af J. J. Weber) udarbejdede Fortale indeholder det væsentligste af Selskabets Historie i dets første 10 Aar eller indtil 29de Januar 1787. I Fortalen til det Danske Selskabs i A. 1818 begyndte „Historiske Samlinger“ (hvorum mere i det følgende) bebudedes en udførlig Efterretning om dette Selskabs Skjæbne og Virksomhed, men som aldrig er kommen. Det her meddelte grunder sig for det meste paa Aktstykker og Optegnelser i det forrige geneal.-heraldiske Selskabs Archiv.

have deres Oprindelse. Disse, for det meste af Adelspersoner af begge Kjøen med forskjellig Udførlighed, Omhu og Interesse udarbejdede, Kilde skrifter indeholde stundom ogsaa til vor øvrige Specialhistorie interessante Oplysninger b). Efter hin Periode og med Tidsaandens Forandring ophørte efterhaanden denne Art af historisk Virksomhed c), hvorimod enkelte historiske Samlere og Indere af det genealogisk-heraldiske Studium Tid efter anden benyttede foruden de omtalte Slægtebøger tillige Dokumenter og andre Hjælpe midler til meer eller mindre omfattende Værker over den danske Adels historie, som uagtet den jævnlige Mangel af Kritik og af streng Kravtighed dog indeholdt ikke faa brugbare Materialier. Af de lærdere og mere kritiske Samlere i det 18de Aarhundredes første Halvdeel udstrakte **F. Rostgaard** ogsaa sin Virksomhed til denne Green af vor Specialhistorie d); men omfattende og sammenhængende Værker derover synes dog kun at have været paatænkte af **G. E. v. Frankenau** e) og **T. af Klevensfeldt**, af hvilke især Sidstnævnte, som bekjendt, efterlod sig den rigeste og værdifuldeste Materialsamling af denne Art f). Da imidlertid alle

b) Endcel saadanne Slægtebøger, som Selskabet havde benyttet, karakteriseres i bemeldte Fortale, S. XX følg. De fleste af disse og desuden ligesaa mange, hvortil Selskabet ikke havde havt Udgang, forefindes nu i det store kongelige Bibliotheks forskjellige Haandskriftsamlinger.

c) Jfr. en Yttring i et Brev af 1683 fra en saadan Samler, **Ludvig Pontoppidan** (død som Sognepræst i Aarhus 1706), i **Molbechs Udbrag af Bircherods Dagbøger**, S. 221.

d) **Dänische Bibliothek**, VIII, S. 686.

e) I meer end et halvt Aarhundrede dansk Legationssecretair ved forskjellige Hoffer; død i Wien 1749. Hans, som det synes, udførlige og paalidelige heraldiske, genealogiske og historiske Efterretninger om alle Adelslægter i disse tre nordiske Riger, som opbevarede i det kongelige Haandbibliothek og altsaa gik tilgrunde i Slotsbranden 1794, omtales i Fort. til **Adelslexiconnet**, S. XXVII.

f) Som omstændeligen beskrives i bemeldte Fortale, S. XXVIII—XXXI.

disse baade ældre og nyere Materialier henlaae i Manuscript og deres nærmere Bearbejdelse vanskeligen kunde ventes af nogen Enkelt, da overhovedet kun Lidet til Dplysning af den danske Adelshistorie var offentliggjort g), kunde der vel være Dpfordring for danske Historieforskere og Fædrelandsvenner til ved Forening af flere Kræfter at virke til Dpnaaelse af et Formaal, hvorved ogsaa over flere Partier af vor fædrelandske Historie i Almindelighed et klarere Lys kunde udbredes. Saadanne Betragtninger foranledigede, at i Aarhundredets anden Halvdeel det genealogisk-heraldiske Selskab fremstod.

Ligesom en theologisk Kandidat, der i nogle Aar i Stillehed havde opoffret sig til den fædrelandske Histories Studium, i sin Tid var bleven Stifter og første Forstander for et dansk historisk Selskab, saaledes lykkedes det nu en ved sine Samlinger til vor Personalthistorie og ved sin personlige Charakter mere end ved nogen udmærket Stilling eller ved egne litterære Arbejder agtet og anseet Dding at forene endeel Videnskabsmænd og Andre, der deelte hans Interesse for det genealogisk-heraldiske Studium, til et Samfund, hvis Formaal skulde være den danske Adelshistories Bearbejdelse.

Denne Mand var daværende Catechet og Klokker ved Holmens Menighed, Oluf Bang, af den navnkundige og udbredte Bangske Slægt, født i Hillerød 1710 og dimitteret til Universitetet 1728, i den lærde Verden ifkun bekjendt som Udgiver af den i det Foregaaende omtalte „Samling af adskillige nyttige og opbyggelige Materier, saavel gamle som nye“, hvoraf 7 Stykker vare udkomne i Aarene 1743 til 1747 h). De indledende Forhandlinger, der i Anledning af

g) Dette indskrænkede sig meest til de Notitser, som J. Wielandt havde meddeelt i Aargangene, 1724—1728, af hans Nye Tidender om lærde og curieuse Sager.

h) I Fortegnelsen over hans efterladte Bogsamling, som bortsolgtes ved Auction d. 20de Nov. 1783, forekom blandt Saandkrifterne: „Inscriptioner paa Epitaphier og Pilstene i Holmens

hans Indbydelse fandt Sted, lærer man at kjende af følgende samtidige Dptegnelse:

„A. 1777 d. 3die Mai vare vi Underskrevne forsamlede hos Hr. O. Bang for der at afgjøre den almindelige Indretning i et af os oprettende dansk genealogisk og heraldisk Selskab og blev da 1) vedtaget at samle og med Tiden at udgive alle danske, norske og holsteenske etc. under Indfødsretten staaende adelige og andre anseelige Familiers Slægtregistre og, om muligt, Ahuetavler, Baabner og Indsegle, hvortil for det første behøvedes en kort alphabetisk Fortegnelse, som Hr. Bang paatog sig at samle. 2) Vedtog samtlige tilstedeværende *Membra* at ville hver for sig fournere Selskabet med alle de tjenlige Efterretninger, som de enten selv eie eller ved Andre kan tilveiebringe. Imidlertid gaae nogle af Statsraad Jessen opsatte Punkter omkring til Selskabets Lemmer, at tilsette hvad de dertil tjenligt eragte. Denne Omvendelse paatager Hr. Bang sig.

P. S. Suhm, K. v. Jessen, Joh. Jacob Hæfeker, Oluf Bang, P. T. Wandall, C. Brandt, J. J. Weber, B. C. Sandvig, Geert Hornemann" i).

I en samme Dag fremlagt Memorial foreslog Jessen, som lige til sin Død (1783) var et af Selskabets virksomste Medlemmer, foruden de omtalte Slægtregistre m. m. tillige som Gjenstand for Selskabets Virksomhed:

Kirke og dens Urtegaarde samt en historisk Beskrivelse over Kirken, dens Patroner, Præster, Kirkevæger, Klokkere, Skoler og Skolelærere, med en dertil hørende Kobberplade og 3 Kobbere, samled ved O. Bang, som sælges med Forlags Rettighed". Hvor det vistnok ei uinteressante Arbejde er blevet af, vides ikke; af Fort. til Jonges Rbhvns Beskrivelse sees, at B. til dette Værk havde meddeelt Forf. Bidrag angaaende Kirken.

i) I Fortalen til *Nobelslexiconnet*, S. VII, nævnes endvidere Conferentsraad og General-Kirke-Inspecteur Fred. Christ. Lente-Nobler blandt de første eller sistende Medlemmer.

1. „Om ikke Selskabet ogsaa skulde bekymre sig om det kongelige danske Vaabens og alle dets Deles Vælde og Oprindelse, Forandringer og nuværende Bestaenhed med sin rette Blasonering“;

2. „Om den store danske Antiquitet, Danebrogsfanen, dens Oprindelse, Bestaenhed, Brug, Indflydelse, Skæbne og endelige Undergang“ k);

3. „Om man ikke strax skulde begynde med at samle for det første et blot alphabetisk Register over alle forebemeldte Familiers Navne“;

4. „Om der skulde tænkes paa et dansk, norsk og hollandsk Adelslexicon“.

Følgende *Desiderata* eller Betingelser for Selskabets fremtidige Virken anførtes endvidere:

1. „Selskabet vil auctoriseres af Kongen“;

2. „Behøver et Forsamlingssted og Rum til Archiv med Tilbehør“;

3. „Behøver Penge til at lønne en lærd Skriver, at bestyre Correspondencen, at tilkjøbe sig Materialier, ja og hele Samlinger, tjenlige til dette Institut“;

4. „At tilveiebringe Selskabet det vigtigste af den Klevensfeldtske Samling i denne Materie“ l);

k) Uden Tvivl til formeentlig Oplysning af Danebrogordenens ældre Historie. Mærkeligt, at ikke ogsaa Elefantordenens Historie, hvortil dog flere paalidelige Data haves end til hiin, foresloges som Gjenstand for Selskabets Virksomhed.

l) Det fortjener at bemærkes, at den lærdeste Kjenner af den dansk-norske Adelshistorie og Heraldik, T. af Klevensfeldt, netop var død kort tilforn d. 14de April og at Haab om at kunne erholde endeel af hans lærde Efterladenskab muligen tildeels kan have foranlediget Selskabets Stiftelse netop paa den Tid, skjøndt det allerede tidligere var paatænkt. Men dette Haab slog feil, da alle hans genealogisk-heraldiske Samlinger kjøbtes af Kongen og, som bekjendt, fik Plads i det kongelige Geheime-Archiv.

5. „Kongelig Tilladelse at maae faae ublaant af Collegier, Archiver og Bibliotheker hvad der til fornøden Brug maatte findes“;

6. „At faae samlede de her bekjendte saakaldede Vaabenbøger i Manuscript“;

7. „At ethvert *Membrum* af Societetet fournerer hvad Efterretninger han kan tilveiebringe“;

8. „Et Segl“.

I dette første Møde d. 3die Mai blev den Mand, fra hvem Ideen til Selskabet først var udgaaet, O. Bang, efter Suhms Forslag eenstemmigen valgt til dets Forstander. Efter Indbydelse indtraadte kort derefter som Medlemmer Greverne, A. G. Moltke til Bregentved og O. Thott, samt Geheimeraad S. Stampe. Lid efter anden i det første Aar valgtes endvidere: Statsraad J. F. de Lindencrone til Gjorslev; Provst ved Holmens Kirke, J. See (s. N. Biskop i Aarhus); Stud. juris Jac. Stendrup (1782 Assessor i Hof- og Stadsretten); Conferentsraad og Amtmand over Soldinghuus-Amt, S. de Hoffman; Justitsraad, Amtmand over Lister- og Mandals-Lehne, P. Holm m); Kammerherre, siden Geheimeraad og Amtmand i Flensborg, E. C. E. v. Schack til Nustrau; Foged over Medenæs-Fogderi, siden Justitsraad, N. Scythe n); Studiosus S. J. Birch (1778 Præst til Balsensbek).

Med Hensyn til de ydre Betingelser for det unge Selskabs Virksomhed fandtes det fornødent under 10de November 1777 at indkomme med følgende „Allerunderdanigste Promemoriam“, underskrevet af O. Bang, Lindencrone, Suhm, Jessen, Sæfeker, Sandvig, N. C. Møller, Birch, N.

---

m) Forf. til en i Topographisk Journal for Norge, 8de—13de Hefte, indført Beskrivelse over Lister- og Mandals-Fogderi.

n) S. om ham ovenfor S. 121.

Perbøl, Stendrup, Wandall, Lente:Adeler, C. Brandt, J. See, Weber og N. Scythe o):

„Da vi undertegnede Deres Kongelige Maiestæts Arve-Undersaatter have trædet sammen for at anvende den Tid, som andre vore Forretninger kunne forunde os tilovers, til at sammenfrive, saa vidt muligt, et genealogisk og heraldisk Værk om de adelige Familier, som have været og ere i D. Mai. Riger og Lande, til Oplysning i Landets Historie, de Afdødes Greminde hos Efterkommerne samt Opmuntring for nærværende og tilkommende Slægter at lægge desto mere Bind paa det, som fører til den sande Ære“.

„Vi have stedse anseet dette Værk baade som en Birat for Riget og som en Umulighed at kunne ved een Mandes Flid og Gvne fuldføres, hvorfors vi have forenet os til en selskabelig Flid. Værket agte vi at udgive i alphabetisk Orden, nemlig 1) Familiernes Navne, derhos 2) deres Baaben, 3) deres Genealogi og 4) hvad Historisk om En og Anden af Familien kan havees“.

„Men, førend vi dermed ordentlig tør fortfare, maae vi først allerunderdanigst udbede os D. Kong. Mai. allernaadigste Tilladelse deri at arbeide under Navn af Kongeligt Dansk Genealogisk og Heraldisk Selskab, samt at Ingen dette Selskab til Hinder maatte udgive nogen særskilt Families Genealogi eller Historie, men henvises til Selskabet. Dernæst

---

o) Statsministerens Greve O. Thotts Navn mangler her, formodentligen fordi Sagen kunde blive foretaget i Statsraadet; ligeledes Stampes (og Statsraad S. Borchs, der i en Optegnelse fra Slutningen af Mai 1777 nævnes som Medlem), fordi Cancelliet, hvoraf disse vare Medlemmer, skulde gjøre Indstillingen. N. C. (eller N. P.) Møller var Stadsbedemand. Blandt Manuscripterne paa P. C. Kleins Auction 1787 (nedenfor S. 140) forekom N. Møllers alphabetiske Register over alle Rangs-personers Navne, 2 Voll., Folio; maaskee af den samme N. C. Møller? Over-Auditeur N. Perbøl udtraadte kort efter af Selskabet.

at det allernaadigst maatte tillades at bruge dette indlagte Udkaft til Signet og Kjendemerke baade i Smaat og Stort paa de Breve og Dokumenter, som maatte sendes fra Selskabet. Correspondencen i denne Henseende vil blive meget vidtloftig, da den vil strække sig over alle D. Mai. Stater, og fordrer store Bekostninger til Porto, hvilken vi allerunderdanigst bede at D. Mai. allernaadigst vil forunde os fri eller i dets Sted aarlig Et Hundrede Rigsdaler“.

„Endelig til Værkets kraftige Understøttelse og behøvende Efterretningers Indhentelse udbede vi os allerunderdanigst fri Adgang til D. Mai. Archiver, Bibliotheker og Collegier samt Kirkers, Klosters, Kjøbstæders og Stifters Archiver og Bibliotheker for deraf at udlaane, imod Selskabets Bevitis, hvad som til dette Værks Formerelse der kan findes, da vi haabe paa ethvert Sted at finde Beredvillighed, naar D. Mai. det allernaadigst bevilger og befaler“.

„Deres Maiestæts herudi udvilsende Mildhed og Naade vil fordoble Lyften hos enhver af Selskabets Medlemmer til at arbejde saavel i dette som i andre følgende, dette lignende, Værker, hvilke vi allerunderdanigst vente Deres Kongelige Maiestæt allernaadigst at ville understøtte“.

Under 24de December næstfølgende indstillede Cancelliet (Stampe, Lurdorph, P. Hagaard, S. Borch) Ansøgningen, „dog saaledes, at Andre ikke derved skal være udelukkede fra at skrive eller udgive noget genealogisk eller heraldisk Værk, saa og at fra General-Post-Amtet gjøres nærmere Forestilling om den ansøgte fri Brev-Porto, samt at Selskabet selv melder sig til Collegierne og andre Bedkommende om Adgang til Archiverne og Bibliotheker m. v., da Stiftamtmandene og Bisperne herom herfra kunne tilskrives, forsaavidt Stifterne angaaer“.

I Geheime-Statsraadet blev under 31te s. M. Cancelliets Indstilling i Alt approberet med Undtagelse af Postfriheden, som ikke forundtes.

Som Følge heraf udfærdigedes under 14de Januar 1778 kongelig Bevilling (parapheret af O. Thott, Lurdorph og P. Nagaard), „at et Selskab maa udgive et genealogisk og heraldisk Værk under Navn af Kongelig dansk genealogisk og heraldisk Selskab“, ligesom der ogsaa under samme Dato til de forskjellige Auctoriteter udgif Rescripter angaaende dette Selskabs Afgang til at benytte offentlige Archiver m. m.

Efterat Selskabet saaledes var constitueret, fandtes det nødvendigt at fastsætte dets indre Organisation ved bestemte Love. Allerede i den første Tid synes endeel Bestemmelser med Hensyn til dets indre Virksomhed at være vedtagne (ifølge et Udkast uden Dato, men formodentligen fra A. 1778, med D. Bangs Haand, i 23 SS), af hvilke de meest karakteristiske kunne fortjene her at meddeles:

1. „Optegner Enhver for sig hvad Historisk ham forekommer, sc. i disse Tider i en og anden saavel adelig som anden berømmelig og fortjent Familie, som dette forehavende Værk kan tjene enten for nærværende eller tilkommende Tid, hvilket hver Maaned indleveres i Selskabets Samling og i en dertil indrettet Protocol indføres, hvoraf det igjen paa sit Sted kan bruges“.

2. „Enhver forbinder sig til at ansee den Forraad, de kan have, ikke som deres, men som Selskabets, til almindelig Brug, og at gjøre sig al Umage for at forstaae, hvorfra de kan, det som til dette Værk kan være tjenligt“.

3. „Alt hvad som skrives maa være Dansk og ei indrykke noget enten af de nygjorte Ord eller som naturaliserede Ord, uden hvor Nødvendighed det udfordrer, sc. hvor intet dansk Ord findes ligesaa beqvemt; Stilen flydende, net og forstaaelig. Dog forstaaes ei herved Breve og Dokumenter, som bør indføres; thi Saadanne komme frem i det Sprog og Stil, som de ere udgivne eller skrevne“.

4. „I Selskabet maa regjere Enighed og ei ansees Stand; skulde Noget foresfalde at tvistes om, afgjøres det ved

de fleste Stemmer; skulde Antallet være lige, haver den ingen Stemme, som fremsætter det Dmtoistede“.

7. „Efterdi Selskabet allerede bestaaer af 18 Personer her i Staden, hvilket synes at være et tilstrækkeligt Antal, saa kan dog dette Bærk vel udfordre Flere; men, da de hidtil Værende have baade indrettet Planen og tillige næsten i et Aar derpaa arbeidet, bør Selskabet ingen Flere indtage af dem, som dertil kan være bequemme, førend de ved Indtrædelsen erlægge fra 10 til 20 Rdlr. og siden mere til Fond og til de allerede gjorte Beføstninger“.

9. „Vilde Noget i eller uden for Selskabet udgive noget Særdeles, som kunde henhøre til dette Bærk, da gives der til ingen Dplysning“. (Herved har Weber tilføjet: „Denne Artikkel bør for Selskabets egen Vre udelades“).

11. „Haver Noget Lyst til at udarbejde en genealogisk og historisk Beskrivelse over nogen Familie og tilbyder Selskabet Samme, antages den efter noie Gjennemgaaelse, men med Condition, at Noget derfor til Selskabet betales for dets Gjennemseelse og Udgave“.

28. „Naar Noget udgives, sælges det for en taalelig Priis, dog uden Tab, siden vi arbeide mere for Vre end for Løn“.

Til de egentlige Love indgav derimod den følgende Forstander, Bertouch, et Forslag eller Udkast i 14 SS under 18de December 1780, over hvilket Medlemmerne meddeelte deres Bemærkninger og Erindringer, der igjen besvaredes af Udkastets Forfatter. En endelig Redaction af disse Love haves ikke ved Haanden; men, ligesom de aldrig ere bleve trykte, saa maatte det ogsaa ansees overflødig her at meddele dem in extenso, da de, efter Udkastet, som i det Væsentlige synes at være blevet antaget, at domme, meest dreiede sig om enkelte Formaliteter, især Forstanderens og Secretairens Functioner og gjensidige Forhold vedkommende. Af disse Lo var Secretairen næsten den vigtigste Person. Han maatte være

bekjendt for en redelig og duelig Mand; foruden andre gode Indsigter i de historiske Videnskaber maatte i Særdeleshed sees paa, at han færdigen kunde tale og skrive Dansk og Tydsk og forstaae det latinske, franske og gamle nordiske Sprog saaledes, at han kunde udtalde alle de i disse Sprog skrevne Dokumenter og læse Diplomer. Han valgtes ikke paa nogen bestemt Tid, behøvede ikke at være Medlem af Selskabet og oppebar et aarligt Honorar. Foruden de sædvanlige Secretairforretninger maatte han tillige besørge „Skrifterne til Trykken samt forrette Correcturen med et Medlems Hjælp“. Desuden skulde han ifølge Udkastet have ført i Alt ni Protocoller; men dette Antal blev ved selve Lovene indskrænket til fire.

Foruden de allerede nævnte Medlemmer indtraadte i de 33 Aar af Selskabets selvstændige Tilværelse Tid efter anden Følgende:

3 A. 1778 Prof. og Rector ved Skolen i Flensborg O. S. Møller († 5. April 1796); Sognepræst til Uttersløv i Lolland P. Rhode († 1793); Secretair ved det arnæ-magnæanske Legat (siden Geheime-Archivar) G. J. Thorfeldin; Amtmand i Island Olaf Stephansen.

1779 Kammerherre og Amtmand over Rbhvns-Amt Chr. Ludv. Scheel v. Plessen († 25. Oct. 1801); Kammerherre C. A. v. Plessen.

1780 Kammerherre E. A. v. Bertouch.

1781 Kammerherre (siden Marschal hos Kronprindsen) Joh. v. Bülow; Sognepræst til St. Hans Kirke i Odense Genr. Mich. Achen († 23. Dec. 1798) p).

1782 Justitsraad og Committeret i Gen.-Folck- og Comm.-Collegium Niels Simonsen Munch († 2. Febr. 1786) q).

p) Jfr. Østs Materialier til et dansk biographisk-litterarisk Lexicon, Nr. 141, hvor bemærkes, at hans Medlemsdiplom først udsædgedes under 20de Nov. 1784.

q) Auktionsfortegnelsen over hans betydelige Samling af Bøger, „meest henhørende til den danske Litteratur, Manuscripter og Kobberskylker“ (1787) udgjør i Alt 471 SS.

1784 Vicepræsidenten ved Vidensk. Selskab i Edinborg, David Stuart, Carl af Buchan († 19. Apr. 1829); Engelff Chargé d' Affaires ved det danske Hof J. Johnstone r); Justitsraad og Geheime-Archivar C. E. Voss; S. T. Thorlacius; Geheimeraad S. L., Greve af Moltke, Minister ved det holsteen-oldenborgske Hof.

1786 Geheime-Conferentsraad, Greve Greg. Chr. Hartzhausen († 10. Juli 1802); Geh.-Conferentsraad P. Rosenørn († 1790); Geheimeraad og Provst for det adelige Kloster i Preeß Cay Rangau til Gaarg og Gyldesteen († 21. Juli 1792); Capitain ved Norske Livregiment Poul Christian Klein s); Studiosus N. S. Weinwich; Kammerherre S. L. C. v. Beenfeldt til Serritslevgaard († i Sept. 1801); Abr. Kall t).

---

r) Dilettant i den gamle islandske Litteratur, hvoraf han udgav adskillige Prøver; s. Nyerups Forf.-Lexicon.

s) Han døde d. 10de Mai 1787, 47 Aar gammel. D. 22de October s. A. bortsolgtes ved Auction hans Bogsamling, „meest til den danske Historie og Genealogi henhørende, saa og en god Samling af historiske og genealogiske Manuscripter samt Portraiter af Danske, Ahnetavler og en stor Samling Sigiller, ligesledes om danske berømmelige Familier“. Manuscripterne udgjorde i Alt 231 Nummere i alle Formater.

t) Følgende Skrivelse af 22de April 1786 (samme Dag, paa hvilken hans nedenfor meddeelte Medlemsdiplom var udfærdiget), hvorved N. Kall modtog Balget, viser, at den danske Adelshistorie, hvis Studium i hans ældre Dage saa meget kom til at interessere denne store Polyhistor, dengang endnu var ham fremmed:

„Deres Høivelbaareheds gunstige Tilbud at ville foreflaae mig som Medlem for det genealogisk-heraldiske Selskab erkjender jeg med den skyldigste Taksigelse, men maa dog derhos tage mig den Frihed at forestille, at jeg berygter ikke at kunne være Selskabet til saadan Tjeneste, som man maaskee kunde forvente eller forlange af mig. Jeg har efter Kongel. Ordre maattet forlade den græske Profession, som jeg først havde ved Universitetet, og maattet paatage mig den historiske. Historiens Studium har jeg derfor troet mig forbundet til at fortsætte paa en saadan Maade, at jeg ikke har turdet lade

1787 Joh. Genr. Lützow, Capitain i Sø-Staten († 20. Marts 1794).

1788 Etatsraad Axel Rosenkrantz de Lasfon til Åstrup († c. 1813); P. Uldall u).

1790 Christ. Otto v. Gamm, mecklenborg-streligisk Geheimeraads-Præsident v).

1794 Capitain Adolph Leth († 1807).

1800 Præsidenten i det danske Cancelli, Kammerherre Fred. Moltke; Kammerherre Eph. Schøller v. Bülow.

1801 Kammerherre, Greve P. Ville-Bræbe i Fyen.

mig distrahere ved at fatte nogen særdeles Prædilection for en enkelt Deel af Samme, og er derfor meget ukyndig i den danske Adels Genealogi og Heraldik. Jeg tør heller ikke for Fremtiden bestemme nogen betydelig Deel af min Tid til at dyrke en saa særdeles speciel Deel af Fædernelandets Historie, da hvad Tid jeg kan have tilovers fra mine egentlige Embedsforretninger har jeg fornemmelig bestemt til Tjeneste for Selskabet for Borger-Dyd, hvis Hensigter jeg anseer for saa almindelig nyttige, at jeg troer mig allermeest at gavne Fædernelandet, naar jeg efter ringe Evne søger at bidrage til dette Selskabs Hensigters Dynaaelse. Om jeg da kan indtræde i det genealogisk-heraldiske Selskab under saadanne Omstændigheder og uden at bedrage Selskabets Haab, maaskee om et eller andet Bidrag, dette maa jeg ganske og aldeles henstille til Deres Høivelbaarenheds gunstige Bedømmelse, da jeg ellers altid anseer det for en Ære, som jeg vedborlig paaskjønner, at være Medlem af et Selskab, som søger med en allerede saa vel lykket Flid at oplyse Fædernelandets Historie“.

u) De trykte Stemmefedler i Anledning af Forstander-Balget 1789 nævne Selskabets kjøbenhavnske Medlemmer i følgende Orden: Suhm, Wandall, Gr. Godtke Moltke, Stampe, Lindencrone, Stendrup, Scheel-Plessen, Bülow, Johnstone, Thorslacius, Bøfs, Gr. Harthausen, Rosenørn, Weinrich, Kall, Lützow, Uldall, Weber Secretair.

v) Blev dansk Kammerherre 11te Mai 1764; tillige Ridder (Storkors) af Dannebrog (4de Sept. 1773).

1803 Prof. *N. S. Sjøborg* i Lund x); Kammerherre *J. L. Brochenhuus*; General-Consul og Committeret i General-Landoeconomis og Commerce-Collegium *Eman. Rasm. Grove*.

1804 Dr. phil. og constit. Conrector ved den lærde Skole i Throndhjem *N. S. Sevel Bloch*; *Christ. Aug. Valentiner*, Præst i Morsum paa Sylt y).

I Selskabets første Aar henførtes Medlemmerne under forskellige Klasser, ordentlige eller arbejdende og overordentlige eller pengeyndende. Til den første Klasse hørte *Jessen, Hæfeker, Weber, C. Brandt, P. T. Wandall, Thorkelin* og *Sandvig*; til den anden Klasse *Thott, A. G. Moltke, Schack* og *Stampe*; til begge Klasser regnedes *Suhm, Lente-Adeler* og *Lindencrone*. Foruden disse her i Byen tilstedeværende Medlemmer havde man tillige indbudt Medarbejdere omkring i begge Riger eller corresponderende Medlemmer; de fleste Saadanne forekomme blandt de allerede nævnte Medlemmer; foruden disse valgtes Conferents-

x) I Mødet d. 21de Nov. 1803 anmeldtes, at man ikke ved nogen Boghandlers Mellemandling havde kunnet faae det for ham bestemte Exemplar af *Adelslexiconnet* bortsendt. „Nu vil det aldeles ikke lade sig gjøre, da der nuie holdes over, at ingen danske Bøger maae indføres i Sverrig“. Under 11te October s. A. var nemlig udsærdiget et Circulære til Boghandlerne i Stockholm, hvorved det paa Grund af, at danske Journaler indeholdt usømmelige og dristige Artikler om Foranstaltninger og Tildragelser i Sverrig, uden at Saadanne siden berigtigedes, blev forbudt dem at forhandle eller forskrive noget Skrift af danske Forfattere eller trykt i Danmark uden Kongens (*Gustav IV. Adolpfs*) specielle Tilladelse; *Minerva*, 1803, IV, S. 316.

y) Diplomet for Selskabets sidst optagne Medlem, *Valentiner*, udstædt d. 29de Februar 1804 og underskrevet af *Moltke* og *Weinwich*, men uden Segl, haves her endnu og er altsaa ikke blevet affendt; et mærkeligt Beviis paa den skjædesløse Forretningsgang i Selskabets sidste Tid.

raad og Landsdommer C. L. Scherewien til Søbo i Fyen z) og Kammerherre Gert Hornemann i Thronthjem æ).

Fra A. 1784 af erholdt ethvert Medlem et paa Pergament trykt og af Forstanderen og Secretairen underskrevet Diplom med Selskabets Segl i Sølvpapsel ö). Et saadant i sin Tid udfærdiget Diplom meddeles her ordlydende:

Quoniam humana publicæque rei neutiqvam perinde est, qvo ordine & loco habeantur cives, opera pace vel bello egregie navata olim spectabiles, utiqve nec impro-

z) Som dog ifølge hans foreløbige Skrivelse til D. Bang (Søbo 5te Febr. 1777) i Begyndelsen synes at have undskyldt sig for at modtage Valget.

æ) Gert Hornemann, Søn af Raadmand Hans H. i Thronthjem († 1764) og Mette Christine Gertsdatter Bonsach († 1773), var født 1721. Før 1778 eiede han Gaarden, Steendal, paa Dyrstrinden (Søndre-Thronthjems-Amt), hvor han opførte flere og prægtige Bygninger (Krafts Norges Beskrivelse, V, S. 620). Uden Tvivl havde han i sin Tid været Handelsmand og Partici-pant i Nøraas-Bark. Af hans første Ægteskab med et engelsk Fruentimmer († 1772 i Thronthjem) havde han ingen Børn og formeentligen heller ikke af det andet (i Kjøbenhavn 1778) med Agnete Volette Hammeleff. Som Etatsraad fik han d. 12te Juni 1770 Kammerherre-Nøglen, hvilken han skal have betalt med 10,000 Rdlr. for at faae Rangen over Laugmanden, Conferentsraad S. H. Møllmann († 1778). Det maa have været i Anledning af hans andet Ægteskab, at han opholdt sig i Kbhvn da Selskabet stiftedes, og derved paa en Maade fik Deel i de indledende Forhandlinger desangaaende, skjøndt han ikke nævnes i Fort. til Adelslexiconnet. Han døde 1788. Disse Notitser skyldes den norske Historieforsknings hædrede Veteran, For-gamle Ven, forhenværende Justitiarius J. C. Berg.

ö) Formularen til Diplomet blev vedtaget i Mødet d. 9de October 1784. Seglet forestillede en Støtte med Krone ovenpaa og Emblemer af Adelsvaaben; oventil Christian VII. Navneciffer; neden-til: D. 14. Jan. 1778; Omskrift: Kongel. Dansk Genealog. og Herald. Selskabs Segl; Fort. til Adelslexiconnet, S. X. For Diplomet's Udfærdigelse erlagdes 4 Rdlr., dog ikke af Selskabets Embedsmænd eller af udenlandske Medlemmer.

bandæ sunt actiones, quæ eo spectant, tenduntque, ut meritorum, quibus sua ætas justum statuit pretium, honorifica recordatione, ad generosam participandæ laudis cupidinem & pulchram æmulationem accendantur alii. Quodsi enim alget etiam laudata virtus, illius brevi & amor intermoriatur & ardua deseretur via, ubi præclare facta malevolæ aut saltem ignavæ oblivionis nocte premuntur, suaque virtus mercede & hortamine destituitur. Hinc nulla non ætas & natio, cui quidem humanitatis decus & emolumenta curæ cordique fuerint, sua vel maxime interesse credit, ut virorum, qui rebus eximie vel gestis vel inventis genti mortalium profuerunt, memoriam conspicuis & perennibus honorum monumentis & sui ævi hominibus & posteritati commendaret. Verum ad minores etiam, eorumque rem & officium, non sine turpi mentis ingrata crimine & nota unquam negligendum, pertinet cavere, (ne) quæ posteriorum utilitatibus militavit, fortitudo & industria majorum, suo premio & encomiis a degeneri posteriorum incogitantia temere defraudetur, cavere inquam, ut, quas viris bene meritis nexuit ætas anterior, semper recentes vireant coronæ. Id igitur cum Regi & patriæ proficuum, bonique civis partibus esse consentaneum intellexerit *Societas Regia Genealogico-Heraldica Havnensis*, hoc contrahendæ primum unionis consilium, hoc contractæ vinculum conatumque porro omnium metam sibi constituit. Quandoquidem vero coeptum quodvis honestum & conducibile, quod alicuius sit molis & momenti conjunctis plurium viribus studiis & voluntatibus, quam divisis singulorum aut paucorum nisibus melius procedit, accessiones virium, aucto utiliter suorum numero, nunquam non læta videt & discupit. Ideoque *Præsidis* auctoritate, necnon consultis sodalium judiciis & suffragiis virum amplissimum & clarissimum *Abrahamum Kall*, Hist. & Geogr. in Universi. Reg. Hafn.

Professore Publi. Ord. & Consistorii Assessorem, Historiæ artium & Mythologiæ in Acad. Reg. Pict. Sculpt. & Archit. Profess. & Membrum societatum scientiarum Hafniensis & Nidrosiensis, in Sociorum numerum legit, cooptat, sodalemque his ipsis litteris publice agnoscit & declarat. Id autem hac existimationis testificatione se consecuturam sperat, ut ad communem *Societatis* finem optinendum sua porro studia conferat & dirigat, societatis commodis & famæ pro virili consulat, sociosque benevolentia & amicitia novus sodalis prosequatur. Datum Havniæ d. XXII. Aprilis Anno MDCCLXXXVI.

E. A. v. Bertouch.

J. Weber.

Selskabets Embedsmænd vare, ifølge Lovene, en Forstander, en Kasserer og en Secretair.

Selskabets Stifter og første Forstander, *O. Bang*, fraspagde sig efter tre Mars Forløb denne Post paa Grund af Alder og Svagelighed; i hans Sted valgtes d. 11te December 1780 *E. A. Bertouch*. Da denne d. 17de April 1789 var bleven Amtmand i Tønder, blev *Suhm* Forstander. Efter hans Død d. 7de Sept. 1798 modtog *Lindencrone* d. 10de December s. A. Forstanderembedet, hvilket han igjen nedlagde d. 21de November 1803. Under hans Efterfølger, *Fred. Moltkes*, Bestyrelse blev Selskabet forenet med det kongelige Danske Selskab. Imidlertid havde *Bertouch* efter sin Afgang 1789 vedblevet at føre Titel af Vice-Forstander.

Saa længe *O. Bang* var Selskabets Forstander, udførte han tillige Kassererforretningerne; men ved hans Afgang fra Forstanderposten valgtes *Stendrup* til Kasserer og forblev i denne Post endnu efter begge Selskabers Forening indtil A. 1818, altsaa 38 Aar; det længste Tidsrum, i hvilket et Medlem har bestyret et Embede i noget af Selskaberne.

Efter hvad der af Lovene ovenfor er anført om Secretairens Pligter og de ham paahvilende Forretninger, navnlig

Udarbejdelsen og Redactionen af alt hvad der fra Selskabet udkom, maatte hans Post unægteligen ansees for den vigtigste.

Allerede i et af de første Møder valgtes Sandvig til Secretair med et aarligt Honorar af 150 Rdlr., hvilket dog, efter hans eget Forslag, senere blev nedsat til 100 Rdlr. Distnok kunde Valget dengang ikke letteligen have truffet nogen Dydligere end Sandvig; men han var, maaskee tildeels som Følge af hans økonomiske Kaar og uheldige husslige Stilling, vanskelig at omgaaes og der opkom derfor snart en vis Spænding mellem ham og Selskabet. I en saadan Anledning indgav han under 5te Februar 1781 følgende Memorial, som kan bidrage til at oplyse adskilligt i Selskabets indre Historie i dets første Tid og derfor her Ord til andet meddeles:

„For saa meget som muligt i Fremtiden at betrygge mig for Chicaner og tillige, saa meget som staaer i min Magt, at sætte Selskabets Hovedarbejde, som er dets Værkers Forfærdigelse, i den Stand, at det hastig kan fortsættes og næst Guds Hjælp inden Aarets Udgang i det ringeste Adels-Lexicon være færdigt til Trykken, har jeg herved den Ære at foreslaae det Kongelige danske genealogiske og heraldiske Selskab følgende Vilkaar, paa hvilke jeg herefter vil vedblive Selskabets Forretninger som dets Secretair“.

1.

„At jeg, ligesom hidtil, maa forfatte Selskabets Værker hjemme hos mig selv, uden derved at staae under Nogens Befaling eller være tvungen til at arbejde efter nogen Andens Plan, da hele Selskabet altid, ligesom hidindtil, har fuldkommen Frihed til at forandre eller, om saa synes, ganske at forkaste det af mig Forfærdigede, naar det af mig i Selskabet er indleveret til Circulation“.

2.

„At jeg herefter i og uden for Samlingerne maa være befriet for Chicaner. Jeg tilstaaer, at jeg aarligen af Selskabet nyder 100 Rdlr. *pro labore*; tilforn var det 150 Rdlr.;

men for prompte Betaling hvert Fjerdingaar afstod jeg de 50 Rdlr., hvilket vel endnu er i frist Minde hos Selskabets ældre Medlemmer og hvorfor mit Beviis vel endnu findes i Selskabets Archiv. Ikke destomindre har jeg hørt visse Personer i Selskabet meget at moquere sig derover, at jeg nyder dette Gratiale, og for at tjene dem tilbyder jeg herved at afstaae mit Embede til dem, hvis de ville forrette det gratis og føle sig dygtige til at kunne paatage sig det. Men erkjende de deres Uduelighed dertil og ei ere saa ædelmodige at ville forrette det for intet, som de dog synes at ville prætere af mig, haaber jeg, at Selskabet vil bære Omsorg for, at jeg maa blive befriet fra at høre Chicaner for det Gratiale, jeg faaer og som dog Nogle af Selskabet troe, at jeg hidindtil har fortjent. Den for nylig imod mig paa en meget artig Maade frembragte Beskyldning forbeholder jeg mig en anden Gang at tale om“.

3.

„At mine Forretninger ei maae udstrækkes videre end de vare, da jeg kort efter Selskabets Stiftelse paatog mig dem. Forstanderen, Hr. Bang, besørgede dengang Correspondencen (hvilken dog allerede dengang Hr. Registrator Weber tilbød at ville paatage sig) og Indførelsen i Protocollerne, saa at mine Forretninger alene bestode i at føre Protocollen ved Selskabets Samlinger og i at forfatte de af Selskabet anbefalede Bærker. Og dette mener jeg at være Arbeide nok for een Person; thi af 100 Rdlr. om Aaret kan man vel neppe leve og den Tid, som spildes paa Smaating, kan meget bedre og nyttigere anvendes. Adelslexicon og maaskee mere havde nu været færdigt, hvis Selskabet dengang havde fastsat den Plan, som Hr. Statsraad Jesen siden bragte i Forslag og ved Circulation blev bifaldet“.

„Paa disse Vilkaar vil jeg vedblive at føre det Embede for Selskabet, som det kort efter sin første Samlingsdag værdigede at betro mig og som jeg nu formedelst saa mange

Chicaner og utilbørlige Procedurer er saa nær ved at nedlægge. Jeg beraaber mig herved paa deres Vidnesbyrd, som have fra Begyndelsen af været i Selskabet, og især paa deres, som kjende mig noiere, Mænd, som ere langt over min Noes, som have værdiget mig ei alene deres Godhed, men jeg tør endog sige deres Venskab, om jeg nogen Tid har fortjent den Behreidelse, som jeg for 14 Dage siden maatte høre, at jeg vilde have Alting ved det Gamle og at jeg ikke gad bestilt noget. Dog denne Beskyldning bærer saa stærkt et Præg af personlig *Animosité*, at jeg ikke vil opholde mig længere ved den“.

„Skulde Selskabet nægte mig det i denne Promemoria Forlangte og altsaa blive nødt til at vælge en ny Secretair, forbeholder jeg mig som Medlem af Selskabet (og det var jeg allerede Selskabets første Samlingsdag d. 3die Mai 1777) Ret til at protestere mod Valget, hvis min Succesfor mangler en eneste af alle de Egenheder, som i Hr. Kammerh. Vertouchs Forslag til Love udfordres hos Secretairen, samt Ret til at bekjendtgjøre, paa hvad Maade Noget længe have stræbt at gjøre mig kjed af et Embede, som jeg dristig tør paastaae at have ført til Selskabets Nytte og saaledes, at jeg det for Alle tør være bekjendt“.

„Dette beder jeg at maatte efter den fra Selskabets Stiftelse af brugelige Maade circulere til alle her i Staden værende Medlemmer af Selskabet, da Enhver postviis vilde antegne hvad han herved kunde have at erindre. Naar det haver været hos alle Medlemmer, maatte det gunstigt sendes til mig igjen, paa det at jeg derefter kunde vide at rette mig“.

Samtlige Medlemmer erklærede i Paategnelserne paa Circulæret deres eenstemmige Duffe at ville beholde Sandvig ved Secretairposten og ved de litterære Arbejder og for at fremme disse desmere tilbød enkelte Medlemmer, navnlig O. Bang, Stendrup og Thorkelin, at ville hjælpe ham ved de

øvrige mere mechaniske Arbejder s. Ex. Protocolførelsen og Correspondencen.

„*Fr. Sandvig*“ — skrev *Jessen* — „maa i ingen Deel rives fra sin Hovedforretning, som er for nærværende Tid at bringe *Adelslexicon* i fuldkommen Stand, saaledes at i det mindste den største Deel deraf nemlig Halvparten kan komme under Pressen strax efter St. Hansdag næstkommende, deels for ikke at gjøre det hele Publikum utaalmodigt over længere Ophold deels og for at forekomme, at ikke de Herrer, som nu alt i nogle Aar have understøttet Selskabets Hensigter med deels anseelige Gaver, skal hvedes ved at betale dem længere, naar de ikke see nogen Frugt af deres Godgjørenhed“. Om Anvendelsen af de *Sandvigs* aarlige Secretair-Honorar fradragne 50 Rdlr. giver *Stendrup* følgende Oplysning: „*Fr. Sandvig* affød de 50 Rdlr. fra 11te Marts 1780 af for (ifølge hans til Selskabet indgivne Forslag af 25de Februar 1780) at tillægge Prof. (O. S.) *Møller* i Flensborg dem inod at staffe Efterretninger om de slesvigske og holsteenske Familier; dette blev ei alene bevilget, men endog den 12te Mai s. A. blev *Fr. Professoren* tillagt 30 Rdlr.“ a)

Det er den sidste — *Bertouchs* — Erklæring, der giver ei utydeligen tilkjende, at en Misforstaaelse maa have fundet Sted i det ringeste mellem Forstanderen og Secretairen. „Jeg har“ — skriver *B.* — „med de fleste af Selskabets Medlemmer den bedste Villie til at bidrage alt hvad som staaer i min Magt for at tilveiebringe en Rolighed og Enighed, uden hvilke intet Nyttigt kan udvirkes i Selskabet, og alt hvad jeg har gjort og sagt i og uden for vore Forsamlinger bærer Vidnesbyrd om, at jeg ikkuns har havt dette Diemeed og det Dulle at see indfort en vis Orden i Sagernes Gang og Behandling,

---

a) Af Forhandlingerne efter *Sandvigs* Død erfares dog, at Selskabet senere maa have bevilget et Tilskud af 50 Rdlr. som aarlig Løn for en Medhjælper ved Secretariatet, maaskee som en Følge af nærværende Klage.

som Alle klagede over at mangle. Det vil altsaa ganske og alene dependere af Hr. S. selv at hæve en Dispute, som det skulde være mig kjær at udtude som en blot Misforstaaelse. De fleste af de Conditioner, som Hr. S. har foreskrevet Selskabet, isald han skal vedblive sit Embede, ere af den Bestaaelse, at de falde bort af sig selv og at det vilde være overflødig at besvare dem, og de andres Besvarelse dependerer tildeels af allerede antagne Love tildeels af Selskabets Bestemmelse ved noie Overveelse i Forsamlingen. Jeg for min Deel har sagt hvad jeg tænker at sige i denne Materie og mange flere, indtil Selskabet har sluttelig afgjort hvad det finder for godt at skulle ssee i Henseende til videre Fortsættelse af det foresatte Arbeide. Uden Nødvendighed skal jeg ikke sætte mig imod hvad de Fleste finde for godt at afgjøre og haaber derfor, at de saaledes indretter det, at jeg og kan være tilfreds; men skulde dette imod Formodning slaae feil, saa, heller end at være udsat til (for) daglige uangenemme Disputer og Chicaner, hvoraf jeg i kort Tid har havt for mange, vælger jeg det Middel at overlade det mig anbetroede Embede til en Anden, der mere end jeg er fundet at lade Sagerne gaae, som de kan, og at tage til Takke med hvad som forefalder“.

Zmidlertid maae haade Vertouch og Sandvig uagtet den Sidstes Virrelighed og den Forstes maaeske altfor strænge Overholdelse af de vedtagne Love have fundet det ligemeget i Selskabets og deres egen Interesse at see denne Misforstaaelse hævet. I det mindste vedblev Sandvig sine Secretairforretninger og sin Deeltagelse ved de af Selskabet paataente Skrifter indtil sin Død d. 12te Marts 1786 h). Forstanderen

---

b) I sit næste Circulære af 25de Marts omtaler Forstanderen de Medlemmer, som fra 10de Sept. 1785 indtil 17de Marts 1786 ved Døden vare bortkaldte, nemlig Grev O. Thott, Justitsraad Munch, „Selskabets indsigtsfulde Secretair“, Sandvig, og Etatsraad Sæseker, som „fire Mænd, der alle ved virkelige Bidrag til

indstillede dog nu (under 25de Marts 1786), at Selskabet ved Secretairpostens Besættelse „vilde tage saadanne *Mesures*, at det for Fremtiden kunde forsikkes om større Fremgang i Arbeidet end det formedelst indløbne Omstændigheder er skeet i den forbigangne Tid“. Det Arbeide, „som udfordrede Kundskab og foregaaende Læsning i dette Fag tilligemed alle Protocollers Istandholdelse“, tilfaldt Secretairen (med 100 Rdlr. aarlig Løn), hvorimod Afskrivning, Registrering af Archivet m. m. skulde udføres af en Medhjælper eller, som han kaldtes, Copiist (med 50 Rdlr. aarlig Gage). Weber, som tilforn synes at have været en saadan Medhjælper, blev nu valgt til Secretair med den aarlige Løn af 100 Rdlr. c); Weinwich blev Copiist, men renoncerede paa de 50 Rdlr. mod at indtræde som Medlem d). Weber forblev i sin Post indtil Slutningen af A. 1799, omtrent et Aar efter Suhms Død, da han — under 21de October — frasagde sig Secretariatet og tillige al videre Deeltagelse i Selskabets Forretninger. Selskabet var nu uden Secretair indtil A. 1800 i September, da Weinwich efter eget Tilbud overtog denne Post uden alt Honorar og beklædte den med megen Nidkærhed for Selskabets Anliggender lige til Foreningen med det Danske Selskab.

Selskabets Vedligeholdelse med Rette fortjente at henregnes iblandt Tallet af dem af vore Medlemmer, der søge at bevise, de ikke ere ligegyldige over vores Hensigts Dynaæelse“. Det kan bemærkes, at Selskabet først fra 1786 fik Plads i „Statskalenderen“.

c) De øvrige ved denne Leilighed indkomne Ansøgninger vare fra daværende Kammer-Secretair J. S. Gundelach († 1814), Fuldmægtig i Rentekammeret S. C. Horn, Copiist i Rentekammeret Christ. Weg og N. S. Weinwich.

d) 1781 havde Weinwich anholdt om at optages som Medlem; men under 26de November svarede Selskabet ham, at det havde vedtaget, at „intet nyt Medlem maatte antages, forinden dets nu under Pressen varende Værk (Aeldslexiconnet) var udgivet, medmindre saadant et nyt Medlem var i Stand til at forstaae Selskabets anseelige Fordele“.

Dette Selskab havde aldrig noget eget Lokale. Dets Møder holdtes ordentligviis hos Forstanderne, i hvis Boliger tilfælde dets Archiv og øvrige Samlinger opbevarede. Efter Suhms Død aabnedes Underhandling med Consistorium om at indromme Archivet Plads i et Bærelse tæt ved Universitets-Bibliotheket paa Vilkaar, at Vedkommende kun skulde benytte det paa den Tid Bibliotheket var aabent og at Samlingerne, saafremt Selskabet engang opløstes, skulde tilhøre Uuiversitets-Bibliotheket. Forstanderen med flere Medlemmer havde intet herimod at erindre, naar det kun bestemtes, at i Tilfælde af, at Selskabet igjen skulde constituere sig, eller et nyt Selskab med et lignende Formaal skulde oprettes, Samme da maatte have fri og ubehindret Adgang til Samlingerne. Forslaget faldt hen, da nogle Medlemmer vare derimod, og Archivet blev henstaaende i Lindencrones Gaard i dertil indrettede Skabe, saalænge han var Forstander. Den Omstændighed, at hans Efterfølger, F. Moltke, selv ikke eiede nogen Gaard og selvfølgelig ikke kunde have Archivet hos sig, var vel en medvirkende Aarsag til, at han i A. 1808 selv bragte Forstanderen ved det kongelige Danske Selskab i Forslag.

En aarlig Understøttelse af Regjeringen som den, der havde været Klevenfeldt tilstaaet, og hvorom Selskabet ved dets Drettelse havde ansøgt e) blev det ikke forundt; ei engang Portofrihed kunde det opnaae. Dets nødvendige Udgifter til Lønninger, Honorar for udført Arbeide, Anskaffelse af Bøger og Haandskrifter og endelig til Udgivelse af Selskabets Skrifter maatte altsaa bestrides deels af de aarlige Contingenter deels af extraordinaire Pengetilskud fra enkelte formuende og for Selskabet sig særdeles interesserende Medlemmer.

Saaledes forpligtede Suhm sig til at erlægge 100 Rdlr. aarlig i fem Aar, Grev A. G. Moltke, Lente-Adeler og

---

e) I en Concept til en saadan Ansøgning nævnes 400 Rdlr. „deels til at lønne en lærd Skriver ved Selskabet deels til at bestride de dertil behøvende mange Kobbere“.

Lindencrone 50 Rdlr. f) i lige saa lang Tid, Grev O. Thott paa Livstid aarlig 50 Rdlr., Stampen ligeledes 30 Rdlr., C. A. Plessen og E. C. E. Schack hver 20 Rdlr. Senere synes de fleste Medlemmer at have bidraget 10 Rdlr. aarlig. Disse Tilskud tilligemed hvad der fra 1782 indkom for Salget af Adelslexiconnet maae i Selskabets første Aar have udgjort en ikke ubetydelig Sum g); men efterhaanden afgik ved Døden flere af de betydeligste Contribuenter; Bidragene indkom ikke ordentligen og Afslutningen af Adelslexiconnet aftog mere og mere, jo længere Tid der hengik mellem de forskjellige Hefter h). Da man ønskede at kjøbe endeel af de vigtige paa Auctionen efter O. J. Møller i Flensborg 1798 forekommende genealogiske Bøger og Haandskrifter, maatte derfor Selskabet optage et Laan af 200 Rdlr. paa Bærelsbetaling. Heraf sendte Suhm det halve Beløb til Kammerherre Vertouch i Tønder, som besørgede Indkjøbet; for den anden halve Deel kunde efter Suhms Død ingen Rigtighed erholdes i hans Bo. Da Bærelsbetalingen endelig forfaldt til Udbetaling, forstrakte Selskabets Medlem, Grev Saxthausen, 100 Rdlr., som efterhaanden terminviis bleve tilbagebetalte. Efter Lindencrones Forslag i A. 1801 fandt Selskabet det hensigtsmæssigt Tid efter anden at anskaffe sig nogle uundværlige Hovedværker i den danske Historie; men dette kunde kun skee ved frivillige Bidrag af enkelte Medlemmer, hvoraf i Alt indkom 65 Rdlr. Ligesom imidlertid Selskabets Virksomhed af-

f) Fra 11te Juni 1787 bidrog Lindencrone aarlig 30 Rdlr.

g) For A. 1788 angaves Indtægterne til 1184 Rdlr.

h) Der var i Alt subscriberet paa 391 Expl., hvoriblandt 50 til Kongehuset. For Salget af 1ste Binds 1ste Hefte var indkommet indtil Udgangen af 1784 i Alt 784 Rdlr., for 2det H. til Udgangen af 1786 i Alt 728 Rdlr., i Slutningen af s. A. for 3die Hefte 640 Rdlr. Men af 2det Binds 3die Hefte var et Aars Tid, efterat det havde forladt Pressen, eller indtil Begyndelsen af 1801 kun affat til et Beløb af 189 Rdlr.

tog, især ved Standsningen af Adelslexiconet og Magazinet for Adelshistorien, formindskedes ogsaa dets Udgifter, hvortil ogsaa kom, at Weinwich ingen Len oppebar som Secretair. Saaledes kunde da Selskabet ved Foreningen med det kongelige Danske efter Stendrupps Regnskab fra 1ste Januar 1802 til 21de November 1810 afgive en Kassebeholdning af 593 Rdlr. 83 s.

Selskabets Hovedformaal, at tilveiebringe et, saavidt muligt, fuldstændigt og omfattende Apparat til den danske, norske og Hertugdømmernes Adelshistorie, arbejdede det i den største Tid af sin Tilværelse med en hæderlig Udholdenhed og ei uden Held imøde.

Den Udgang til Collegiernes, Stifternes, Kjøbstædernes og Klostrenes Archiver samt til de offentlige Bibliotheker, som ved den kongelige Resolution af 14de Januar 1778 var bleven Selskabet forundt, synes det kun lidet at have benyttet, dels paa Grund af Vanskeligheder, som fra enkelte Bestyreres Side lagdes i Veien, dels formedelt flere af disse Samlingers Frastrand fra Hovedstaden i). Allerede i det første Aar opfordrede Selskabet, „som havde forenet sig om at sammenskrive paa Dansk et genealogisk og heraldisk Værk over saavel ældre som nyere adelige og andre berømmelige Familier i Kongens Riger og Lande, efter alfabetaisk Orden“, i de offentlige Tidender de her eksisterende Adelsflægter om Meddelelse af „1) Familiens Vaaben eller Indsegl med sine rette Farver og rigtig beskrevet; 2) dens Genealogi, forfattet i en ordentlig Stammetavle fra den første Stammefader til de nu levende Børn; 3) alt det Historiske, som vides om Familien i Almindelighed eller om enhver Person især i alle Generationer; 4) Familiens Ahnetavler, om muligt; Alt fuldstændigt og paalideligt, enten af ihændehavende sande og hidtil ubekjendte skrevne Efterretninger eller af mundtlige i Familien forplantede

i) Af Fortalen til Adelslexicon kan ikke bemærkes, at dertil er benyttet noget af det store kongelige Bibliotheks Haandskrifter.

og bevarede tilforladelige Fortællinger; 5) Kobbere til Portraiter, Baabener, Herregaarde o. s. v.; 6) gamle Pergamentsbreve eller Papir-Dokumenter med eller uden Sigiller eller Andet, som kunde pryde og forbedre Værket k). Hvad Vedkommende saaledes havde at meddele ønskedes tilsendt „Selskabets Stifter og Forstander“, D. Bang.

Denne første Indbydelse synes at have haft en temmelig god Virkning; indtil Slutningen af A. 1786 havde nemlig Selskabet modtaget over 150 brugbare Indberetninger fra Adelen i Danmark l).

Dgaa Dplysninger af en mere speciel Natur søgte Selskabet gennem de offentlige Tidender at indhente. Saaledes læstes i de i Christiania udkommende Norske Intelligentsedler for 1785, Nr. 15, Følgende:

„Det Kongel. danske genealogiske og heraldiske Selskab ønsker sig underrettet: 1) Om Historien af Botner-Slægten i Norge. 2) Om Historien og Baabenet af den forhen her i Landet værende, nu uddøde Familie, Löwenschild, hvoraf den Sidste, saavidt vides, har været Degn her i Landet m). 3) Om Christ. Fred. v. Mechlenburg, født 1677, hvis Moder, Beate Ingeborg Moth, i tredje Ægteskab var gift med Etatsraad og Landsdommer Holger Parsbjerg til Eskier, har efterladt sig Børn og hvad andre Efterretninger om ham og Familie maatte have. 4) Om endnu Noget af den i A. 1698 adlede Familie, Pauli v. Rosenschild, skulde være i

k) Kbhvns Adresse-Nvis, 1778, Nr. 58.

l) Fort. til Adelslexicon, S. XVII.

m) Her sigtedes nemlig til Nicolai Poulsen, Degn til Helsing og Baldby i Sjælland, der levede endnu 1718 og som, efterat han var bleven Degn, ikke vilde føre Navnet, Löwenschild. Hans Søn var Rudolph Wolf Löwenschild, Sognepræst til Beterslev og Hømb i Sjælland, siden til Dannemarre og Tillige i Lolland, som døde 1770 uden Børn (jfr. Adelslexicon, I, S. 338).

Live". Efterretninger herom ønskedes indsendte enten til Forstanderen, Bertouch, eller til Secretairen, Sandvig.

Endnu saa Naar for Foreningen udgif i Kbhvns Adresse-Avis, 1800, Nr. 338 (og tillige i Hertugdømmernes Tidender), følgende Opfordring:

„Ligesom Udskillige forhen ikke uden Nytte i mødende Tilfælde have raadført sig med det Kongelige genealogiske og heraldiske Selskab om Slægtskab og Forvandskab i deres Familier, saaledes ønsker Selskabet fremdeles for at sætte sig endvidere i Stand til at give med Tilforladelighed Enhver, der heri maatte attraae dets Dplysning, at enhver Familie i de danske, norske og holsteenske Stater, der enten er af en talrig udbredt Storrelse eller hvis Slægtninge ere vidt adspredte omkring i andre Lande eller Verdensdele, vilde meddele Selskabet Efterretninger om Samme, da mulig i Tiden for en i Arvegangssager kjendende Skifteret vilde afhjælpes den Banskkelighed, der følger med ei behørigen at kunne legitimere sin Arveret, og Bedkommende derved sikkes for at ei gaae glip af en dem tilkommende retmæssig Arv, som man endog flere Gange har havt Prover paa. Man anmoder derfor herved enhver saadan Familie at ville til Selskabet portofrit indsende under Adresse til Selskabets Forstander, Kammerh. Linden-crone, deres tilforladelige Slægtregister eller hvad andre mærkværdige Dokumenter de i denne Henseende kunde besidde enten *in Originali* eller i verificeret Copi til Bevaring i Selskabets Archiv, hvorfra de i Tiden, om fornødent gøres, kan vente paa Eftersporgsel at faae al den Dplysning, deres Familie angaaende, som Selskabet er i Stand til at forskaffe dem“.

7de October 1800.

U. S. Weinwich.

Men, skjøndt Selskabet her nærmest gif ud fra Argumento ab utili, havde denne Opfordring dog nu liden eller ingen Virkning.

Heldigere havde derimod Selskabet været med Hensyn til de Hjælpsmidler, der Tid efter anden meddeeltes til dets Archiv af dets egne Medlemmer, blandt hvilke de vigtigste turde være de, der skyldtes dets virksomme og fortjente Forstanders, Bertouchs, Anstrængelse og udbredte Kundskaber, samt de, der tilveiebragtes af Sandvig n) og O. S. Møller o) eller af særegne lønede Arbeidere p). Heller ikke forsømte Selskabet at erhverve sig interessante og brugbare Haandskrifter paa forefaldende Auctioner; saaledes kjøbtes allerede 1777 en ei ubetydelig Deel paa Auctionerne efter Langebeß og Klevenfeldt, ligesom 1783 efter Møllmann og O. Bang og 1798, som ovenanført, efter O. S. Møller. Dgsaa ved Gaver forøgedes undertiden Selskabets Samlinger. Saaledes skænkedes i A. 1781 af Boghandler S. Gylden dal en Samling af tegnede norske Sigiller, som den ved sine Samlinger til den norske Specialhistorie og Topographi fortjente, 1780 afdøde residerende Capellan til Lier, Marcus Schnabel, havde efterladt sig og hvoraf han tidligere havde lovet Selskabet Copier q).

Et almindeligt Værk over den danske og norske Adels Historie med Stamtafver, historiske Efterretninger m. m. horte

n) I Fortalen til sin Udgave af Statuta concilii provincialis Aslois celebrati A. 1436 (Hafniae 1779, 8vo) bemærker Sandvig, at han i A. 1778 for det genealogisk-heraldiske Selskab havde begyndt at gjennemgaae den arnæ-magnæanske Diplomsamling, formentlig især den norske.

o) Møller oppebar derfor fra A. 1780 aarlig 80 Rdlr. (ovenfor S. 149), hvorved Bertouch dog 1786 bemærkede, at Selskabet enten havde været altfor liberalt i at tilstaae ham dette Honorar eller ikke fordret tilstrækkeligt Arbeide derfor.

p) Næmlig til at excerperere Notitser af Aviserne og lignende Hjelpsmidler, at aftegne Baabner m. m.

q) Schnabels Beskr. over Fardanger, Forerindr., S. 9.

blandt de paatænkte Foretagender i Selskabets første Dage r). I et af en „Anonymus“ (Weinwich?) under 15de September 1777 indgivet Forslag nævntes tillige som Noget, der burde blive Gjenstand for en Indledning: „1) En dansk Adelshistorie fra de ældste Tider til vores, hvorudi tillige undersøges 2) naar den danske Adels har begyndt at bruge adelige Naaben arvelig? 3) naar deres igige Familienavne? 4) naar at indrette Slægtregistre og Ahnetavler? 5) Efterretning om de saa kaldte Naabenbøger“. Forslaget vandt i det Hele Bifald. Sandvig ønskede, at der i Indledningen eller Fortalen maatte gives „et lidet Kulæg til en dansk Heraldik eller Kundskab om ægte danske Naabener“, men bemærkede tillige med Foie, „at en saadan Fortale maatte blive det Sidste af hele Værket, da den udfordrer en saa stor Mængde af Efterretninger og en saa stor Grad af Bished, at Selskabets alphabetiske Lexicon vilde altfor længe opholdes, hvis denne skulde gaae foran“. Chr. Brandt tilføiede den rigtige Bemærkning: „at det vilde blive høist betænkeligt at indlade sig med at bestemme Familiers Ælde og første Oprindelse, meget mere med at ville opdage, hvoraf de har faaet Navnet eller Naabenet, da de paalidelige historiske Efterretninger om hvad der kan have givet Anledning til det One eller Andet aldrig eller sjelden har været optegnede af da medlevende kyndige Skribenter eller og nu savnes. Til Exempel: Hvo er nu i Stand til med Bished at tilkjendegive Oprindelsen til Thotternes Familie og dens Ælde samt hvoraf den har faaet sit Navn og Naaben s)? Hvilken

---

r) Om dette Foretagende s. Fortalen til Magazin til den danske Adelshistorie, S. IV.

s) Og dog antages i Adelslexicon, II, S. 218, en Thor Thott at have levet 1085, hvilken Fabel, der allerede findes i Hoffmans Esterr. om Danske Adelsmænd, I, S. 129, Tab. I, oprindelige hidrører fra G. Worms Forklaring af Ordet *tuthr* (s: død) paa Runestenene ved Strø i Skaane, som Slægtnavnet, Thott;

er den rette Oprindelse til Familienavnet, **Bang?** og, at jeg skal nævne et af vore Tiders, hvor mange veed Oprindelsen til Adelsnavnet, **Schrödersee**, eller **Baabenet?** Med Hensyn til Sandvigs Forslag om „at afkjøbe Mad. Godiche sine til den Danske Atlas indsamlede *Collectanea*, hvori Gravskrifterne og andre Efterretninger findes *in extenso*, mange Gange meget rigtigere end i den trykte Atlas“, yttrede Brandt: „De til Pontoppidan fra Forskjellige indsendte og samlede *Collectanea*, som Bogtrykker Godiche efter hans Død købte, kan vel give en og anden Oplysning, men aldrig fuldkommen vis og paalidelig, da de deri forekommende Gravskrifter m. m. ere oftest affkrevne af saadanne Personer, som ikke have havt den til rigtig Afscrivning behørig Bequemhed, Indsigt, Nøiagtighed og Saalmodighed. Heraf saavel som af flere Marsager komme de Urigtigheder i de aftrykte Indskrifter i Danske Atlas og Hoffmans Foundationer (ja de mange flere i *Marmora Danica*) og de Udtryk paa mange Steder: Her findes vel en gammel Indskrift paa Klokke, Steen etc. eller med Munkebogstaver, som nu ikke kan læses. Men Bedkommende har glemt at lægge til: Af mig, som var Afscriver, i Stedet for at bruge et almindeligt og altsaa oftest falsk Udsigende, da de Fleste gjerne endnu kan læses af kyndige og øvede Læsere, som ikke lade sig af slige næfterrettelige Efterretninger affrække derfra. En anden Sag var det, om de vare af den Besskaffenhed, som de Gaa, der findes affrukne og aftrykte efter Klevenfeldt, hvilke dog ikke engang ere aldeles frie for Mangler“.

Selskabet kom imidlertid snart til den Erkjendelse, at et saa omfattende Værk vilde udtræve et større Forraad af Materialier og flere saavel litterære som pecuniære Kræfter end der for Tiden stode til dets Naadighed; man besluttede altsaa for det første at indskrænke sig til et Værk af ringere Omfang, som tidligere kunde komme for Lyset. Herom gives i *Monumenta Danica*, p. 149 fg.; jfr. Nordiskt Tidskrift for Oldkyndighed, I, S. 293—91.

Fortalen til *Adels-Lexicon* (S. XIV) følgende Underretning: „Selskabets første Arbejde var deels i sine Forsamlinger deels ved circulerende Bemærkninger at forbedre og forøge en af Statsraad Jesen t) forfattet Fortegnelse over danske adelige Familier og, da herved fandtes, at den danske Historie aldeles savnede et fuldstændigt Register over alle de adelige Slægter, som have opholdt sig her i Rigerne, blev besluttet at anvende al Flid og Umage for at indhente fra alle Kanter de fornødne Oplysninger til engang i Tiden at kunne udgive hele Slægters Historie med fuldstændige Stamtaavler, udførlige

t) Dette ved Selskabets Stiftelse faa virksomme Medlem er i vor Litteratur egentlig meest bekendt ved sit Værk, „Det Kongerige Norge, fremsillet efter dets naturlige og borgerlige Tilstand“, 1ste D., Kbhvn, 1763, 4to, men som antages for en stor Deel at være et Arbejde af H. Steenbuch, Præst til Meelhuus i Thronhjems Stift, † 1800 (sfr. Jesens Forerindring). Allerede 1743 havde nemlig Jesen udvirket en kgl. Befaling til alle Stifter og Amler i begge Riger om at indsende Beretninger, der kunde lægges til Grund for fuldstændige Landsbeskrivelser, af hvilke de norske tildeels bleve benyttede i det omtalte Værk, hvoraf desværre kun 1ste D. udkom, og de danske bleve meddeelte Pontoppidan ved Udarbejdelsen af *Danske Atlas* (1ste D. Fort. S. XVII). Mindre bekendt er det, at Jesen ogsaa lagde sig meget efter den danske Adels- og Personal-Historie, hvortil han havde betydelige Samlinger, af hvilke endnu opbevares i Selskabets Archiv. Hans eneste trykte Skrift i denne Retning er nemlig: *Stammtafeln und historische Nachrichten der Familie derer von Jesen-Schardeböll*, Kbhvn, 1771, 4to (s. *Nyerups* Forfatter-Lexicon); men hertil kan ogsaa henføres hans Samlinger til hans Svigerfaders, Oberst S. Brincks, Levnetsbeskrivelse og derved tillige til de danske Auxiliærtroppers Historie under Christian V. og Frederik IV. i den kgl. Manuscriptsamling i det store kgl. Bibliothek (*N. Kalls Catalog, Mscr., Nr. 87, 133—31*), hvilke tildeels ere benyttede i: „De danske Auxiliærtropper. Et krigshistorisk Udkast af J. S. S. Jahn“, 1ste Afd. (Fort., S. IV). Noget Udarbejdelse af Jesen til de danske Provindsers Topographi forekomme sammesteds, under Nr. 30, og Samlinger til en Afhandling om vort Tiendeværden, under Nr. 100.

Levnetsbeskrivelser og de enhver Familie angaaende Diplomer og Dokumenter, men for det første at forfatte og udgive et Kort Adels-Lexicon, hvori altsaa skulde anføres enhver Families Navn, Ælde, Naaben og Efterretning om de Godser, som den i ældre og nyere Tider har besiddet“.

Dette Værk bebudedes ved en under Sandvigs Navn, formodentlig i A. 1781, udstædt Subscriptionsplan, hvis væsentlige Indhold her meddeles:

„Af det Kongelige Danske Genealogiske og Heraldiske Selskabs hidindtil udgivne Avertissementer er det Publicum uden Tvivl for længe siden bekendt, at Selskabet samler Materialier til at kunne udgive en, saavidt muligt, fuldstændig historisk, genealogisk og diplomatisk Historie over alle danske, norske og hollsteenske hidindtil bekendte Adels-Slægter. Men i Betragtning af den meget lange Tid, som endog een eneste Families Historie udfordrer til at kunne udgives efter Selskabets Plan, har Selskabet besluttet i Forveien at udgive et Dansk Adels-Lexicon, hvori foruden hver Families Navn ogsaa skal findes dens Historie i største Korthed og en Beskrivelse over dens Naaben samt alle bekendte danske Adels-Naabener, stufne i Kobber. Af dette Værk, som i det mindste vil udgjøre to temmelig store Bind i Median-Dvarto og bliver udgivet hefteviis, nogle Bogstaver af Gangen, er det første Binds første Hefte allerede under Pressen og kan ventes færdigt sidst i tilstundende Januarii Maaned“.

De trede første Hefter af dette Værk leveredes i hvert af Aarene fra 1782 til 1784; det fjerde Hefte udkom formedelt Sandvigs Død ikke før i Begyndelsen af 1787. Dermed sluttedes

Lexicon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmene. Udgiven af det Kongelige Danske genealogiske og heraldiske Selskab. Første Bind. Kiøbenhavn.

havn. Ato, 348 Sider, med 63 Kobber; Fort. 84 Sider u).

Bindet var tilegnet Kongen. Fortalen (af Weber), dateret den 29de Januar (Christian den Syvendes Fødselsdag) 1787, indeholder Notitser om det ældre Studium af den danske Adelshistorie, Efterretninger om Selskabets Stiftelse og Virksomhed, Fortegnelse over dets Medlemmer m. m.; tilslige meddeler den nogle Træk af vor Adelshistorie i Almindelighed og Bidrag til Besvarelsen af det Spørgsmaal, hvilke Klasser af Folket der i de forskjellige Epoker kunne henføres til dansk Adelv). Efter Fortalen følger (S. XXI—XXXIII) en „Fortegnelse over de utrykte Hjælpemidler til Adelshistorien“, især Slægtebøger, af hvilke de fleste dengang tilhørte Suhm, forhen Klevenfeldt; hvad der af Eignende forefandtes i det store kongelige og i det thottske Bibliothek (hvis Haandskrifter den-

---

u) Bogtrykkerens Navn nævnes ikke; men saavel dette Bind som de 3 Hefter af andet Bind ere trykte af P. Horrebow. Dyp-laget var 500 Exemplarer paa Franspapir (Petit-Raisin) og 150 paa Medianpapir.

v) Mod Uden af de her eksempelvis anførte Adelslægter har Kritiken Afskilligt at indvende. At Bannerne skulle skrive sig fra Knud den Stores Tid, grunder sig paa Saxos Fortælling om Tymmo (Ed. P. E. Müller, p. 510), som Nogle (bl. a. Suhm D. Hist., III, S. 471) have villet antage for denne Slægts Stamfader; jfr. *Ihres Gloss. Sviogoth.* I, c. 131; geneal. biogr. Archiv I. S. 134. Formodningen om Svidernes og Glugernes Ude grunder sig fornemmeligen paa Mort. Pedersens Absalons og Esbern Snares Herkomst, Abhyn. 1589, hvis ringe Troværdighed er rigtigheden bedømt af O. Sperling i Anm. til Absalons Testament; *Ser. rer. Dan.* V, p. 430. Angaaende Bjørn Nicolausøn Buß (ikke Buch) kan henvises til Samlinger til det Norske Folks Sprog og Historie, III, S. 619. Baabenet, der S. 109 tillægges Drm Dagsøn († 1138), har (som flere Eignende) ingen historisk Hjemmel. Hvad om Slægten Durvin fra 1102 er anført grunder sig blot paa det aldeles uhjæmlede polske Sagn om en Peter Wast eller Peter den Danske.

gang først nylig vare modtagne paa det kongelige Bibliothek), nævnes ikke. Derimod beskrives udførligen andre betydende Hjælpe-midler, saasom de vidtløftige og indholdsrige Samlinger, **Frankenau**, **Klevenfeldt** (ovenfor S. 130) og General-lieutenant **P. Kaasbøll** havde efterladt og hvoraf de Sidstnævnte vare skjænkede til Selskabet x). Dgsaa meddeles (S. XXXIV—LXXXIV) en Fortegnelse over de trykte saavel almindelige som specielle Hjælpe-midler til Adelshistorien, som dog, især hvad Liigprædikenerne angaaer, kan modtage mange Tillæg.

Første Bind indeholdt Bogstaverne, **A—L**, med 63 Kob-ber. Titelbladet, tegnet og kobberstøkket af **G. Schule**, frem-viser en Bignet, som forestiller den høitidelige Akt, hvor-ved Oldtidens Konger optog Mænd i Adelsstanden (!). Bignetten paa den sidste Side (af **D. N. Flint**) forestiller den aafsumste Runesteen i Skaane med Erkebisp **Abjalons** og **As-hjorn Mules** Navne og Grendsten-Stenen i Jylland, paa hvil-ken Fortalens Forfatter har villet finde Spor til Familien, **Banner y**).

Af Andet Bind udkom 1ste Hefte 1788, 2det Hefte 1790, men 3die Hefte først 1800. De udgjorde tilsammen 229 Sider med 40 Kobber.

Hovedredacturen af de 3 første Hefter havde **Sandvig** været, efter hvis Død Redactionen overdroges til den følgende Secretair, **Weber**, dog stedse efter Revision af Enkelte blandt

x) Denne **Kaasbøll**, en Søn af Præsident **Peder K.** i Thron-djem, havde været i norsk Krigstjeneste, tilsidst Chef for det norske Artilleri-Corps; han døde i Præstø den 12te Febr. 1767 i en Alder af 78 Aar.

y) Dette grunder sig paa **O. Worms Monum. Danica**, p. 314, hvor Forf. i Ordet, **Bianar** (**Eskis Bianar sunir o: Askel Biarnar sunir o: Effild Bjørns Sønner**), troede at finde Spor til Slægt-navnet, **Banner**.

Medlemmerne, især Vice-Formanden, Bertouch z). Det fjerde Hestes Bearbejdelse til Trykken paatog Sidstnævnte sig selv; men formedelst hans mange Embedsforretninger og jævnlige Uopasseligbed gif det kun langsomt frem, og, da Manuscriptet endelig engang i Maret 1803 var blevet færdigt fra hans Haand, tabtes det ved et Uheld æ). Værkets Standsning i fulde 10 Aar var ikke den eneste Følge af dette Tab; det fremkaldte ogsaa følgende Erklæring af Formanden, Linden-crone, i Mødet den 21de November 1803:

„Efterat jeg nu har meddeelt Selskabet Underretning om det, som siden sidste Samling er passeret, nærme vi os til den særdeles ubehagelige Tildragelse, der er forefaldet med Manuscriptet til Adels-Lexicons Andet Bind's fjerde Hefte. Ved dette Tab ere Udsigterne til snart at faae Værket fuldendt bleve faare svage. Hvilken Tid vil der nu svinde hen, inden man igjen faaer samlet, ordnet og gennemgaaet disse Papirer, saa at med Stikningen af Kobberpladerne kan begyndes. Med den bedste Villie til at arbejde standser man ved Vanfærligheder, der ikke saa let ere at overvinde. Dverbæviist herom, og da jeg ikke finder mig selv i Stand til med den udfordrende Munterhed og Styrke at virke til Selskabets Vel, som jeg inderlig ønsker, har jeg givet mig den Ære til i Aften at foreslaae en Samling for i Samme at nedlægge Forstander-

---

z) I Worms Forf.-Lexicon, III, S. 900, nævnes Sandvig som den, der har „skrevet“ Adels-Lexiconnet, der siden var gennemseet af de øvrige Medlemmer, navnlig O. Bang. Om Weber hedder det sammesteds, S. 838: „I det kongelige danske genealogisk-heraldiske Selskab er han en af de ældste Medlemmer og har saavidt Deel i Alt hvad fra Selskabet er udkommet“. I Nyerups Forf.-Lexicon omtales hverken Sandvigs eller Webers Deeltagelse i dette Arbejde.

æ) Det forkom paa Veien mellem Kjøbenhavn og Stendrup's Landsked i Gjentofte. Ogsaa en Deel af Apparaten til dette Hefte synes ved samme Leilighed at være tabt; Geneal. og biogr. Archiv, I, S. 102.

skabet og at anmode om, at et nyt Valg til dette Embede maa foretages“.

Af Adelslexiconnets 1ste Hefte bleve i sin Tid Exemplarer tilsendte Historieforskeren og Publicisten, Schlözer, i Göttingen ^ö) og Litteratoren, Bibliothekar Giorwell, i Stokholm; Begge anmodedes tillige, vel forgjæves, om Meddelelse af Rettelser og Bemærkninger.

Med den længere Tid, der henrandt mellem Hefternes Fremkomst, ved Ildbranden 1795, ved flere Subskribenters Død og Bortreise formindskedes efterhaanden Afsetningen af et Værk, hvoraf Dplaget var 650 Exemplarer og som ei letteligen kunde gjøre Regning paa nogen meget udbredt eller varig Interesse. I Maret 1801 foreslog derfor N. Kall at lade det første Hefte oversætte paa Tydsk og med tilhørende Kobberer sende til Messen i Leipzig; men dette Forsøg, som desuden neppe vilde have bragt nogen Fordeel, blev igjen opgivet a).

Da Udgivelsen af det paatænkte større Værk af flere Grunde maatte udsættes, besluttede Selskabet i det ringeste foreløbigen at lade enkelte Aftstykker, biographiske Efterretninger, Beskrivelser af Monumenter og lignende Materialier komme for Lyset, naar Forraad dertil havde. Dette blev da Gjenstand for

ö) Som Følge heraf meddeelttes i Dennes Stats-Anzeigen, 1ster Bd., Hefte II., (S. 214—216) fra Kjøbenhavn (d. 12te Juli 1782) Underretning om, at 1ste Hefte af Adelslexiconnet var udkommet, samt Planen til det hele Værk tilligemed Selskabets Nisse at modtage Tillæg og Berigtigelser. Følge en Anmærkning af Udgifveren skulde allerede i den første Maaned næsten hele Dplaget være udsolgt.

a) Adelslexiconnet er aldrig blevet revideret eller anmeldt i noget af vore dengang udkommende litterære Tidsskrifter, skjøndt en Anmeldelse deraf bebudedes i Kjøbenhavnske lærde Efterretninger, 1784, Nr. 19. Derimod findes af de 4 første Hefter en kort Anmeldelse i Jenaiske Allgem. Litt. Zeitung, 1787, IV, Nr. 308.

Magazin til den Danske Adels Historie. Udgivet af det Kongelige danske genealogiske og heraldiske Selskab,

hvoraf 1ste Binds 1ste Hefte udkom 1783 og 2det Hefte 1785 b). Redacturen heraf var Weber c), af hvem saavel som af Sandvig flere Stykker ere meddeelte. Begge Hefter indeholde flere interessante Dplysninger, ogsaa til vor almindelige Historie d); men Titelen burde vel rigtigst have været :

b) Ogsaa fra P. Horrebows Officin, dog i et ringere Dplag end Adelslexiconnet; kun 300 Exemplarer paa Franskpapir og 24 Exemplarer paa Medianpapir.

c) Det 1ste Hefte nævnes ogsaa blandt hans Skrifter i 3die D. af Worms Lexicon. Af begge Hefter findes en kort Anmeldelse i Kjøbenhavnske lærde Efterretninger, 1784, Nr. 19, og 1785, Nr. 21.

d) Blandt Saadanne kan nævnes „Udtog af 1ste Brocks Almanak for 1612“ (S. 8—30). Saavel af det her Udeladte (efter Originalen i Geheime-Archivet) som af Dagbøgerne for A. 1608 og 1613 (efter Originalerne i hvenske Privatmands Sie) habes nu følgende fuldstændige Udgave med Dplysninger og Tillæg: „Bidrag til Lænsmanden paa Dronningborg, Rigsraad 1ste Brocks, Leynetbsbeskrivelse, med hans egenhændige Dagbøger for 1608 og 1612. Ved Vedel Simonsen“. Odense 1842, 8vo, 142 SS. „Andet Hefte indeholdende hans egenhændige Dagbog for 1613“; ved Samme. Odense 1843. 102 SS. Skjøndt disse Dagbøger ligesaa lidet som de øvrige af vor utrættelige historiske Samler og Grandster under hans lykkelige Dium til Dplysning af Fædrelandets, navnlig den hvenske, Historie udgivne Skrifter ere komne i den egentlige Boghandel, kunne de dog ingenlunde anses for litterære Sjældenheder, da den hæderverdige Forfatter med en Uegennyttighed, som kun saa Videnskabsmand have Evne eller Villie til at efterligne, har uddeelt Exemplarer af disse paa hans egen Bekostning trykte Skrifter saavel til Enhver, hvem de kunne interessere, som til mange offentlige Bogsamlinger og Læseindretninger (s. Fortalen til Odense Byes Historie 3die Binds 1ste H.). Da det imidlertid tør antages, at de omtalte Skrifter kunne være ubekjendte for flere af de Læsere, som nærværende Bog Tid efter anden

„Magazin for den danske og norske Adels-Historie“, da et Par af de her forekommende Stykker udelukkende angaae denne (Sidste e).

Foruden disse ved Trykken udgivne Materialier til Adels-historien meddeelte Selskabet ogsaa jævnlig Dplysninger efter inden- og udenlandske Requisitioner om enkelte Familiers eller Individuers genealogiske Forhold m. m., hvorfor da i Almindelighed erlagdes en Recognition til Kassen. Ogsaa fra

kommer tilhænde, meddeles herved Fortegnelse over dem: 1. Bidrag til Odense Byes ældre Historie i chronologisk Orden. 1ste til 3die Binds 1ste Hefte (indtil Udgangen af 16de Aarh.). Odense 1811—41. 2. Samlinger til Hagenskov Slots, nuværende Frederiksgaves, Historie. Odense 1812. 3. Lste Brocks Dagbøger (s. ovenfor). 4. Bidrag til den sjenste Kongeborg Rugaards, dens Læns og dens Lænsmands Historie. 1ste—3die Deel Kjøbenh. 1813—41. 5 Voll. 5) Bidrag til Lehnsmanden paa Hagenskov, Rigsraad og Ridder Hr. Jørgen Brabes Lehnetsbeskrivelse, med Brudstykker af hans egenhændige Dagbøger fra 1625—1656. Odense 1815. 6) Familie-Efterretninger om de danske Ruders for 200 Aar siden uddøde Adelslægter. 1ste—2det Hefte. Odense 1815. 7. Samlinger til den sjenste Herregaard Elvedgaard (Forfatterens Fædrengaards) Historie i Anledning af Secular-Festen paa samme den 1ste Juli 1815. 1ste—4de Hefte. Odense 1815—46 (ikke fuldsort). Alle disse Skrifter ere udgivne i Octav.

e) Paa samme Tid, som Efterretninger om Botner-Slægten meddeelttes i 2det Hefte af Magazinet, lod Selskabet ogsaa i de norske Aviser indføre de ovenfor S. 155 meddeelte Spørgsmaal om denne Slægt. Af S. 43 erfares, at Klevenfeldt i A. 1749 havde udbirket kgl. Befaling til Stiftsøvrighederne i begge Riger om at indsende Dplysninger angaaende Adels-historien. Muligen var ogsaa af ham foranlediget den allerede i A. 1746 (Aaret efter Hjemkomsten fra hans Udenlandsreise) fra Cancelliet udsærdigede Befaling til alle Stiftamtmand om til Lehnscointoret at indsende Fortegnelser over adelige Familier og Personer, deres Gods m. m.; Süberg, Alstykker vedkomm. Staden og Stiftet Aarhus, III, S. 342. Disse Indberetninger opbevares nu blandt de Klevenfeldtske Samlinger i det kgl. Geheime-Archiv.

vore offentlige Autoriteter indhentedes ved enkelte Leiligheder Selskabets Betænkning. Saaledes i Mæret 1785, da det kongelige Danske Cancelli begjærede og modtog Selskabets Skjøn, hvorvidt Vaabnene, især Provindsvaabnene, i de 16 danske Infanteri-Regimenters Faner vare rigtig angivne, og 1801, da der fra samme Collegium æffedes Dplysning, om der existerede nogen kongelig Resolution, der forbad en Adelsmand, som Saadan, at bruge Bildmænd til Skfoldholdere i sit Vaaben, og om det blot var forbeholdt Grever og Baroner. Svaret fra Forstanderen, Lindencrone, gik ud paa, at det eneste ham i denne Henseende bekjendte Exempel var det, at den under 29de Januar 1780 adlede Oberst (siden Generalmajor) L. S. Schimmelmänn (ligesom hans Farbroder, Baron, siden Greve, S. C. Schimmelmänn) havde erhholdt et saadant Vaabenmærke h).

Fra A. 1800, da Andet Bind's 3die Hefte af Adelslexiconnet udkom, synes Selskabets Tilstand meer og meer at være nedsunken til en blot vegeferende g); kun eet Møde holdtes om Mæret og fra A. 1804 findes ikke Spor til noget ordentligt Møde. Selskabet havde hidtil havt Forstandere, som med et temmeligt Dium forbandt en virksom Iver for dets Anliggender. Men den nye Forstanders, Fr. Moltkes, mange og vigtige Embedsforretninger tillode ham kun at offere Selskabet liden Tid og Dpmærksomhed, om han end havde næret nogen synderlig Interesse for dets Formaal. De Medlemmer, som tidligere havde bidraget til Selskabets litterære Arbejder, vare dode eller fraværende, navnlig den virksomme Bertouch. At man ikke kunde faae Manuscriptet til det 1803 forkomne

---

f) 1785 meddelees P. M. Nodskov efter Begjæring Dplysninger til hans 1787 udkomne Beskrivelse over Thinggaard.

g) 3 A. 1800 havde A. Kall og Stendrup lovet „at gjøre Selskabet bekjendt med nogle Ideer, som turde være nyttige og frugtbringende for Selskabet“; men, da disse Ideer ikke nærmere kjendes, kan man ei vide, hvorvidt de vilde have ført til Maalet.

sidste Hefte af Adelslexiconnet (som siden trykt knap udgjorde 4 Ark) erstattet ved en ny Udarbejdelse, uagtet Medlemmer som N. Kall, Thorckelin og Weyerup endnu vare tilbage, viser noksom, hvormegen Lunkenhed for Sagen der i det Hele maa have hersket. Hertil kom endelig Fædrelandets Trængsler fra A. 1807, hvorved saavel Medlemmernes som Publicums Interesse tog en anden, med Selskabets underordnede Bestemmelse kun lidet harmonerende Retning. Hvor meget Bestyrelsens Mangel af Opmærksomhed for Selskabets Anliggender i dets sidste Tid var tiltaget, kan endelig sluttet af følgende Cancelli-Skrivelse af 14de Marts 1807: „Under 4de November f. A. har Cancelliet udbedet sig det kongelige genealogiske og heraldiske Selskabs Tanker, om det vilde modtage Landdommernes Raabener fra det 16de Aarhundrede, som fandtes ophængte i Sjællands Landsthingshuus. Da man endnu ikke har modtaget Svar herpaa, saa skulde man herved tjenstligst bringe denne Sag i behagelig Erindring“. Ved Forordn. af 25de Januar 1805 vare nemlig alle Landsting i Danmark blevne ophævede; men, hvor bemeldte Raabener fra det sjællandske Landsting i Ringsted ere komne hen, vides ikke.

Der kunde vel altsaa have været Anledning til at tænke paa en fuldkommen Oplosning af Selskabet, dersom der ikke samtidigen havde eksisteret et ældre temmelig eensartet Samfund, som ved sin hele Tendents maatte indbyde til en nærmere Tilslutning af det yngre og for hvilket igjæn det genealogisk-heraldiske Selskabs vigtige Samlinger kunde ansees som en værdifuld Acquisitio.

Men, saa meget en saadan Forening end maatte erkjendes at være ogsaa i det kongelige Danske Selskabs Interesse, mødte dog, da den kom under nærmere Overveielse, fra Enkeltes Side Vanskeligheder og derved hengik da over to Aar, inden Foreningen blev fuldkommen iværksat og bekræftet ved en kongelig Sanction.

Allerede i Begyndelsen af A. 1808 bragtes denne Sag til Dmtale mellem Enkelte af begge Selskabers Medlemmer og i det Danske Selskabs Møde den 8de Juni 1808, hvorved Vice-Forstanderen, A. Kall, Andersen, Bülow, Nyerup, Thor-Felin og Werlauff vare tilstede, vedtoges, at Forstnævnte skulde tilskrive Forstanderen, Conferentsraad Treschow (den gang i Roskilde), „om, at han vilde bestemme en Dag i Maanedens, naar det maatte være ham belejligt at møde i Selskabet, paa det at en endelig Beslutning angaaende Geheime-Conferentsraad Moltkes Forslag om det genealogisk-heraldiske Selskabs Forening med det kongelige Danske kunde blive tagen“. I det næste Møde den 13de Juli (Tilstede: A. Kall, Andersen, Bülow, Kierulf, Münter, Nyerup, Schlegel og Werlauff) blev man enig om at udnævne en Comitee (Kall og Nyerup), som kunde sammentræde med et Medlem af det genealogisk-heraldiske Selskab „for at aftale, hvorledes den foreslaaede Forening kunde iværksættes“. I Mødet den 31te August oplæstes denne Comitees Forslag til Vedtagter for det ved en eventuel Forening dannede nye Samfund, hvilket man besluttede med nogle Tillæg at afgive til det genealogisk-heraldiske Selskabs Forstander, som for sin kort efter foretagne Reise satte det i Circulation blandt sit Selskabs Medlemmer. I næste Aar 1809 den 14de Juni oplæste Forstanderen, Treschow, sit Udkast til en Svarskrivelse paa F. Moltkes officielle Brev „om den af det genealogisk-heraldiske Selskab attraaede Forening med det Danske Selskab“ og efter et halvt Aars Forløb (den 20de December) fremlagdes en Skrivelse fra Moltke, indeholdende Præliminær-Punkter til Foreningen mellem begge Selskaber h).

---

h) Uden Tvivl Hayes et Udkast til denne Skrivelse i et Dokument i Selskabets Archiv med Moltkes Haand (uden Aar og Dag, men understrevet af Moltke, A. Kall, Weinwich og Nyerup), hvori bl. A. forekommer Følgende: „Da det historiske Selskab først, naar det er forenet med det heraldiske, vil kunne fuldstændigen ud-

Endelig afholdtes det første Møde af begge Selskaber i Forening den 24de Januar 1810. De Tilstedeværende vare foruden begge Forstanderne, Moltke og Treschow, af de øvrige Medlemmer: Andersen, Bülow, M. Fridsch, A. Kall, O. Malling, Moldenhawer, Schlegel, Stendrup og Werlauff. Moltke oplæste en Erklæring fra det genealogisk-heraldiske Selskab, indeholdende Ytringer af dets Tilfredshed med Foreningen. Det vedtoges, at bemeldte Selskab skulde til det kongelige Danske Cancelli gjøre Indberetning om den besluttede Forening og ansøge om allerhøieste Beskyttelse for det nye Samfund.

Indberetningen skeete under 22de Mai og derpaa modtoges begge Forstanderne under 28de Juli 1810 en Cancelli-Skrivelse af følgende Indhold:

„Deres Excellence og Hr. Conferentsraad have, som Forstandere for de i Aarene 1747 og 1778 oprettede Selskaber, nemlig det Danske Selskab til den nordiske Histories og Sprogs Forbedring og Selskabet angaaende Udarbejdelsen af et genealogisk og heraldisk Værk om de adelige Familier, i en Skrivelse hertil af 22de Mai sidstleden indberettet, at det sidstnævnte Selskab, som for det meste har opfyldt sin Forpligtelse, troer nu at kunne virke med større Kraft ved at slutte sig til det førstnævnte Selskab, hvilken Forening dette fuldkommen har bifaldet. De Herrer Forstandere have derfor paa begge Selskabers Begne ansøgt om, at disse fremdeles maatte nyde Hs. Majestæts allerhøieste Beskyttelse, og derhos bemærket, at, ligesom det historiske Selskabs

---

arbejde dets Love, saa troe vi, at maatte indfranke os til følgende Bemærkninger. Selskabets Navn blev vel det kongelige danske og norske historiske Selskab. Dets Formaal er at bidrage til Fædernelandets Histories Dplysning i Almindelighed i alle dens Grene og i Særdeleshed at fortsætte det Danske Magazin, fuldende det Danske Adelselpeicon, meddele sikkre genealogiske Tabeller, mærkværdige Biographier og heraldiske Dplysninger“ m. m.

ældre Love indeholdt Tilbudet, som af Høifalig Kong Frederik den Femte ved Beskyttelsesbrev af 24de Februar 1747 er blevet antaget, at alle Selskabets Samlinger, Bøger, Haandskrifter m. v. skulde tilfalde Hs. Maiestæt, ifald Selskabet skulde ophøre, saa bliver det en Selvfølge af Selskabernes Forening, at alle det forrige genealogiske Selskab tilhørende Samlinger, Haandskrifter m. v. i benævnte Tilfælde ligeledes tilfalde Hans Maiestæt“.

„Cancelliet har allerunderdanigst foredraget Hs. Mai. denne Sag og det har derpaa behaget Allerhøiøstamme under 11te d. M. at resolvere saaledes:

„Vi bifalde allernaadigst den allerunderdanigst indstillede Forening af indbemeldte tvende Selskaber til eet, for hvilket saaledes forenede Selskab en passende Bencævnelse nærmere allerunderdanigst bliver at foreslaae“.

„Ved at tilmelde D. Exc. og Hr. Conferentsraad denne allerhøieste Resolution til behagelig Efterretning maa man tjeistligst anmode Dem om at ville, i Dvereenstemmelse med den nævnte allerhøieste Resolution, hertil indkomme med Forslag om en passende Bencævnelse for det forenede Selskab, hvilket Forslag herfra da bliver allerunderdanigst at forelægge Hans Maiestæt“.

Saaledes daterer sig da det nye Selskabs Tilværelse nærmest fra den 11te Juli 1810. Efter dets Forslag og ifølge den kongelige Resolution af 21de December s. A. erholdt det Navn af: Det Kongelige Danske Selskab for Fædrenelandets Historie og Sprog.

Om trent en Menneſkealder efter begge Selskabers Forening dannede sig hos os et nyt Samfund af et med det forrige genealogisk-heraldiske Selskabs tildeels eensartet Formaal.

Under 6te December 1838 udstødte Statsraad **F. Thaarup i)** og nuværende Fuldmægtig under Commissionen ang.

i) Denne vor fortjente og utrættelige statistiske Samler henvendte i sine senere Levæaar sin Opmærksomhed ogsaa paa vor Per-

Wandværnenet, Capitain ved Kongens Livcorps J. C. L. Lengnick k) en Indbydelse og detailleret „Plan til et Stamtafels-Selskab og et genealogisk-biographisk Kontor“. Ved et Møde den 12te s. M. constituerede Selskabet sig med Navnet: Genealogisk-biographisk Selskab, og en provisorisk Bestyrelse valgtes.

De paa en Generalforsamling d. 6te Marts 1839 vedtagne Love (i 25 SS) indeholdt foruden udførlige Bestemmelser om Selskabets indre Organisation, Bestyrelse, Repræsentantskab, Redactions-Comitee m. m. tillige Angivelse af Selskabets Niemeed: „Deels at oplyse den fædrelandste Genealogi og Personalhistorie i disses hele Omfang, saa at ingen Stand og ingen Tidsalder, hvorfra vi have bestemte historiske Efterretninger, udelukkes, deels at gjøre de tilveiebragte Dplysninger tilgængelige for Almeneheden“. De Midler, der ønskedes anvendte til Opnaaelsen af dette Niemeed, vare: Anlæggelsen af et ordnet Archiv; et genealogisk-biographisk Comptoir i Forbindelse med Archivet; et Tidsskrift for fædrelandst Genealogi og Personalhistorie.

Til Slutning vedtoges ogsaa, at, „hvis Selskabet nogen- sinde skulde ophæves, skal dets Eiendom bestemmes til saadant videnskabeligt Brug, som Selskabets daværende Medlemmer i en

sonalhistorie, især den nyeste. En Frugt heraf var: „Fædrelandst Nekrolog“ (Udøde i Aarene 1821—26). Kbhvn. 1835—44. Ny Række, 1ste S. (Udøde i Aarene 1827 og 1843). Kbhvn. 1844.

k) Samler og Udgiver af over 300 Stamtafler over danske og norske Familier (af hvilke de i A. 1839—44 trykte opregnes i Erslews Forfatterlexicon), hvis Bigtighed og Brugbarhed ei blot i borgerlige Forhold, men ogsaa til Dplysning af vor Personal- og Ritterarhistorie, meer og meer erkjendes. Materialerne og Bilagene til denne Samling, som indeholde mange Notitser, hvilke Udg. ei har havt Anledning til at benytte, ere afgivne til det store kongelige Bibliothek; jfr. Werlauffs Esterr., 2den Udg., S. 358.

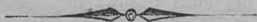
Generalforsamling maatte skjønne at være dets oprindelige Bestemmelse nærmest" 1).

Den 14de Marts 1839 valgtes Prof. S. M. Velshow til Selskabets Formand.

Af det i Lovene bebudede Tidsskrift, under Titel: Genealogisk og biographisk Archiv, udgivet af det genealogisk-biographiske Selskab, ere 3 Hefter udfomne (1840—42). Med 4de Hefte vil Første Bind snart blive sluttet; men af Mangel paa Opmuntring og Understøttelse af Publicum er det at befrygte, at denne interessante Samling dermed vil standse og en i flere Henseender almennyttig Institution aldeles ophøre.

---

1) I Indbydelsesplanen nævntes i denne Henseende udtrykkelig det kongelige Danske Selskab for Fædrenelandets Historie og Sprog, med hvilket man der ogsaa yttrede Haab om at kunne træde i nærmere Forbindelse til gjensidig Tary.

Fjerde Tidrum.

(1810—1845.)

Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog.

De forenede Selskabers nye Organisation gjorde nye Love nødvendige. Allerede i begge Selskabers første samlede Møde den 24de Januar 1810 udnævntes en Lov-Comitee, bestaaende af Treschow, Schlegel og N. Kall, hvorefter Schlegel d. 28de Februar forelæste et af ham forfattet Udkast, som i dette og følgende Møder nærmere blev discuteret, men, da Afskriften i en rim Tid var bleven forlagt, bleve Lovene ikke trykte før i Begyndelsen af N. 1813 a). Da der af disse hidtil gjældende, men factist kun i en ringe Grad overholdte, Love nu kun existere faa Exemplarer og de derfor, selv af Selskabets Medlemmer, maae forudsættes at være lidet kjendte, turde det findes passende her at optrykke dem paa ny, ligesom Selskabets ældste Love i sin Tid indførtes i Historien af dets første Decennium.

§ 1.

„Gjenstanden for det Selskab, som Hans Majestæt Kongen ved allernaadigst Resolution af 21de December 1810 har be-

---

a) „Love, vedtagne af det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog“. Kjøbenhavn 1813; trykt hos Th. G. Rangel. 8vo. 16 SS.

vilget Navn af: Det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, er alt det, der kan udbrede Lys over Fædrelandets Historie og Sprog b).

§ 2.

Til den Ende vedbliver Selskabet den Plan, som det ældre Kongelige Danske Selskab hidtil har fulgt med at bringe for Lyset de Aftstykker og historiske Efterretninger, der findes saavel i de offentlige Arkiver som i private Samlinger, hvilke ikke hidindtil ved Trykken have været bekendtgjorte, og oplyse disse ved passende Indledninger og Anmærkninger. Selskabet vil desuden i sine udgivende Samlinger optage enkelte Afhandlinger til Oplysning om Fædrelandets Historie og Aftryk af sjældne Mynter og Sigiller c).

§ 3.

Ogsaa bliver det et vigtigt Formaal for Selskabet at tilendebringe det af forrige heraldiske genealogiske Selskab til Bogstavet **Z** udgivne *Niels-Lexicon* saavel som at udføre alt det Dyrige, der har været Gjenstand for bemeldte nu med det ældre Danske Selskabs forenede Virkekreds.

---

b) Selskabets Bestemmelse at oplyse det ældre danske Sprog udhævedes ogsaa i Subscriptionsplanen paa *Magazinets Fortsættelse*, dat. 24de Juni 1822; jfr. Fort. til *N. D. Mag.*, VI. I denne Anledning kan erindres, at vor høifortjente Lærde og Skolemand, Etatsraad og Rector ved Roskilde-Cathedralskole **S. Bloch** tilegnede Andet Dypag af "*Fuldstændig dansk Sproglære*", 1ste D. (Odense 1817), "*Modermaalets trende fornemste Domstole, det kongel. Videnskabers Selskabs Commission for den danske Ordbogs Udgivelse, det kongel. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog og det kongel. Selskab til de stionne Videnskabers Fremmelse*". Under 22de April 1818 overdroges det Secretairen, for vort Selskabs Vedkommende, at bevidne den hæderværdige Forfatter dets Erkjendtlighed.

c) Det sidste Løfte er endnu ikke opfyldt i noget af de senere udgivne Bind.

§ 4.

I alle sine Forhandlinger vedbliver Selskabet at bruge det Segl, som af Høiselig Kong Frederik den Femte i Maret 1747 allernaadigst er bifaldet og hvis Tegning under disse Love findes anført.

§ 5.

Selskabets Medlemmer ere ordentlige og overordentlige. Til ordentlige Medlemmer vælges Mænd, der have Lyst og Evne til at virke umiddelbar til Selskabets Formaal ved at meddele sjeldne Dokumenter, Skrifter, Mynter m. v., ved at oplyse dem, der skulle udgives, ved passende Anmærkninger eller ved at udarbejde Afhandlinger til Oplysning i Fædrenelandets Historie og Sprog. — Til overordentlige Medlemmer vælges derimod saadanne Videnskabs-Indere, hvis Stilling vel ikke lader formode, at de selv ville deeltage i Selskabets Arbejder, men som dog ere villige til at fremme disse ved kraftige Understøttelser.

§ 6.

Selskabets ordentlige Medlemmer betale 2 Rdlr. hvert Kvartal til Selskabets Kasse, saa længe et saadant Penge-Bidrag anses fornødent til at bestride Selskabets Udgifter. De overordentlige Medlemmer betale 4 Rdlr. hvert Kvartal. Ethvert Medlem erholder et Exemplar af Selskabets Skrifter uden Betaling.

§ 7.

Skulde noget ordentligt eller overordentligt Medlem ønske sig fritagen for det i foregaaende § bestemte aarlige Penge-Bidrag, kan det tilstaaes, imod at et ordentligt Medlem indbetaler 50 Rdlr. og et overordentligt Medlem 100 Rdlr. til Selskabets Kasse.

§ 8.

Dersom noget Medlem enten engang for alle eller aarlig betaler et større Penge-Bidrag til Kassen end § 6 og 7 be-

stemte, saa skal Saadant ei alene med Taknemmelighed anmærkes i Selskabets Protokol, men ogsaa i den Indberetning, som Selskabets Formand bør indgive til Hs. Mai. Kongen om hvad Selskabet i ethvert Aar har udrettet.

§ 9.

Det Medlem, der ikke i 4 Kvartaler efter hinanden paa Anmodning har betalt det lovbestemte Contingent, ansees for at være stiltiende udgaaet af Selskabet, med mindre han i dette Mellemrum skulde have indleveret en Afhandling eller et Aftstykke med Indledning og Anmærkninger, som af Selskabet er bleven antaget, da dette i alle Henseender bør fritage ham for dette Aars Pengebidrag.

§ 10.

Ethvert ordentligt Medlem er berettiget til at bringe nye ordentlige eller overordentlige Medlemmer i Forslag i et af Selskabets Møder; men Valget skeer først i næste Møde, naar et tilstrækkeligt Antal, ei mindre end 7, have indfundet sig. Fraværende Medlemmer kunne indsende deres Stemmer skriftlig; men de ere ikke berettigede til at give et andet Medlem Fuldmagt til at stemme paa deres Begne. Boteringen skeer ved Ballotering og udfordres der $\frac{2}{3}$ Deel bejaende Stemmer for at kunne optages som ordentligt Medlem i Selskabet, men alene simpel Pluralitet for at blive overordentligt Medlem. Der forventes, at Proponenten hverken meddeler den Foreslaede eller nogen Anden Underretning om sit Forslag og at Medlemmerne iagttage den ubrødeligste Taushed om Forslaget saavel førend Boteringen som efter Samme, dersom den Foreslaede ei skulde erholde det fornødne Antal Stemmer.

§ 11.

Naar et nyt Medlem er bleven valgt, tilmeldes det ham af Sekretairen og, dersom han modtager Valget, tilstilles ham Selskabets Diplom.

§ 12.

Selskabets Møder, som holdes i de med Videnskaberne Selskab fælleds allernaadigst bevilgede Bærelser, ere bestemte til hver 14de Dag.

§ 13.

I ethvert af Selskabets Møder oplæser Sekretairen først af Protokollen det, som i forrige Møde blev forhandlet og vedtaget, hvorpaa Formanden foredrager for Selskabet de Sager, der imidlertid ere indkomne, indberetter hvad han paa Selskabets Begne har udført og gjør Selskabet foreløbig opmærksomt paa hvad der i dette Møde skal forhandles, hvorfor ethvert Medlem, der har Noget at andrage eller forelæse for Selskabet, bør underrette Formanden derom i det seneste, før end der tages Sæde i Mødet. Alt, hvorpaa der udfordres Selskabets Beslutning, afgjøres ved fleste Stemmer; men i Tilfælde Stemmerne skulde være lige fordeelte, giver Formandens Stemme Udslaget.

§ 14.

For at fremme Selskabets videnskabelige Arbejder vedtages, at ethvert ordentligt Medlem, som ikke ved andre Forretninger forhindres eller af særdeles Marsager ønsker sig fritagen, udvælger sig en vis større eller mindre Deel af Fædrelandets Historie, til hvilken han især vil henvende sin Opmærksomhed; de øvrige Medlemmer forbindes til at understøtte ham i disse hans Bestræbelser ved venkabeligen at meddele ham de Afstykker og Skrifter, han dertil behøver, som de selv have eller kunne forskaffe, og til at give ham de fornødne Oplysninger, som de ved egen Granskning have indsamlet. Ethvert saaledes arbejdende Medlem forklarer engang om Aaret, hvorvidt han er kommen og hvad der til Arbeidets Fuldførelse endnu især mangler ham og hvortil han ønsker de Andres Hjælp. Ved enhver Sammenkomst meddeler man indbyrdes hinanden, hvad man kan have fundet tjenligt til saadanne paatagne Arbejder og som muligt ei var opdaget af

det Medlem, der sysselsætter sig med den Hoved-Gjenstand, hvortil det Fundne nærmest henhører.

§ 15.

Hvad som skal trykkes i Selskabets Skrifter bliver i et Møde først foreslaaet og efter dets Bessaffenhed da enten oplæst eller tilstillet en eller flere Medlemmer til Prøvelse eller bestemt til Circulation imellem alle Medlemmer; men i sidste Tilfælde maa Tingen beholde det længere end 8 Dage hos sig. Selskabet beslutter ved Ballotering, efter Omstændighederne enten strax eller efter at have indhentet sagkyndige Medlemmers Betænkning eller efterat Circulationen er tilendebragt, om det Afstykke eller den Afhandling, der er bleven Selskabet meddeelt, bør optages i dets Skrifter eller ikke. Dgsaa fra Andre indsendte Stykker kunne faae Plads i Selskabets Skrifter, naar deres Værd paa foranførte Maade er prøvet og de ved Stemmesleerhed ere blevne antagne. De Forbedringer eller Dplysninger, som et eller andet Medlem er i Stand til at forskaffe angaaende det, som efter Selskabets Beslutning skal indføres i dets Skrifter, er det pligtigt at meddele.

§ 16.

Selskabets Embedsmænd ere: En Formand, en Vice-Formand, en Sekretair, en Bibliothekar og en Kassierer. Alle disse Embedsmænd bestikkes paa tre Aar ved skriftlig Boting efter fleste Stemmer. Naar Tiden er udloben, kan den afgaaende Embedsmand vælges paa ny, dersom han ikke frabeder sig Valget.

§ 17.

Formanden styrer i Selskabets Møder Forhandlingernes Gang paa den i § 15 bestemte Maade, vaager over Lovenes Overholdelse, tæller Stemmerne, naar der voteres, modtager de Breve, der ere stiledede til Selskabet, paaseer, at Brevene, der udfærdiges af Sekretairen, forfattes i Overeensstemmelse med Selskabets Beslutning, ligesom han og underskriver dem,

naar de ere af Vigtighed, udstæder Anviisninger til Kassereren, naar Udbetalingen skal finde Sted, og sørger ved enhver Leilighed med Nidkjærhed for, at Selskabets Vel fremmes og det videnskabelige Niemeed opvaaes.

§ 18.

Vice-Formanden træder i Formandens Sted, naar Denne ved Sygdom eller andet lovligt Forfald forhindres, og paa-ligger ham da de samme Pligter som Formanden, hvormod der og tilkommer ham Sammes Rettigheder.

§ 19.

Sekretairen fører Protokollen i Selskabets Møder og bemærker med muligste Nøiagtighed og Fuldstændighed, hvilke Sager der ere blevne foretagne og hvad der af Selskabet er blevet besluttet; Protokollen underskrives af Formanden, naar Mødet hæves. Han holder og en Brev-Bog, hvori vigtige Breve, der udfærdiges eller modtages, indføres Ord for Ord, men af mindre betydelige alene Hoved-Indholdene; Datum, naar de ere afgaaede eller modtagne, maa altid nøie bemærkes. Han affatter de Breve, der paa Selskabets Regne skulle udfærdiges i Dvereenstemmelse med Selskabets Beslutning, og Brevene underskrives ordentligviis af ham, men vigtige af Formanden, hvilke han da parapherer. Sekretairen forestaaer tillige Redactionen af Selskabets Skrifter og besørger Correctionen i Forening med Forfatterne. For alle Penge-Udlæg, han maatte gjøre paa Selskabets Regne, indgiver han Regning, der efter Formandens Anviisning udbetales af Kassereren.

§ 20.

Kassereren modtager Selskabets ordentlige og overordentlige Indtægter. Men til at oppebære de overordentlige maa han forsynes af Selskabets Formand med Indtægts-Anviisning, lydende paa bestemte Summer. Kassereren udbetaler alt hvad paa Selskabets Regne skal betales, nemlig de faste,

bestemte Udgifter, saasom Selskabets Budß Lenning m. v., uden nærmere Ordre, men de øvrige ikke uden efter Formandens Anviisning, hvilken atter bør støtte sig paa Selskabets Beslutning. Indtægter og Udgifter indføres strax i en dertil af Formanden med Haand og Segl autoriseret Bog. I Dvereenstemmelse med denne Regnskabs=Bog aflægges Kassereren sit Regnskab ved hvert Aars Slutning, hvilket Regnskab belægges med Vedkommendes Dwitteringer og Formandens Indtægts= og Udgifts=Anviisninger. Regnskabet revideres derefter af tvende af Selskabet beskikkede Revisorer; naar Disßes Antegnelser ere blevne besvarede af Kassereren, decideres de af Selskabet. Herpaa erholder Kassereren Dwittering for aflagt Regnskab. Kassereren foreviser sin Regnskabs=Bog i Selskabet, naar han aflægges sit aarlige Regnskab, og Foreviisningen bevidnes af Formanden ved sin Paategning i Bogen. Kassereren bør ikke have over 200 Rdlr. i Kasse, men Dverskuddet gjøres frugtbringende. Han er pligtig at give Selskabet Oplysning om Kasse=Beholdningen og om dets Pengeværens Tilstand, saa ofte det forlanges.

§ 21.

Bibliothekar=Embedet kan efter Selskabets Godtbeftindende enten forenes med Sekretariatet eller være adskilt derfra. Bibliothekaren bør sørge for, at Selskabets Bøger, Haandskrifter, Mynter og andre Sjeldenheder bevares paa bedste Maade i det dertil bestemte Bærelse og at de altid findes vel ordnede. Naar Selskabets Samling forøges, bør denne Tilvært af Bibliothekaren nøiagtig beskrives og Beskrivelsen indføres i Selskabets Catalog. Der maa intet Udlaan skee til Andre end Selskabets Medlemmer uden Selskabets særdeles Bevilling og selv Medlemmerne kunne ikkun erholde saadant Laan paa en vis bestemt Tid og imod deres egenhændige Bæviis, hvilket tillige indføres i en dertil indrettet Protokol. Bæviiset, der omhyggelig opbevares, gives Udskæderen ved Laanets Gjengivelse tilbage og Tilbageleveringen anmærkes strax

i Protokollen. Bibliothekaren maa, naar han tager noget af Samlingen hjem til sig til Afbenyttelse, underkaste sig de samme Formaliteter, som ethvert andet Medlem. Dersom det Laante forkommer eller forværres, er Laantageren pligtig i alle Tilfælde at erstatte dets fulde Værdi, saavidt see kan. Naar Laantageren ved Døden afgaaer, paaligger det Bibliothekaren at sørge for, at det Laante tilbageleveres af Stervboen. Cataloget over Samlingerne og Udlaans=Bogen bør engang om Aaret fremlægges i Selskabet og ellers forevises, saa ofte det forlanges.

§ 22.

Naar den af Selskabet vedtagne nye Fortegnelse over dets nu havende Samlinger er forfattet ved de tre dertil udnævnte Medlemmer, saa tilforordnes dem endnu trende Andre af Selskabets Medlemmer for tilligemed Formanden i (ifølge?) de hidtil gjældende Loves 27de Art. at bestemme hvad der skal beholdes og paa hvilken Maade det Døvrige til størst Fordeel for Selskabets Kasse kan afhændes.

§ 23.

Naar Nogen i eller uden for Selskabet af Iver for Fædrenelandets Historie og Sprog ffænkter nogen betydelig Gave til Selskabet af Bøger, Haandskrifter eller andre Sjeldenheder, som kunne tjene til at befordre Selskabets Formaal, skal Giveren ei alene i Selskabets Navn meddeles en skriftlig Taksigelse, men Gaven tillige med Taknemmelighed erindres saavel i den af Formanden til Kongen indgivende aarlige Indberetning som i det næste Bind af Selskabets Skrifter, der efter Gavens Modtagelse udkommer.

§ 24.

Skulde dette Selskab ophøre, da tilfalder ifølge det i de ældre Loves 33te Art. indeholdte Tilbud, hvilket af Høiselig Kong Frederik den 5te ved Allerhøiøstammes Bestyttelses-

og Benaadnings-Brev af 24de Februari 1747 er bleven antaget, alle Selskabets Samlinger af Bøger, Haandskrifter, Mynter m. v. Ss. Kongl. Maestæt, som Selskabets allerhøieste Beskytter, og henstilles det til Allerhøiøstfammes Godtsbefindende, hvilken Brug der herefter skal gjøres af Samme a).

§ 25.

Selskabets ældre Love og Vedtægter anses fra nu af aldeles hævet, undtaget for saavidt de her findes indførte“.

Den næste Gjenstand for det nye Selskabs Virksomhed var Revision og Ordnelse af alle dets Samlinger, der ved Foreningen med det genealogisk-heraldiske Selskab havde erholdt en betydelig Udvidelse, hvorhos det maatte komme under Overveielse, hvilken Beslutning der skulde tages med Hensyn til enkelte af disse Samlingers fremtidige Bestemmelse, da man allerede længe havde erkjendt det for hensigtsmæssigt og paa Grund af det indskrænkede Lokale nu tillige maatte anseet det for uundgaaeligt at afgive endeel deraf til andre mere passende Opbevaringssteder.

I Mødet d. 14de April 1813 blev Selskabets Medlem, Bibliothek-Secretair *Molbech*, eenstemmigen valgt til dets Bibliothekar, hvilket Valg han ogsaa i næste Møde d. 28de s. M. modtog. Ved denne Leilighed, „lovede Statsraad *A. Kall*, som lige fra den Tid, at Selskabets Samlinger fra *Euhms* Gaard til det Sted, hvor de siden bestandig have staaet, vare bleve henflyttede, har havt Dvertilsynet med Samme, at indvie Bibliothekaren i den Plan, som afd. Weber under Statsraadens Dvertilsyn og Medvirkning havde fulgt i at revidere og ordne de Samlinger, som særskilt havde tilhørt det kgl. Danske Selskab, førend Samme blev forenet med det heraldiske, ligesom han ogsaa lovede at gjøre den nye

---

a) At denne Bestemmelse imidlertid nu er blevet anticiperet, vil af det følgende erfares.

Bibliothekar bekendt med de Pergamentsbreve, Haandskrifter m. v., hvis Eftersyn og Registrering ellers vilde koste ham megen Tid. Selskabet vedtog, at Registraturen over de trykte Bøger allerførst maatte tilendebringes, paa det man ved at bortfælde dem, som ansees overflødige og ikke af synderlig Nytte i Hensyn til Selskabets Formaal, kan forskaffe bekvemt Rum til at ordne de Samlinger, som ansees passende at beholde". Hvad angik de Haandskrifter og Samlinger, som tilforn særskilt havde tilhørt det genealogisk-heraldiske Selskab, da ønskede Kall ved Sammes Registrering og bedre Ordnelſe at maatte beholde den første Haand, deels fordi han kjendte hvert enkelt Stykke af bemeldte Samlinger og derover besad en udførlig Fortegnelse og deels i Hensyn til den Plan, som Statsminister S. Moltke allerede havde omtalt og arbejdede paa at udføre. Den 26de October 1814 lovede Nyerup at være behjælpelig ved Fortegnelsen over Selskabets Haandskrifter, især af den thestrupske Donation. Endelig blev den 19de December 1821 nedsat en Comitee af Secretairen Benzon, Mølbech, Ramus, C. Thomsen, Vedel Simonsen og Werlauff, til at gjennege og ordne de forskjellige Samlinger og gjøre Forslag om hvad der af disse skulde beholdes og over hvilke der paa anden Maade skulde disponeres. Resultatet heraf blev da (den 12te Februar 1822), at Oldsagerne skulde tilbydes Museum for nordiske Oldsager, „imod at derfra afgives til Selskabet saadanne Membraner og andre Manuscripter, som der kunde undværes og bedre passe i dette Selskabs Samling" b), Mynterne afgives til det kongelige Mynt-Cabinet, Portraiterne til Samlingen paa Frederiksborg-Slot og de trykte Bøger, som maatte ansees for overflødige,

---

b) Om et saadant Bederlag virkelig er præsteret, derom mangler nærmere Underretning.

bortfælges, hvilket endelig fandt Sted ved Auktion den 21de Mai 1822 c).

Angaaende det ældre Selskabs Manuscripter var det anmeldt i Mødet den 10de December 1811, „at Overbibliothekaren ved det store kongelige Bibliothek, Conferentsraad Møldenhawer, havde tilbudt at indrømme dem en særskilt Plads paa Bibliotheket, hvilket Tilbud med Taknemmelighed blev antaget“. Denne Foranstaltning blev imidlertid ikke iværksat ligesaa lidet som der nogensinde for Alvor blev lagt Haand paa den Fortegnelse over Manuscripterne og Dokumenterne, som af ovennævnte Comitee navnlig Benzon, Bedel Simonson og Werlauff havde paataget sig at forfatte. Ikke ringe Fortjeneste i denne Henseende havde imidlertid Forstnævnte, Selskabets virksomme Secretair og Archivar, som allerede 1816 efter Selskabets Duffe havde ordnet og paa ny gennemgaaet og numereret det hele „heraldiske Archiv af generelle og specielle Familie-Efterretninger“, ligesom han ogsaa i Mødet den 19de December 1821 anmeldte, „at han havde over det genealogisk = heraldiske Archiv forfattet et nyt Catalog og ordnet alle Dokumenter og Manuscripter paa ny“, og, da den af Andre tidligere lovede Ordneelse og Registrering af det forrige Danske Selskabs Archiv endnu ei havde fundet Sted, havde han tillige, „saavidt muligt, samlet det Sammenhørende og ordnet det efter Nummerne“ samt derover besørget en (skjøndt summarisk og temmelig upaalidelig) skreven Fortegnelse.

Forøvrigt modtog Selskabets Samlinger ogsaa i dette Tidrum en og anden Tilvæxt.

Den vigtigste af Saadanne var nægteligen de Samlinger til den danske og norske Adelshistorie, som skjænkedes af det for-

---

c) Bøgerne solgtes som en Samling af tildeels gamle og sjældne Bøger, hørende til den danske Litteratur, tilligemed andre indsatte Bøger i forskellige Sprog og Videnskaber, paa en Auktion hos Boghandler A. Schmidt. Det indkomne Beleb var efter Omkostningernes Fradrag 115 Rbdl. 36 St.

rige genealogisk-heraldiske Selskabs fortjente Medlem og tidligere Forstander, Bertouch. Da han under sin Nærværelse i Kjøbenhavn bivaandede et Møde den 28de Juli 1812, gav han Løfte om, at D. S. Møllers genealogiske Tabeller og hvad Dvrigt han endnu havde, som kunde forøge Selskabets Samlinger og især bidrage til dets fortsættende Arbejder i det heraldiske Fag, hvoriblandt hans Brevverling, Adelshistorien vedkommende, skulde blive det tilsendt. Efter sin Hjemkomst til Tønder gjentog han ved Skrivelse af 12te November sit Tilbud og udbad sig kun, „at denne Samling ikke maatte vorde adspredt eller blandet med andre, men stedse vedblive at udgjøre et Heelt til Grundring af hans Tilværelse og Iver for det Almindelige“. I Begyndelsen af A. 1813 modtog Selskabet disse Samlinger. Efter hans Død den 17de December 1815 fremlagde Secretairen i Mødet den 27de Marts 1816 et Brev fra den Afdødes Son, Kammerjunker Bertouch, hvori Denne erklærede, at Familien i Overensstemmelse med den Afdødes Vnske var villig til at overlade Selskabet „de af ham efterladte Skrifter, der angaae den danske Adelshistorie“. Den 15de Januar 1817 anmeldte Secretairen at have modtaget ogsaa denne betydelige Samling, som den Afdøde havde vnsket, saavidt muligt, at maatte indlemmes i den af ham tidligere skænkede. Den indeholdt af specielle Familie-Efterretninger omtrent 700 Nummere foruden meget af almindeligt Indhold, „hvis umistelige Værd“ — bemærkedes med Foie — „saavel som den Afdødes uendelige Flid til sit Yderste i denne Green af Historien kun den tilfulde kan paastjeenne, der i Tiden maatte arbejde i dette Fag“ d).

---

d) Hans betydelige Bogsamling af Skrifter, til den danske og Hertugdømmernes Historie, især Personalthistorien, henhørende (hvoriblandt endeel genealogiske Tabeller over adelige Familier af D. S. Møller), tilligemed hans Samling af danske Robbere (især Portraiter, Landkarter og Prospector) bortsolgtes 1816 ved Auktion her

Da Selskabet i A. 1837 ved en Meddelelse af dets Medlem, Prof. Fryxell, havde bragt i Erfaring, at der i det keiserlige Archiv i Wien forefandtes diplomatiske Indberetninger fra de keiserlige Gesandter i Kjøbenhavn, G. v. Mettenberg og Greven af Schwarzburg, i Aarene 1643—45, henvendte Formanden (Conferentsraad Engelstoft) sig i denne Anledning til det kongelige Departement for de udenlandske Sager, som beredvilligen lovede at understøtte Selskabets Pussie om at erholde Vedkommendes Tilladelse til deraf at lade tage Afskrifter. Efterat Selskabet gjennem dets Medlem, Dr. Ferdinand Wolff i Wien, havde modtaget en Fortegnelse over disse Dokumenter, blev en Comitee nedsat for at afgive Betænkning om, hvilke der maatte vusses fuldstændigen eller udtogsviis affreyne. I Overeensstemmelse hermed henvendte Formanden sig i Slutningen af A. 1841 til Dr. Wolff og overdrog Denne, efter eget Tilbud, at besørge disse Afskrifter.

---

i Kjøbenhavn. Det var den sidste rige Samling af Danica, som paa den Maade adspredtes; Fuldmægtig M. N. Christensens Bogsamling var bortsolgt tidligere i samme Aar (Werlauffs Esterr. om det store kgl. Bibl., 2den Udg., S. 282). En større Samling af Liigprædikener og øvrige Biographica end den bertouchske har ingen dansk Samler efterladt sig siden Uldall, paa hvis Auction (1803) forekom omtrent 1400 Liigprædikener foruden flere Bændter biographiske Digte og Miscellanea, der oprindeligen hidrørte fra N. S. Munchs Auction 1787 (ovenfor S. 139) og senere vare forøgede bl. A. paa Auctionerne efter Nordahl i Thronhjelm og D. S. Møller i Flensborg (Uldalls Catalog, S. 471). Denne hele Samling folgtes under eet til Maculatur. Man kunde have Aarsag at beklage, at den patriotiske Bogsamler, Statsraad J. B. Scavenius, som købte mange af de paa den uldallske Auction forekommende Danica, især litterariske Sjældenheder, lod denne i sit Slægs eneste Samling gaae sig af Hænderne, dersom den dog ikke i hans Eie fire Aar senere havde maattet dele Skæbne med hans øvrige kostbare Bogsamling.

Af en paa Universitets-Bibliotheket forefunden og af Bibliothekaren, Prof. Madvig, indsendt Samling af Diplomer bleve endeel i Mødet d. 14de November 1842 overleverede Justitsraad Molbech til Henlæggelse i Archivet; samme Bestemmelse erholdt 28 gamle Dokumenter, som Selskabet i A. 1837 afkjøbte Dverkrigscommisair R. G. Dst.

Af Selskabets Samlinger ikke erholdt en større Forøgelse, maatte ansees som meest stemmende med dets Lødv, saalænge dets indskrænkede Lokale knap tillod det at beholde og opbevare hvad det fra ældre Tid eiede. C. Thomsen gjorde derfor d. 4de Marts 1839 det ikke uhensigtsmæssige Forslag, at Selskabet skulde leie et Par Værelser i Byen til dets Samlinger, hvilke i det nærværende Lokale kunde være udsatte for Fare ved Ildbrand. Herimod indvendtes imidlertid, ogsaa med Føie, at det Samme kunde befrygtes i ethvert Privathuus og at det derfor turde være mere tilraadeligt at anvende den Sum, Leien af et saadant Lokale vilde udfordre, paa at bringe den genealogiske Samling i Orden og dernæst afgive Haandskrifter, Diplomer m. m. til det store kongelige Bibliothek og til Geheime-Archivet. I Anledning af begge disse Forslag blev nedsat en Comitee, bestaaende af Secretairen Kolderup-Rosenvinge, W. M. Petersen og Velschow.

Af de Medlemmer, med hvilke begge forenede Selskaber indtraadte i nærværende Tidrum, bleve i Løbet af dette Følgende ved Døden bortfaldte:

- 1811 d. 18de Marts R. Seythe; d. 10de Decbr. G. G. G. v. Schaaf til Rüstrau; d. 16de Decbr. H. G. Reiersen.
- 1812 d. 1ste November M. Fridsch; d. 11te s. M. D. Stephanzen.
- 1815 d. 30te Marts S. I. Thorlacius; d. 17de Decbr. G. N. v. Bertouch.
- 1816 d. 5te Juni M. Treschow.

- 1817 P. Holm; d. 23de Mai C. N. Valentiner; d. 4de Juni J. J. Lindencrone.
- 1821 d. 5te Decbr. N. Kall.
- 1823 d. 21de Novbr. D. G. Moldenhawer.
- 1824 d. 7de Januar N. Rosenkrantz; d. 22de f. M. J. L. Moltke; d. 13de Marts C. Nifer.
- 1828 d. 22de Januar Joh. Bülow til Sanderumgaard.
- 1829 d. 4de Marts G. J. Thorkelin; d. 2den Mai N. H. Weinwich; d. 28de Juni N. Myerup; d. 17de November D. Walling; d. 1ste December N. H. Sewel Bloch.
- 1830 d. 24de Februar J. L. Brochenhuus; d. 9de April J. Münter.
- 1831 G. Brinck-Seidelin.
- 1836 d. 4de Juli J. Moltke; d. 19de f. M. J. J. B. Schlegel; d. 9de October J. Stendrup; d. 23de f. M. H. Behrman.

Da Lovens § 5 og 6 skelnede mellem ordentlige og overordentlige Medlemmer og for de Sidste fastsatte et høiere Contingent, blev den 23de Januar 1813 besluttet, at man ved at tilsende hvert Medlem et trykt Exemplar af de nye Love skulde forespørge, til hvilken Klasse de vilde henregnes.

Ifølge heraf indtraadte dengang i Klassen af de overordentlige Medlemmer Ordens-Cantzleren (senere Geheime-Statsminister), J. G., Greve af Moltke til Bregentved; Geheime-Conferents-raaderne, Fred. Moltke og Joh. Bülow til Sanderumgaard; Over-Hofmester hos Hds. Mai. Dronningen, J. L. Brochenhuus, og Selskabets Forstander, M. Treschow e). Senere indtraadte i samme Egenkab i A. 1817 Statsraad (siden Con-

---

e) Disse nævnes som overordentlige Medlemmer i Statskalenderen for A. 1813.

ferentsraad) Brinck-Seidelin og Edler v. Schönfeld, Directeur for Veldædigheds-Anstalten i Wien og (1815) Ridder af Danebrog h); i A. 1820 Geheime-Statsminister N. Rosenkrantz og 1822 daværende Kammerherre, nu Geheime-Stats- og Finants-Minister, A. V., Greve af Moltke til Bregentved, som for nærværende Tid er Selskabets eneste overordentlige Medlem.

Som ordentlige Medlemmer bleve i dette Tidsrum Følgende optagne:

1813 d. 3die Marts: Kammerherre S. Oldenburg; Statsraaderne, G. S. Olsen († den 9de Mai 1829), J. Øvstgaard († den 8de Decbr. 1829) g) og Fred. Thaarup († den 9de Juli 1845); Professorene, L. Engelstoft, P. E. Müller († den 4de Septbr. 1834), J. Møller († den 25de Novbr. 1833) og Chr. Ramus († den 11te Juli 1832); Landsdommer G. L. Baden († den 25de Aug. 1840); Cancelliraad B. D. Prahl († den 7de Januar 1814); Pastor J. Paludan til Phanefford paa Moen († den 10de Januar 1821); Bibliothek-Secretair C. Molbeck og Bibliothek-Mannuensis R. C. Rast († den 14de November 1832) h).

---

f) Han havde tilbudt at meddele Selskabet hvad der i hans Samlinger forefandttes, til den danske Adelshistorie henhørende.

g) Hans eneste trykte Arbeide, som paa en Maade hjemlede ham Afkomst til Optagelse i Selskabet, var: *Index chronologicus, sistens foedera pacis, defensionis, navigationis a regibus Daniæ & Norvegiæ ac comitibus Holsatiæ inita cum gentibus intra et extra Europam . . . ab anno 1200 usque ad 1789*. Göttingæ 1792, 8vo, for sin Tid et brugbart historisk Hjælpemiddel og i vor Litteratur det første i sit Slags; ifr. (Fr. Thaarups) *Rec. i Abh. lærde Efterretninger*, 1793, Nr. 6—7, og Reedtz's *Repertoire des traités de Dannemarc, Avant-propos*, p. XXXI.

h) Blandt de Taffigelseskrivelser fra enkelte nyoptagne Medlemmer, som endnu opbevares i Selskabets Archiv, fortjener vel

- S. N. den 2den Juni: Pastor K. Zenneberg i Aalborg (foreflaaet af Fr. Moltke; † den 2den October 1832); Justitsraad S. N. Stadfeldt i Randers († den 23de November 1840); Adjunct ved Frederiksborg = Skole C. E. Steenbloch (forefl. af Moldenhaver og Nyerup; † den 31te Oct. 1836) og Kammerjunker S. V. C. Benzou (forefl. af Mr. Kall; † den 24de Januar 1832).
- 1815 den 19de April: Andr. Mørch, Segnepræst til Hurum og Strømmen (i Norge) i; Prof. B. Thorcicius († den 8de October 1829), som 1813 havde

følgende af 29de Marts 1813 fra vor uødelige Sprogforster her at meddeles: „Deres Højvelbaarenhed har givet mig den behagelige Efterretning, at det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog har valgt mig til ordentlig Medlem. Da det Formaal, hvortil jeg indviede mit Liv, er fornemmelig Modersmaalets Oplysning og Berigtigelse, og alt hvad dermed staar i Forbindelse, kan det ikke andet end være mig yderst kjærkommen at forene min Virksomhed med et videnskabeligt Samfund, som til det samme Djemed har virket saa faare meget og hvis Glands maa give mine ringe Bestræbelser en høj Grad af Anseelse og Vægt. Det er derfor mit inderlige Ønske, at det Højkongelige Selskab ikke maatte stufes alt for meget i sin Forventning, og det skal blive min ivrigste Bestræbelse, at retsærdiggjøre dets mig saa smigrende Tillid“. Kort før sin Optagelse havde Raad indsendt til Selskabet en Afhandling om „den danske Grammatiks Endelser og Former af det islandske Sprog forklarede“, som Selskabet vedtog at lade trykke „i Samlingen af sine Acter“; dette fandt man dog senere ikke passende, hvorfor den blev trykt i Skand. Litter. = Selskabs Skrifter, 17de Bd., og derfra siden optaget i Forf. samlede Afhandlinger, I, S. 187—246.

i) Hans Fader, Jens Mørch, havde været Præst ved samme Menighed. Sønnen døde den 13de September 1834 i en Alder af over 78 Aar. Han var en ivrig Samler af alt hvad der angik Norges Historie, men uden synderlig Kritik; hans efterladte Haandskrifter bleve kjøbt for det norske Universitet; jfr. Langes Norges Klosters Hist. i Middelalderen, S. 8.

- været foreslaaet, men efter eget Dnsfte ikke var kommet paa Balg; nu derimod indtraadte han efter Dpfordring „for at erstatte det Tab, Selskabet havde lidt ved hans Faders Død“.
- 1816 den 11te Septbr.: Biskopperne, *N. Birch* i Aarhus († den 25de October 1829) og *J. Bloch* i Viborg († den 3die Juli 1830); Rectorerne, Proff. *B. Wendtzen* i Frederiksborg († den 16de Decbr. 1830) og *L. Heiberg* i Odense († den 21de September 1818); den 16de Oct. Kjøbmand *C. J. Thomsen*, „fordeelsagtigen bekjendt ved sine numismatiske Kundskaber“.
- 1817 den 15de Januar: Commandeur i Sø-Staten *Corn. Wleugel* († den 22de Jan. 1833).
- den 11te Juni: Kunstskammerforvalter *J. C. Spengler* († den 1ste Martz 1839).
- 1818 den 22de April: Geheime-Legationsraad *J. D. T. Manthey* († den 1ste October 1831).
- 1822 den 10de Januar: Prof., Dr. juris *J. L. N. Kolde-rup-Rosenvinge*, foreslaaet af Myerup, og Prof. *K. L. Rahbek* († den 22de April 1830), foreslaaet af Kammerjunker Benzon.
- 1824 den 4de Januar: Dr. *S. S. J. Estrup*; den 20de Mai: Overlærer ved den lærde Skole i Nyborg, Dr. *N. S. Møllerz* († den 4de Februar 1844), Begge foreslaaede af Formanden, Geheime-Statsminister *D. Malling*.
- 1827 den 8de Mai: Capitain *S. S. Jahn* († den 29de Juli 1828).
- 1828 den 10de April: Kammerjunker *S. C. Reedtz k.*

k) Et Par Aar i Forveien havde dette Medlem udgivet et vigtigt historisk Hjælpe-middel af samme Tendens som det nyssomtaltte qvistgaardske Arbeide, men langt fuldstændigere, nemlig *Reper-toire historique et chronologique des traités conclus par la couronne de Dannemarc, depuis Canut-le-grand jusqu'à 1800, avec un extrait des principaux articles, par H. C. de Reedtz.*

- 1829 den 14de Marts: Dr. juris **A. L. J. Michelsen**, som dengang opholdt sig i Kjøbenhavn l); foreslaaet af Molbeck.
- 1830 den 25de Marts: Geheime-Archivaren, Prof. **S. Magnusen**, foreslaaet af Kolderup-Rosenvinge, og Prof. **Nic. Falck** i Kiel, foreslaaet af Molbeck m).
- 1836 den 29de Februar: Prof. i Historien (**Notsgardianus**) **S. M. Velschow**; Prof. **J. G. Liljegren** i Stockholm († den 2den Juni 1837); Provst **P. Wieselgren**; Adj. **A. Cronholm**; Dr. **S. Wolff**, Amanensis ved det keiserlige Bibliothek i Wien, Alle foreslaaede af Molbeck; Prof. **J. E. Larsen**; Assessor **P. V. Jacobsen**; Registrator ved Geheime-Archivet **L. M. Petersen**; Prof. **C. C. Rafn**; Professorene, **E. G. Geijer** i Upsala og Sognepræst **Andr. Fryxell** i Barmeland; Dr. **J. M. Lappenberg**, Archivar i Hamburg, Alle foreslaaede af Kolderup-Rosenvinge.
- 1838 den 3die December: Mag. **P. W. Becker**, foreslaaet af Formanden, Conferentsraad **Engelstoft**.
- 1839 den 18de November: Dr. phil. **C. F. Wegener**, Lec-

Précédé d'un discours préliminaire de Mr. le Conseiller d'Etat **Engelstoft**. A Gottingue 1826. 8vo. Skriftet er recenseret (af afd. Conferentsraad **Schlegel**) i *Dansk Litteraturtidende*, 1828, Nr. 1—2. Nogle Erindringer herved med Hensyn til holsteenske Tractater, s. *Staatsbürgerliches Magazin*, IX, S. 598.

l) **Lübker** und **Schröder**, *Lexicon der schlesw. = holstein. Schriftsteller*, S. 370. Nachträge, S. 832.

m) Magtet **Selskabet's** Formaal ifølge Lovrevisionen 1781 og-
 faa udstrakte sig til den slesvig-holsteenske Historie (ovenfor S. 96),
 bleve dog i sin Tid hverken **Christiani** († 1793) eller **Hegewisch**
 († 1812) optagne. Med Undtagelse af enkelte slesvig-holsteenske
 Medlemmer af det forrige genealogisk-heraldiske Selskab vare **Michelsen**
 og **Falck** de to Første fra Hertugdømmerne, som optoges i
 vort Selskab.

tor ved Soro-Academi, og Dr. phil. **C. P. Paludan-Müller**, Overlærer ved Cathedralsskolen i Odense.

— den 2den December: Professor **P. N. Thorup**, Rector ved Cathedralsskolen i Ribe n), og Dr. phil.

n) Denne Forfatterens forðums Commission har vel, som flere, især udenbyes, Medlemmer, intet Bidrag ydet til vort Selskabs Skrifter, men kan derimod siges at have virket til dets Formaal, idet han ved at samle og bearbejde Materialier til Ribe-Skoles og Ribe-Byes Historie og ved at foranledige Andre til en lignende Virksomhed af denne By næsten har indlagt sig ligesaa megen Fortjeneste som den gamle P. Tarpager. Da disse Bidrag alle ere meddeelte i Skoleprogrammer, som letteligen forsvinde af Litteraturen, og deels ere udgivne af ham selv deels af Andre og derfor i vore litterariske Repertorier maae søges paa forskjellige Steder, turde følgende fuldstændige Opregnelse af disse her ikke være upassende: 1) Fortegnelse over Disciple, som ere dimitterede fra Ribe-Cathedralsskole fra 1723—1814, af **P. N. Thorup**, Ribe 1823. 2) Blandede Efterretninger angaaende Ribe Cathedralsskole, af **P. T. Samsen**, Ribe 1823. 3) 1ste Fortsættelse, af **P. N. Thorup**, sammesteds 1824. 4) 2den Fortsættelse, af **P. T. Samsen**, sammesteds 1825. 5) 3die Fortsættelse, 1826. 6) 4de Fortsættelse, 1827. 7) 5te Fortsættelse, 1828. 8) 6te Fortsættelse, 1830. 9) 7de Fortsættelse, 1832. 10) 8de Fortsættelse, 1837. 11) 9de Fortsættelse, 1843 (Tredie til Niende Fortsættelse ere alle af **Thorup**, som kort før sin Død bebudede en ny Udgave og Bearbejdelse af disse Efterretninger om Ribe-Skole). For Fuldstændigheds Skyld kan bemærkes, at **Thorups** Skoleprogram for 1819, „Disciplens Stilling i de lærde Skoler, forðum og nu“, tildeels grunder sig paa Forholdene i Ribe-Skole. 12) Efterretninger angaaende Byen Ribe, 1ste Samling, af **P. T. Samsen**, Ribe 1831. 13) 2den Samling (Antiquariske Bidrag til Ribe-Byes Beskrivelse), af **P. N. Thorup**, 1833. 14) 3die Samling (Bidrag til Ribes Historie under de Keiserliges Indfald i Danmark 1627—29), af **P. Adler**, 1834. 15) 4de Samling (Historiske Efterretninger om Ribberhuus), af **Thorup**, 1835. 16) 5te Samling (Bidrag til Ribes Historie under Krigen med Sverrig i 1643—1645), af **P. Adler**, 1836. 17) 6te Samling (Ribe By under Krigen 1657—1660), 1838. 18) 7de Samling (Fortsættelse og Slutning af de

J. S. Bredsdorff, Lector ved Sorø-Akademi († den 16de Juni 1841), Begge foreslaaede af Formanden. 1843 den 4de December: Commandeur = Capitain J. G. Garde; Prof. C. G. Brunius og Mag. J. E. Rietz, Begge i Lund, foreslaaede resp. af Werlauff, Molbech og Formanden.

Det kan ikke nægtes, at Udskillige af de i dette Tidrum, ligesom i det foregaaende, optagne Medlemmer vare Saadanne, som uagtet deres Fortjenester i andre Retninger dog ligesaa lidet ved Skrifter som paa anden Maade havde lagt for Dagen nogen fortrinlig Kundskab i eller Interesse for den fædrelandske Histories Studium o), ligesom de heller ikke i nogen

i Programmerne for 1833 og 1835 meddeelte antiqvariske Bidrag til Ribe-Byes Beskrivelse), af Thorup, 1839. 19) 8de Samling (Bidrag til Skildring af Byen Ribe i de forrige Aarhundreder, efter utrykte Kilder, 1ste Hefte. Skibsart og Handel, 1ste Afsnit), ved P. Adler, 1842. 20) 9de Samling (Bidrag m. m., 2det Hefte. Dyrighed og Rettergang), 1844. Efterretningerne om Ribe-Skole indtil 5te Fortsættelse ere anmeldte i Maanedsskrift for Litteratur, IV, S. 265—78, af nærv. Forf.; Molbech har anmeldt Efterretn. ang. Ribe, 1ste—6te Saml., sammest. XX, S. 347—66, 7de Saml. i Histor. Tidskrift I. S. 517 fg. og 8de Saml. sammest. V. S. 637 fg.

o) Blandt Saadanne kan henføres den originale og aandfulde Nordmand, Cancelliraad B. D. Prahl, i sin Tid et navnkundigt Medlem af det norske litterare Selskab (jfr. J. S. Wessels samlede Digte, udg. af N. E. Boye, Fort., S. LX). Hans temmelig karakteristiske Tattsigelseskrivelse til Formanden, Kbhvn. 25 Mars 1813, lyder ordret saaledes: „Deres Høiælbaareheds Efterretning, at jeg er antaget som ordentlig Medlem i det kongel. Selskab for Oldsager ic., smigrer mig meget; dog frygter jeg for, at jeg har kun maadelige Evner til at fremme Selskabets Niemeed. Jeg vil dog bestræbe mig derom det bedste jeg veed og haabe Villien antages i Gjerningens (Sted?)“. Urbødigt B. Prahl.

Maade vides at have virket for Selskabet p). Enkelte erkjendte ogsaa i deres Taksigelsesbrevsfriværelser aabenhjertigen, at Selskabet ei kunde vente synderlig Medvirkning af dem; men kun en Gæst synes at have havt Selvovervindelse nok til at aflaae Balget, nemlig den ædle O. Worm, Rector ved den lærde Skole i Horsens, som i sin Skrivelse i denne Anledning til Selskabets Secretair, J. Dvistiigaard, af 1ste October 1816 yttrede Følgende: „Mit daglige Embedsarbeid i tiltagende Alder, med et slet Helbred, flyer mig fuldt op at bestille og levner mig hverken Dium eller Lyst til Arbeider og Underføgelsler, som ikke ligefrem høre til mit Fag og i hvilke Intet af mig kunde ventes, som fortjente at fremtræde ved Siden af Arbeiderne af andre Medlemmer, som gjøre Fædrelandets Historie og Sprog til deres Yndlingsstudium og ere Kilderne nær. At modtage Balget for at nyde Navnets Hæder uden at kunne eller ville saa nogenlunde fyldestgjøre de Fordringer og Pligter, som det medfører, strider mod min Tænkemaade“ q).

Kun een Udmeldelse af Selskabet fandt Sted i dette Tidsrum, nemlig Prof. Rast's i N. 1827 r).

Følge de nye Loves § 16 skulde Selskabets Embedsperonale bestaae af en Formand, en Vice-Formand, en Secretair, en Bibliothekar og en Kasserer.

p) Balget af udenlandske Medlemmer havde vel heller ingen directe Hjemmel i Lovens § 5.

q) Ved denne Leilighed tilbed han Selskabet et haandskrevet Lexicon heraldicum, indeholdende Afbildninger og Beskrivelser over endeel adelige Baabener, med korte historiske Efterretninger, samlet og alphabetisk ordnet af hans Vorfaders Broder, Casten Worm, i sin Tid Præsident i Ribe († 1750). Om dette virkelig er modtaget for Selskabets Samling, vides imidlertid ikke.

r) Anledningen hertil var de Indsigelser, der i Selskabet reistes mod Anvendelsen af Rast's Orthographi i de Bidrag, han havde tilbudt for Danske Magazin.

Ved begge Selskabers Forening blev Treschow det nye Selskabs Formand og A. Kall dets Vice-Formand. Efter den Førstes Død den 5te Juni 1816 paatog A. Kall sig ifølge Selskabets eenstemmige, ved Acclamation yttrede Dnske Formandskabet og Myerup valgtes da til Vice-Formand. A. Kalls Efterfølger blev Selskabets ældste her i Staden værende Medlem, O. Malling. Efter hans Død den 17de November 1829 valgtes til Formand nuværende Conferentsraad Engelstoft, ligesom i den tidligere afdøde Myerups Sted P. E. Müller blev Vice-Formand.

Selskabets Secretairer i dette Tidrum vare: 1) Werlauff indtil den 2den Marts 1813; 2) Statsraad J. Øvstgaard indtil Januar 1817; 3) Kammerjunker S. V. C. Benzson indtil hans Afsættelse som Amtmand paa Femern i Slutningen af 1823; 4) Professor Kolderup-Rosenvinge indtil den 10de Juni 1839; 5) Registrator ved Geheime-Archivet (nu Professor i de nordiske Sprog ved Universitetet) W. M. Petersen.

Ifølge Lovenes § 21 kunde Bibliothekar-Embedet efter Selskabets Godtbefindende enten være forenet med Secretariatet eller adskilt derfra. Det Sidste ansaaes for hensigtsmæssigt og den 14de April 1813 valgtes til Bibliothekar C. Molbech, tredie Secretair ved det store kongelige Bibliothek.

En egen Archivar var ikke udtrykkelig nævnt i Lovene blandt Selskabets Embedsmænd. Imidlertid overtog den 15de Januar 1817 den driftige Kammerjunker Benzson med Secretariatet tillige Forretningerne som Selskabets Archivar; denne Post blev senere siltiende hjemlet og efter Benzsons Afgang overdraget Selskabets Bibliothekar, Prof. Molbech.

Kassererforretningerne vare i det forrige Tidrum bleve bestyrede af selve Formanden. Men, da Selskabet ifølge en hensigtsmæssig Bestemmelse i Lovenes § 20 skulde have en særskilt Kasserer, valgtes dertil den 10de Juni 1811 Justitsraad J. Stendrup, som under det forrige genealogisk-heraldiske Sel-

ffabs hele Tilværelse med en sjelden Omhu og Nidkjerhed havde varetaget dette besværlige Kald. Da Denne i Marts 1818 frasagde sig Embedet, blev Secretairen (Benzon) „anmodet om tillige at besørge en Kasserers Forretninger“, hvortil han ogsaa var villig. Men efter 4 Mars Forløb ansaae han det med Føie „for uovereensstemmende med den fornødne Orden og Kontrol ved Regnskabsvæsenet (og tillige mod Lovene?), at han som Selskabets Secretair tillige skulde være dets Kasserer“, og til denne Post valgtes da den 18de April 1822 Cancelliraad C. J. Thomsen. Efter 16 Mars Tjeneste fandt Denne sig paa Grund af sine øvrige tiltagende Forretninger foranlediget til at frasige sig Kassererposten, som den 4de Marts 1839 eenstemmigen overdroges til Lands-Overrets-Rættssesfor P. V. Jacobsen, idet Selskabet ligeledes eenstemmigen „voterede den afgaaende Kasserer dets Tak for den udmærkede Noiagtighed, Flid og Omhu, hvormed han i en saa lang Række af Aar havde varetaget Selskabets Pengesager“.

Bestemmelsen i Lovens § 12, at Møder skulde finde Sted hver 14de Dag, blev af forskellige Grunde sjelden overholdt og kunde vel, især i Sommermaanederne, heller ikke lettigen blive det. Enkelte Gange i Maren, 1810, 1813, 1815 og 1816, maatte Forhandlingerne udsættes, fordi det tilstrækkelige Antal af Medlemmer (til Botering over nye Medlemmer i det ringeste syv) ei var tilstede. Et Møde, som var bestemt til September 1813, „hindredes formedelst indtrufne Omstændigheder“ (Fædrelandets kritiske Stilling i Slutningen af dette Aar?) og blev ikke afholdt før den 5te Januar 1814. Mellem den 26de Mai 1819 og den 19de December 1821 omtaler Protocollen intet Møde, heller intet i det lange Tidsrum fra den 25de Marts 1830 til den 29de Febr. 1836. Men den 10de Juni 1837 vedtoges, at Møderne for Fremtiden skulde finde Sted engang hver Maaned, dog kun i de 9 Maaneder fra Begyndelsen af September til Udgangen af Mai.

Til Selskabets Indtægter i dette Tidrum kunde henføres: Medlemmernes Contingenter, saavel de aarlige som de engang for alle ydede Bidrag; de 300 Rbd., som efter kongelig Resolution udbetaltes af Finantserne for hvert Bind af Magazinet, og hvad der indkom for Salget af dets Skrifter; hertil kom endnu det genealogisk-heraldiske Selskabs Capital efter begge Selskabers Forening (593 Rbd. 83 Sk.) og endelig det ovenomtalte Beløb (115 Rbd. 36 Sk.) for Salget af de fra Selskabets Bogsamling udfødte Bøger.

Ved Lovens § 6 var bestemt, at de ordentlige Medlemmer skulde kvartaliter erlægge 2 Rdlr. og de overordentlige 4 Rdlr. til Selskabets Kasse, „saalænge et saadant Pengebidrag ansees fornødent til at bestride Selskabets Udgifter“, for hvilket aarlige Bidrag man dog ifølge § 7 kunde fritages ved at indbetale engang for alle for et ordentligt Medlem 50 og for et overordentligt 100 Rdlr. Senere blev efter Pengesforandringen 1813 og atter 1822 det aarlige Bidrag nedsat for de ordentlige Medlemmer til 1 Rbd. og for de overordentlige til 2 Rbd. kvartaliter, hvorimod det engang for alle bestemte Bidrag forblev uforandret. Saa moderat dette Contingent, især paa den Tid, end maatte ansees at være, vare der dog enkelte Medlemmer, som vægrede sig ved at erlægge det, uden (ifølge Lovens § 9) ved indsendte litterære Bidrag at kunne ansees fritagne; af Saadanne blev endelig ved en Beslutning af 26de Mai 1819 3 indenbyes og 4 udenbyes Medlemmer tilstaaet Contingentfrihed. Af de ovenfor Nævnte, der i Tidrummet indtraadte som overordentlige Medlemmer, erlagde de fleste det for een Gang bestemte Bidrag af 100 Rbd. Da nu ved Selskabets Virksomhed i dette Tidrum med Udgifterne tillige dets Indtægter maatte foreges og da alle tre Kasserere med udmærket Kraft og Dygtighed have bestyret Selskabets Defonomi, var der i Januar 1823, da Benzon aflagde sit sidste Regnskab, en Kassebeholdning af 369 Rbd. og en kongelig Obligation paa 500 Rbd.; men, da Eftermanden,

C. J. Thomsen entledigedes fra Kassererposten, eiede Selskabet, foruden omtalte kongelige Obligation et i Sparekassen inde-
staaende Beløb af 1347 Rbd. 84 Sk. og en Beholdning af
183 Rbd. 9 Sk. eller i Alt 2030 Rbd. 93 Sk. For nær-
værende Tid (i November 1846) eier Selskabet efter Kasserer-
ren, Statsraad Jacobsens, Dpgivelse en Capital af omtrent
2,300 Rbd. deels i Statspapirer deels indestaaende i Spa-
rekassen.

Selskabets nye Love bestemte (§ 14), at ethvert ordent-
ligt Medlem, „som ikke ved andre Forretninger forhindre-
des eller af særdeles Marsager vnskede sig fritagen, skulde udvælge
sig en vis større eller mindre Deel af Fædrelandets Historie,
til hvilken han især vilde henvende sin Dpmærksomhed“, og at
de øvrige Medlemmer forpligtedes til at understøtte ham i
disse Bestræbelser ved Meddelelse af Aftstykker og Skrifter
eller paa anden Maade. Denne nærmest efter N. Kalls
Forflag foranledigede Bestemmelse, for hvilken han stedse varmt
interesserede sig, blev i Selskabets Møder jævnligent omtalt,
men af let begribelige Grunde aldrig overholdt.

I det Tidrum, som henraadt mellem Udgivelsen af tre-
die og fjerde Bind af Nye Danske Magazin (1810—1823), ind-
traf her i Norden en politisk Begivenhed af den meest ind-
gribende Vigtighed — Danmarks og Norges Adskillelse ved
Kiølefreden den 14de Januar 1814. Heller ikke paa vort
Selskab blev denne politiske Forandring uden Indflydelse.
Havde Magazine, saavel det gamle som det nye, hidtil
forholdsviis indeholdt langt færre Materialier til den norske
end til den danske Histories Dplysning, saa ophørte nu den
egentlige Forpligtelse, hvad hiin angik, og — som Følge
deraf og overhovedet af de forandrede, ogsaa litterære, Forhold
maatte Magazine for Fremtiden vente endnu ringere Deel-
tagelse og Afstætning i Norge end hidtil s).

s) Derimod blev Interessen for at samle, udgive og bearbejde
Aldeskrifter til Norges Historie efterhaanden meer og meer levende

Men netop i dette Tidrum forberedte og begyndte Selskabets lærdeste og til visse Tider virksomste Medlem, Abr. Kall, et Foretagende, der udelukkende skulde have omfattet en vis Klasse af Kilder til Norges ældre Historie. Dette Foretagende bebudedes ved en saakaldet Indbydelse, uden Nar og Dag, men efter indvortes Kriterier, og som Fors. med Visshed troer at kunne erindre, udstædt i A. 1812 t). I denne beretter Kall, at han gennem en Række af over 40 Nar havde tilveiebragt en Samling af Aftegninger af gamle nordiske, navnlig norske, Mynter, Sigiller, Steen-, Træ- og Metal-Monumenter, Redskaber m. m., at han for ti Nar siden havde ladet endeel saadanne Mindesmærker stifte i Kobber, endelig at i A. 1807 39 Kobberplader vare færdige, hvoraf 16 tilligemed omtrent 150 Tegninger tabtes i Bombardementet. Af disse Afbildninger vilde han nu udsandre og udgive hvad der vedkom Norge. Maaden, hvorpaa dette kunde skee, fremsættes nærmere saaledes: „Til hvad jeg har samlet til denne Hensigt eller veed at forskaffe kan jeg ikke saa noie endnu bestemme, hvor mange Kobberplader maatte udfordres; men, skjøndt de norske Tegningers Antal udgjør henved 500 (de mindre gode og maadelige fradragne), troer jeg dog ikke, at Kobberpladernes Antal skal overstige 150 i Dvartformat, og Prisen formoder jeg ikke vil ansees ubillig, naar jeg leverer Samme, paa hollandsk Postpapir aftrykte, for 6 Spec.,

---

i Norge selv, i hvilken Henseende Navnene, J. C. Berg, J. K. Keyser, C. C. N. Lange, G. Fougner-Lundh og P. N. Munch, især fortjene at nævnes med erkjendelig Berømmelse. Dette i og for sig glædelige Phænomen viser tillige, at Kilderne til Norges ældre Historie ikke i den Grad ere forsvundne, som man hidtil har antaget, men at mange ved omhyggelig Efterforskning endnu kunne bringes for Lyset.

t) Denne Plan er optrykt i Engelstofts og J. Møllers Historisk Kalender, III (1817), S. 78—80.

som for nogle Aar siden ei vilde være mere end 5 Sk. for hver Plade. Men, skal jeg kunne levere dette Værk for den Priis, udfordres, at der skal være til Samme lige saa mange Kjøbere som Kobberplader, da Priisen, som saaledes bestemmes, er det hvad hver Plades Stifning og 200 Aftryk koste mig tilligemed Aftegningerne, naar jeg ikke regner noget enten for Kobberet til Pladerne eller min Umage. Meer end 200 Aftryk skal ikke tages, hvoraf de 150 blive til Kjøberne og de Dvrigte til de Belyndere af Foretagendet, som ved Bidrag forege og forbedre denne Samling. Naar saamange Aftryk ere tagne, tilbydes Pladerne Selskabet for Norges Vel eller dette Riges nu stiftede Høiskole u), imod at erlægge Kobberets Værd. Jeg har saa mange Plader med norske Mindesmærker, deels tilbage fra Bombardementet, deels siden stukne, at jeg gjerne kunde levere tre Hefter, hver indeholdende 10 Plader; men, da de ikke alle følge i den Orden, hvorefter de ere nummererede, leveres nu alene det første, hvoraf de fem Plader forestille norske Kongers Mynter og de fem norske Kongers Sigiller. Saasnart 10 Subscriber erholdes, leveres det andet Hefte, som paa 10 Plader indeholde de mig bekendte norske Kongelige, norske Princesers, Jarlers og Erkebiskoppers Sigiller. De biskoppelige og Klostersnes leveres i tredje Hefte. Fire saadanne Hefter haaber jeg endnu i dette Aar at kunne forskaffe og da at levere endeel af Beskrivelsen og de historiske Dplysninger, som jeg seer mig i Stand til at kunne meddele. Hvor stor denne Beskrivelse vel i det Hele bliver, er jeg ikke i Stand til at bestemme; men, naar den ikke overstiger 70 Ark, skal Priisen ikke blive paa Tryk. høiere end 1 Rdl. Sp. og paa Postp. 1½ Rdl. Sp."

---

u) Selskabet for Norges Vel var stiftet 1810; det norske Frederiks-Universitet i Christiania oprettedes ved kongelig Resolution af 2den Sept. 1811.

For et saa vidtloftigt og med saa store Beløstninger for-
 bundet Foretagende var hiin Tid vistnok høist ugunstig. Kri-
 gen, dens længe efter Fredslutningen virkende Følger, begge
 Rigers forstyrrede Pengevæsen og endelig de paa en kunstig
 Beregning, som i Almindelighed yndedes af Kall, grundede,
 ei let forstaaelige Betingelser synes at have lagt væsentlige
 Hindringer i Veien. Da det af trykte Kilder ei tilstrækkelig
 lader sig oplyse, hvorvidt denne hele Plan i Norge valte no-
 gen Opmærksomhed og Deeltagelse, meddeles her følgende
 Utttringer af Sognepræsten, Andreas Mørch til Hurum, en
 af de Mænd, paa hvis Bistand Kall især gjorde Regning, i
 en Skrivelse til Denne af 1ste October 1814, som Svar paa
 Kalls Brev af 22de November 1812:

„De først tilsendte to Kobberstykker i Octav, som vise de
 osløste Biskoppers Sigiller, saavel som de 17 sidst tilfillede
 Kobberstykker ere i godt Forvar hos mig. Jeg har foreviist
 dem for alle dem, som jeg har animeret til Subscription, til-
 ligemed Subscriptionsplanen eller Indbydelsen for desmere at
 encouragere dem til at tegne sig for et Exemplar. Herhos følge
 de Planer tilbage, der vise Subscriberernes Navne og Antal,
 17 Personer i Tallet, Alle den Tid i Christiania boende.
 Flere har jeg ikke kunnet endnu erholde, da ifkun meget be-
 midlede Folk har kunnet og turdet tegne sig for dette dyre
 Værk. Tildeels har og Nogle vægret sig for at subscribere,
 fordi det falder saa tvetydigt, hvad Prisen paa Værket vil
 blive, enten den vil opløbe til 900 Rdl. D. G., som er en
 græsfelig Priis, eller ifkun circa 70 Rdl. D. G.; det Sidste
 er da taaleligt. Jeg for min Deel maa ogsaa tilstaae, at jeg
 ikke med nogen Vished kan begribe, enten det hele Værk vil
 koste mellem 70 Rdl. til 100 Rdl. D. G. eller 900 Rdl. og
 Kobbertavlerne 6 Rdl. Sp. tilfammen eller hver for sig.
 Naar jeg herom erholder Underretning og altsaa kan meddele
 Liebhaberne noget nær bestemt Priis paa Værket, lover jeg
 mig flere Subscribenter, saasom i Drammen og omliggende

Ægne, sær om Værket ikke kommer til at koste mere end henved 100 Rdl., iberegnet 1 Rdl. Sp. for hvert Ark, og beløbe til 70 Ark. — — Hr. Biskop Bech har ikke opbydet Noget til at subscribere paa Værket og de tilsendte Indbydelsler eller Maner ligge endnu hos ham, saa vidt jeg veed, urorte. Han lod mig vide, at Værket forekom ham alt for uhyre dyrt; thi det lod til, at han troede, det vilde koste 900 Rdl. D. G., som ogsaa vilde være en græsselig Priis, og, hvis det skulde koste saa meget, maa jeg sige, at jeg slet ikke kunde vedtage at kjøbe det, saa inderlig jeg ønsker det; men 100 Rdl. D. G. giver jeg med Glæde for det og attraaer gjerne strax de Hefter, som ere udkomne“.

Af de 30 Kobberer, der i Indbydelsen omtales som stukne, modtog nærværende Forfatter i sin Tid af Kall selv 20 og har senere erholdt 2, i Alt 22. Af disse indeholde de 7 første Plader norske Kongers Segl fra Hakon Hakonsen til Olaf (i Alt 18); den 8de indeholder 6 Segl af Dronning Margrethe og norske Prindsesser, den 9de norske Jarlers Segl (i Alt 4). Tre Plader indeholde 9 Segl af norske Erkebiskopper fra Serlo til den Sidste, Olaf Engelbrektsen. To Plader indeholde 13 Segl af elleve osloste Bisper fra Hakon (1248—65) til den sidste catholske og første evangeliske Biskop, Hans Ref, een Plade 7 Segl af sex hammerse Bisper fra Thorstein (1288—1304?) til den Sidste, Magnus, een de 4 ældste Segl af Stavanger-Bisperne. Af norske Kjøbstadssegel findes paa een Plade 3 for Bergen, Dslo og Tønsberg v). De fleste af de ældste norske Kongesegl vare allerede afbildede i 2den Deel af Thorfelins Diplomatarium Arna-Magnæanum (1786) og i Carstens's Afhandling om „Det norske Naabens Dpfomst og For-

v) Til de norske Klostersegel var Kall endnu ikke kommen; af Saadanne ere nu 30 meddeelte i C. Langes Norske Klosters Historie i Middelalderen, 3die Hefte (1846), ved hvilket grundige og fortjenstfulde Arbeide atter en Lakun i Norges historiske Litteratur bliver udfyldt.

andringer" x); i førstnævnte Værk forekomme ogsaa alle Bispe- og Kjøbstadssegel fra det 13de Aarhundrede; enkelte Segl vare tidligere afbildede i andre Værker; men de allerfleste af Kall meddeelte kunde dog anses for hidtil ubekjendte. Afbildningerne ere her (ligesom hos Carstens) i det Hese fuldstændigere og troere end i det thorkeliniske Værk; de Fleste ere formodentligen (ligesom i dette) copierede efter de langebækkse y) og flevenfeldtske Samlinger af tegnede Sigiller i Geheime-Archivet; Enkelte ere maaskee tagne efter Originalerne ved de arce-magnæanske Diplomer. Til Beskrivelse og Forklaring af disse Segl efterlod Kall sig kun enkelte løse Dptegnelser. De norske Mynter paa 5 Kobber (i Alt 105) ere alle copierede efter Afbildningerne i det danske Myntværk z); Kalls egenhændige Beskrivelse over dem bestaaer blot i en Afskrift af Myntværkets Text; men dette Værk er, som bekjendt, hvad Middeldalderens Mynter angaaer, høist mangelfuldt og ukritisk og mange Dpdagelser ere siden den Tid gjorte, hvorfor disse kallste Afbildninger kun kan tillægges liden Værd.

Da den paatænkte Plan mødte saa mange Hindringer, fattede Kall den Idee at lade Værket udkomme i en anden Form ω). Men ogsaa dette blev ved Forsættet; dette Foretagende blev saaledes det sidste af de mange, som dets Dp-

x) Danske Vid. Selsk. Skrifter, Nye Saml., I; ogsaa særskilt Aftryk.

y) Om disse s. Suhms saml. Skrifter, VI, S. 25; Carstens om det norske Vaaben, særsk. Aftr., S. 43.

z) Beskrivelse over Danske Mynter og Medailler i den Kongelige Samling. Kbhvn. 1791, Folio, med tilhørende Kobber i eet Bind; de norske Mynter før den oldenborgske Stamme findes her S. 107—12; de følgende norske Mynter ere samlede med de Danske.

ω) Nærlig som "Magazin for Norges gamle Historie", hvoraf 1ste Hefte bl. A. skulde indeholde de norske Mynter; 5ist. Kalender, III., S. 80.

havsmands livlige og frugtbare Mand Tid efter anden havde undfanget, men som deels af en vis Mangel af Udholdenhed, deels fordi hans Opmærksomhed letteltigen hendroges til forskjellige Gjenstande, aldrig kom til Udførelse.

Medens denne Plan beskæftigede Kall personligen, tænktes for Alvor paa atter at begynde Selskabets oprindelige Virksomhed ved Udgivelsen af historiske Kildeskrifter, skjøndt der formedelst Trykningsmaterialernes overordentlige Dyrhed og de under Krigen ugunstige Forhold først i Mødet den 8de Juni 1814 kunde fattes den Beslutning, at der skulde samles Materialier til Fortsættelsen af „Nye Danske Magazin“ under en ny Titel ^o). Herpaa var dog endnu ikke begyndt den 25de September 1816, da Formanden med Hensyn til Indretningen af denne Fortsættelse henstillede adskillige Poster til Selskabets Afgjørelse, ligesom ogsaa den 16de October nogle Bidrag foresloges til første Hefte. Efterat Selskabet dernæst forgjæves havde tilbudt adskillige Boghandlere Forlaget, troede det sig endelig (den 11te Juni 1817) ved Hjælp af det fra Finantserne forventende Tilskud selv i Stand dertil; men for at tjene saavel de Læsere, som eiede de forhen udgivne tre Bind af „Nye Danske Magazin“, som dem, der ikke onskede at anskaffe sig disse, besluttedes, at den paatænkte Fortsættelse skulde udfomme under en dobbelt Titel, nemlig: „Nye Danske Magazin“, 4de Deel, og „Historiske Samlinger, udgivne af det Kgl. Danske Selskab“ m. m. Heraf blev endelig i Maret 1818 færdig fra Pressen:

---

^o) Blandt de dertil bestemte Bidrag vare en Afhandling af S. Oldenburg „om herskende Fordomme og Overtro“ og en Afhandling af Joh. Paludan om nogle Gilde-Indretninger med Anm. af Schlegel, hvilke Bidrag man dog senere fandt mindre passende for Magazinet. Oldenburgs Afhandling er formodentligen senere optaget i hans 1818 udgivne Skrift: „Om Gjenfærd eller Gjen-gangere“, ligesom Paludans er benyttet i hans „Beskrivelse over Moen“, I—II, Kbhvn. 1822—24.

Historiske Samlinger til Oplysning i vor Nordiske Historie, meddeelte af det Kongelige Danske Selskab til den Nordiske Histories og Sprogs Forbedring, 1. Bind 1. Hefte. 72 SS. (foruden J. Langebeks Biographi af Prof. J. Møller med særskilt Paginering som et Slags Indledning 64 SS.) 4to.

Fortalen (af N. Kall), dat. 12. Juni 1818, indeholder de vigtigste Momenter af Selskabets Skjæbne og Virksomhed fra dets Standsning 1752 tilligemed et Aftryk af de nye Love. Det Hele udgjorde i Alt 17 Ark; mere var ikke trykt, da N. Kall døde 1821. Hensigten havde været aarligen at udgive et Bind i 3 Hefter med 36 Ark; men man fandt nu, at disse Samlinger saavel hvad det typographiske Udortes angik som i andre Henseender a) ikke svarede til de fra Selskabet tidligere udgaaede Arbejder; man besluttede derfor at kassere det hele Drlag og at optage Indholdet deels i et følgende Bind af Nye Danske Magazin deels i den paatænkte Fortsættelse af Magazin for den Danske Vldshistorie.

Med Hensyn hertil udstædte den nye Formand, O. Malling, og Vice-Formanden, K. Weyerup, under 24de Juni 1822 en Subscriptionsplan paa Nye Danske Magazines Fortsættelse, som i nogle Aar var standset „deels formedelst høi Priis paa Papir og Trykning deels af andre Aarsager“, da man ikke vilde gjøre Beføstning til Unytte ved at lade trykke flere Exemplarer end for hvilke der omtrent kunde ventes Afsetning. Som Gjenstand for Fortsættelsen nævnes „ffjeldne hidtil utrykte eller trykte, men saa godt som forkomne, Aftstykker, som henhøre til Statsforhandlinger med fremmede Magter eller til Krigsbegivenhederne eller til offentlige Foranstaltninger i det Indvortes af Staten, egenhændige Breve fra Kongerne og det

---

a) Saaledes nævntes paa Titelbladet Selskabet endnu med sit gamle Navn, ei med det nye, som var blevet vedtaget og approberet efter Foreningen med det genealogisk-heraldiske Selskab.

kongelige Huus eller fra mærkelige Embedsmænd og Andre, biographiske og topographiske Efterretninger og andre Mærkværdigheder, Alt til sikker Oplysning i Fædrenelandets Historie og Kundskab om dets Sprog i fremfarne Tider, Alt hentet fra de paalideligste Kilder og oplyst med Anmærkninger hvor det behøves“.

Derefter udfom da i næstfølgende Aar:

Nye Danske Magazin, indeholdende allehaande Smaa-Stykker og Anmærkninger til Historiens og Sprogets Oplysning. Fjerde Bind. Udgivet af det Kongelige Danske Selskab til den Nordiske Histories og Sprogets Forbedring a). Kjøbenhavn, 1823. Trykt i Thielés Bogtrykkerie. 334 SS. med Register, foruden Fortale m. m., 4to.

Forerindringen er optrykt efter de tidligere „Historiske Samlinger“, dog med Undtagelse af de nye Love. Bindet aabnes med J. Langebeks Levnet af Prof. J. Møller b); andre Bidrag ere meddeelte af Medlemmerne, A. Kall c), O. Malling, Molbech, Nyerup, Spengler og Corn. Wengel.

a) Endnu her forekommer ved en besynderlig Nagtsomhed Selskabets gamle, ei mere gjældende Benævnelse. Overhovedet sporer man ved flere Anomalier og Uovereensstemmelser i de forskjellige ældre Bind af *Nye Danske Magazin* Savnet af en stadig og øvet Redacteur.

b) Her noget udførligere end i de „Historiske Samlinger“. Med saa indledende Ord bemærkes, at „dette Stykke er af nogen videre Omfang end de, som efter Selskabets Plan forhen ere blevne og herefter ville blive optagne“, og at det meddeles saa fuldstændigt som det er foreløst, da Langebek var Selskabets Stifter, men at „dette skeer kun undtagelsesviis og uden Folge for Andres“ (Levnetsbeskrivelser).

c) Stykket S. 157 fgg. (en Synsforretning af 4 Prøvster i Lolland) var meddeelt af ham.

Forørigt havde dette, som de følgende Bind, den forandrede Indretning, at det kun bestod af fire lige store Hefter.

Efter et kortere Mellemrum end man tidligere havde været vant til udkom:

Nye Danske Magazin . . . Femte Bind. Udgivet af det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog. Kjøbenhavn, 1827. Trykt i Thieles Bogtrykkerie. 332 SS. med Register, foruden Fort. m. m., 4to.

De med Indsendernes Navne betegnede Bidrag ere meddeelte af Molbech, Nyerup, Reedz, Schlegel og Werlauff d). I Fortalen henvindes Dpmærksomheden især paa tre, hvort i sit Slags, vistnok fortrinlige Bidrag, nemlig: „Den saa kaldte Kong Griks Kronike paa gammel Dansk“ (meddeelt med Indledning og Anmærkninger af Nyerup, med Ordforklaring af Rask); „Historisk Udsigt over de danske Ordbogsarbejder i det 17de og 18de Aarhundrede af Geheimeraad Matthias Moth, F. Rostgaard og S. Langebek“ (ved C. Molbech); „Forhandlinger paa Herredagene og i Rigens Raad fra Aar 1523 til 1530“ (efter et gammelt Haandskrift i Geh.-Arkivet). Ogsaa burde have været omtalt det interessante Bidrag til Dplysning af Elefant-Ordenens Historie under Christian d. 2den af et Breviarium paa Pergament i den thottiske Samling paa det store kongelige Bibliothek, meddeelt af Molbech e).

---

d) Et Par af de her meddeelte Dokumenter til Grev Christoffer af Oldenborgs Historie vare tidligere trykte, nemlig Nr. 19 (S. 142) i C. Olivarii Comm. de vita Pauli Eliæ, p. 171, og Nr. 30 (S. 222) i Danske Magazin, III, S. 78. Paa Titelen af dette Bind forekommer endelig Selskabets rigtige Benævnelse.

e) Ved denne Leilighed kan Forf. ikke tilbageholde det Ønske, at vor historiske Litteratur snart maa beriges med Resultaterne af Engelstofts lærde og omfattende Undersøgelser over vore Ridder-Ordenes, navnlig Elefant-Ordenens, Historie.

Altter hengik en længere Tid, inden næste Bind blev sluttet, skjøndt dets enkelte Hefter efterhaanden vare blevne Medlemmerne tilskillede. Dette var da:

Nye Danske Magazin . . . Siette Bind. Udgivet af d. K. D. S. m. m. Bbhvn., 1836. Trykt i Thieles Bogtrykkerie. 370 SS. (med Register og Indholdsliste til alle foregaaende Bind af Gamle og Nye Danske Magazin), 4to.

Bidrag til dette Bind ere meddeelte af Medlemmerne, P. W. Becker, Engelstoft, P. V. Jacobsen, S. S. Jahn, Molbech, Kolderup-Rosenvinge og Werlauff h), samt udenfor Selskabet af nuværende Registratør ved det kongelige Geheime-Archiv, vor grundige Historieforsker, S. Knudsen. I Fortalen nævnes som Marsager til Bindets sildige Fremkomst „den stigende Banskælsighed i at tilveiebringe originale og hidtil utrykte Bidrag til Magazine af lignende Natur, som de, man hidtil i Almindelighed har indskrænket sig til, og af ikke ringere Værd og Brugbarhed for Historieforskeren, tilligemed flere Hindringer“. For at fremme Uffætningen af Selskabets Skrifter var det besluttet at slutte Nye Danske Magazin med dette Bind og at begynde en ny Række under en noget forandret Titel, men i det Væsentlige efter den ældre Plan. I denne Anledning tilføies: „Da blandt Andet en meget stor Deel af de ældste Diplomer, Breve og Dokumenter i det danske Sprog fra 14de, 15de og 16de Aarhundrede hidtil endnu ere utrykte, agter Selskabet, ifølge dets Bestemmelse ogsaa at fremme utrykte Sprogmonumenters Bekjendtgjørelse, at henvende fortrinlig Opmærksomhed paa hine ældste danske Diplomer og Brevskaber og efterhaanden i hvert Hefte at indføre en Deel af Samme, saavidt muligt, i chronologisk

---

f) Blandt de i Protocollen nævnte Bidrag, som vare bestemte for dette Bind, mangler her „Griffenfeldts Instrux for Otto Rankau som Gesandt i Frankrig“.

Følge". Blandt de vidtloftigere Bidrag i dette Bind turde følgende, dels ved deres Indhold, dels ved det Apparat, hvormed de ere udstyrede, især have fortrinlig Interesse: „Efterretninger om Familien Krummedige“ (af afd. Tahn); „Beretning om Undersøgelsen af Erkebiskop Absalons Grav i Sorø Kirke, efter Kongelig Befaling foretaget den 22de og 23de Maj 1827“ (med 2 Kobberstik); „En dansk Soret fra det 16de Aarhundrede“ (meddeelt af Kolderup = Rosenvinge); „Forhandlinger paa Herredagene og i Rigens Raad under Kong Frederik I. Aar 1531“ (som Fortsættelse af de i foregaaende Bind meddeelte Forhandlinger); „Uddrag af det danske Cancellies Registreanter fra Kongerne Frederik I., Christian III. og Frederik II. Tid“ (meddeelte med Anm. af P. V. Jacobsen); „Om Rettergangsmaaden ved de geistlige Retter, af Biskop Knud“ (meddeelt af Kolderup = Rosenvinge) g); „Dronning Margarethas Instruction for Kong Erik, af Aaret 1404, i Anledning af hans forehavende Reise til Norge“ (med Indledning og Anmærkninger af Werlauff).

Bindet sluttet med en Fortegnelse over Indholdet af de 12 foregaaende Bind saavel af det gamle som nye Danske Magazin.

Den bebudede Fortsættelse af Nye Danske Magazin aabnedes med:

Danske Magazin, indeholdende Bidrag til den danske Historie og det danske Sprogs Dplysning. Tredie Række. Første Bind. Udgivet af det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog. Kjøbenhavn, 1843. Trykt hos J. S. Schulg. 344 SS. med Register, 4to.

---

g) I Danske Magazin, tredie Række, I, S. 207, bemærker Kolderup = Rosenvinge, at dette Stykke ikke er forfattet af Biskop Knud, men kun oversat af Denne.

Ifølge Fortalen vilde den i Fortalen til N. D. M., 6te Bind, behudede Udgivelse af de ældste danske Diplomer og Brevsfaber ikke blive tabt af Sigte, „endssjøndt det nu paa en fuldstændigere Maade er eller vil blive udført deels ved det Udvalg af gamle danske Diplomer, som Hr. Justitsraad C. Molbech og Hr. Prof. L. M. Petersen have begyndt at udgive h), deels ved Hr. Statsraad Kolderup-Rosenvinges Udvalg af gamle danske Domme“ i). Videre anmeldes, at „Selskabet har henvendt sin Opmærksomhed paa den store, ved sit rige historiske Stof høist vigtige Samling af de ældste Cancelliregistranter, der under Navn af Register over alle Lande og Tegnelser over alle Lande bevares i det Kongelige Geheime-Archiv, og har besluttet af denne vigtige Kildesamling efterhaanden i Danske Magazin at meddele Udvalg og Uddrag, forsaavidt Saadanne ikke allerede ere bekendtgjorte i de Suhmske Samlinger k) eller i de foregaaende Bind af Magazinet. Dermed vil saaledes en Begyndelse skee i næste Bind og disse Udvalg fortsættes i de følgende“. Bidrag til dette Bind ere leverede af Medlemmerne, P. W. Becker, Engelstoft, P. V. Jacobsen, Molbech, Paludan-Müller, L. M. Petersen, Rafn, Kolderup-Rosenvinge og

---

h) Af dette „Udvalg af hidtil utrykte Danske Diplomer og Breve fra det XIVde, XVde og XVIde Aarhundrede“ er udkommet 1ste Bindets 1ste Hefte (1842) og 2det Hefte (1843).

i) „Udvalg af gamle Danske Domme, affagte paa Kongens Retterting og paa Landsting. Udgivet med oplysende Anmærkninger af Dr. J. L. N. Kolderup-Rosenvinge“, 1ste—3die Samling (1417—1580), Kjøbenhavn 1842—45. Fortættelse af denne, saavel for vor Historie som ældre Retshyndighed, interessante Kildesamling kan ventes.

k) Herved ferstaaes de i Suhms (ved Sandvig udgivne) „Samlinger“ og (ved Nyerup udgivne) „Nye Samlinger til den Danske Historie“ meddeelte „aabne Breve“ af Christian II. efter Provindsferne.

Verlauff. Et Par Bidrag skyldes Registrator Knudsen og Copiist Kall Rasmussen, Sidstnævnte nu ogsaa ansat ved Geheime-Archivet. Blandt de større Bidrag turde følgende især fortjene Dymærksomhed: „Greven af Leicester, Robert Sidneys, Beretning om sit Gesandtsskab til Kongen af Danmark og Hertugen af Holsteen i Aaret 1632“ (medd. af P. W. Becker); „De to ældste Universitets-Regnskaber“ for 1537—39 og 1534 (39)—40 (medd. af Engelstoft); „Gilde-skræa for Guds Regems Laug eller Papegoiegildet i Aalborg. 1441“ (medd. af L. M. Petersen); „Danmarks Rigens Ret“ (medd. af Kolderup-Rosenvinge); „Hann. Sehesteds Memorial til Kong Frederik III.“ af 6te Februar 1660 (efter O. Mallings Udtog medd. af L. M. Petersen) 1) tilligemed nogle andre Afskrifter om Sehested og Efterretninger om hans Død (medd. af Samme).

Den nye Række af Selskabets Skrifter syntes at være aabnet under heldigere Auspicier end nogen af de foregaaende. Det varede nemlig kun lidet over to Aar, før der udkom:

Danske Magazin . . . Tredie Række. Andet Bind.
Kjøbenhavn, 1845. 321 SS. med Register, 4to.

I Fortalen bemærkes med Joie, at Vanskeligheden ved at tilveiebringe et altid lige vigtigt og interessant Indhold for denne historiske Kildesamling maa blive større „i samme Forhold, som Kildernes Forraad mere og mere benyttes, ikke alene til det Danske Magazin, men i den senere Tid til en Mangfoldighed af andre udgivne Samlinger af danske historiske Diplomer, Dokumenter, Breve og flere lignende Materialier“, hvorfor Selskabet ogsaa vil være betænkt paa at lade nærværende dets vigtigste Foretagende — som det dog haaber endnu en Tid lang at kunne fortsætte — efterhaanden „afsløses af

---

1) Den vidtløftige Memorial, hvoraf her kun er meddeelt et Udtog, fortjente vistnok engang at optages fuldstændig i Magazinet.

andre utrykte historiske Kilders Udgivelse, forsaavidt som det maatte finde den nødvendige udvortes Understøttelse til Bekostninger, hvilke det selv ikke har Midler til at udrede“. Bidrag til Bindet ere meddeelte af Medlemmerne, P. W. Becker, P. V. Jacobsen, Molbech, Paludan-Müller og U. M. Petersen; udenfor Selskabet af Lieutenant J. S. F. Jahn og af Mag. Fr. Schiern. Af Indholdet kan maaskee især udhæves: Jahns (Diplomatiske) Efterretninger om Familien, Krummedige, især om Hr. Erik, Hartvig og Henrik K.; Molbechs Beskrivelse af det stokholmske Haandskrift af S. Harpestrengs Lægebog, med Sprogprover, og Helsingørs Kæmner-Regnskab for A. 1577 (meddeelt med Anm. af P. V. Jacobsen). De i foregaaende Bind bebudede Uddrag af de ældste Cancelli-Registranter savnes her. Bindet selv aabnes med „Jacob Langebets Minde, erindret i et Foredrag i det Kongelige Danske Selskabs Forsamling, Hundredeaars-Dagen efter dets Stiftelse, af C. Molbech“.

Forinden vi gaae over til de øvrige Ytringer af Selskabets Virksomhed i dette Tidsrum, turde det ei være uden Interesse at fornye Erindringen om adskillige historiske Kildeskrifter, deels af Selskabets egne Samlinger deels af andre, som Tid efter anden bebudedes eller endog virkelig fremlagdes i Selskabets Møder til Meddelelse i Magazine, men som aldrig ere komne for Lyset og af hvilke et og andet nu maaskee vanskeligen vil kunne opdages. Af saadanne paatænkte Bidrag fortjene her at nævnes:

J. N. 1813. „Det originale Bidneforhør i Anledning af den polske Minister-Resident, Schades, Drab i Kjøbenhavn 1703“ m); ligeledes „et i Sverrig holdt Forhør over C. Wfeldt tilligemed flere vigtige Haandskrifter, som N. Kall oplyste med mange

---

m) Af Selsf. Samling; herem meddeektes senere nogle Oplysninger i Nye Danske Magazin, V, S. 153—55.

lærerige og træffende Anmærkninger, og tilbød sin Ledning, om Noget af Selskabets Medlemmer havde Lyst til at benytte disse Manuscripter ved at udgive det følgende Bind af Selskabets Skrifter“.

1814. Indberetning og Beskrivelse med Tegning af nogle sjældne holsteenske Mynter, oplæste af Prof. C. Ramus d. 5te Januar; den antoges til Trykning i Magazinet og det vedtoges, at Mynterne skulde stikkes i Kobber.
- S. 2. Forelæstes af Weinwich nogle Dplysninger angaaende den saakaldte Kunst=Caspar (Caspar Herbach), tildeels uddragne af Dokumenter i Selskabets Archiv n).
1815. En Samling af 25 Dokumenter angaaende en Fejde imellem Herremændene, Lave Brock paa den ene Side, og Otto Nielsen og Erik Ottesen Rosenkrantz i Sylsland paa den anden Side, i Aarene 1460—75, af det rosenholmske Archiv; med Dplysninger af C. Molbech o).
1816. Henr. Ballensbets Dagbog, holden paa hans Reise som Gesandtskabspræst med Hann. Sehested til Frankrig 1662.
- Udtog af Islænderen, Jon Olaffens, Reise til Indien, af B. Thorlacius p).

---

n) Danske Selskabs Begyndelse og Tilveert, S. 282.

o) Dmtaltes uden Tvivl atter i Mødet den 22de Mai 1813, hvor tillige gaves Haab om Bemærkninger derved af Professor Larsen.

p) Denne Jon Olaffen (med Tilnavn: Ostindiefarer) af en islandsk Bondefamilie i Isefjords Sysfel, som havde været dansk Artillerist og gjort adskillige Reiser, bl. A. til Grønland og til Indien, døde 1679 i en Alder af 87 Aar. Han efterlod sig en Autobiographi, hvori han har beskrevet de Lande, han havde besøgt, men især har opbevaret adskillige ei uinteressante Træk til Historien af Christian IV. Tidsalder (*F. Johannæi Hist. eccles. Islandiæ*,

1816. Anders Billes Forslag til D. N. N. om Danmarks Forfatning, 1647 (Werlauff).
- Efterretning om de ældste danske Adelspatenter med Copi af fire hidtil utrykte fra Karene 1430, 1440—41 og 1445 (Vedel Simonsen).
- Efterretning om Margrethe Hardenbergs Forfølgelse og Jørgen Grøns Friistelse af Djævelen (Samme).
1822. Rhingrevens Beskyldninger mod den udvalgte Prinds, Christian V., og Christian IV. Instrux for Hofmesterinden for hans Sønner (Behrmann).
1837. Inventarium over Udstyret for Prindsesse Anna Sophia, Frederik III. Datter, gift med Churfyrsten af Sachsen, med flere dertil hørende Dokumenter (Molbech).
- Taxt paa Contribution af Biskopper, Klostre og Ridderstab til Landets Forsvar under Kong Frederik I. mod Keiseren og Christian II. (Engelstoft).
1843. Charakteristik af Kong Frederik III. og de vigtigste Personer ved hans Hof, hidrørende fra Hann. Seshesked (Velschow) r).
- Nogle hidtil utrykte Breve af den udvalgte Konge, Christian V. (Engelstoft).
1844. Afskrift af Frederik IV. Dagbog paa hans Udenlandsreise som Kronprinds (meddeelt af Hr. Copiist Læsføe; modtaget af Archivaren).

III, p. 563; *H Einarí Sciagraphia hist. litter. Islandiæ*, p. 154). Et Udtog af dette Anecdoton skulde have været meddeelt i Schlegels Samlung zur Dänischen Geschichte; men, da dette Bort standsede, blev kun Indledningen dertil leveret i 2det Bindes 4de Stykke.

r) Muligen de Meddelelser af Hann. Seshesked under hans Ophold i Paris 1666 om Frederik III. Hof, som efter et Haandskrift i det kongelige Bibliothek i Paris findes i Raumers Briefe aus Paris zur Erläuterung der Geschichte des 16ten und 17ten Jahrh., I (1831), S. 78—81.

Det nye Selskab havde overtaget den Forpligtelse at fuldføre og fortsætte de to af det forrige genealogisk-heraldiske Selskab for længe siden begyndte Værker, *Niels-Lexiconnet* (jfr. Lovens § 3) og *Magazinet for den danske Adels-Historie*.

Manuscriptet til Andet Bind's fjerde Hefte af førnævnte Værk var ved et uheldigt Tilfælde forkommet i A. 1803 (ovenfor S. 164) og paa Drettelsen af dette Tab tænktes ikke videre i den øvrige Tid af Selskabets Tilværelse. Imidlertid udbrod Krigen 1807; begge Selskabers Forening bragtes paa Bane, men kom først endelig istand i Maret 1810; de uhyggelige Tidsforhold vedvarede indtil Freden 1814; hvad Under da, at 10 Aar henrandt, forinden man kunde tænke paa at slutte Værket med forentalte Hefte, som paa ny var udarbejdet af N. Kall og Benzons). Naagtet dette nu kun kom til at udgjøre 4 trykte Ark med 5 Kobbertavler, medførte dets Udgivelse dog Vanskeligheder og krævede Dpoffreser, som kunne give den nulevende Slægt et Begreb om Litteraturens og Bogvæsenets fortrykte Tilstand i hine Dage.

I Mødet den 2den Juni 1813 berettede N. Kall, „at han ved hos flere Bogtrykkere, Kobberstikkere og Papirhandlere at have efterspurgt de noieste Priser var blevet overbevist om, at Udgivelsen af det sidste Hefte af *Niels-Lexicon* vilde udfordre i det allermindste en Sum af over 1000 Rdl. D. G., og, da han troede, at Selskabet ikke formaade at udrede disse Penge, har han søgt at finde en Forlægger, der vilde paatage sig Omkostningerne, og troede det tjenligere heller endog dertil at opoffre den endnu havende Rest af de foregaaende Hefter og tilhørende Kobberplader end selv at bestride Udgifterne ved sidste Hefte. Afvigte Østeraar fandtes en Boghandler vel dertil villig, men er siden ganske frattraadt. Et andet Middel troer Kall at finde til at faae Udgaaven af

---

s) *Nye Danske Magazin*, IV, Fort., S. VIII.

Niels-Lexiconnet fuldbragt ved at overtale en Mand til at paatage sig Omkostningerne paa følgende Bilskaar: 1) Selskabet leverer til det sidste Hefte af *Nd.-Lex.* Halvdelen af det Papir, der behoves. 2) Af Kobberpladerne til de 7 udfomne Hefter ere 15 forkomne og 89 tilbage; men af disse sidste ere 5 fordærvede af Gravrust og ubrugelige og en brækket midt over. 3) De 5 ubrugelige overlades til Stiftningen af Kobberne til sidste Hefte. Da iblandt dem en henholder til 1ste Deels 1ste Hefte, bruges samme først til derpaa paa ny at stifte de tilhørende Baabener, hvorved erholdes 18 komplette Exemplarer, imod pro quota at bidrage til Omkostningerne. 4) De enkelte Hefter, som have, deles imellem Selskabet og Forlæggeren, dog at Selskabet ikke sælger deraf til Andre end til den Boghandler, som antages til at besørge Udsalget for sidste Deels Forlægger og med denne Sidstes Forudvidende. 5) Alt hvad til Trykning, Stikning og Aftrykning af Kobberpladerne udfordres til sidste Hefte besørget uden videre Bekostning for Selskabet end hvad her er anført.

Selskabet paastjødne med Taknemmelighed N. Kalls Bestræbelser i denne Sag og overdrog ham at afhandle det Fornødne med Bedkommende i Overeensstemmelse med Forslaget.

Forhandlings-Protocollen betegner ikke nærmere den Mand, der saaledes paatog sig at bringe Heftet for Lyset; sandsynligvis var det ingen Anden end N. Kall selv. Der blev lagt Haand paa Arbejdet t) og i Mødet den 17de August næste Aar, 1814 u), fremlagdes Exemplarer af:

t) Den 20de Juni anmeldte N. Kall, at der til Udgivelsen af *Niels-Lexiconnet* behøvedes et Niis Mediånpapir, som efter daværende Cours vilde koste 355 Rdl. D. C., hvoraf Selskabet skulde erlægge det Halve.

u) J Fort. til *Magazin f. d. D. Niels-Zist.*, I, siges urigtigen, at det udkom 1813, og i Fort. til *N. D. Mag.*, IV, at det stecete 1815.

Lexicon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmene. Udgivet af det Kongelige danske genealogiske og heraldiske Selskab. Andet Bind's Fjerde Hefte (A—D). 32 SS., 4to, med 5 Kobbertavler.

Med dette Hefte fulgte tillige følgende Hovedtitel til Bindet: Lexicon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmene. Udgivet af det Kongelige Danske Genealogiske og Heraldiske Selskab. Andet Bind. København.

Dette Bind har, ligesaaalidet som det første, nogen Betegnelse af Aar eller Officin; ogsaa mangler her aldeles en Fortale, hvortil der dog havde været saa megen Anledning; heller ikke kunde dette Hefte med Rette siges at være udgivet af det genealogisk-heraldiske Selskab. Unægteligen er det udarbejdet med større Nøiagtighed og Omhu end noget af de foregaaende; men forøvrigt kan vel antages, at det hele Værk kræver en Omarbejdelse, hvorved større Kritik anvendes og mere Hensyn tages til Billedernes høist ulige Værd v), ligesom det ogsaa vilde være en usfravigelig Fordring til en ny Bearbejdelse, at de danske, norske x) og holsteenske Adelsflægter for den ældre Tids Bedkommende særskilt behandlede y).

---

v) I Genealogisk og biographisk Archiv, I, S. 3 (Ann.), har J. S. Begtrup fremsat nogle grundede Erindringer mod Værkets Plan i det Hele.

x) For Norges Bedkommende findes vigtige Tidrag i de lærde og indholdsrige Samlinger til det Norske Folks Sprog og Historie, I—VI (Christiania 1833—39), hvis Fortsættelse, om end under en anden Form, tør haabes.

y) Heller ikke, efterat dette, med dets mange Ufuldkommenheder dog altid uundværlige, Værk var sluttet, er det nogensinde blevet recenseret. End mærkeligere er det, at det sidste Hefte ikke blev anmeldt til Salg eller kom i Boghandelen før 8 Aar senere eller efter 15de Mai 1822.

Paa Fortsættelsen af det andet ved det genealogisk-heraldiske Selskab begyndte Værk blev der ikke tænkt for i Slutningen af 1822. Men, da der i de afbrudte og kasserede „Historiske Samlinger“ (ovenfor S. 208) havde noget Forraad dertil og Foretagendet personligen interesserede Selskabets Secretair, udkom allerede i Begyndelsen af 1824:

Magazin til den danske Adels Historie. Udgiven af det Kongelige danske Selskab for Sædrelandets Historie og Sprog. Første Bind's Tredie og Fjerde Hefte. 212 SS., 4to,

tilligemed en Hovedtitel:

Magazin t. d. D. N. S. Første Bind. Udgiven af d. K. D. S. m. m. København, 1824. Trykt i Thieles Bogtrykkerie z).

Det er at beklage, at hverken de hegelundske Almanakoptegnelser (1565—1613) (af den hielmstieriske Bogsamling) eller de historiske Optegnelser om Adelen (af Selskabets Samling), som vare begyndte i 1ste og 2det Hefte, ere blevne fortsatte i de to sidste. Hovedindholdet af disse udgjøre Benzons, ogsaa i historisk Henseende vigtige, Bidrag til den danske Adels nyere Historie indtil Udgangen af A. 1822; desuden forekomme her nogle ved en svensk Retsfag foranledigede Underretninger om de i Sverrig bosatte Rosenkrantz af dansk Herkomst ved N. Kall og nogle af de ældste danske Ekhold- eller Baaben-Breve, meddeelte af Vedel Simonsen. Den af Benzon udarbejdede Fortale (15de Januar 1824) leverer Hovedmomenterne af det genealogisk-heraldiske Selskabs Historie og Virksomhed. Her omtales tillige et af samme Forfatter udarbejdet Værk (omtrent 400 Ark i Haandskrift), indeholdende Stamtafler over alle de Adelslægter, som leve eller

---

z) Naturligvis kun de to sidste Hefter; de to første ere trykte hos P. Horrebow (ovenfor S. 166).

have levet i det danske Monarchi i Tidrummet fra 1660 til 31te December 1822, med Angivelse af hver Slægts ægte mandlige Descendenter, disses Fødsels- og Dødsaar, Giftermaal, Fordegodser, Embeder og Ordener. Dette Værk, hvor- til Forfatteren af afd. N. Kall var opfordret, havde Selskabet (Den 19de Decbr. 1821) fundet at være „af praktisk Nytte og ussfeligt til Trykning i Sammenhæng som et særskilt Bind af Selskabets Skrifter“; men de betydelige Omkostninger vilde vel have hindret Udførelsen af denne Plan, om Benzon end ikke i N. 1823 var bleven Amtmand paa Femern og derved var bleven nødt til for det første at opgive den. Nu opbevares dette i flere Henseender vigtige og fortjenstfulde Arbeide i det kongelige Danske Cancellis Archiv.

I vort Selskabs første Tidrum havde det, som ovenanført (S. 64—65), fremmet Udgivelsen af to Værker, begge af megen, skjøndt ulige, Interesse og Vigtighed for Fædrelandets Historie, men hvori det selv ingen videre Deel havde — D. Worms latinske Brevsamling og G. Schønings Norges gamle Geographi.

I nærværende Tidrum, i hvilket en saa hæderlig Virksomhed udvikledes, lagde Selskabet Haand paa et lignende Foretagende, nemlig Udgivelsen af et enkelt historisk Kildeskrift i dets Samling, hvis Bidrag til Tidshistorien af det 17de Aarhundredes sidste Halvdeel vare ligesaa lærerige og interessante som den wormske Brevsamling, hvad Aarhundredets første Halvdeel angik. Dette var den aalborgske Biskop, Jens Bircherods, Dagbøger eller annalistiske Optegnelser om hans eget Livs Tildragelser og om mærkelige indenlandske Begivenheder i Aarene 1658—1708, hvilke i sin Tid vare skændte til Selskabet af Statsraad P. Fogh til Nyomgaard (ovenfor S. 36). Dette vidtloftige Arbeide var lidet eller intet bekendt; kun nogle faa Prover deraf vare i sin Tid med-

deelte æ) og enkelte Forfattere havde Leilighedsviis benyttet det ö). En fuldstændig Udgave af disse Dagbøger i deres hele Omfang fandt man med Hensyn til det stundom ubetydelige eller fra andre Kilder bekjendte Indhold aldeles upassende; derimod var et hensigtsmæssigt Udtog eller Udvalg af dem allerede paatænkt af Selskabets tidligere Forstandere, A. Kall og D. Walling. At berige vor historiske Litteratur med et saadant Udtog, ikke adspredt i forskjellige Bind af Magazine, men i et særskilt Værk, besluttedes derfor i Mødet d. 29de Februar 1836 og dette Arbejde overdroges det lærde Medlem, ved hvis Omhu saa mange vigtige og interessante Levninger af vort ældre Sprog og vor ældre Litteratur ere komne for Lyset, C. Molbech a). Ligesom Nye Danske Magazin, leveredes Værket hefteviis, 1ste Hefte 1838, 2det S. 1844,

æ) Extracter for Aarene, 1670—87, vare meddeelte af Nyerup (med en alfor stræng Dom over det bircherodske Arbejde i Almindelighed) i J. A. Søstis Maanedsskrift, Chronos, 1ste—2det Hefte, 1822.

ö) Først S. Beckman i Commun. reg. Havn. historia (1785), p. 133, 135, 137; jfr. Fort., p. X. Af p. 137 skulde man næsten troe, at Suhm havde havt isinde at lade Noget af disse Dagbøger komme for Lyset (maaskee i Samlingerne til den Danske Historie); her siges nemlig: *Egregia hujus viri in historiam danicam merita nondum justis laudibus prædicata sunt, habebit tamen justum sui æstimatorem virum illustrissimum Suhmium historiae danicæ facile principem.* Ogsaa nærværende Skrifts Forfatter har meddeelt Et og Andet af de bircherodske Optegnelser i Efterretningerne om Borros Ophold ved det danske Hof i A. 1667—70 (Serholdts og Mansas Samlinger til den Danske Medicinal-Historie, I, 1835), i sine „Historiske Antegnelser til L. Solbergs Lysspil“, I (1838), og fl. St. Klevenfeldt har i sin Tid benyttet Uddrag af disse Dagbøger uden at have kjendt Forfatteren.

a) Nye Danske Magazin, VI, Fort.

3die H. 1845 og 4de eller sidste H. 1846 med følgende almindelige Titel:

Uddrag af Biskop Jens Bircherods historisk = biographiske Dagbøger for Aarene 1658—1708, udgivne efter Beslutning af det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, og af dets Samlinger, ved Christian Molbech, Selskabets Archivarius. Kiøbenhavn. Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri. 1846. 8vo., m. Reg. 581 SS., Fortalen 34 SS.

I Fortalen meddeler Udgiveren, tildeels efter selve Dagbøgerne, en udførlig Charakteristik af Forfatteren, som hørte til en Slægt, der i det 17de og i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede har frembragt adskillige ved Lærdom i en vis Retning, ved historisk, skjøndt temmelig ukritisk, Samlerlid, ved anseelige geistlige og akademiske Embedsstillinger og endelig ved en mærkelig og vedholdende Skrivelyst b) navnkundige Mænd. Dgsaa denne Bircherod deelte sin Slægts Interesse for genealogiske, antiquariske og litterærhistoriske Studier, „men bragte det egentlig heri ikke videre“ — som bemærkes S. XXV — „end til et Slags flittig og arbeidsom Dillettantisme eller til Udfast, Forarbejder og Samlinger, hvis Skjæbne, efterat de ved Salg efter hans Død bleve adspaltede, man ikke kjender noget til“ c). Den vigtigste Frugt af

---

b) I denne Henseende kunne især nævnes Biskoppens Broder, Professor ved Odense-Gymnasium Th. Brod. Bircherod († 1731), og Dennes Son, Justitsraad og Landsdommer Jacob Bircherod († 1737); jfr. Suhms Nye Samlinger til den Danske Historie, IV, 1, S. 178.

c) En Fortegnelse over de ham tilhørende Manuscripter (uden Tvivl de Samme, som forekomme i Catalogen over hans Bogsamling) er meddeelt i Suhms Nye Saml. til d. Danske Historie, IV, 2, S. 76 fg. I Ugebladet Borgervennen, 1799, Nr. 46—49, og 1800, Nr. 19 fg., har Nyerup meddeelt Er-

hans skrивende og samlende Virksomhed og som heldigvis er bleven bevaret for Eftertiden er altsaa denne Række af Dagbøger, der begynder fra hans Fødsel d. 15de Januar 1658 og gaaer til d. 25de November 1708 eller faa Dage før hans Død (d. 6te December). Disse Dagbøger vare for ham et Indlingsværk, „hvori han havde bestemt at efterlade, om ikke Almeenheten, dog hans efterlevende Slægt et Minde om hans Levnet, Embedsvirksomhed og Forbindelse med sine Samtidige“ (S. XXVI); et Diemeed, som tildeels ogsaa opnaaedes ved den „udholdende materielle Barighed“, han havde lagt an paa at give det. „Halvtredfundstve Dwartbind, af et Papir, ligesaa fast og stærkt, som meget af vor Tids Papir er usfelt og forgængeligt, og forsynede med forsvarlige, tykke Pergamentsbind, kunne ikke saa let forgaae eller forkomme, som løse Blade og Hefter, der i privat Cie gaae igennem flere Hænder og Generationer“ d). Ogsaa kan det anføres som en med Hensyn til disse Dagbøgers Anledning og til Bedømmelse af deres Paalidelighed ei uvigtig Omstændighed, at det hele Arbeide, som det nu haves, med dets særregne, penslede og snirklede, meget tydelige og altid sig selv lignende Haandskrift, synes at være begyndt i Bircherods

---

tract af den historiske Autodidakt, P. Dyrstiøts, Brevverling med Bircherod efter Originalerne, men uden at tilføie, hvor disse fandtes; jfr. Uddraget af Dagb., S. 412 Anm. *).

d) Imidlertid ere desværre dog 4 Aargange (1688—91) allerede for længere Tid siden forkomne (Fort. S. XXII), skøndt ikke, som formødes S. 215, inden Samlingen kom i Selskabets Besiddelse. Da der efter begge Selskabers Forening engang blev Tale om at anvende disse Dagbøger til Udfyldning af Magazinet, naar fornødent gjordes, laante nogle Medlemmer enkelte Bind for deraf at gjøre Excerpter, blandt hvilke Professor Sevel Bloch (tidligere Medlem af det genealogisk-heraldiske Selskab), under hvis Sygdom paa Alm. Hospital de forkom, hvorom han selv senere gjorde Anmeldelse i Mødet den 13de Februar 1822.

senere Leveaar og siden efterhaanden udført for de tidligere Aar ved Hjælp af Familiepapirer og andre Materialier og, hvad de tilføiede Afskrifter af Diplomer og nyere Breve angaaer, ved Andre, formodentligen hans Haandskrivere (S. XXXI; jfr. S. XVI).

At Forfatterens Personlighed ved saa mangen Leilighed i disse Dagbøger fremtræder paa en altfor naiv og selvbeagelig Maade, kan undskyldes dermed, at han ikke har tænkt sig dem forelagte det store Publicum, ligesom hiin Egenstaa og saa i en vis Henseende kan tale for hans Oprigtighed og Sanddrøhed. „Man vil maaffee dog“ — bemærkes med Joie — „være tilbøielig til at oversee saa uskyldige Svagheder og for vor Histories Skyld ønske, at Flere i Danmark end Biskop Bircherod havde havt samme Drift som han til at gjøre Opregnelser og efterlade Dagbøger“ e). At hans Sprog var stivt og pedantisk, maa tilskrives hans Tid og Embedsstillingen, ligesom ogsaa mange latinske Ord og Floskler næsten ligesaa hyppigen forekomme endnu i Grams Breve i de første Decennier af det attende Aarhundrede f). Af de tre Rubriker, *res meæ*, *res patriæ*, *res exteræ*, hvorefter Indholdet er ordnet, er det naturligtvis kun de to første, der for os kunne have nogen særlig Interesse, og det er disses Værd og Betydning, Udgiveren karakteriserer paa en træffende Maade (S. XXX): „Bircherods Dagbøger indeholde

---

e) Dette yttrede ogsaa Jogh i Tilskriften, hvormed han tilstillede Selskabet denne Række af Dagbøger: . . . ne labor viri temporum incuria distractus pereat. Mitius a lectoris expectans judicium, si quæ nimis levia inter plura bona offenderint. Quin potius optandum, plures eo scriptionis genere delectari non uno inde in publicum redundaturo fructu.

f) Jfr. Grams Breve i Suhms Nye Saml., IV, i VI. Danske Mag., III, S. 45 fg., i Nyerups Reiser til Stokholm i Aarene 1810 og 1812, S. 192 fg., og fl. St.

blandt endeel ikke uvigtige Dplysninger en Mængde Smaa-ting, hvis store Ubetydelighed, naar de hver for sig be-
 tragtes, er afgjort, men som i deres Forening samle sig til
 Træk af et Slags Tidsskildring, der vel i mange Dele bliver
 indskrænket, usfuldstændig og mangelfuld, men ikke desmindre
 kan hjælpe til at give mere Lys til andre Beretninger og
 Skildringer af Tidens Forhold og Omstændigheder, forsaavidt
 saadanne gives. Man veed, hvor yderlig fattig vor Historie
 overhovedet er paa Kilder af den Art. Man maa være til-
 frede med i Mangel af bedre og rigere samtidige Memoirer,
 Dagbøger, Brevsamlinger o. desl. at bringe en Samling af
 Efterretninger for Lyset, der i det mindste — hvor meget de
 end savne af det Interessante og Betydende, af den rette
 Kjerne i det biographisk-historiske Stof, dog for det meste
 have Nøiagtigheds og Paalideligheds Fortjeneste i det, som
 de meddele. Fortalen udhæver ogsaa det Lys, disse Dag-
 bøger sprede over enkelte Sider af den bifkoppelige Embeds-
 styrelse paa den Tid. I Anmærkningerne, der indeholde inter-
 essante Tillæg og Dplysninger, ere enkelte i selve Texten for-
 bigaaede Træk af Dagbøgerne paa passende Steder ind-
 førte.

Med Hensyn til et Foretagende som det her omtalte
 kan altid antages, at det under forffjellige Hænder ogsaa
 vilde være blevet udført paa forffjellige Maader; hvad En
 muligen har forbigaaet, vilde en Anden have optaget. Nær-
 værende Udgiver har vitterligen ikke forbigaaet nogen Omstæn-
 dighed, der havde et, om end nok saa svagt, karakteristisk
 Præg; men, da den oprindelige Hensigt med Uddraget var at
 fremhæve det historiske meer end det genealogiske Element,
 ville Bedkommende, hvem det er om Dplysninger i specielle
 Dele af vor Personalthistorie at gjøre, ved selve Haandskrif-
 tets Sammenligning med Uddraget altid kunne opdage et og
 andet, som her er ubeladt (jfr. S. XXXIII).

I mange Aargange af Dagbogen forekomme, som Appendixes ved enkelte Maaneder, Afskrifter deels af gamle Diplomer deels af samtidige Breve, især af Bircherods egen private og Embeds-Correspondance (S. XXXI, XXXIV). Af Forstnævnte turde vel mange, om ei de fleste, nu være trykte eller i det ringeste eksistere i bedre Afskrifter; de Sidste (hvoraf adskillige ere optagne deels i Texten deels i Anmærkningerne) kunne bl. A. tjene til at fremstille den danske Brevform og Brevstil i anden Halvdeel af det 17de Aarhundrede. Man kan ei andet end med Længsel imodsee det bebudede Udvalg af disse, skjøndt det tillige maa ønskes, at de latinske Breve, som indeholde mange interessante Træk til vor Personal- og Litterær-Historie, ei blive forbigaaede.

Denne Udsigt over de litterære Frembringelser der skyldes det nye Selskab, vil uden Tvivl kunne godtgjøre, at dets Virksomhed i dette Tidrum næsten kan sættes ved Siden af det gamle Danske Selskabs Virksomhed i dets første, naar billigt Hensyn tages til de aldeles forskjellige sociale og litterære Forhold. Dgsaa bør erindres, at fra Selskabet udgik den første Impuls til et andet for vor Histories Studium meget vigtigt Hjælpemiddel, nemlig et Regestum diplomaticum over alle til den danske Historie henhørende trykte Afskrifter, hvortil C. J. Thomsen i Mødet d. 8de Mai 1827 indgav et skriftligt Forslag og hvorover en Committee (Werlauff, Molbech og Kolderup-Rosenvinge) afgav en nærmere Betænkning. Vel fandt Selskabet det ikke hensigtsmæssigt at indlade sig paa dette Foretagende i dets Heelhed; men Planen blev, som bekjendt, senere optaget af det kongelige Videnskaberne Selskab og dens Sværksættelse er heldigen begyndt g).

---

g) Af dette vigtige Værk er første Bind udkommet under følgende Titel: *Regesta diplomatica historiæ Danicæ. Index chronologicus diplomatum et literarum, historiam Danicam inde ab*

Vort Selskabs genealogisk-heraldiske Element tabtes heller ikke af Sigte. I Maret 1813 (d. 13de Januar og 14de April) gjorde Fr. Moltke Forslag til en Indretning i Selskabet, som kunde være istand til at meddele saavel Collegierne som Private fornødne Oplysninger i genealogiske og heraldiske Anliggender; A. Kall paatog sig Organisationen og Dverbestyrelsen af en saadan Indretning, hvortil han lovede at forelægge Selskabet en ordnet Plan. Denne fremkom nu vel aldrig og det genealogisk-heraldiske Bureau kom selvfølgelig heller ikke istand; imidlertid anmodedes Selskabet dog Tid efter anden saavel fra offentlige Autoriteter som fra Private om Meddelelse af Betænkninger og Erklæringer over Andragender af denne Art, blandt hvilke følgende kunne fortjene her at anføres:

1817 (d. 15de Januar). Den nuværende Besidder af Grevskabet Frysenborg (J. C. Juel-Wind-Frys) havde ønsket at modtage Betænkning, hvorvidt et indsendt Udkast til et Baaben, som skulde forene det grevelig Friisfiske og friherrelig Krag = Juel = Windste Baaben og hvorpaa han agtede at ansøge om kongeligt Patent, maatte være genealogisk og heraldisk rigtigt. Secretairen (Benzon) fremlagde en af Selskabet antaget og udfærdiget Erklæring, som viste, at Udkastet i flere Henseender var aldeles urigtigt.

S. N. (d. 7de October). Selskabets Medlem, Geheime-Conferentsraad og Stiftamtmand Fr. Moltke, havde begjært Oplysning om sin Brodersøns bayersk Capit. C. L. Moltkes, 16 Ahner og disse saaledes attesterede af Selskabet, at han ved Hjælp af et saadant Dokument kunde erholde en betydelig, med Fordele forbun-

---

antiquissimis temporibus usque ad annum 1660 illustrantium, quæ in libris hactenus editis vulgata sunt. Cura Societatis regie scientiarum Danicæ. Tomi prioris pars prior ab anno 822 ad annum 1397. Havniæ. 1813. 4to. Anden Afdeling gaær til 1536.

den, Hofcharge i Bayern. Den behørigte Ahnetavle udarbejdedes og udfærdigedes ved et eget Dokument under Selskabets Segl og med Formændenes og Secretairens Underkrift; men den bayeriske Regjering nægtede at antage disse Oplysninger for gyldige, da de vare meddeelte af et Samme ubekendt Selskab, medmindre de, der havde undertegnet Dokumentet, legaliseredes af Ministeren for de udenlandske Sager og den danske Regjering erklærede, at Selskabets Erklæringer i deslige Sager ved danske Domstole vilde antages som bevisende. Til det Første erklærede Geheime-Statsminister Rosenkrantz, efter Sagens Natur, sig villig; men for at kunne fyldestgjøre den anden Fordring tilskrev Selskabet under 22de October det kongelige Danske Cancelli og henstillede, „om det ikke, saalænge intet dansk Herold-Amt findes, saaledes som i de fleste andre Lande, maatte ansees nyttigt, at formelige Attester fra Selskabet maatte antages ved Domstolene som tilstrækkelig Beviis for, i det mindste i Mangel af mere afgjørende og fuldstændigt Beviis, at legitime Bedkommendes Slægtsskab og berettigede disse til at erholde Udlæg ved Skifter i Gods og Eiendom og til at nyde alle de Fordele, som saadant Slægtsskab maatte give Udgang til, for at ikke vel erhvervede og oplyste Rettigheder af Mangel paa Autoritet skulde gaae tabte“.

Efterat Cancelliet herom havde corresponderet med Høiesterets Tilforordnede, modtog Selskabet Collegiets Skrivelse af 9de December, hvori der om Forslaget yttredes følgende: „Forsaaavidt adelige Slægtregistre og Stamtavler ere grundede paa genealogiske Undersøgelser, kan det ei være Tvivl underkastet, at de, der udarbejdes af det Danske Selskab, der nu er i Besiddelse af det genealogisk-heraldiske Selskabs Archiv, maae have en høi Grad af Præsumption for sig om factisk Rigtig-

hed. Man finder det derimod betænkeligt at tillægge saadanne Attester en saa udstrakt offentlig Troværdighed, som Selskabet foreslaaer, nemlig til at hævde reelle Rettigheder og hane Afgang til at erholde Udlæg ved Skifte i Eiendom og Gods, idet Grunden til de omhandlede Attesters Paalidelighed fornemmeligen maa søges i Eegtheden og Bessaffenheden af de Dokumenter, hvorfra Selskabet henter disse Kundskaber; men det heraldiff-genealogiske Selskabs Archiv, hvoraf disse tages, er en privat Samling, der mangler Authenticitet. Hertil kommer, at, dersom man tillagde disse Attester offentlig Troværdighed i Arvegangssager og Eiendomstrætter, man da etablerede en særegen Beviisførelsesmaade for en vis Klasse af Statens Borgere, hvilken i-saa Fald grundede rettlige Ulighed mellem Adelige og Uadelige især vilde være paafaldende, naar det indtraf, at der paa samme Skifte vare adelige og uadelige Arvinger, for hvilke der altsaa paa Grund af deres Byrd gaves forskjellige Beviismaader, og selv hvor Arvingerne blot vare Adelsmænd kunde Virkningerne formedelst de adelige og uadelige Slægters nu ikke ualmindelige Blanding middelbar strække sig til de Sidste. Hvad derimod angaaer det enkelte Tilfælde, der har foranlediget dette Selskabs Forslag, er man, hvis Diemedet kan opnaaes, villig til at attestere, at man ikke tvivler paa, at de af Selskabets Forstandere, som overeensstemmende med de i samme som paalidelige erkjendte Archivdokumenter, attesterede Stamtavler i saadanne Tilfælde og overalt udenfor egentlige Retsfager vilde af H. M. blive erkjendte for gyldige og at dette Collegium i al Fald desangaaende vil søge at udvirke kongelig Resolution“ h).

---

h) Cancelliets Skrivelse haves trykt i *Ulg.-Utsings Rescript-samling*, 7de D., 6te Bd., 2det S., S. 429—31.

1819 (d. 26de Mai). Justitsraad v. d. Wisch i Etade udbad sig af Selskabet en Stamtafle og genealogisk Efterretning om sin Slægt, der længe har været bosat i Hertugdømmerne og hørt til Ridderstabet, men hvoraf hans Linies Stamfader 1694 havde forladt Landet og bosat sig i Bremen. Secretairen paatog sig at udarbejde de forlangte Dplysninger.

1822 (d. 8de November). Lehns-Secretairen i Danske Cancelli udbad sig genealogiske Dplysninger om Familierne, Gyldensteen, Marquis de Monteleone og Fyrst Reuß. Heinrich LXIV., Fyrste af Reuß-Köstritz, R. (Storkors) af Danebrog, østerrigsk Oberst, havde Arvefordinger paa betydelige Godser i det Østerrigsk, i hvilken Anledning han skulde godtgjøre sine Forfædres og disses Hustruers Jævnbyrdighed og havde derfor gennem det danske Gesandtskab i Wien udbedet sig fornødne Dplysninger derom. Det var ham især vigtigt at bevise, at hans Farmoders Fader, Don Antonio Casado, Marquis de Monteleone, havde været spansk Gesandt i Danmark og altsaa af en anseet Slægt i) og at denne hans Farmoders Morfader, Joh. Henr. Huguetan, Greve af Gyldensteen, virkelig havde erholdt dansk Grevepatent. Secretairen paatog sig at meddele de begjærede Dplysninger i den sædvanlige Form mod den bestemte Betaling af 2 Rbdlr. til Selskabets Kasse.

1824 (d. 6te October). Geheime-Legationsraad Jrgens-Bergh begjærede Selskabets Bekræftelse paa en af ham indsendt Stamtafle, ifølge hvilken han skulde nedstamme fra den

---

i) I Protocollen bemærkes, at det ikke var Denne, der havde været spansk Gesandt i Danmark, men hans Fader, Don Isidor Casado, Marquis af Monteleone, Grand d'Espagne af første Klasse og Ambassadeur i Holland, hvor han 1713 var med at underskrive Utrecht-Freden.

i Adelslexiconnet (I, S. 42) nævnte Biskop i Dölo, Frants Berg, hvilken Stamtavle igjen grundede sig paa Optegnelser i en Bibel, som havde tilhørt hans Bedstefader, ligesom han ogsaa havde indsendt Breve fra hans Brodre, forseglede med samme Vaaben som det Bergske i Adelslexiconnet. Secretairen tilmeldte Vedkommende, at det laae udenfor Selskabets Competence at attestere Stamtavler, der, som den tilsendte, ei fandtes bekræftede ved Dokumenter i dets Archiv k).

1840 (D. 6te April) fremlagdes det Danske Cancellies Skrivelse, hvorved begjæredes Selskabets Erklæring i Anledning af Kammerjunker Joh. Casp. Nylius's og Actuarus M. A. S. Harbous Ansøgninger om Bekræftelse af deres Familiers Adel l).

Den 8de Januar 1845 var den Dag, paa hvilken det Danske Selskab til den nordiske Histories og Sprogs Forbedring for hundrede Aar siden havde holdt sin første ordentlige Sammenkomst hos Stifteren, Langebek, i Grams Professor-Residents. Man besluttede at mindes denne Dag ved en stille og fordringsløs Høitidelighed. I et paa den nævnte Dag afholdt extraordinært Møde indfandt sig følgende i Hovedstaden værende Medlemmer: L. Engelstoft, S. G. Garde, P. V. Jacobsen, J. K. Larsen, S. Magnusen, C. Molbech, W. M. Petersen, C. C.

---

k) Under 7de December 1821 adledes Descendenterne af Kammerherre Jørgens-Bergh.

l) J. C. Nylius og Descendenter indlemmedes under 21de Juni 1840 i den danske Adelsstand. Actuar M. A. S. Harbou og Broder, Landmaaler S. A. C. Harbou, med deres Descendenter adledes 10de Marts og 13de August 1841.

Rasn, J. L. A. Kolderup-Rosenvinge, S. Thaarup, C. J. Thomsen, S. M. Velschow, E. C. Werlauff. Selskabets Forstander, Conferentsraad Engelstoft, indledte Festen med en kort Tale om Dagens Betydning, hvorpaa Selskabets Archivar, Justitsraad C. Molbeck, i et Foredrag erindrede Selskabets Stifter, J. Langebek, og dets tidligere Virksomhed. Hertil sluttede sig andre passende Yttringer af enkelte Medlemmer.

Efter Mødet samlede Medlemmerne til et festligt Maaltid i en af Hovedstadens første Restaurationer. Hs. Mai. Kongens Skaal blev her indledet og udbragt af Forstanderen; J. Langebeks Minde erindredes af Archivaren, de øvrige henfarne Medlemmers af Secretairen, Professor N. M. Petersen. Derefter udbragte Statsraad Kolderup-Rosenvinge en Skaal for Selskabets nuværende Forstander, hvorved tillige Opmærksomheden henvendtes paa dets øvrige Embedsmænd. Til Slutning udtalte Forstanderen Dnsler for Selskabets fremtidige Held og Virksomhed, ved hvilken Leilighed dets gamle ovenfor (S. 27) omtalte Pokal gik rundt gjennem Selskabskredsen m).

Alf Selskabets da levende Medlemmer ere efter 8de Januar 1845 ved Døden afgaaede: Statsraad Fred. Thaarup d. 9de Juli 1845, Professor P. N. Thorup d. 26de Dec. 1846, Statsr. J. S. J. Estrup d. 29de Dec. s. A. og den Sidste af det genealogisk-heraldiske Selskabs Medlemmer (ovenfor S. 142), Conferentsraad E. R. Grove, d. 18de Januar 1847 i sit 91de Aar. I det nu begyndte Tidrum er hidtil intet nyt Medlem optaget.

Alf Danske Magazins tredie Række er Tredie Bind under Pressen.

---

m) En kort Beretning om Selskabets Jubelfest meddeltes i den Berlingske Tidende, 1845, Tillæg til Nr. 9.

Hermed sluttet da vort Selskabs Historie i dets første Aarhundrede, da det fra den sociale Standpunkt har regnet sin Tilværelse fra den Dag, Stammen af dets ældste Medlemmer samledes i et stille Møde for at grundlægge et videnskabeligt Samfund. Hermed kunde ogsaa denne Bog være endt, dersom ikke det tredje Aar af Selskabets andet Aarhundrede tillige betegnede for det en ny og betydningsfuld Epoke. Det var den 24de Februar 1747, da Kong Frederik den Femte, foruden Bekræftelse af det vort Selskab af hans Forgjænger paa Thronen tillagte Prædikat som et kongeligt Selskab, tillige forundte det flere Dymuntringer og vigtige Friheder; en officiel Akt, hvorfra det kongelige Danske Cancelli derfor ogsaa i sin Tid daterede Selskabets offentlig erkjendte Tilværelse (ovenfor S. 171). Et Aarhundrede senere, paa samme Dag, har Selskabet af Frederik den Femtes ophoiede Sønnesøn modtaget en Yttring af kongeligt Velbehag med dets Bestræbelser, der meer end nogen anden i dets Interesse hidtil truffen Regjerings-Foranstaltning vil kunne bidrage til at sikke det en varig Bestaaen og en uhindret Virksomhed. Forf. kan ikke nægte Læseren og sig selv den Tilfredsstillelse til Slutning at omtale de herved aabnede glædelige Udsigter, hvilket saa meget mere kan ansees passende, som den første Foranledning dertil netop udgik fra hiin Jubelfest.

Ved og umiddelbart efter denne fremkom nemlig to til en forandret Organisation og en udvidet Virksomhed af Selskabet sigtende Forslag af C. Molbech og Velschow. I det første nævntes som et nyt og vigtigt Formaal for Selskabets Virken: „Udarbejdelsen og Udgivelsen af det 16de Aarhundredes danske Cancelli-Registranter (incl. de skaanske) og at Begyndelsen dertil maatte skee med Christian den Tredies Regjering“. I det andet henvendtes Dymærksomheden paa den betydelige Samling af haandskrevne Materialier til den danske Aelds Historie, hvoraf Selskabet ved Foreningen med det forrige genealogisk-heraldiske Selskab var kommen i Besiddelse, og fore-

sloges i den Anledning, at Selskabet ved en dertil duelig
 Haand vilde lade disse Materialier ordne, registrere og fort-
 sætte. Det overdroges en Comitee (Velschow, Molbeck
 og Larsen) at undersøge begge disse Forslag, som desforuden
 indeholdt flere brugbare Ideer og Vink. I Comiteens un-
 der 17de November 1845 fremlagte Betænkning anbefaledes
 Forslagene i det Hele saavel med Hensyn til de nævnte Ar-
 bejder, som til Udfærdigheden af en lennet Archiv-Assistent,
 i hvilken Anledning det vilde blive nødvendigt at anholde om
 en Understøttelse af det Offentlige, hvorhos indstilledes, at
 Selskabets Vedtægter maatte underkastes en ny Revision og
 kongelig Confirmation erhverves paa det af Kong Frederik
 den Femte Selskabet under 24de Februar 1747 forundte
 Benaadningsbrev. Og saa bifaldtes det allerede tidligere fremsatte
 Forslag (S. 184, 186) om Afgivelse af Selskabets egentlige
 Haandskrifter til det store kongelige Bibliothek og af dets originale
 Diplomer til det kongelige Geheime-Archiv. Efter at have mod-
 taget denne Betænkning besluttede Selskabet i et samme Dag
 afholdt Møde saavel at nedsætte en Comitee til at gjøre nye
 Lovforslag (Kolderup-Rosenvinge, Larsen og Molbeck)
 som i et Andragende til Kongen at tolke Selskabets Trang til
 en aarlig Understøttelse. Lovforslaget blev fremlagt og discen-
 teret i Mødet d. 1ste December 1845. Følgende Aar d.
 10de Juni indgav Formanden i Selskabets Navn et allerunder-
 danigst Andragende, hvori efter en givet Udsigt over Selskabets
 tidligere Historie og dets nærværende Stilling udvikledes Hin-
 dringerne for en stadig og viffelig Virksomhed, blandt hvilke
 især Mangel af et beqvemt Lokale og af tilstrækkelige pecu-
 niære Hjælpemidler „To mere“ — yttredes der — „Selskabet
 nu paa den ene Side erkender, at i Følge af de foranførte
 og flere Omstændigheder dets Virksomhed i den foregaaende
 Tid ikke har været eller med saa indskrænkede Resourcer
 endnu er eller kan blive af det Omfang, som dets Viemeed
 kunde synes at kræve, paa den anden Side stedse føler sig

bessælet af den samme Iver og Interesse for et Formaal, hvis fra Begyndelsen af med allerhøieste Opmærksomhed og allernaadigst Opmuntring anseete Vigtighed Videnskabelighedens og Culturens senere Udvikling ikke kan andet end give en forhøiet Betydning, desto mere maatte dets Indtrædelse efter et Seculums Forløb i en ny Periode af dets Tilværelse for Selskabet blive en naturlig Anledning til det Ønske, at denne Epøke ogsaa maatte blive Begyndelsen til et nyt og kraftigere Liv i dets Virken, og det har maattet føle sig saa meget stærkere opfordret og tilskyndet til i denne Henseende Intet at forsømme, jo mere det tør glæde sig ved det Haab, at den ophøiede Beskytter af al dansk Videnskab og Lærdom, som for nærværende Tid beklæder Danmarks Throne, med Velbehag vil ansee og kraftigen understøtte et Samfunds Bestræbelser, hvilket allerede for hundrede Aar siden hans Forfædre have skænket særdeles kongelig Opmuntring og udmærkede Naadesbeviser". For nu at sættes istand til en regelmæssig og udvidet Virksomhed i Fremtiden maatte det ansees for ønskeligt, at det Offentlige vilde komme Selskabet til Hjælp. „Det maatte isærdeleshed ved en forøget Indtægt sættes istand til at kunne forskaffe sig den fornødne Assistance af en derfor lønnet duelig Medhjælper, der kunde gaae det tilhaande ved Efterfølgelse i Archiverne, Dokumenters Afsskrivning, Materialernes Forberedelse, Ordning og Redaction, Protocol- og Expeditions-Forretninger m. v., hvilke Selskabets egne Medlemmer ligesaa lidet have Forpligtelse som Tid og Leilighed til at paatage sig". I Henhold til det Foranførte ansøgte altsaa Selskabet om: 1. „at det maatte behage S. Mai. allernaadigst at confirmere de Selskabet af Kongerne, Christian VI. og Frederik V., meddeelte allernaadigste Beslyttelses- og Benaadnings-Breve af 7de Januar 1746 og 24de Februar 1747, forsaavidt ikke senere Forandringer i Lovgivninger eller senere allernaadigste Bestemmelser deri maatte medføre nogen Forandring, 2. at S. Mai. lige allernaadigst vilde bevilge

floges i den Anledning, at Selskabet ved en dertil duelig Haand vilde lade disse Materialier ordne, registrere og fortsætte. Det overdroges en Comitee (Velschow, Molbech og Larsen) at undersøge begge disse Forslag, som desforuden indeholdt flere brugbare Ideer og Vink. I Comiteens under 17de November 1845 fremlagte Betænkning anbefaledes Forslagene i det Hele saavel med Hensyn til de nævnte Arbejder, som til Dnsfeligheden af en lønnet Archiv-Assistent, i hvilken Anledning det vilde blive nødvendigt at anholde om en Understøttelse af det Offentlige, hvorhos indstilledes, at Selskabets Vedtægter maatte underkastes en ny Revision og kongelig Confirmation erhverves paa det af Kong Frederik den Femte Selskabet under 2de Februar 1747 forundte Benaadningsbrev. Dgsaa bifaldtes det allerede tidligere fremsatte Forslag (S. 184, 186) om Afgivelse af Selskabets egentlige Haandskrifter til det store kongelige Bibliothek og af dets originale Diplomer til det kongelige Geheime-Archiv. Efter at have modtaget denne Betænkning besluttede Selskabet i et samme Dag afholdt Møde saavel at nedsætte en Comitee til at gjøre nye Lovforslag (Kolderup-Rosenvinge, Larsen og Molbech) som i et Andragende til Kongen at tolke Selskabets Trang til en aarlig Understøttelse. Lovforslaget blev fremlagt og discuteret i Mødet d. 1ste December 1845. Følgende Aar d. 10de Juni indgav Formanden i Selskabets Navn et allerunderdanigst Andragende, hvori efter en givet Udsigt over Selskabets tidligere Historie og dets nærværende Stilling udvikledes Hindringerne for en stadig og vnskelig Virksomhed, blandt hvilke især Mangel af et beqvemt Lokale og af tilstrækkelige pecuniære Hjælpemidler „To mere“ — yttredes der — „Selskabet nu paa den ene Side erkjender, at i Følge af de foranførte og flere Dmskændigheder dets Virksomhed i den foregaaende Tid ikke har været eller med saa indskrænkede Resourcer endnu er eller kan blive af det Omfang, som dets Diemeed kunde synes at kræve, paa den anden Side stedse føler sig

beskæftet af den samme Iver og Interesse for et Formaal, hvis fra Begyndelsen af med allerhøieste Opmærksomhed og allernaadigst Opmuntring anseete Vigtighed Videnskabelighedens og Culturens senere Udvikling ikke kan andet end give en forhøiet Betydning, desto mere maatte dets Indtrædelse efter et Seculums Forløb i en ny Periode af dets Tilværelse for Selskabet blive en naturlig Anledning til det Dnske, at denne Epoke ogsaa maatte blive Begyndelsen til et nyt og kraftigere Liv i dets Virken, og det har maattet føle sig saa meget stærkere opfordret og tilskyndet til i denne Henseende Intet at forsømme, jo mere det tør glæde sig ved det Haab, at den ophøiede Beskytter af al dansk Videnskab og Lærdom, som for nærværende Tid beklæder Danmarks Throne, med Velbehag vil ansee og kraftigen understøtte et Samsunds Bestræbelser, hvilket allerede for hundrede Aar siden hans Forsædre have skænket særdeles kongelig Opmuntring og udmærkede Raadesbeviser". For nu at sættes istand til en regelmæssig og udvidet Virksomhed i Fremtiden maatte det ansees for ønskeligt, at det Offentlige vilde komme Selskabet til Hjælp. „Det maatte isærdeleshed ved en forøget Indtægt sættes istand til at kunne forskaffe sig den fornødne Assistance af en derfor lønnet duelig Medhjælper, der kunde gaae det tilhaande ved Efterjøgelse i Archiverne, Dokumenters Afsskrivning, Materialernes Forberedelse, Ordning og Redaction, Protocol- og Expeditionens-Forretninger m. v., hvilke Selskabets egne Medlemmer ligesaa lidet have Forpligtelse som Tid og Leilighed til at paatage sig". I Henhold til det Foranførte ansøgte allsaa Selskabet om: 1. „at det maatte behage H. Mai. allernaadigst at confirmere de Selskabet af Kongerne, Christian VI. og Frederik V., meddeelte allernaadigste Beskyttelses- og Benaadnings-Breve af 7de Januar 1746 og 24de Februar 1747, forsaavidt ikke senere Forandringer i Lovgivninger eller senere allernaadigste Bestemmelser deri maatte medføre nogen Forandring, 2. at H. Mai. lige allernaadigst visde bevilge

Selskabet som Hjælp til Bestridelsen af de for dets Niemeeds Opnaaelse nødvendige Udgifter en aarlig Understøttelse af 400 Rbd. med Vedbehold af den Selskabet tidligere ved kongelig Resolution af 18de Juni 1778 allernaadigst forundte Gratification af 300 Rbd. hver Gang et nyt Bind af det Danske Magazin overleveres“.

Resultatet af Selskabets Andragende blev følgende Hundredeaarssdagen efter Kong Frederik den Femtes Beslyttelses- og Benaadnings-Brev udfærdigede

Stadfæstelse paa de det Kongelige Danske Selskab for Fædrenelandets Historie og Sprog forhen givne Benaadningsbreve.

Vi Christian den Ottende, af Guds Raade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg.

Gjøre vitterligt: at Vi allernaadigst have confirmeret og stadfæstet, sca og hermed confirmere og stadfæste de det nuværende Kongelige Danske Selskab for Fædrenelandets Historie og Sprog af Vore høisalige Forgængere paa Danmarks Throne Kong Christian den Sjette under 7de Januar 1746 og Kong Frederik den Femte under 24de Februar 1747 givne Benaadningsbreve, af hvilke verificerede Gienparter her ere vedhæftede, hvorhos Vi, paa derom nedlagt allerunderdanigst Andragende fra bemeldte Selskab, for at fremme sammes Virksomhed yderligere ville have bestemt, at der indtil videre skal udbetales aarligen til dette Bort Selskab 400 Rbdlr. af de til Videnskabers og Kunstens Fremme nørmerede Summer, foruden de 300 Rbdlr., som udbetales af samme Konto for Udgiften af hvert Bind af Dansk Magazin, hvilket historiske Værk det paaligger Selskabet at udgive, og ville Vi til yderligere Betryggelse for Opbevaringen af Selskabets Dokumenter, Stamtavler og genealogiske Samlinger, at dette Archiv skal opbevares og ordnes i det historisk-genealogiske Archiv, som er oprettet under Bort Dr-

dens Capitul, saaledes at Archivarius ved samme skal holde det særskilt og stedse tilgængeligt for Selskabets Medlemmer til Brug ved deres Arbejder. Saaledes ville Vi see dette Vort Selskabs Virksomhed fremmet og forblive samme med Kongelig Gunst bevaagen.

Givet i Vor Kongelige Residentsstad Kiøbenhavn den 24de Februar 1847.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

Christian N.

(L. S.)

Stemann.

Orsted.

Bentzen. L. J. Holm. Algreen-Ussing.

Saaledes kan da vort Selskab, benaadet med en kongelig Understøttelse, om hvis Varighed det tør nære det bedste Haab, see en gunstigere Fremtid imøde end nogenfinde i dets hele foregaaende Tilværelse og vil blive istand til at udvikle en ligesaa hæderfuld som til Dplysning af vort Fædrelands Historie frugtbringende Virksomhed.

Det historisk-genealogiske Archiv, som nu skal modtage den største og vigtigste Deel af Selskabets Samlinger, oprettedes ifølge et kongeligt Rescript af 27de August 1845 og bragtes til offentlig Kundskab ved en Cancelli-Placat af 20de November s. A. af følgende Indhold:

„Da Hans Majestæt Kongen er bleven opmærksom paa, at der i det geheime Archiv saavel som i de collegiale Arhiver og i historiske Selskabers Samlinger findes mange Afskrifter af historiske Documenter, der indeholde vigtige Dplysninger om den danske Stats Historie siden den Oldenborgske Stammes Regjeringsstid, om Personal-Historie, Genealogie og Heraldik, og Allerhoist samme har fundet det hensigtsmæssigt, at slike Afskrifter ikke opbevares paa samme Sted, som Dri-

ginalerne, har Hans Majestæt ved allerhøieste Rescript af 27de August sidstleden til Kantsleren for de Kongelige Ordners Capitul allernaadigst befalet, at der ved bemeldte Capitul under Kantslerens Tilsyn skal samles et historisk-genealogisk Archiv, som skal forbindes med Ordens-Capitulets for Personal-Historien vigtige Samlinger og gives Plads i Ordens-Capitulets Gaard. Hvilket herved bringes til offentlig Kundskab med særdeles Hensyn til, at Alle, der maatte være i Besiddelse af Documenter af foranførte Slags, kunne vide, hvor disse kunne ventes sikkert opbevarede og hensigtsmæssig benyttede“.

Da vort Selskab gennem den største Tid af sin Tilværelse lige til denne Dag har manglet et rummeligt og beqvemt Lokale og for Tiden heller ingen Udsetelse har til at erholde et saadant, maa Dptagelsen af en betydelig Deel af dets Samlinger i et nyt og fremblomstrende Institut, hvor deres historiske Oprindelse vil blive anerkjendt og hvor de med Lethed kunne benyttes baade af Selskabets Medlemmer og af andre vor Histories Dyrkere, ansees for en ligesaa hensigtsmæssig som velgjørende Foranstaltning n). Det har allerede viist sig, at mange vigtige og værdifulde historiske og statistiske Bidrag, som hidtil uændsede og udsatte for Undergang henlaae i Privates Værge, efterhaanden begynde at komme for Lyset, da et saa passende Opbevaringssted har aabnet sig o), og det tør haabes, at Archivets virksomme Bestyrer i denne Henseende til dets Færd og Fremvæxt fremdeles vil benytte sin udstrakte Personal- og Lokal-Kundskab.

n) Selskabets egentlige Haandskrifter ere nu afleverede til det store kongelige Bibliothek.

o) En Fortegnelse paa de interessante Bidrag, Archivet har modtaget i Aaret 1846, s. Berlingske Tidende, 1847, Nr. 46.

Tillæg.

- S. 30. Chr. Mørch havde været Assessor auscultans i Høiesteret og (dog ikke til sin Død) Chef for det norske Revisorat under General-Postamtet ifølge Sonnens, Terkel Mørchs († 1841, opkaldt efter sin Grandonkel, L. Klevenfeldt), Autobiographi: Mit Levnet, Odense 1831.
- S. 61. Om Udgaven af D. Worms Brevsamling, s. Nordisk Tidskrift for Oldkyndighed, I, S. 367—68. Den besørgeedes og befoستedes egentlig af (Selskabets Medlemmer) Langebek, Lurdorph og Hielmstjerne; s. Worms Lexicon, I, S. 576, og Hielmstjernes Bogsamling, II, S. 746.
- S. 76. Num. n). Det maa have været omtrent ved denne Tid, at Isländeren, Jon Mortensen, forgjæves tilbød det danske Magazin-Selskab, som han kaldte det, sin Tjeneste med at affkrive danske og latinske Diplomer, oversætte norske m. m.; Nordisk Tidskrift for Oldkyndighed, III, S. 145.
- S. 79. I Anledning af Selskabets og Høpffners Ansøgninger om Almanak-Privilegiet haves følgende Brev af Hielmstjerne (27de December 1770), formodentligen til Langebek:
- „Hermed har jeg den Ære at sende Dwittering for Høpffners 50 Rdlr. herpaa tegnet. Denne gamle

Fader har faaet en Memorial paategnet af den nye Maitre des Requetes *) om at beholde Almanakferne for sig og sine Arvinger, hvorimod han tilbyder at give den nye kongel. Opfostrings Indretning 200 Rbd. aarlig etc. Her er alene Qvæstio, om vi, naar den Sag skal Kongen refereres, skal melde noget om det kongel. Løfte, det danske Magazin har. Lurdorf vil, at der skal intet meldes derom; men vi ere Lo om Raadet. Jeg har ei villet tage nogen Resolution, førend jeg har hørt Deres Velbaarenheds Tanker herom“. At Langebek tog Hielmstiernes Forslag til Følge, erfares af hans Memorial af 7de Januar 1771 (ovenfor S. 80).

- S. 122. Under Suhms Forstanderskab maae enkelte Medlemmer være optagne, uden at det forekommer i Protocollen, f. Ex. O. Malling og J. Kierulf.
- S. 123. Anm. s). H. Andersens Afskrifter af Breve i Cancelli-Registranterne ere ikke komne til det norske Universitets-Bibliothek, men til Rigs-Archivet; Samlinger til det Norske Folks Sprog og Hist., VI, S. 1.
- S. 126. Anm. v). De her omtalte Breve af Christian IV. angaaende den nye Stadsret ere nu trykte i Nyt historisk Tidskrift, I, S. 456—57.
- S. 188. De Mettenbergske Rapporter ere nu affkrevne af Mag. Allen under hans Dphold i Wien 1846.
- S. 193. C. J. Thomsen blev foreslaaet af Formanden, A. Kall.
- S. 198. Over A. Kall fremsagde Nyerup i Mødet den 19de December 1821 nogle Mindeord, trykte i J. K. Høsts Politik og Historie, V, S. 300—2. C. Molbechs Mindeord over O. Malling og K.

---

*) Struensee, der den 18de i s. Maaned havde tiltraadt denne Post; J. K. Høsts Struensee og hans Ministerium, I, S. 187.

Lyerup, fremsagte i Mødet den 9de Dec. 1829, ere trykte i *Nordisk Tidskrift*, III, 568—81.

S. 196. Num. n). P. 17. Thorup havde bebudet en ny Bearbejdelse af sine Programmer om Ribe=Skole, under Titel: *Historiske Efterretninger om Ribe=Cathedralskole*, hvoraf 1ste Deels 1ste Hefte efter Forfatterens Død er udgivet af hans Søn, Adjunkt C. E. Thorup, Ribe 1846. Dette Hefte er efter Forfatterens udtrykkelige Villie blevet overladt Subskribenterne uden Betaling, da Fortsættelsen af flere Grunde ikke kan leveres.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

Second block of faint, illegible text, appearing as a separate paragraph.

Third block of faint, illegible text, continuing the document's content.

Fourth block of faint, illegible text, located in the lower half of the page.

Register*)

A.

- Aagaard, N., Rector i Kjøge, 12.
- Achen, S. M., Sognepræst i Odense, 139.
- Adeler, J. C. Lente, Conferentsraad, 132. 135. 142. 152.
- Adelshistorie, den danske, norske og flensvig-holsteenske, Samlinger dertil, af F. B. C. Benzon, 221—22; af C. A. v. Bertouch, 186—87; af G. C. F. v. Frankenau, 130. 163. 167; af H. de Hoffman, 48; af C. J. Jesen, 160; af P. Kaasbøll, 163; af L. af Klevenfeldt, 130. 133. 163; af C. E. Boss, 103.
- Allen, C. F., Magister, 242.
- Almanak = Privilegiet, 41—42. 78 fg. 211—42.
- Ancher, D. Hofod, 53. 88. 92.
- Ancherfen, J. P., Justitsraad, Professor, 35. 55.
- Andersen, Salvor, Cancelliraad, Revisor, 114. 118. 119. —20. 122 fg. 126. 170—71; hans Bogsamling og hans Registrant over samt Afskrifter af Konge- og Collegial-Breve, 123. 242.
- Anker, Carsten, norsk Statsraad, 114. 122. 190.
- Anne Sophie, Churfyrstinde af Sachsen, 217.
- Arbien, M. G., Medailleur, 39—40.
- Archiv, det historisk-genealogiske, 238 fg.
- Archivar, det danske Selskabs, 198.
- Arnesen, Jon, Biskop i Skalholt, 7.
- v. Aspern, J. V., Conferentsraad, 16. 44. 124.
- Attester, det danske Selskabs, hvorvidt at ansee som Beviser i Arvesager, 230—31.
- Augustenborg, Chr. Aug., Hertug af, 61.
- Augustin, J. S., Etatsraad, 78. 92 fg. 121. 124.

*) De med udmærket Skrift trykte Navne ere Medlemmernes af begge Selskaber.

B.

- Baden, G. L., Dr. juris, 118. 120. 191.
- Bang, Familienavnet, 159.
- Bang, Oluf, Klotter, 88. 131—32. 134. 137. 143. 145. 147—48. 155. 157. 164; hans „Samling af nyttige og opbyggelige Materier“, 45—46. 55; Gaandkrift af ham om Holmens Kirke, 131—32.
- Banner, Familienavnet, 162—63.
- Bech, F. J., Biskop i Christiania, 205.
- Becker, P. W., Mag., Sognepræst, 194. 211. 213 fg.
- v. Beensfeldt, F. L. C., Kammerherre, 140.
- Behrmann, S., Cancelliraad, Archivar i det flesv. hofst. lauenb. Cancelli, 120. 124. 127. 190. 217.
- Bendtsen, B., Professor, Rector, 193.
- Benzon, F. V. C., Amtmand, 185—86. 192—93. 198. fg. 218. 221—22. 229. 232; hans Stamtavler over Adels-slægter i den danske Stat, 221—22.
- Berg, Frantz, Biskop i Oslo, 233.
- v. Bergen, D., Landsdommer, 16. 34.
- Bergh, Jrgens, Kammerherre, 232—33.
- v. Bertouch, E. A., Kammerherre, 138—39. 145. 149 fg. 153. 157. 164. 168. 186 fg. 189; hans Samlinger til den danske og norske Adels-historie, 186—87.
- Bibliothek, det store kongelige, 28. 184. 186. 240.
- Bibliothek, Universitetets, 152. 189.
- Bibliothekar, det Danske Selskabs, 182—83. 198.
- Bilde, Anders, Marff, 217.
- Bille-Bræbe, Preben, Greve af, Geheime-Conferentsraad, 141.
- Birch, A., Biskop, 118. 193.
- Birch, S. J., Præst, 134.
- Bircherod, Jacob, Justitsraad, Landsdommer, 224.
- Bircherod, Jens, Biskop i Aalborg, 224 fg.; hans Dagbøger, 36, 222 fg.
- Bircherod, Th. B., Professor, 224.
- Bloch, J., Biskop, 193.
- Bloch, N. S. Sevel, Professor, 142. 190. 225.
- Bloch, S. R. J., Etatsraad, Rector, 176.
- Bog: Censur, 23—24; Bøger, danske, Forbud mod deres Indførsel i Sverrig, 142; Bogvæsen, det danske, dets Tilstand 1807—14, 218—19.
- Borch, Hans, Etatsraad, Expeditiions-Secretair i det Danske Cancelli, 135.
- Bornemann, D., Conferentsraad, General-Auditeur, 88. 92. 95. 109. 121. 124.
- Botner-Slægten i Norge, 155. 167.
- Brandt, Chr., Formand for Liggbarerne, 88. 132. 135. 142. 158—59.
- Bredsdorff, J. S., Lector, 196.
- Brochenhuus, J. L., Overhofmester, 142. 190.
- Brock, Eske, hans Dagbøger, 166.
- Brock, Lauge, Ridder, 216.
- Brunius, C. G., Professor i Lund, 196.
- Brünnich, Boas, Bogtrykker, 116.
- Buchan, David Stuart, Carl af, 140.
- v. Bülow, C. S., Kammerherre, Cancelli-Deputeret, 120. 124. 141. 170—71.
- Bülow, Joh., til Sanderumgaard, Geheime-Conferentsraad, 127. 139. 190.

C.

- Carstens, N. G.**, Geheime-
raad, 88. 92. 95. 121. 124.
Christensen, M. N., Fuldmæg-
tig, 188.
Christian den 1ste, 61—62.
Christian den 2den, 127; haand-
skrevet Arbejde om ham af
Hielmskiærne, 20—21.
Christian den 3die, Dokumenter
til hans Historie, 127.
Christian den 4de, 20. 35. 120.
126. 217. 242.
Christian den 6te, 1. 22—23.
54. 56 fg.
Christian den 8de, 234 fg.
Christian, Prinds (Christian den
4des Søn), 217.
Contingent, det Danske Selskabs
Medlemmers, 37. 78. 96. 177.
200.
Cordsen, S. S., Geheimeraad,
109. 122. 124.
Cronholm, A., Mag., Ad-
junkt ved Lunds Univ., 194.

D.

- Danebrogssfanen**, 133.
Dansk Litteratur, Samlinger
deraf, H. Andersens, 123; C.
A. v. Bertouchs, 187—88;
N. S. Munchs, 139; P. M-
dells, 188.
Dansk Sprog, 26. 62 fg. 137.
176 192.
Dass, B., Rector, 24.
Deichman, Carl, Cancelli-
raad, 21. 33. 35. 37. 50. 55.
Diplomatarium, dansk, 72 fg.
Duvin, Slægten, 162.

E.

- Eeg, E.**, Copist, 151.
Elephant-Ordenen, dens Historie,
210.
Engelstoft, L., Conferents-
raad, Professor, 120. 128.

188. 191. 194. 196. 198. 210—
11. 213—14. 217. 233—34.
Erichsen, John, Conferents-
raad, 88. 92. 95. 121. 124.
Estrup, S. F. J., Etatsraad,
193. 234.

F.

- Falck, N.**, Etatsraad, Pro-
fessor i Kiel, 194.
Finkenhagen, J., Secretair, 57.
Finnmarken, Kart derover, 67.
Fogh, Peder, Etatsraad, 36.
226.
Formand, det Danske Selskabs,
17. 38. 96—97; det genealog.=
herald. Selskabs, 134. 145.
147. 168; de forenede Sel-
skabers, 180—81. 198.
v. **Frankenau, G. E. F.**, Justits-
raad, Legations = Secretair,
130. 163.
Frederik den 2den, 127.
Frederik den 3die, 35. 217.
Frederik den 4de, 217.
Frederik den 5te, 20. 23. 29—
30. 39. 58—59. 65. 69 fg.
84. 235.
Frederik, Arveprinds, 91.
Fridsch, Mads, Etatsraad,
Rentekammer-Deputeret, 109.
122. 125. 171. 189.
Frys, J. C., Greve af Juell-
Wind, 229.
Fryrell, N., Professor, Præst
i Bærmeland, 188. 194.

G.

- v. **Gamm, C. O.**, meklen.=
strelitzsk Geheimeraad = Præ-
sident, 141.
Garde, S. G., Commandeur,
196. 234.
Gaver, til det Danske Selskab,
30. 34 fg. 101. 103—4. 186
—87. 197; til det genealogisk=
heraldiske Selskab, 157. 163.
Geheime-Archiv, det kongelige
danske, 24. 60. 114—15. 133.

- Seijer, E. G., Professor i Upsala, 194.
 Gjørwell, C. C., fgl. Bibliothekar i Stockholm, 165.
 Gllücksborg, Fred., Hertug af, 61.
 Godiche, A. S., Bogtrykker, og hans Enke, 159.
 Gram, Hans, 4—5. 7. 13 fg. 19. 21—22. 45. 58. 65. 69. 73. 226.
 Grave, C., Professor, Præst i Norge, 29—30. 34.
 Griffenseldt, P., 211.
 Grove, E. K., Conferentsraad, 142. 234.
 Grøndse-Commission, imellem Norge og Sverrig, 118.
 Grøn, Jørgen, 217.
 Gundelach, J. S., Kammerraad, 151.
 Gylbendal, S., Boghandler, 105. 157.
 Gyldesteen, Familien, 232.

S.

- Saandfæstninger, de danske Kongers, paatænt Udgivelse af dem, 127.
 Saandskrifter af D. Bang, 131—32; Jens Birchrod, 36. 222 fg.; Hielmstjerne, 20—21; Langebek, 5 fg. 8. 69 fg.; N. (C? P?) Møller, 135; Cassten Worm, 197.
 Saandskrifter og Dokumenter, omtalte eller fremlagte i det Danske Selskabs Møder, 126—27. 215 fg.
 Saandskriftsamlinger, tilhørende S. Andersen, 114—15. 123; Carsten Anter, 114—15. 122; P. C. Klein, 140; M. Drechow, 97. 118.
 Hammond, J., Cancelliraad, 32—33.
 Harboe, L., Biskop, 14. 35. 53.
 Harbou, M. A. S., Actuar, og J. N. C., Landmaaler, 233.
 Hardenberg, Margrethe, 217.
 Harthausen, G. C., Greve af, 140. 153.
 Hee, J., Biskop, 131—35.
 Henneberg, K., Præst i Aalborg, 192.
 Herbach, Caspar, 216.
 Hersleb, S. C., Conferentsraad, 29. 31. 58. 88. 92. 95. 124.
 Hersleb, P., Biskop, 21. 58.
 Hertel, C. B., Præst, 128.
 Hertugdømmerne, deres Historie, 23. 33. 48. 95—96. 108. 194.
 Hielmstjerne, Henrik, 19 fg. 34. 40—41. 44. 53. 58. 77. 82. 88. 92. 96. 117—18. 211—42; hans utrykte Arbejder, 20—21.
 Historie, det Danske Selskabs, af Langebek, 59 fg. 72. 99. 105.
 „Historiske Samlinger“, udg. af det Danske Selskab, 207—8.
 de Hoffman, Hans, 32. 48. 121. 134; hans Fundatsamling, 159.
 de Hoffman, Tycho, 28—29. 31. 44; hans Skrift om Tiende, 29.
 Holberg, L., 21. 49—50. 53. 55. 58.
 Holm, P., Amtmand i Norge, 134. 190.
 Holme-Kloster i Jyen, 126—27.
 Holmens Kirke i Kjøbenhavn, Saandskrift om den af D. Bang, 131—32.
 Holstein, J. L., Greve af, 21. 29. 42. 43. 58.
 Hoppe, P., Conferentsraad, 74—75.
 Horn, S. C., Fuldmægtig, 151.
 Hornemann, Gert, Kammerherre, 132. 143.
 Horrebøw, P., Bogtrykker, 126. 166.
 Hvitfeldts Krønike, 50 fg.
 Hæfeker, J. J., Etatsraad, 132. 134. 142. 150.

- Høpffner, J. J., Bogtrykker, 41—42. 78 fg.
Høpffner, N. C., Bogtrykker, 41—42. 78 fg. 211—42.

S (Vocal).

- Islandsk Sprog, islandsk Donat, latinisk-islandsk Lexicon, 6—7; Islandernes Fortjenester af den nordiske Historie, 8.

S (Consonant).

- Jacobi, C. F., Conferentsraad, 92. 95. 97. 103. 109. 121. 124.
Jacobsen, P. V., Etatsraad, Rentekammer-Commiteret, 194. 199. 201. 211 fg. 215. 234.
Jahn, J. S., Capitain, 193. 211—12.
Jahn, J. S. F., Premier-Lieutenant, 215.
Jessen, E. J., Etatsraad, 132 fg. 142. 147. 149. 160; hans Samlinger, 160.
Johnstone, J., 140.
Jubelfest, det Danske Selskabs, 233—34.
Jydsk Almuesprog, 6.

R.

- Raasbøll, P., Generallieutenant, 163.
Rall, Abraham, 102 fg. 112 fg. 116—17. 120. 122. 124. 127. 140—41. 144. 165. 168. 170—71. 175. 181—85. 190. 192. 201. 208—9. 215—16. 218—19. 221 fg. 229. 242; hans forhavte Udgivelse af norske Mindesmærker (Mynter, Sigiller ic.), 202 fg.
Rasferere, det Danske Selskabs, 37. 98; det genealog.-herald. Selskabs, 145; de forenede Selskabers, 180 fg. 198—99.
Rierulf, J., Justitsraad, Professor, 124. 170. 242.
Klein, P. C., Capitain, 140. af Klevenfeldt, Terkel, 21.

31. 44. 53. 58. 88. 130. 133. 152. 157. 162—63. 167. 223. 241.

- Knudsen, H., Registrator ved Geheime-Archivet, 211. 214.
Kobberslifter, det Danske Selskabs, 67—68.
Kongelige Benaadninger, Rescripter m. m., til eller vedkommende det Danske Selskab, 23 fg. 40 fg. 66—67. 86—87. 91. 93; det genealog.-heraldiske Selskab, 137; de forenede Selskaber, 172. 238—39; Videnskabernes Selskab, 73 fg.
Kristni-Saga, oversat af Langebet, 5 fg.

L.

- Langebet, Jacob, Provst i Aalborg, og Frederik, Præst i Thy, 9.
Langebet, Jacob, 4 fg. 17. 19. 24. 31. 35. 37—38. 41. 47. 49. 52 fg. 56 fg. 66. 67—68. 75 fg. 79 fg. 83 fg. 89. 106. 113. 120. 157. 208—9. 215. 234. 241—42; hans Oversættelse af Kristni-Saga, 5 fg. 69; hans Samlinger til den danske Litteratrhistorie, 12—13; et Compendium i den danske Historie, ventet fra ham, 42. 76; hans paatænkte Udgivelse af det Danske Selskabs latiniske Diplomer, 49; hans „Anmærkninger over et Brev“ ic., 52—53; hans Sørgetale over Christian den 6te, 57—58; hans Lovtale over Frederik den 5te, 59; hans Historie af det Danske Selskab, 59 fg.; hans Jubeltale over Christian den 1ste, 61—62; hans Skrift om det gamle Forbundsstab mellem det danske og det engelske Kongerue, 69 fg.; hans Arbejde ved den danske Ordbog, 72 fg.; hans Corpus diplomaticum, 72 fg.
Lappenberg, J. M., Dr., Archivær i Hamburg, 194.

- Larsen, J. E., Professor, 194.
216. 234. 236.
- de Lasson, A. K., Etatsraad,
141.
- Lengnick, J. C. L., Capitain,
172—73.
- Leth, A., Capitain, 141.
- Lericon over adelige Familier,
133. 146—47. 149. 151. 153.
159 fg. 218 fg.
- Ligprædikener, danske, Samlinger
deraf, 188.
- Liljegren, J. G., svensk Rigs-
Antiquar, Professor, 194.
- de Lindencrone, J. F., Kam-
merherre, 134. 142. 145. 152
—53. 164—65. 168. 190.
- von Lode, D. H., det Danske
Selskabs Kobberstikker, 67—68.
- Lofale, det Danske Selskabs, 31
—32. 75 fg. 85. 91. 93—94.
101—2. 189; det genealog.-
herald. Selskabs, 152.
- Løve, det Danske Selskabs, 25
fg. 95 fg. 175 fg. 236; det
genealogisk-heraldiske Selskabs,
138—39.
- Lovise, Frederik den 5tes Dron-
ning, 69—70.
- Lurdorph, B. D., 28—29.
34. 44. 53. 58. 65. 88. 90.
92. 95. 97. 98. 104—5. 124.
241—42.
- Lynar, N. K., Greve af, 58.
- Lügow, J. S., Capitain i
Sø-Etaten, 141.
- Læselyst, almindelig i Danmark
under Christian den 6te, 18—19.
- Læsfoc, L. A., Copiist ved den kgl.
Mynt- og Medaille-Samling,
217.
- Löwenschild, Nicolai Poulsen,
Legn, og Rudolph Bøck,
Præst, 155.
- M.**
- Madvig, J. N., Professor, 189.
Magazin, Danske, 17 fg. 21
fg. 38. 46 fg. 49—50. 75
fg. 84. 86—87. 89 fg. 105
—6. 242; Nye Danske, 105
fg. 207 fg.; Danske, tredje
Række, 212 fg.
- Magazin til den Danske Adels
Historie, 166—67. 221.
- Magnusen, Finn, Etatsraad,
Geheime-Archivar, 194. 233.
- Malling, Ove, Statsminister,
171. 190. 193. 198. 208—9.
214. 223. 242—43.
- Manthey, J. D. T., Conse-
rentsraad, 193.
- v. Mecklenburg, C. F., 155.
- Medailler, danske, 20; Medaille,
præget af det Danske Selskab,
39—40; Medaille, tilkendt
Lurdorph af det svenske Bitter-
hets-Akademi, 104.
- Medlems-Diplom, udsærdiget
af det genealog.-herald. Sel-
skab, 143 fg.
- Michelsen, A. L. J., Pro-
fessor, 194.
- Molbedt, C., Etatsraad, Pro-
fessor, 184—85. 189. 191.
194. 196. 198. 209 fg. 213.
215 fg. 223. 228. 233 fg. 242
—43.
- Moldenhawer, D. G., Con-
ferentsraad, Over-Bibliothe-
kar, 123. 171. 186. 190. 192.
- Moltke, A. G., Greve af,
134. 142. 152.
- Moltke, A. V., Greve af,
Stats- og Finansminister, 191.
- Mollke, C. L., bayersk Capitain,
229—30.
- Moltke, Frederik, Geheime-
Conferentsraad, 141. 145. 152.
168. 170 fg. 185. 190. 192.
229.
- Moltke, F. L., Greve af,
Geheime-Conferentsraad, 140.
190.
- Moltke, J. G., Greve af,
Statsminister, 190.
- de Monteleone, Familien, 232.
- Mortensen, Jon, 241.
- Munch, N. S., Justitsraad,
139. 150. 188.
- Museum, forbundet med det store
kgl. Bibliothek, 123—24.

v. Mylius, J. C., Kammerherre, 233.

Mynter, danske, 20; holsteenske, 216; norske, 202 fg.; det Danske Selskabs, 100.

Mülertz, A. S., Dr., Rector, 193.

Müller, C. P. Paludan-, Dr., Overlærer, 195. 213. 215.

Müller, J. N., Conferentsraad, 109. 121. 124.

Müller, P. E., Biskop, 191. 198.

Münter, S., Biskop, 124. 170. 190.

Noder, det Danske Selskabs, 19. 32. 99. 101—2. 125—26.

179. 199; høitidelige, 56. 58—59. 61. 233—31.

Møller, Jens, Professor, 191. 208—9.

Møller, Nic., Bogtrykker, 105. 110—11.

Møller, N. (C? P?), Stadsbedemand, 134—35.

Møller, O. S., Professor, Rector i Flensborg, 5. 139. 149. 153. 157. 187—88.

Møllmann, B., Etatsraad, Professor, 53. 157.

Møllmann, S. N., Conferentsraad, Laugmand i Norge, 143.

Mørch, A., Præst i Norge, 192. 204—5.

Mørch, Chr., Kammersecretair, 30. 37. 44. 241.

N.

Nordahl, P. E., Justitsraad, Præsident i Thronhjelm, 88. 108. 188.

Norge, dets Historie, 201—2.

Nyerup, N., Professor, 107. 109. 112—13. 117 fg. 122.

125—26. 170. 185. 190.

192—93. 198. 208 fg. 242—43.

Nodtsov, P. M., 168.

O.

Olassen, Jon, (Ostindiefarer), 216—17.

Olassen, Jon, fra Grunnavik, 9. 47.

Oldenborg, J., Kammerherre, 191. 207.

Odsfager, 103—4. 185.

Olivarius, Holger, Provst, 35.

Olsen, G. S., Etatsraad, Notarius Publicus, 191.

Opforsnings-Stiftelse i Rbhvn., 79. 242.

Ordbog, den danske, 47. 72. fg.

Otto Ludvig, Greve af Solms (Rhingreven), 217.

P.

Paludan, J., Præst paa Møen, 191. 207.

de Parthenay, J. B. des Roches, 67.

Pengevæsen, det Danske Selskabs, 37 fg. 77. 110. 181—82.

200—1; det genealog.-herald. Selskabs, 152 fg.

Perbøl, N., Conferentsraad, 135.

Petersen, N. M., Professor, 189. 194. 198. 213 fg. 234.

Pleszen, C. A., Kammerherre, 139. 153.

Pleszen, C. L. Scheel-, Kammerherre, Ammand, 139.

Pokal, tilhørende det Danske Selskab, 27.

Pontoppidan, C., Procantkler, 50 fg. 58; hans Danske Atlas og hans Marmora Danica, 159.

Pontoppidan, J. M., Procantklerinde, 35. 56.

Pontoppidan, L., Sognepræst i Aarhus, 130.

Prahl, B. D., Cancelliraad, 191. 196.

Programmer, danske Universitets-, 36—37.

Protocoller, det Danske Selskabs, 95. 113.

O.

Oxistgaard, J., Etatsraad,
191. 198.

R.

Rafn, C. C., Etatsraad, 191.
213. 231.
Rahbek, K. L., Etatsraad,
Professor, 193.
Ramus, C., Professor, Direc-
teur ved Mynt- og Medaille-
Kabinettet, 185. 191. 216.
Ramus, J. F., Justitsraad,
Professor, 79. 81—82.
Ramus, Jonas, Justitsraad,
Justitiarius i Overhofretten i
Norge, 15. 19. 44.
Ramus, Melchior, Lector i
Ehrendhjem, 67.
Ranzau, Cay, Geheimeraad,
140.
Ranzau, Chr., Greve af, til
Bræsborg, 35.
Ranzau, Otto, Greve af, 211.
Rask, K. C., Professor,
191—92. 197. 210.
Rasmusen, M. R. C. Rall,
Copiist ved Geh.-Archivet, 214.
Redacturer af det Danske Sel-
stabs Skrifter, 17. 38. 46—47.
75 fg. 89 fg. 97—98. 106;
af det genealog.-herald. Sel-
stabs Skrifter, 139. 146 fg.
164. 166; af de forenede Sel-
stabs Skrifter, 209. 218.
Reedtz, S. C., Kammerherre,
193—94. 210.
Regesta diplomatia hist. Dani-
cæ, 228—29.
Registratur over hvad der i
offentlige og private Sam-
linger habdes til Oplysning
af Fædrelandets Historie; en
saadan ønsker N. Rall for-
skaffet for det Danske Selstab,
114—15.
Registre og Tegninger over alle
Lande, 213. 235—36.
Reierfen, S. C., Conferents-
raad, 109. 122. 189.

Reuß-Schleiz-Röstriz, Heinrich
den 6te, Greve af; hans Tale,
holdt paa Sorø-Akademi,
63—64.

Reuß-Röstriz, Heinrich den 64de,
Fyrste af, 232.

Rhode, P., Sognepræst paa
Volland, 139.

Riez, J. E., Magister, Adjunkt
ved Lunds Cathedralsskole, 196.

Rosenkrantz, N., Statsmi-
nister, 190—91. 230.

Rosenkrantz, Otte Niessen og
Erik Dinesen, 216.

v. Rosenchild, Familien, 155.

Rosenvinge, J. L. N. Kolde-
rup-, Etatsraad, Professor,
189. 193—94. 198. 211 fg.
228. 233—34. 236.

Rosenørn, P., Geheime-Confe-
rentsraad, 140.

Rostgaard, F., Conferentsraad,
15. 21. 50. 64—65. 73. 130.

S.

Samlinger, det Danske Selskabs,
28. 34 fg. 91. 93. 99 fg. 182
fg. 184 fg.; det genealogisk-
heraldiske Selskabs, 157. 185;
de forenede Selskabers, 238 fg.

Sandvig, B. C., 96. 98 fg.
105. 107 fg. 111. 132. 134.
142. 146 fg. 157 fg. 161.
163—64. 166.

Scavenius, J. B., Etatsraad,
188.

v. Schack, E. C. E., Geheime-
raad, 131. 142. 153. 189.

Schade, S., polsk Resident, 215.

Schanche, S. J., Præst i
Norge, 55.

Scheidt, C. L., Justitsraad,
Professor, 58. 127.

Schelde, Niels, Regimentsskriver,
35.

Scherewien, C. L., Confe-
rentsraad, Landsdommer, 112
—43.

- Schiern, F. E. A., Magister, 215.
 Schimmelmann, L. S., Generalmajor, 168.
 Schlegel, J. E., Professor i Sorø, 55.
 Schlegel, J. F. V., Conferentsraad, Professor, 119—20. 124. 170—71. 175. 190. 194. 210.
 Schlegel, J. H., Justitsraad, Professor, 88. 91—92.
 Schlözer, A. L., Professor i Göttingen, 165.
 Schmidt, Chr., Justitsraad, Notarius Publicus, 88.
 Schnabel, Marcus, Præst i Norge, 157.
 Schow, Laur., Klokker, 90. 96.
 Schrödersee, Familienavnet, 159.
 Schumacher, Andreas, Conferentsraad, 78.
 v. Schönfeld, Edler, Directeur (i Wien), 191.
 Schøning, G., 21. 33. 78. 88; hans Skrift om Norges gamle Geographi, 65 fg.
 Scythe, N., Justitsraad (i Norge), 121—22. 134—35. 189.
 Secretairer, det Danske Selskabs, 19. 26. 28. 96 fg. 110—11. 125; det genealog.-herald. Selskabs, 138—39. 146 fg.; de forenede Selskabers, 179. 181. 198.
 Segl, det Danske Selskabs, 25; det genealogisk-heraldiske Selskabs, 143.
 Sehested, Hannibal, 214. 217.
 Seidelin, Andreas, Bogtrykker, 116.
 Seidelin, S. Brinck-, Conferentsraad, 190—91.
 Selskab, for Borgerdyd, 111; det genealogisk-biographiske, 172 fg.; for Norges Vel, 203; det danske Videnskaberne, 1—2. 4. 23. 39. 41 fg. 45. 72. 91 fg. 101 fg.
 Sevel, J. C., Conferentsraad, 88.
 Sigiller, norske, 157. 202 fg.
 Simonsen, L. S. Vedel, Etatsraad, 120. 124. 185—86. 217. 221; hans senere Skrifter, 166—67.
 Sjøborg, N. S., Professor i Lund, 142.
 Slægte- og Baaben-Bøger, danske og norske, 129—30. 162.
 Sorø-Akademi, 59. 63—64.
 Spener, sachsisk Resident i Rbhyn., 55.
 Spengler, J. C., Etatsraad, Directeur for Kunstmuseet ic., 193. 209.
 Stadfeldt, S. A., Justitsraad, 192.
 Stadsret af Christian den 4de, 126. 242.
 Stampe, S., Statsminister, 83. 117—18. 134. 142. 153.
 Steenbloch, C. E., Professor i Christiania, 192.
 Steenbloch, Envold og Wilhelm, Præster i Norge, 35.
 Steenbuch, H., Præst i Norge, 160.
 Stein, A. F., Bogtrykker, 82.
 Stendrup, J., Conferentsraad, 134—35. 145. 148—49. 164. 168. 171. 190. 199.
 Stephansen, O., Amtmand paa Jøland, 139. 189.
 Struensee, J. F., 242.
 Suhm, P. F., 23—24. 32. 37—38. 78. 82. 88. 90 fg. 95. 97. 101. 104. 107. 109 fg. 124—25. 132. 134. 142. 145. 152—53. 162. 223.
 Suhm, U. F., Admiral, 38.
 Svend Aagesens Krønike, oversat af Langebek, 8.

S.

- Temler, C. F., Etatsraad, 88.
 Terpager, Laurits, Provst, 30. 34.

- Thaarup, J.**, Etatsraad, 172—73. 191. 233—34.
- de Thesstrup, Frands**, Kammerherre, 15—16. 44. 124; hans Samlinger, skænkede til det Danske Selskab, 101. 103.
- Thomsen, C. J.**, Etatsraad, Directeur for den kgl. Mynt- og Medaille-Samling etc., 185. 189. 193. 199. 201. 228. 233. 242.
- Thorkelin, G. J.**, Conferentsraad, Geheime-Archivar, 114. 118 fg. 122. 124. 126—27. 139. 142. 148. 170. 190.
- Thorlacius, B.**, Etatsraad, Professor, 192—93. 216.
- Thorlacius, S. T.**, Justitsraad, 118. 122. 140. 189. 193.
- Thorleiffen, Jon**, Præst paa Island, 6.
- Thorup, P. N.**, Professor, Rector, 195. 234; hans Programmer, 195—96. 243.
- Thostrup**, Student, 100—1.
- Thott, Familien**, 158—59.
- Thott, O.**, Greve af, 21. 108. 134. 142. 150. 153.
- de Thurah, Laurits**, 53. 58. 60.
- Thy, Mærkeligheder der ved Kirker**; gamle Boldsteder, Sagn m. m., 10 fg.
- Torfaeus's Norges Historie**, forehavt dansk Oversættelse af den, 15.
- Treschow, M.**, Conferentsraad, 97. 102. 104. 109. 111—12. 116. 118 fg. 124—25. 127. 170 fg. 175. 189—90. 198.

II.

- Abmeldelser af det Danske Selskab**, 97. 124. 197.
- Uldall, P.**, Justitsraad, 108—9. 121. 124. 186.
- Ulfeldt, Corfitz**, 215.

B.

- Baaben, det danske**, 133; Baabener i danske Infanteri-Regi-

menters Faner, 168; danske adelige, 168; Landsdommernes i Landstingshuset i Ringsted, 169.

- Valentiner, C. N.**, Præst paa Sylt, 142. 190.
- Vallensbæk, Henrik**, Præst, 216.
- Velschow, S. M.**, Professor, 174. 189. 191. 217. 234 fg.
- Vice-Formænd, det Danske Selskabs**, 124—25; det genealog.-herald. Selskabs, 145; de forenede Selskabers, 181. 198.
- Voss, C. E.**, Justitsraad, Geheime-Archivar, 99. 121. 124. 140; hans Samlinger til Hertugdømmernes Hist. samt den danske og Hertugdømmernes Adelshistorie, 103.

W.

- Wandall, P. T.**, Professor, Under-Bibliothekar ved det kgl. Haand-Bibliothek, 88. 132. 135. 142.
- Ware (Warde), Søren Jensen**, Rector i Aalborg, 9.
- Wartberg, J. S.**, Etatsraad, 58.
- Weber, J. J.**, Revisor, 98 fg. 102. 106—7. 109 fg. 118. 124—25. 132. 135. 138. 142. 147. 151. 162 fg. 166.
- Wegener, C. f.**, Rector, 194.
- Weinwich, N. S.**, Etatsraad, kgl. Haand-Bibliothekar, 140. 151. 156. 158. 170. 190. 216.
- Werlauff, E. C.**, Conferentsraad, Ober-Bibliothekar, 120. 123. 125. 127. 170—71. 185—86. 196. 198. 210 fg. 214. 217. 223. 228. 233.
- Wibe, Peder**, 35.
- Wiel, Iver**, Foged i Norge, 33.
- Wielandt, Joach.**, Cancelliraad, 45. 131.

Wien, Dokumenter der, vedf.
den danske Historie, 188. 212.

Wieselgren, P., Provst i
Skaane, 194.

v. d. Wisch, Justitsraad, 232.

Wleugel, C., Contre-Admiral,
193. 209.

Wolff, Ferd., Dr. (i Wien),
188. 194.

Worm, Casten, Justitsraad,
Præsident i Ribe, 197.

Worm, Christen, Biskop, 61.

Worm, Oluf; hans Brevsamling,
64—65. 241.

Worm, Oluf, Profesør, Rector,
197.

D.

Dst, N. C., Overkrigscommis-
sair, 189.

1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

Tillæg

til Skriftet:

Det Kongelige Danske Selskab

for

Fædrelandets Historie og Sprog,

i dets første Aarhundrede.

Beb

G. C. Berlauff.

Med J. Langebeks Portrait.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. D. Oxist, Bog- og Bodestrykker.

1847.

JACOB LANGEBEK

född d. 23 januar 1710, död d. 16 August 1775.

Forfattede Tillegg.

Forste Tidrum.

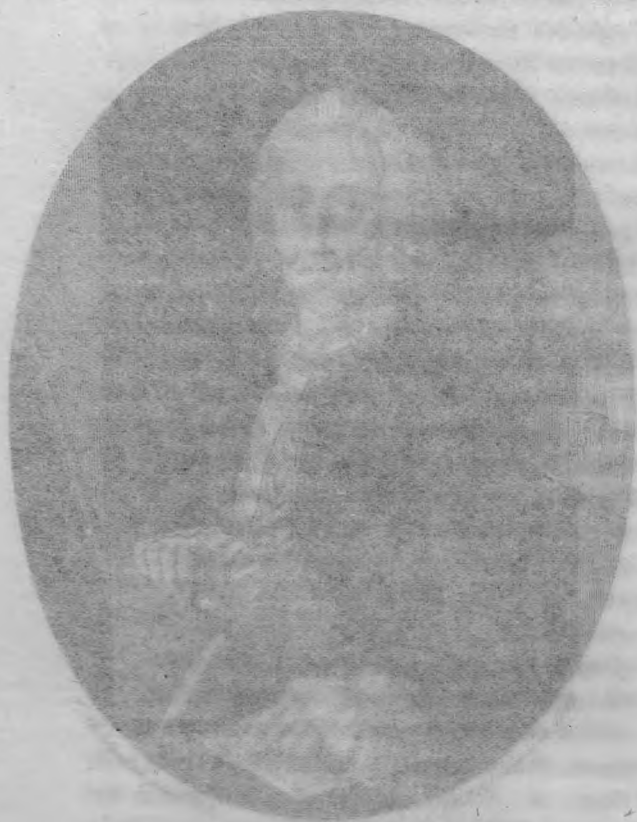
1775—1787

2. 14. Af Danske Bibliothec, 2tes Stueck, siet Forf. et Exempiar. med Aaret 1737; de fleste ere derimod fra 1738; s. Worms- og Uverups Forfatter-Vericonner tunder Harboe og Langebøl; samt Hiemssternes Bogsamling, II, S. 760. Universitetsbibliothekets Exempiar (1738) et 17de December 1737) allehos J. Koffgaard fra den Gene af Forfatterne Jac. Langebøl med tre Stuecker, af hvilke de to sidste hede saaledes:

Dianerlet er; de træffe mange Tær,
som Høvedsløse Bødd og Luerss Berling over,
of saae det danske Ravn i Aagte trødt pøsting!
Sands hør Høvedsløse, som den der Dønnat lodde,
Ulv en temmelig Dønn og Berling Høvedsløse,
Dønn og den Berling det Høvedsløse et Høvedsløse,
Du, som den Høvedsløse of den Høvedsløse beto,
Der det Høvedsløse det, som den Høvedsløse et Høvedsløse.

Andets Tønn og Høvedsløse Høvedsløse i Ulye Danske Mag., V. S. 371, of Langsteds Høvedsløse med Høvedsløse Høvedsløse og fra H. 1737

20. Om det Danske Magazins og dets Høvedsløse Høvedsløse af det danske Sprog forekomme følgende Høvedsløse; i W. L. Stenersens) Høvedsløse Høvedsløse over Høvedsløse, S. 6. Høvedsløse Høvedsløse paa en dansk Høvedsløse, København, 1748, S. 72—73: Her det en Høvedsløse i det Sprog, at vi si have Død, som Høvedsløse

JACOB LANGEBEK

1741 - 1811

Fortsatte Tillæg.

Første Tidrum.

(1745—52.)

S. 14. Af Dånische Bibliothec, erstes Stück, eier Forf. et Exemplar med Aaret 1737; de fleste ere derimod fra 1738; s. Worms og Nyerups Forfatter-Lexiconner (under Harboe og Langebek) samt Hielmstiernes Bogsamling, II, S. 760. Universitetsbibliothekets Exemplar (1738) er (7de December 1737) tilegnet S. Rostgaard fra „den Gene af Forfatterne Jac. Langebek“ med tre Stropher, af hvilke de to sidste lyde saaledes:

Diemærket er: at frelse mange Ting,
som skidesløse Folt og Tidens Berling øder,
at faae det danske Navn i Rygte rundt omkring,
saavel hos Fremmede, som dem vor Danmark føder.
Giv da lemfældig Dom om Berkets Diemeed,
Døm og om Sproget vel, hvorpaa det er bestreven,
Du, som den Patriot af beste Smag jeg veed,
Der vil befordre det, som saa begyndt er bleven.

Berfets Datum bestyrker Formodningen i Nye Danske Mag., V. S. 271, at Langebeks Bekfendtskab med Rostgaard skriver sig fra A. 1737.

S. 50. Om det Danske Magazins og dets Udgivers For-tjenester af det danske Sprog forekomme følgende Ytringer i (P. C. Stenersens) critiske Betænkninger over Mag. F. C. Gilschows Prøve paa en dansk Kunstordbog, Kbhvn. 1748, S. 72—73: „Er det en Mangel i vort Sprog, at vi ei have Ord, som svare

til de fremmede transcendentalia, alicubitates o. s. v., saa er det og et Arbeide, hvortil neppe Gen er voksen nok. Til saa vigtigt et Foretagende udfordredes et heelt Selskab. Efter mit Lykke var ingen bedre i Stand til at antage sig vort Modersmaal, end de lærde Medlemmer i det Kongelige danske Selskab, og især dets værdige Forstandere Hr. Archivsecretaire Langebek, hvis tilstræffelige Indsigt i Sprogget, utrættede Flid til samme at berige og udpynte, vil komme den sildige Efterverden til Gode, og man saa meget desmere maa holde for et af de ædelste Forsæt, som nogen til Sproggets Opkomst har fattet, jo visere det er, at saadanne Slags Studeringer fast overalt ved de høie Skoler foragtes og lægges tilside, endog af Videnskabers Pleyefædre selv. . . . Hvad som mest i forberorte berømmelige Selskabs Skrifter maa agtes stort, er, at Forfatteren ei allene tænker net, men endog indflæder sine Tanker i en sirlig og utvungen Stil, i hvilken vi finder indstrøede med saadan Forstand og Sparsomhed, som man af saa stor en Sprogkyndig maa vente, endeel nye sammensatte, endeel gode, sjøndt snart forglemte Ord". Nogle Bemærkninger ved dette Sted gav Kilschow i sit „Gjensvar paa de critiske Betænkninger, som udkom over hans danske Kunstord" (1749), S. 64—65.

Tredie Tidsrum.

(1781—1810.)

S. 103. o). Bestanddelene af de Vossiske Samlinger kunne nu, efter disses Indlemmelse i det historisk-genealogiske Archiv, nøagtigere angives. De bestaae af: a) Udtoget og Excerpter til Hertugdømmerne Slesvigs og

Holsteens politiske og Adelshistorie, 1125—1695, 12 Bind, Svo; h) Om adelige Familier, især i Hertugdømmerne, efter alphabetisk Orden, 17 Bind, 4to (deriblandt om Familien Ahlesfeldt 5 Bind og om Familien Ranzau 4 Bind); c) Om enkelte Adelspersoner, i alphabetisk Orden, 31 Bind, 4to; d) Til Hertugdømmernes Historie, 8 Bind, 4to; e) Excerpter til Hertugdømmernes Historie, Afskrifter af Diplomer m. m., Folio.

S. 104. Dmtrent paa samme Tid, som der begyndtes paa Nye Danske Magazin, blev et Stykke af Selskabets Haandskriftsamling udgivet, nemlig det saakaldte Calendarium *Petri de Dacia* i *Scriptores rerum Danicarum*, VI (1786), p. 260—65. Originalen findes i en Membran, fra det 14de Aarhundredes Begyndelse, af mathematisk og computatistisk Indhold (Danske Selskabs Begyndelse og Tilvæxt, S. 163—64, Nr. 130), nu i det store kongelige Bibliothek. Den Skriftprøve deraf, som nævnes i Indledningen til Stykket, findes dog ei i samme Bind, men var allerede meddeelt i 5te Bind paa Tab. 2.

S. 121. o). I en Fortegnelse over afd. Generalkrigscommissair Solms Bogsamling, som i A. 1835 d. 4de September ved Auction blev bortsolgt i Christianssand, meddeelt Forf. af Hr. Underbibliothekar Thorsen, forekommer S. 41 et Exemplar af Worms Lexicon over lærde Mænd med Justitsraad Scythes „deels skrevne Anmærkninger, Tilfætninger og Berigtigelser, deels trykte Noticer, tagne ud af Journaler, Aviser og andre offentlige Blade og egen private Correspondance“. Det var ønskeligt, at man kunde erfare dette Exemplars videre Skæbne, der har været ubekendt for Nyerup og Kraft, da de 1820 udgave deres Forfatter-Lexicon, naagtet Schythe allerede var død 1811.

Med denne Leilighed kan Forf. ei undlade at henvende de danske Litteratorers Opmærksomhed paa et med mange interessante Tillæg og Anmærkninger af den lærde og fortjente Carl Deichman († 1780) forsynet Exemplar af Worms Lexicons to første Dele, som findes i det af ham stiftede offentlige Bibliothek i Christiania.

Det genealogisk-heraldiske Selskab (1777—1810.)

S. 129. Afsnittet om det genealogisk-heraldiske Selskabs Historie S. 129—74 grunder sig fornemmeligen paa Aftstykker og Optegnelser i bemeldte Selskabs Archiv (S. 129 a), da den i Selskabets Moder førte Protocol (S. 147) ikke forefandtes. Denne var nemlig efter Selskabets Forening med det kongelige Danske Selskab forblevet i den sidste Forstanders, Geheime-Conferentsraad Frederik Moltkes, og efter hans Død i Familiens Værg. Fra et Medlem af denne er den skjænket til Lector, Mag. Fred. Schiern, hvis Velvillie Forf. skylder dens Afbenyttelse. Noget væsentlig Berigtigelse af den allerede meddelte Beretning om Selskabets Historie frembyder vel ikke denne Kilde; men den bidrager dog til at fuldständiggjøre Billedet af dets Skæbne og Virksomhed og indeholder adskillige Træk, som tjene til at supplere det allerede bekjendte.

Denne saakaldte Hoved-Protocol, hvori skulde „indføres af Selskabets Secretair alt hvad i Selskabets Samlinger bliver foretaget og besluttet“, er under 9de November 1781 autoriseret med Underkrift af Medlemmerne: O. Bang, Bertouch, Suhm, Jessen, Hæfeker, Stendrup, Thorkelin, Wandall, Weber og Sandvig som Secretair, samt gjenemtrukket og forsynet med Selskabets Segl. I de 33 Aar, Selskabet eksisterede, eller fra den 3die

Mai 1777 til den 25de Mai 1809, holdtes ialt 186 Møder, dog langt fra ikke lige mange hvert Aar, end mindre alle Aar; eller, som i Møderne den 11te Februar og 26de Mai 1780 besluttedes, hver fførtende Dag. I det første Aar 1777 holdtes sex Møder, men i de næste to kun tre aarlig. De fleste forefaldt i Aarene 1780—83, i hvert af de to første 24, i 1782 det største Antal, nemlig 37, og 22 i 1783. Men 1784 nævnes kun 7 Møder; 1785 holdtes 14 og 11 i 1786. Saa mange Møder forekomme ikke i noget af de følgende Aar; kun 1788 og 1793 fandt 5 Møder Sted, i hvert af de øvrige kun 4, 3, 2 eller eet Møde. I A. 1795—97, 1804—6 og 1808 forekomme ingen Møder. Mærkeligt nok, at Selskabet var samlet hos Forstanderen, Suhm (Harthausen, Uldall, Thorlacius), den 27de Februar 1794, Dagen efter Christiansborgs Brand. Overhovedet vidner den hele Protocol om en ordentlig Forretningssgang og en udmærket Virksomhed i Selskabet gjennem den længste Tid af dets Tilværelse.

Af Protocolkens Indhold fortjener Følgende at optages:

S. 145. I Samlingen den 14de Juli 1783, den første efter Selskabets Stifters og Forstanders, O. Bangs, Død*), besluttedes „at hædre denne velfortjente Mand's Minde ved en Parentation, som Selskabets Secretair paatog sig at forfatte“. Ved Mødet den 15de December s. A. hedder det: „Talen over Sal. Hr. Bang

*) Magtet Bertouch den 18de (ikke d. 11te) December 1780 var valgt til Selskabets Forstander, vedbleve dog dets Møder at holdes og dets Samlinger at opbevares hos Bang, som den 30te Juni havde Selskabet sidste Gang hos sig og underskrev Protocolen; han døde den 8de Juli. Det fortjener at bemærkes, at Bangs Navn lige til hans Død staaer først i Protocolen.

blev af Selskabet resolveret at skulle holdes midt i førstkommande Januar Maaned". Men det næste Møde holdtes ikke før den 2den Juli 1784 og om Talen over Selskabets fortjente Stifter blev ikke videre talt.

— I Mødet den 16de April 1779 blev Stendrup „eenstemmig“ valgt til Selskabets Kasserer.

S. 146. Under 5te Februar 1781 nævnte Sandvig det blandt de Vilkaar, paa hvilke han vilde vedblive Secretair-Forretningerne: „at han, ligesom hidtil, maatte forfatte Selskabets Bærker hjemme hos sig selv, uden derved at staae under Nogens Befaling“ (jfr. S. 164). I Selskabets første Tid havde de Sandvig i anførte Henseende paahvilende Forpligtelser imidlertid været endnu strengere. I Mødet den 20de November 1780 vedtoges nemlig: „at Sandvig, som har paataget sig at skrive Bærket, ugentlig en eller to Gange skal conferere med Hr. Bang og for det første gjøre et Udkaft til alle Tabellerne efter Alphabetets Orden, samt til Paaste flytte til Nærheden af Hr. Bang, for daglig at conferere med ham“.

S. 151. I Mødet den 10de Marts 1780 bevilgede Selskabet Weber 50 Rdlr. aarlig „for at være det behjælpelig i sine Bærkers Forfatning“.

— Da Weinwich, som 1786 var valgt til Copiist, affød de 50 Rdlr. mod at indtræde som Medlem, blev Fuldmægtig i Rentekammeret S. C. Horn i hans Sted igjen beskiftet til Copiist.

S. 152. I Mødet den 20de November 1778 fremlagdes Regnskabet fra 15de August 1777 til 15de August 1778, hvorefter Indtægten var 263 Rdlr. og Udgiften 349 Rdlr. 88 Sk.

— Efter D. Bangs Død den 8de Juli 1783 indgif Selskabet med en Ansøgning om et Lokale for dets Møder og Samlinger i en af de kongelige Bygning-

ger; men under 18de August modtog det fra Overhofmarschal Schack den Underretning, „at paa det kongelige Palais intet Lokale var at erholde“.

S. 158. Det allerede 1777 fremsatte Forslag til en almindelig dansk Adelshistorie med en dansk Heraldik blev af Selskabet optaget med Interesse og i flere Møder Gjenstand for Overveielse, ligesom ogsaa selve Arbejdet Tid efter anden stykkeviis fremlagdes. Saaledes blev d. 1780 den 25de Februar „raadslaget om de heraldiske Kunstors Fordanskelse, hvortil med det første skal gjøres et Udkast, som skal circulere blandt Selskabets Medlemmer“ (jfr. S. 137). Den 10de Marts s. A. blev besluttet: „at fortfare med Oversættelsen af alle de heraldiske Kunstord, som forekomme i de danske Vaabeners Blasonering, saaledes at de maae blive overeensstemmende med andre Nationers vedtagne Kunstord“. Den 31te s. M. „blev indleveret den første Prøve af de heraldiske Kunstors danske Oversættelse“. Den 8de April s. A. „blev begyndt paa Bedømmelsen af de heraldiske Kunstord, hvormed Selskabet denne Gang kom til Ordet *Allumé*“. Den 28de s. M. „blev fortfaret med Bedømmelsen af de heraldiske Kunstord, hvori Selskabet denne Gang kom til Ordet *Bandé*, hvilken Oversættelse blev besluttet at skulle circulere“. Den 12te Mai „blev ved Dplæsningen af de heraldiske Kunstord besluttet heretter ved Blasoneringen at følge denne Regel: naar Vaabenet ikkun bestaaer af eet Felt, da at nævne Figuren først og Farven sidst, men bestaaer det af flere Felter, da tvertimod; ligeledes: først at blasonere Hjerteffoldet, førend Felterne af det store Skjold“. Den 19de s. M. „blev fortfaret med de heraldiske Kunstors Bedømmelse, denne Gang til Ordet *Marqué*“. Den 26de s. M. „blev fortfaret med de heral-

diske Kunstors Bedømmelse, hvormed Selskabet blev færdigt, det ene Vaaben alene undtagen, som findes under Ordet: *sur le tout*“. Den 9de Juni „blev indleveret af Secretairen et Forslag til Indretningen af den nye danske Heraldik, hvilket Selskabet vedtog at lade circulere“. Den 21de Juli „oplæstes et Brev fra Statsraad Jesen, hvori han bifalder den danske Heraldiks Forfærdigelse. Endelig besluttedes, at i Heraldiken skal anføres de fem Beviser for danske Vaabeners Velde, fremfor de tydske, som Secretairen har samlet af gamle islandiske Skrifter“. Den 1ste September begyndte Secretairen paragraphvis at indlevere sit Udcast til den danske Heraldik. Den 18de December s. A. „blev angaaende Heraldiken fastsat, at dermed skulde fortfares efter den først samtykkede Plan, saa at den alene skulde angaae virkelige danske og norske Vaabener“ (formodentlig i Anledning af en under 13de November indleveret Forespørgsel „angaaende Udvidelsen af Planen til Heraldiken“). Der blev ogsaa vedtaget (18de August og 13de November 1780), at der til „Heraldiken“ skulde for det første stikkes 8 Kobberplader af Kobberstikker Flint, som den 27de November indleverede den første Plade. 1781 den 13de Juli blev „Tiden til Heraldikens Forfærdigelse“ fastsat til Mandag og Fredag Eftermiddag Kl. 4. Dette er den sidste Gang, at dette Foretagende omtales; formodentlig er det blevet henlagt for Adelslexiconnet, hvis Trykning begyndte i Slutningen af dette Aar.

S. 162. Fortalen m. m. til Adelslexiconnets 1ste Deel var allerede 1782 conciperet af Bertouch og Sandvig, men redigeredes til Trykken af Weber; endnu imedens Sandvig levede, gjorde ogsaa Weber Udcast til enkelte Stykker af Adelslexiconnet.

S. 163. 1782 d. 10de Juni „forelæste Weber adskillige af Justitsraad Voss ham meddeelte Anmærkninger over det 1ste Hefte af Adelslexicon, hvilke bleve vedtagne at skulle henlægges til at bruge ved første Bindets Slutning for at indføres i Fortalen eller blandt *Errata*“. 1783 d. 7de April meddeelte Bang Anmærkninger af Præsten Krarup i St. Jørgensgaard ved Svendborg til samme Hefte; 1789 d. 7de Mai indleverede P. L. Wandall Anmærkninger af Marschal (hos Kronprindsen, Johan) Bülow til Adelslexiconnets 1ste Bind.

— — 1789 d. 2den April blev raadslaaet om et Titelvobber eller deslige til 2den Deel af Adelslexiconnet. „Iblandt de Navne, som paa Mindesmærkerne skulde anføres, besluttede Selskabet, at dets afgangne Stifter og Forstander, Hr. Oluf Bang, skulde fortrinlig udmærkes og at tillige Regelen med de Anførende skulde være ikke at nævne uden de Skribenter, hvis Hovedsag har været at gjøre Samlinger til Adelsens personlige Historie, og at Ingen af de Nulevende skulde anføres“.

S. 166. Senere ere paa Gammel = Estrup opdagede Pste Brockes Dagbøger for Aarene 1604 og 1622, hvilke nu opbevares i det historisk = genealogiske Archiv.

S. 167. Selskabet besluttede d. 2den Juli 1784, at til 2det Hefte af Magazinet (til den Danske Adels Historie) skulde stiftes et Kobber, forestillende „Evind Hallefens Ahners Naabener“. Det var formodentlig til Fortsættelsen af Magazinet, at der ogsaa d. 8de April 1786 besluttedes „ved Leilighed at aftenue Runestenene paa Trinitatis Kirkegaard“ *).

*) Om disses Skjæbne Tid efter anden s. Nordisk Tidskrift for Oldkyndighed, I, S. 326—29.

Fjerde Tidsrum.

(1810—45.)

S. 202—7. Hr. Copiist Kall Rasmusen har meddeelt Forf. 10 Breve fra Pastor A. Mørch til A. Kall (26de September 1812—26de April 1817) og et fra M. til Registrator (senere Kammerraad og Archivar) J. C. Kall (29de Marts 1823), alle vedkommende det paatænkte norske Monumentværk, hvortil den første Indbydelse er udstædt 1812. Under 27de October 1814 havde Kall tilmeldt M., at han i Forening med Professorerne, Werlauff og Vedel Simonsen, vilde lade Værket udkomme som „Magazin for Norges Historie“ i 3 Hefter, hvoraf 1ste Hefte skulde indeholde Kobber af gamle norske Mynter med Forflaring, 2det H. pavelige Buller og norske Kongers Diplomer, 3die H. Efterretning om Biskop Aulund i Bergen og Biskop Arne i Stavanger. Men ogsaa denne Plan, hvortil Forstaaende af Kalls Medarbejdere havde begyndt at gjøre forberedende Samlinger, gik overstyr, skjøndt Værket, efter Resultaterne af Indbydelsen at domme, neppe vilde have savnet Fremgang. Ligesom Kalls Interesse for Værket med den fremrykkende Alder fjølnezes, bleve ogsaa hans Meddelelser desangaaende fjølnere; endnu d. 18de November 1816 stod Mørch i den Formening, at noget af Værket allerede maatte være udkommet. Efter Kalls Opfordring havde M. ogsaa Tid efter anden sendt norske Sigiller, Tegninger, Stamtavler, Adelsbreve m. m. som Supplement til Adelslexiconnet. I denne Anledning skrev han d. 27de November 1814: „Endskjøndt Adelslexiconnet anderledes kunde indrettes og hvert Riges Adels classificeres for sig og endskjøndt

- ikke alle deri benævnte og aftegnede Baabener har været adelige og arvelige, saa dog, da Lexiconet skal indbefatte alle Baabener i Riget og alle Europæ Riger har sit Adelslexicon complet og vores nu er begyndt og udført i den Form, at det indeluttes haade adelige og private og uadelige Personers Insignia, vil jeg til Supplementerne bidrage hvad jeg har". Da de meddeelte Sager ikke efter hans Ønske kunde blive stukne, begjærede og erholdt han dem i N. 1817 tilbagesendte. Med Hensyn til det S. 192 i) om Morchs Alder anførte kan bemærkes, at han d. 18de November 1816 gif i sit 63de Aar og havde været i Embede i 34 Aar.
- S. 210. 5te Bind af Nye Danske Magazin blev anmeldt i C. Molbechs Nordisk Tidsskrift for Historie, Litteratur og Kunst, 1ste Bind, S. 485—90.
- S. 212. Danske Magazin, Tredie Række, 1ste B., blev anmeldt i „For Litteratur og Kritik, et Fjerdingaarskrift, udgivet af Sjæens Stifts literære Selskab“, 2det B., redig. af L. Helweg (1844), S. 166—74.
- S. 225. c). Efter Underbibliothekar Thorsens Meddelelse findes Originalerne til Dyrskjots Breve i Universitetsbibliothekets Manuscriptsamling, Additamenta, Nr. 117, Folio.
- S. 240. n). Ved den dobbelte Bestemmelse, Selskabets Samlinger nu have erholdt, har en af Vedtægterne for den 1839 stiftede historiske Forening, for en Deel tabt sin Betydning. Den 13de Artikel lyder nemlig saaledes: „Ligeledes træder den historiske Forening i nærmere Forbindelse og Samqvem med det Kongl. Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, for at begge kunne understøtte hinanden i deres beslægtede Bestræbelser. Som Følge heraf har Bestyrelsen i sin Tid at overveie, naar For-

eningen maatte komme i Besiddelse af Bøger og Haandskrifter, af Breve, Diplomer, Documenter eller Afskrifter af saadanne, hvorledes disse paa den meest passende Maade, enten ved Foreningen selv, eller ved det Kongl. Danske Selskab, kunne bevares, benyttes og bejendtgjøres^{*)}.

Det er imidlertid at ønske, som at haabe, at saadanne Haandskrifter og Brevskaber, som den historiske Forening Tid efter anden maatte erhverve, nu indlemmedes i et af de to Instituter, der have modtaget vort Selskabs Samlinger, forsaavidt Foreningen ei skulde foretrække deres Opbevaring som en selvstændig Samling i et eget Lokale.

S. 240. o). En Fortegnelse over de fra det kongelige Danske Selskab afleverede genealogiske Samlinger vil med det første forlade Pressen. Til Slutning for tjener endnu at bemærkes, at en af Professor T. Becker i dette Aar foretaget indenlandsk Reise har beriget det af ham bestyrede Archiv med et betydeligt Forraad af interessante Dokumenter og Kildeskrifter, fornemmeligen fra forskellige Herregaarde. Skulde han, som vil være at ønske, blive i Stand til at fortsætte sine Efterfølgelser gjennem alle Rigets Provindser, tør det haabes, at Alt hvad af denne Art hidtil har undgaaet Tidens, Ukyndighedens og Egennyttens ødelæggende Paavirkning, efterhaanden vil samles i det historisk-genealogiske Archiv.

---

*) Historisk Forenings Tidskrift, I. Fort., S. I, XXII.

